TRACTATUS
DE
MORBIS MULIERUM
PARS ALTERA,

Quæ ſolidam Theoriam, praxi certiori, & experientiis comprobatam complectitur.

ACCEDUNT

DISSERTATIONES DUÆ;

Altera tuetur ſyſtema appendicum & vermicularium uteri, adverſus dubitationes nonnullas Celeber. VAN-SVVIETTENII.

Altera perfringit criticas quaſdam Philologicas animadverſiones ad hoc opus attinentes, quæ in Diario Literario *ann* 1762. *repertæ ſunt.*

AUCTORE

JOANNE ASTRUC

PROF. REG. MEDIC. ET REGIS A CONSIL. MED.

Gallico ſermone nuperrime conſcripta, nunc primum Latino verſa, omnique diligentia excuſa.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS,

Typis, & impenſis NICOLAI PEZZANA.

CIↃ IↃ CC LXVII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Uterus ſexcentarum ærumnarum in mulieribus cauſa.

Democr. ad Hippocr. *de natura humana.*

Digitized by Google

MONITUM.

UT promiſſis ſatisfaciam, hoſce de Morbis Mulierum poſtremos libros exarare, atque edere ſategi. In eorum primo, ſive tertio totius Operis, plures quæſtiones, *Studioſe Lector*, reperies difficiles admodum, & obſcuras. Quid mirum proinde? Agitur de Generatione, arcanum profecto Naturæ opus.

Niſi 100. abhinc annis Anatomici, atque Medici hanc provinciam novis inventis illuſtrarunt: *Multum egerunt, ſed non peregerunt*.

Seneca, ex quo hoc affatum decerpſi, poſtquam in ſimilibus dubiis circumſtantiis, ſed circa diverſam materiam ita locutus eſt, ſic deinceps proſequitur (a) *Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit, nec ulli nato, poſt mille ſæcula, præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi*.

Quamvis ipſe diutinum profecto temporis ſpatium ſumpſerit ob ſibi propoſitum perficiendum Opus; affirmarem tamen audacter, generationis reſpectu longius adhuc procedendum eſſe; quinimo mihi ſuaſum habeo, difficultatum, quæ circa hanc rem paſſim occurrunt, ſolutionem nunquam futuram eſſe, nam ad ſumma Auctoris Maximi conſilia ſpectant, quæ penetrare nunquam valebimus.

Hac veritate perfuſus, minime verear, cum occaſio ſe obtulerit, propriam fateri inſcitiam. In hoc equidem gaudeam, non ut Neotericorum quoſdam altiores ſpiritus perfringam, qui a facto impenetrabilia *Facientis* divinare audent; ſed ut ipſos potius evincam, in Natura myſteria dari incomprehenſibilia, quæ mirari tantum, ſuumque Au-

(a) Epiſtolar. *lib. I. Epiſt. LXIV.*

ctorem colere, neque ultra proficiſci ſani Philoſophi eſt.

In his duobus poſtremis libris eandem prorſus methodum, ac in præcedentibus ſum proſecutus, & cum de aliquo morbo erat agendum, in diſtinctis articulis, ejuſdem naturam, cauſas, ſymptomata, diagnoſin, prognoſin, atque curationem, ſigillatim explanare ſategi, quæ potior videtur docendi ratio.

Quoad quæſtiones Phyſiologicas attinet, quas in hoc tertio libro enunciare neceſſum fuit, occaſione *geſtationis, & morborum, qui ipſam reſpiciunt*, quo fieri potuit, illas in plures alias diſtinxi, quas ſeorſim explicavi, ut facilius integra propoſitionis ſolutio deduceretur. Putavi hac ratione brevitati una, & claritati conſulere poſſe, quod curari oportebat, multumque gauderem, ſi id conſecutus eſſem.

Ad calcem hujus Operis duæ diſſertationes extant; altera dubitationes quaſdam elidit Celeberrimi Van-Svviettenii circa diſtributionem vaſorum, quam jam propoſui, ac jamdiu Toloſæ, Monſpeſſulii, & Lutetiæ jugiter docui.

Celeritas, atque humanitas hujus Medici id a me poſtulabat. Nihil reticui, ut ipſi ſuaderem, venas uteri, quas nuper illuſtravi, a pluribus Anatomicis perſpectas fuiſſe, & quod ipſi cognoverint, multum ponderis augere obſervationibus meis, quæ non parum ulterius proficiſcuntur.

In altera diſſertatione nonnullis criticis animadverſionibus reſpondeo, quæ reperiuntur in Diario Literario; ſed ipſæ verſantur circa quæſtiones Philologicas, a Medicina procul diverſas, ac tanta humanitate propoſitas, ut pro laude habere poſſem. Sed cum ratio me cogat, amo potius meam tueri ſententiam, quam cuilibet cedere palmam.

IN-

INDEX CAPITUM.

LIBER TERTIUS,

De Geſtatione, & Morbis, qui illam reſpiciunt.

CAPUT PRIMUM.

De partibus in mulieribus generationi inſervientibus, Pag. 1

§. I. *De utero, ejuſdemque partibus.* ib.
II. *De teſtibus mulierum, ſive ovariis, ac de tubis Fallopianis*, 5

CAPUT II.

De involucris fœtus, ſive ſecundinis, 8

§. I. *De membranis Chorion, & Amnios*, 9
II. *De placenta*, ib.
III. *De funiculo umbilicali, & aquis in ſecundinis contentis.* 11

CAPUT III.

De conceptione. 13

§. I. *Opinio Veterum circa generationem.* ibid.
II. *Nova inventa circa hanc materiam, quæ occaſionem præbent triplici opinioni circa generationem*, 14
III. *Tertia opinio, quæ verior videtur*, 17
IV. *Signa conceptionis*, 9

CAPUT IV.

Explanantur difficultates circa conceptionem. 20

CAPUT V.

De falſis conceptionibus, 26

§. I. *De conceptione, ſive fœcundatione inter ovaria*, 27
II. *De conceptione ſive graviditate tubarum*, 30
III. *De graviditatibus abdominalibus*, 31

CAPUT VI.

De ſterilitate, 34

§. I. *Deſcriptio*, ib.
II. *Cauſæ ſterilitatis*, ib.
Cauſæ ſterilitatis abſolutæ, ib.
Cauſæ ſterilitatis relativæ, 38
Symptomata, 39
Diagnoſis, ib.
Prognoſis, 40
Curatio, ib.
De methodo curativa in utero nimis fervente, 41
De methodo curativa in utero frigido & nimis laxo, ib.

CAPUT VII.

De graviditate, 44

§. I. *De adhæſionibus in utero fœtus, ejuſdemque poſitu*, ib.
II. *De nutritione fœtus*, 46
III. *De vario incremento fœtus in utero, & mutationibus, quæ ipſi ſub incremento contingunt*, 48
IV. *De ſignis graviditatis*, 51

CAPUT VIII.

Hiſtoria progreſſuum ſucceſſive factorum circa notionem formationis, & incrementi humani fœtus, 53

§. I. *Quid veteres Medici cognoverint circa formationem fœtus*; ib.
II. *Quid Medici Recentiores detexerint*, 54
III. *Qualia indicia deduci poſſint ex ob-*

obſervationibus ſupra ova incubata inſtitutis, 57

C A P U T IX.

Perquiſitio quarumdam opinionum circa nutritionem fœtus, 59

Propoſitio I. ib.
Propoſitio II. ib.
Propoſitio III. 60
Propoſitio IV. 63
Propoſitio V. 64

C A P U T X.

De regimine, quod tempore geſtationis mulieres proſequi debent. De incommodis geſtationis propriis. De cautelis neceſſariis in pertractatione morborum, qui gravidis mulieribus ſuperveniunt, 65

§. I. *De regimine tempore geſtationis neceſſario*, ib.
II. *De incommodis geſtationis propriis, & ipſis medendi rationibus*, 67
Deſcriptio, ib.
Cauſæ, 68
Symptomata, Diagnoſis, & Prognoſis, 70
Curatio, 71
III. *Cautelæ neceſſariæ in morbis accidentalibus gravidarum*, 12

C A P U T XI.

De naturali fine geſtationis, ſive de partu naturali, 76

§. I. *Rationes, & leges, quæ determinare debent tempus naturalis partus*, ib.
II. *Quid credendum ſit de obſervationibus, quibus nonnulli utuntur ad explicandos ſerotinos partus*, 79

C A P U T XII.

De Abortu, 83

§. I. *Deſcriptio.* ib.
II. *Cauſæ*, ib.
Cauſæ ex parte matris, ib.
Cauſæ ex parte fœtus, 86
Cauſæ ex parte placentæ, ib.
Cauſæ externæ, quæ abortum inducunt, ib.
Methodi, quas nonnullæ impiæ mulieres adhibent ad abortum præpoſtere promovendum, ib.
III. *Symptomata*, 87
IV. *Diagnoſis*, 88
V. *Prognoſis*, ib.
VI. *Curatio*, 89

C A P U T XIII.

De partu naturali, 93

§. I. *Cauſæ, quæ partum determinant, tempore idoneo a natura ſancito*, 94
II. *Cauſæ, quæ tunc partum promovent*, 97
III. *Quid agere debeant mulieres in partu*, 100

C A P U T XIV.

De lochiis, 101

§. I. *De lochiis moderatis*, 102
II. *De lochiis immoderatis*, 103
I. *Deſcriptio*, ib.
II. *Cauſæ*, ib.
III. *Symptomata*, 104
IV. *Diagnoſis*, ib.
V. *Prognoſis*, ib.
VI. *Curatio*, 105
III. *De lochiis ſuppreſſis*, 106
I. *Deſcriptio*, ib.
II. *Cauſæ*, 107
III. *Symptomata*, ib.
IV. *Diagnoſis*, 108
V. *Prognoſis*, ib.
VI. *Curatio*, 109

C A P U T XV.

De febri lactea, 110

§. I. *Deſcriptio*, ib.
II. *Cauſæ*, 111

III.

III. *Symptomata*, 114
IV. *Diagnoſis*, & *Prognoſis*, 115
V. *Curatio*, 116

CAPUT XVI.

De lacte alio devoluto, & *retardato*, 118

§. I. *Deſcriptio*, ib.
II. *Cauſæ*, ib.
III. *Symptomata*, 119
IV. *Diagnoſis*, & *Prognoſis*, 120
V. *Curatio*, 121

CAPUT XVII.

De mola, 122

§. I. *Deſcriptio*, ib.
II. *Cauſæ molæ primæ ſpeciei*, 123
III. *Cauſæ molæ ſecundæ ſpeciei*, 125
IV. *Cauſæ molæ tertiæ ſpeciei*, ib.
V. *Symptomata*, ib.
VI. *Diagnoſis*, 126
VII. *Prognoſis*, 127
VIII. *Curatio*, 128

LIBER QUARTUS.

De morbis mammarum, & de lactis defectibus, 129

CAPUT I.

De ſtructura, & *uſibus mammarum*.

§. I. *De ſtructura mammarum*. ib.
II. *De uſibus mammarum*. 132

CAPUT II.

De intumeſcentia doloroſa mammarum in nutricibus quæ Coloſtratio dicitur, 136

CAPUT III.

De inflammatione mammarum, 141

CAPUT IV.

De abſceſſu, *ſive apoſtemate mammarum*. 145

CAPUT V.

De ulcere mammarum, 150

CAPUT VI.

De glandulis ſcirrhoſis mammarum, 153

CAPUT VII.

De cancro mammarum, 159

§. I. *De cancro mammarum magis obvio*, 162
II. *De cancro mammarum minus obvio*, 164

CAPUT VIII.

De morbis papillarum, 166

CAPUT IX.

De defectu lactis in nutricibus, 169

CAPUT X.

De pravis in nutricibus lactis qualitatibus.

Diſſertationes duæ, *quæ integrum opus colluſtrant*.

I. DISSERTATIO.

Auctor tuetur Syſtema appendicum, & *vermicularium uteri adverſus dubitationes nonnullas celeberrimi Van-Swietenii*.

II. DISSERTATIO.

Perfringit ipſe criticas quaſdam Philologicas animadverſiones, *ad hoc opus attinentes*, *quæ in Diario Literario anno 1762. repertæ ſunt*.

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la fede di Reviſione, ed Approvazione del P. Fr. Filippo Roſa Lanzi Inquiſitor General del Santo Officio di Venezia, nel Libro intitolato *Tractatus de Morbis Mulierum Pars altera, in qua ſolida Theoria praxi certiori, & experientiis comprobata, &c. Accedunt Diſſertationes duæ &c. Auctore Joanne Aſtruc*, MS. non v'eſſer coſ'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo Licenza a Niccolò Pezzana, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 15. Novembre 1766.

{ *Sebaſtian Zuſtinian Riſ.*

{ *Andrea Tron Cav. Riſ.*

{ *Girolamo Grimani Riſ.*

Regiſtrato in Libro a Carte 296. al Num. 1945.

Davidde Marcheſini Segr.

20. Novembre 1766.

Regiſtrato al Magiſtrato Eccell. degli Eſecut. contro la Beſtemmia.

Franceſco Gadaldini Segr.

TRACTATUS
DE
MORBIS MULIERUM.
LIBER TERTIUS
De geſtatione, & morbis, qui ipſam reſpiciunt.

CAPUT PRIMUM.
De partibus in mulieribus generationi inſervientibus.

DEſcripſimus jam ſuperius, initio hujus operis, uterum, ejuſdemque tum ſanguifera vaſa per ipſum diſtributa, cum lactea ſive *vermicularia* a nobis ſub geſtatione perſpecta: ea ſufficiebant ad morborum explanationem, de quibus uſque adhuc erat ſermo; At in hoc poſtremo libro, ubi de geſtatione, ex morbis, qui ipſam conſequuntur, differere oportet, partium generationi in mulieribus inſervientium ſubtiliorem indaginem proſequi neceſſarium videtur; videlicet uterum, ovaria, tubaſque ſcrutari, quæ ſimul opus generationis abſolvunt. Qua fieri poterο; brevitate utar, nihil tamen magis neceſſarium prætermittam.

§. I.
De utero, ejuſdemque partibus.

I. UTerus veſica, & recto inteſtino interjacens in pelvi locatur inter oſſa innominata, & ſacrum, ubi in ſtatu naturali omnis contrahitur; ſed ſub geſtatione tumefactus ſupra margines pelvis elevatur. Haud facile eſt definire formam, volumen, ac capacitatem ejuſdem, qui plures mutationes patitur, tum relate ad mulierum ætatem, cum ad varias circumſtantias quibus ipſæ fiunt obnoxiæ: in filiabus enim nondum catameniis donatis exiguus ille eſt, durus, figura pene triangulari præditus, atque parum ex antica in poſticam partem complanatus, deinceps ejuſdem cavitas exigua ita fit, ut vix minimam fabam capiat. Dum menſes vero erumpere incipiunt, ac præſertim

cum jam periodico fluxu confirmari videntur, uterus aliquantum ingrandeſcit, rotundus magis, mollisque evadit, ut ejuſdem cavitas amygdalum complecti valeat. In mulieribus denique nuptis, quamvis nunquam conceperint, volumen, mollities, rotunditas, atque capacitas uteri a matrimonii uſu magnopere increſcunt: ſed hæc omnia majus augmentum ſuſcipiunt, cum ipſæ pluries pepererint. Tandem cum ætatis conſiſtentis ergo in iis catamenia deficiant, uterus compingitur, occluditur, atque indureſcit in diem, prout ſeneſcunt. Maximum tamen uteri incrementum in poſtremo geſtationis menſe obſervatur; tunc enim rotundus, pulpoſus, latuſque magis uterus fit, atque fœtum complectitur, qui 12. 14. aut 15. libras æquat, cui addi oportet ſecundinarum complexus, qui cum contentis aquis tantundem plerunque pendit.

Diſtinguitur in utero pars *ſuperior*, quæ latior eſt, & fundus appellatur; partes vero *laterales* tum deſtrorſum, & ſiniſtrorſum, cum anterius, atque poſterius; tandem pars *inferior*, quæ collum audit, & arctior eſt, ut quodammodo uterus pyri figuram referat. Collum uteri partim in vaginam deſcendit, ibi roſtrum catelli repræſentat in apice tranſverſa rima pertuſum, quæ eſt orificium uteri, & tranſitum in partu ſinit infanti.

Nemo dubitaverit hoc orificium non modo in ſtatu naturali, ſed ſub geſtatione potiſſimum a muſculo quodam conſtrictorio ſive ſphinctere ex pluribus circularibus fibris conflato arcte firmari, contra vero apparet, & orificium reſerari, & muſculum relaxari conceptionis, & partus occaſione ob tonicam radiatarum fibrarum contractionem, quæ illum circumcingunt. Similis apparatus in quamplurimis aliis partibus obſervatur, quæ functionibus minoris momenti inſerviunt: ſunt muſculi pro aperitione; & dilatatione pharyngis in deglutitione; ſunt in dejectione pro podicis relaxatione; ſunt denique in oculis ad viſionis perſpicuitatem pro pupillæ extenſione. Supremus Auctor tantopere in humani corporis fabrica noſtris commodis ſtudens, reliquerit fortaſſe ſolo infantis impulſui uteri aperitionem, vel conceptionem incertam, & accidentalem reddiderit, niſi certis mechanicis legibus matricis orificium ad ſpermaticum liquorem recipiendum idoneo tempore aperiretur; quamvis ea, quæ adhuc allata ſunt, veritati admodum conſona videantur, non inficior tamen conjecturis tantum fulciri, donec obſervatio ipſa certiora reddat.

In filiabus igitur hoc orificium valde exiguum apparet, in puberibus ingrandeſcit, maxime vero in nuptis; extra geſtationem plerumque occluditur; at in iis quæ utero graves ſunt, lympha mucilaginoſa plerumque obducitur, quæ ibi per glandulas prope collum uteri poſitas ſecernitur, atque congeritur.

In pleriſque mulieribus limbus hujus orificii ſpiſſus, æqualis, pulpoſus, molliſque apparet, ut facile ſub partu dilatari queat: in aliis vero inæqualis, durus & pene ſcirrhoſus; quare ad neceſſariam in partu orificii extenſionem minus idoneus. In aliis tandem tenuis, complanatuſque eſt, ut prompte, & facile extendatur, ſed ſuſpicari licebit, quod ſub dilatatione aliquam ſciſſuram patiatur, quæ valde uterum læderet.

Communiter receptum eſt, quod prout uterus in geſtatione extenditur, parietes omnes eadem pariter ratione undique dilatentur. Hoc fortaſſe conveniret illius uteri portionis reſpectu, cum qua placenta coit, ubi ita ſpiſſatur uterus, ut venæ ibi reptantes decuplo grandiores fiant illis, quæ in ſtatu naturali perſiſtunt; ſed reliqui parietes vulgarem ſpiſſitudinem ſervant, quod tamen non officit augmento voluminis, quod ſub fœtus extenſione uterus acqui-

acquirit: nam in mulieribus a partu diſceſſis uterus uſque duplicem libram æquabat, cum in ſtatu naturali niſi duas, treſve uncias pendat.

Uterus propinquis partibus adhæret; cum vagina per ejuſdem collum cohæret; cum recto, & veſica per expanſionem peritonæi, lumborum vertebris, & oſſibus ileis per ligamentum latum conjungitur; tandem cum inguinibus ligamentum rotundum ipſi adhæſionem præbet. Uterus dein utroque latere circa fundum dextrorſum nempe, & ſiniſtrorſum ab extremis tubarum Fallopii perfoditur, quæ in ejuſdem cavitate aperiuntur ob uſus infra explicandos. Anatomici credunt tubarum orificia radiatis fibris inſtrui, quæ dilatationem promoveant, præſertim cum & conſtrictionem, & extenſionem tubarum ipſi obſervaverint.

II. Reperiuntur in utero æque ac in aliis corporis partibus nervi, arteriæ, venæ & vaſa lymphatica. Nervi ab intercoſtalibus, aut ab illis ſpinalis medullæ procedunt, qui exeunt per foramina vertebrarum lumborum, aut per os ſacrum. Arteriæ derivant ab arteriis ſpermaticis, hypogaſtricis, aut hæmorrhoidalibus internis pro diverſis uteri partibus, per quas diſtribuuntur ſuperiores, mediæ, aut inferiores nuncupatæ. Venæ, quæ ſingulis partibus ex utero ſanguinem reducunt in venas ſpermaticas, hypogaſtricas, & hæmorrhoidales, internas ſimul confluunt. Vaſa lymphatica denique poſtquam lympham depoſuerint, ipſam refluunt in glandulas ad bifurcationem aortæ deſcendentis locatas; ex his in glandulas meſentericas lympha transducitur; tandem in pequetianam ciſternam colligitur, juxta lymphæ vulgarem circulationem.

Vaſa hujuſmodi per uteri ſubſtantiam diſtribuuntur, ſed uterus triplici membrana conflatur: *exterior*, ſive tendinea, quæ eſt proceſſus peritonæi fundum & latera cooperiens; *media*, ſive carnea a carnoſa pariter membrana inteſtinorum, & ventriculi haud abſimilis, & ex innumeris fibris carneis conflata, valde conſpicui in utero gravidarum. Harum fibrarum aliæ longitudinales ſunt, & a fundo orificium verſus producuntur, aliæ dupliciter obliquæ fiunt, nempe a dextra ad ſiniſtram partem, & a ſiniſtra ad dextram pergunt: ſed pleræque circulares ſunt, præſertim circa fundum, quas *Ruyſchius* pro *muſculo orbiculari* uteri ſumpſit; *interior* tandem, intus uterum circumcingens, quæ exilis ita apparet, ut *D. Mery* (a) ipſam haud conſpiceret. Hæc membrana facile extendi poteſt, & innumeris exiguis foraminibus in ſtatu naturali perfoditur, quæ tamen conſpicua fiunt ſub fine geſtationis, ac totidem vaginulas conſtituunt ad vaſa ſanguinea, & lactea recipienda, quæ infra oſtenſuri erimus. Hæc membrana lævigata admodum eſt; & cum reliquo utero cohærens, ſed collum verſus complicatur, ubi plures rimas efformat, quæ expanſioni favent in partu neceſſariæ. Inter hujuſmodi rimas plerumque exiguæ veſiculæ ſphæricæ reperiuntur, lympha viſcida repletæ, quas *Martinus Naboth* Medicus Lipſienſis pro veris oculis fœtus generationi dicatis habere voluit.

Arteriæ uterinæ poſt varias diviſiones frequenter repetitas, atque plures implicationes, deſinunt tandem in innumeras capillares arteriolas, quæ cum totidem venulis ſimilibus coeunt, ubi ſanguinem deponunt; hæ parvulæ venæ majoribus plicis donantur, quam ipſæ arteriolæ, & poſt plures nexus tandem in alterutram venarum confluunt, quas ſanguinem ab utero reducere animadvertimus.

A 2 Præ-

(a) Hiſtor. Acad. Scient. an. 1706. p. 22.

Præter hujuſmodi anaſtomoſes directas arteriarum cum venis, laterales innumeræ in utero anaſtomoſes obſervantur ſejunctim inter ultimas ramificationes arteriarum cum venis, quod duplex diſtinctum reticulum gignit, modo arterioſum, modo venoſum, valde conſpicuum in utero gravi inter carneam, & internam membranam locatum, ſed potiſſimum ubi placenta adhærebat.

In pleriſque nodis hujus venoſi reticuli, videlicet ubi duæ, vel plures venulæ ſimul confluunt, ſurgunt exigui tubuli, ſive *appendices* venarum ex parte interioris uteri membranæ, quem ipſæ perfodiunt; ſed in naturali ſtatu occluſæ ſunt, ac proinde *venæ cæcales* etiam dicuntur; hæ tamen in quibuſdam circumſtantiis aperiuntur, & in uteri cavitate ſanguinem effundunt, ut in menſtruis, in nutritione placentæ pro fœtus alimento; vel in lochiis poſt partum, aut in hæmorrhagiis.

Hæ appendices venoſæ, ſive cœcales niſi in mulieribus utero gerentibus, ac præſertim in poſtremo geſtationis menſe conſpicuæ fiunt, tunc ipſæ in utero pateſcunt, ubi placenta nectitur ad tres, quatuor, vel quinque interdum lineas; ob hanc productionem ſibi parant ingreſſum in placentæ ſubſtantiam, atque ita fulciunt adhæſionem placentæ cum ipſo utero; tandem in geſtationis progreſſu per earum extrema maternum ſanguinem in placentæ cellulas ducunt, ex quibus a venis umbilicalibus fœtui transducitur.

Cum in his circumſtantiis appendices grandiores fiant, quamvis non undique æqualiter, poſſunt idcirco non modo nudis oculis diſtingui, verum ope ſpecilli, quod ad originem uſque ramificationum venarum aſcenderit, certiores fieri poterimus de earum exiſtentia.

Præter hoc vaſorum ſanguineorum genus, alterum eſt novæ ſpeciei, quod inter carneam, & intimam membranam ſitum, nomine vaſorum lacteorum ob colorem, & indolem contenti humoris cognoſcitur, vel illo *vermicularium* ob multiplicem complicationem ibi obſervatam. Vaſa hujus generis ſub fine geſtationis magnitudinem adæquant ſetarum ſuillarum, quæ albo lacticinoſo humore turgent, & ſimul ac cum vaſis ſanguineis, venoſis præſertim, magnopere implicantur; ſingulorum longitudo quatuor, vel quinque lineas plerumque non ſuperat, ipſa ſimul conjuncta innumeros glommos efformant, ſigillatim ex quaternis, vel quinis vaſis conflatos; hæc componentia vaſcula in unum confluunt, ibique parum extenduntur, & internam membranam fodiunt, ut contentum humorem in uterum effundere valeant.

III. Præter nexus uteri cum partibus propinquis, de quibus adhuc locuti ſumus, ipſe, ut aſſerunt, a tribus ſibi propriis ligamentis ſuſtinetur: prius ſupernam partem reſpicit, quod *ligamentum latum* appellant, reliqua duo ad latera uteri nata inferius verſus inguina deſcendunt, ipſaque *ligamenta teretia* dicunt.

Ligamentum latum nihil aliud eſt, quam proceſſus peritonæi, quod abdominis cavitatem, ac viſcera in eo contenta undique circumveſtit. Hoc ligamentum enim, ſive productio peritonæi, poſtquam exterius aliquam partem fundi uteri cooperuit, utrinque extenditur uſque ad oſſa ilei, & vertebras lumborum; revera tamen hoc ligamentum neutiquam uterum amplectitur, quia valde laxum eſt, & in uteri prolapſu ſimplici, vel cum uteri obver-

Digitized by Google

obverſione facile diſtenditur. Unicus ſupereſt in ipſo uſus, nempe teſtes ſive ovaria in mulieribus ſuſtinere.

Ligamenta rotunda fulcimentorum nomen quodammodo magis merentur: naſcuntur ambo ex utroque matricis latere circiter ad libellam ovariorum, & deſcendunt verſus inguina; tranſeunt annulos muſculorum abdominis, & in inguinibus utrinque inſeruntur, ipſis tribuunt facultatem firmandi uterum, ne ad alterutram partem declinet, quod revera valerent, quando uterus vacuus eſſet, quia tunc prope fundum ejuſdem adhærent: ſed tunc hujuſmodi uſus inutilis eſt, quia uterus in pelvi firmatus in neutram partem verſari haud poſſet. Id potius utile evaderet geſtationis tempore, quando uterus ſupra margines pelvis elevatus egeret fulcimento, quod ipſum rectum detineret, ac proinde partus facilior evaderet; attamen hujuſmodi ligamenta tunc profecto hunc uſum abſolvere imparia fiunt, quia uterus circa fundum potiſſimum valde ſe extendit, & ligamenta teretia, niſi per ejuſdem collum, ipſum ſuſtinere valent, ideo uteri volumen ſibi relictum omnino nutabit.

Crediderunt alias hæc ligamenta tendinea eſſe, ſed intimior ſcrutatio injectionum præſertim auxilio detexit, ipſa ex innumeris conflari vaſculis ſanguineis arterioſis, & venoſis multipliciter invicem contortis atque tunicæ ſpecie obductis, quam putant proceſſum exterioris membranæ matricis. Non abs re etiam ſuſpicari licebit, hanc tunicam fibris muſcularibus longitudinalibus eſſe inſtructam, quæ contractionibus ſejunctim, vel complexim horum ligamentorum faveant. Hanc hypotheſim admittendo hæc ligamenta valerent ad deſcenſum vaginam, & vulvam verſus matricis promovendum, ut in quibuſdam circumſtantiis pro conceptione ſovenda uterus facilius liquorem ſeminalem reciperet; ſed hoc auxilium vel raro vel nunquam fortaſſis neceſſarium videtur.

§. II.

De teſtibus mulierum ſive ovariis, ac de tubis Fallopianis.

PArtes, quarum deſcriptionem aggredimur, ad uteri ſubſtantiam minime pertinent, ſed ipſæ utero valde proximæ ſunt, & in generationis opere tantum faciunt, ut intimius eas perſcrutari neceſſarium videatur.

I. Teſtes muliebres, qui nunc *ovaria* dicuntur, duo corpora ſunt ovalia, parum complanata, exiliora tamen, & molliora teſtibus virorum, utrinque ad latera matricis circa fundum ejuſdem locantur ſub ligamento lato, quod ipſa tegit, & funiculi ope pollice, vel paulo magis oblongo eadem cum uteri ſubſtantia nectit, idcirco ex uno extremo cum latere inferno alarum tubarum cohærent, prærerquamquod cum ligamento lato teſtes hujuſmodi per abdomen nutant.

Diſtributio vaſorum ſanguineorum in his partibus, quæ adhuc vaſorum ſpermaticorum nomen retinent, veterum opinionem confirmavit, qui hęc corpora teſtes revera crediderunt, præſertim cum conformatio exterior una ſit cum teſtibus virorum. Singulum ovarium arteriam habet, quæ a trunco aortæ deſcendentis originem trahit infra arterias emulgentes, quæque in ovarii ſubſtantiam ſanguinem defert. Hic ſanguis vero reſumitur ex utroque latere a vena, quæ ſiniſtrorſum in venam emulgentem ejuſdem lateris influit, dextrorſum vero in truncum venę cavæ confluit infra venam emulgentem ſimiliter ac in viris. Ovaria nervos etiam præſeferunt qui veniunt ab interco-

ſtali denique vaſis lymphaticis ſcatent, quæ in propriis glandulis lympham deponunt, ex quibus in glandulas meſenterii ipſa tranſducitur, & ex his in piquetiano hydrophilacio colligitur.

Tunica quæ ovaria tegit, lævigata & denſa valde eſt, a peritonæo non abſimilis, quam non abs re credunt proceſſum ligamenti lati, quod & ipſum eſt productio peritonæi. Quando ovaria hac tunica denudantur, duæ ſubſtantiæ diverſæ & inæquales apparent, ſuperior, quæ duas tertias partes voluminis occupat, & flavam ſe offert, ſpongioſam, pluribus tendineis fibris contextam, inter quas *D. Litrius* (a) fibras muſculares vidiſſe aſſerit in ovario quodam per abſceſſum tumefacto.

Intimior fabrica ovariorum alba eſt, & componitur ex innumeris cellulis ſejunctis, ſive membranoſis loculamentis, in quibus totidem veſiculæ obſervantur repletæ lympha, quæ a calore inſtar ovi albumen indureſcit; veſiculæ hujuſmodi cum propriis cellulis calide coeunt, ipſæ tamen ſenſim ſejungi ſolent prout intumeſcunt, imo facillime ſeparantur, modo fęcundæ evadant. Non abs re dixero, modo *fęcundæ fiant*, nam ſemel cognita muliebrium teſtium fabrica, ex earum veſicularum exiſtentia ſemel perſpecta nemo inficiabitur, ipſas haberi pro fœtuum germinibus, imo ſi comparentur cum avium ovulis, a quibus niſi exilitate, ex defectu teſtæ tantum differunt, ovorum nomen ipſis competere, ut pro certo habeatur *omne animal ab ovo* procedere; tandem uſus invaluit ipſas veſiculas ovaria appellari, quas prius teſtes dicebant, quo nomine ovariorum nunc temporis hæ partes veniunt.

En vobis nova inventa, & quidem magni ponderis, nil mirum enim ſi magni nominis viri ea proſecuti ſint. *Harveus* enim obſervavit in damis, quos Rex Anglus ipſi laniandos conceſſerat, ſub diverſo geſtationis tempore, in duplici ovario apparere exiguas cavitates rubicundas, quas *cicatriculas* appellabat, ex quibus ova abraſa fuiſſe facile patebat, jam in uterum fœtu turgida prolapſa. *Graafius* reiteravit, confirmavitque eaſdem obſervationes in cuniculis quamplurimis propriæ curioſitati dicatis.

Statuendum enim erit, hæc ſatis confirmare hujuſmodi veſiculas ſive ova ex ovariis decerpta, germina revera eſſe embryonum, qui in utero reperiuntur. Sed majoribus fulciuntur obſervationibus opiniones ſuperallatæ: obſervarunt enim embryones intra ova in cavitatem abdominis prolapſos; eoſdem animadverterunt ſæpiſſime in tubis detentos, ubi ad octavum uſque ac nonum menſem increbuerunt; horum ovorum denique nonnulla in ipſo ovario reperierunt, quæ cum ex cellulis erumpere non valuiſſent, intumuerunt valde, & certas embryonis notas prætulerunt. Poſt hujuſmodi obſervationes, de quibus fuſius infra diſſerturi erimus, haud erit dubitandum hujuſmodi veſiculas germina non eſſe, quod nos cogit, ut omnes circumſtantias circa hanc rem intimius perſcrutemur.

Ova in utroque ovario innumera ſunt, ac ſingula ſphærica apparent, inter ſe tamen magnitudine differunt, quædam granum miliaceum æquant, quędam alia ciceris volumen ſuperant, & lineam cum ſemiſſe, aut duplicem lineam diametri oſtendunt. Obſervarunt Anatomici in ovariis filiarum hęc ova exigua valde eſſe, vix conſpicua, in nubilibus tamen grandiora fieri, ſive melius matura eſſe, & ad fœcunditatem diſpoſita: tandem in mulieribus, quę jam

(a) Acta Academiæ an. 1701. p. 109.

Digitized by Google

jam catameniis deficiunt, & annum quinquageſimum attingunt, ova hujuſmodi conſtricta, ſtipata, & pro generatione inutilia evadere.

Hic noſtrum non eſt perpendere, quomodo ovorum fœcundatio perficiatur; ſed valde probabile eſt, pro hoc opere certam quandam magnitudinem, & maturitatem neceſſariam eſſe. Ipſa enim cum ſemel fecundata fuerint rapide creſcere deteximus, celerius tamen quam propinquæ partes, ac ſub hoc incremento continentes cellulas extendere, foraſque erumpere, portionem communis thecę attenuando; credendum pariter erit, quod ab hac dilatatione, theca conciſa, ova tandem ſibi aperiant viam; attamen abs re videtur, Deum tanti ponderis opus, a quo animalium progenies dependet, incertitudini reliquiſſe *ſolutionis continui*; idcirco magis naturæ, & rationi conſonum videtur ſingulas cellulas exiliſſima rima (a) inſtrui, quæ tamen pro ovi tranſitu relaxetur quando tunica valde extenſa, & attenuata fuerit. Hæc hypotheſis confirmatur ab exemplo ovariorum pullorum ceterarumque avium, ubi rima conſpicitur tranſitui dicata ovulorum in *ovi-ductus*.

Inſpexerant etiam cavitatem a decerpto ovo relictam, quam ſphęricam eſſe, duas lineas latam, obſervarunt, atque in ejuſdem fundo ſtabulari corpus flavum, quod *corpus luteum* (b) appellarunt, quandoque ſanioſum, & calicis ſpeciem referens ad ovum continendum, deſtinatum, ut capſulæ in quercubus glandes complectuntur; valde probabile eſt hunc nexum fieri per placentam ovi, vel ſi lubeat per id, quod placenta fuerit, quod evenire videtur per ſimplicem adhæſionem, ut ſine ſciſſura facile abradi poſſit, ac arborum folia hyemali tempore ſponte decidunt. Animadverterunt etiam, hanc ſubſtantiam in duplicem laminam ſeparari, quarum interior lutea, & glanduloſa erat, exterior rubra & muſcularis.

Exilitas ovariorum, & uſus cui ipſa dicantur, pluribus morbis ea afficiunt, de quibus ſuperius locuti ſumus *lib.* 2. *cap.* 12. hujuſmodi morbi ſunt hydatides, hydropes, ſcirrhi, aut tumores ſcirrhoſi, tum abſceſſus, & tumores ſteatomatoſi. Perturbationes, quas in ovariis hi morbi producunt frequenter Anatomicos deceperunt, qui veram fabricam harum partium imperfecte divinarunt: ſed tunc temporis circa hanc rem valde profecti ſumus, ut facile morboſæ harum partium perturbationes a vera naturali conformatione diſtinguamus.

II. Tubæ ſunt canales recurvi ad latera utrinque uteri poſiti, poſt ovaria, tres, aut quatuor pollices oblongi, modicæ craſſitudinis, inferius tamen exiliores, ubi in utero aperiuntur, latiores verſus ovaria, ubi laciniatos ſe offerunt, ibique *corpora fimbriata* dicuntur.

Hi ductus jamdiu innoteſcunt (c) ſed ipſis uſum diverſum, atque nomen valde improprium tributum fuit, cum crediderint veteres in mulierum ovariis liquorem ſpermaticum ſecerni, ut in teſtibus virorum, ideoque hi canales ad tranſmittendum hunc liquorem deſtinabantur, & hac de cauſa *vaſa deferentia* etiam dicti ſunt. Sed Harveus, qui muliebres teſtes obſervavit, atque in illis veſiculas detexit, ſive melius germina embryonum in utero deſcenden-

(a) *D. Duvernejus* junior obſervaſſe aſſerit in ovariis vaccarum eorum thecam perfodi ſub incremento, rimis exacte clauſis, ab eadem membrana cujus limbi invicem ſuperſtabant more ſquamarum piſcium: *Acta Acad. Scient. ann.* 1701. *p.* 292.

(b) Act. Acad. Scient. *ann.* 1701. *p.* 109. Obſervatio eſt ejuſdem Littrii.
Idem Auctor hoc confirmat in Hiſtor. Acad. Scient. *ann.* 1706. *p.* 26.

(c) Rufus Epheſius Medicus vetus tubas exacte deſcripſit. *de Corp. human. partium appellatione, lib.* 1. *cap.* 29.

Digitized by Google

tium; animadvertit etiam haſce veſiculas neceſſario per hos ductus iter peragere, idque illi perſuaſerunt experientiæ pluries reiteratæ in Damis pro ſectionibus a Rege Anglo ipſi conceſſis, tali pacto mutato nomine teſtibus illud ovariorum ſubſtituit, pariterque vaſa differentia *ovi-ductus* nuncupavit, ſeu *tubas* ex ſimilitudine, quam habent cum tubis, quia dum coarctantur ab uteri parte, ovaria verſus magis extendantur. Conſequenter *corpora fimbriata*, ſive gallice *Pavillons*, extremitates laciniatas horum ductuum appellavit, pari ratione ac latior tubarum portio dici ſolet.

Hujuſmodi tubæ (vel conſuetudinem proſequendo illius reſpectu, qui primus uſum earundem illuſtravit, *tubæ Fallopianæ*) ſuſtinentur a ligamento lato uteri, quod ipſarum reſpectu meſenterii uſum habet, & nectuntur ſuis laciniis, inferiori angulo ovariorum, in uteri proximitate; fimbriarum reliquæ fluctuant per abdomen, ut in cadaverum ſectionibus conſpici ſolet.

In his canalibus tres tunicæ obſervantur: *exterior*, quę membranoſa eſt, & producitur a peritonæo, vel quod idem eſt, a ligamento lato; *media*, quæ muſcularis eſt, in qua lentis ope diſtinguuntur fibræ longitudinales, & circulares, præſertim cum denudata externa theca in aceto tubæ macerentur; tandem *interior* ſe offert, quæ cum interna uteri tunica valde convenit, id facile comprobatur ob promptam adhæſionem embryonum, quæ obſervatur in geſtationibus tubarum.

Tubæ pluribus morbis ſunt obnoxiæ, ut ſuperius enunciavimus *l.* 11. *c.* 12. *art.* 2. interdum obſervarunt obſtructam earum extremitatem, ubi in utero aperiuntur, interdum aliud orificium occluſum, quod reſpicit ovaria; quandoque per earum longitudinem criſpationes animadverterunt, quæ perfecte cavitatem obturabant; tandem collectores harum obſervationum nos docuerunt tubas inventas eſſe hydrope, abſceſſu, polypo, ſteatomate, aut atheromate affectas &c. Hujuſmodi obſervationes ſingulares ſane medicos, & anatomicos implicare debebant circa veras functiones harum tubarum, ſed ut ſuperius admonuimus ovariorum reſpectu, jamdiu hujuſmodi dubitationes evanuerunt, & obſervatores ſatis nunc diſtinguunt ſtatum naturalem tubarum ad generationem perficiendam idoneum a morboſis perturbationibus, quæ ipſas inutiles in conceptionis opere prorſus redderent.

CAPUT II.

De involucris fętus, ſive ſecundinis.

FOetus donec in ſinu materno perſtat, intra marſupii ſpeciem colligitur, quod duæ membranæ componunt, *Chorion* videlicet, & *Amnios*. Priori harum membranarum ſuperſedet corpus circulare modice denſum, & utero valde adhærens, quod integrum ſecundinarum complexum in uteri medio firmum retinet, & *placenta* nuncupatur. Huic placentæ fętus nectitur per funiculum, qui ab umbilico deſcendit, ac proinde *funiculus umbilicalis* appellatur. Hæ partes omnes ſimul ſumptę, communi nomine *ſecundinæ* vocantur, quia ipſæ plerumque poſt infantis exitum erumpunt; quamvis idcirco generationi nequaquam faveant, ad conſervationem tamen, & nutritionem fętus admodum faciunt, ut earum fabricam, atque uſus enunciare neceſſariſſimum videatur.

§. I.

§. I.

De membranis Chorion, & Amnios.

CHorion, exterius involucrorum fœtum circumcingentium, eſt membrana denſa, compacta, & inæqualis ex ea parte, quæ uterum reſpicit, ubi ipſa pluribus apparet tuberculis interſperſa e ſubſtantia quadam rubra, pulpoſa & a placenta haud abſimili conflatis, ſed lævigata eadem membrana apparet, expolitaque ad alteram faciem, quæ Amnios reſpicit, cui abſque intimo nexu tamen applicatur; ibique mucilaginoſa lympha interpoſita obducitur.

Alterum involucrum, ſive Amnios, membrana eſt tenuior, magiſque diaphana; hæc ex parte chorii lævigata eſt, & huic applicatur, quamvis cum ipſo non conjungatur. Ex altera facie pariter lævigata eſt, & humore quodam mucilagineo oblinitur. Chorion quamplurimis arteriarum & venarum ramificationibus interſpergitur; pauciores tamen in Amnios obſervantur.

Ambo hæc involucra amplam cavitatem efformant, quæ facile fœtum uſque ad nonum menſem complectitur, neque ipſi neceſſarios motus inhibet. Præter fœtum hujuſmodi cavitas maximam ſeroſæ lymphæ copiam continet, cujus naturam, originem, & uſum infra explicabimus, cum de funiculo umbilicali ſermo inſtituetur.

Obſervatur in ſecundinis brutorum tertia membrana, quæ involucri nomen haud meretur, quia ipſa revera ad fœtum non attinet; hæc eſt marſupii membranacei ſpecies, atque oblongi, quod inteſtinum æmulatur, & græco nomine *Allantoides*, latino vero *Membrana farciminalis* appellatur. Ipſa locatur intra Chorion, & Amnios, facile etiam diſtinguitur, quia receptaculum urinæ eſt, ubi guttatim defluit infantium lotium per canalem *uracum* dictum.

Sed hæc membrana in ſecundinis non reperitur humani fœtus. In-caſſum id tentarunt, & ſi quandoque eam reperiſſe crediderint, quod pro Allantoide habuerunt, Chorii alicui portioni abraſæ tribuendum eſſe videtur. Hodie tamen contentio omnino compoſita eſt, neque ullus defendit allantoidem in ſecundinis humanis reperiri.

§. II.

De Placenta.

SUpra faciem externam Chorii, ut nuper diximus, corpus pulpoſum, ſpongioſum, atque rubicundum apparet, decem & ſeptem, aut octo pollices latum, unius pollicis, aut paullo magis in centro profundum, ad circumferentiam duplo minus craſſum, chorio valde adhærens, ex parte uteri converſum, ex altera vero parte, quæ fœtum reſpicit, fornicis modo concavum. Corpus hocce a latinis *placenta* appellatur ob ejuſdem ſimilitudinem cum coliphio.

Facile cognoſcitur placentam ex parte fœtus a chorio obtegi, cui ipſa applicatur, ſimulque ab amnio, quod & ipſum chorio adhæret, quæ duplicis tunicæ officium præbent: ſed quæſtio eſt, ſi ulla habeatur membrana convexam uteri par-

partem circumveſtiens. Quidam Anatomici aliquam non denegarunt externam membranam, & Ruyſchius præſertim aſſerit hujuſmodi tunicam a lamina chorii derivare poſſe, ipſamque ſatis firmam denſamque eſſe teſtatur; attamen facile eſt ſuſpicari hujuſmodi anatomicos ſe deceptos eſſe, cum ſucci, atque humores ad fœtus nutritionem deſtinati placentam intrare debeant, ut ad fœtus pertingant, & hæc tunica magnopere eorum penetrationi officeret: ſtatuendum enim erit ex hac placentæ facie, nullam dari tunicam ut *D. Mery* (a) confirmavit, vel ſi qua eſt tunica, tantum dari exiliſſimam ab aliquibus membranoſis filamentis ſimul reticuli forma contextis, ut facile per eorum intervalla nutrientes ſucci valeant permeare. Hoc tantum aſſerit *D. Mery* poſtquam hanc partem diligentius perſcrutatus eſt.

Hæc facies exterior placentæ a protuberantiis quamplurimis dividitur, magnitudine inæqualibus, inter quas anfractus variæ profunditatis obſervantur. Conſpiciuntur in ſingulis prominentiis duo vel tria foramina circularia variæ magnitudinis, quæ ad tres vel quatuor lineas placentæ ſubſtantiam penetrant. Prout fœtus ingrandeſcit, hæ eminentiæ, & anfractus imprimuntur in pulpoſam uteri ſubſtantiam, ut ſigillum in cera facit, videlicet prominentiæ placentæ in uteri ſubſtantiam, foveam faciunt, & anfractus, contra placentæ uteri ſubſtantiam recipiunt. Hæ mutuæ inſitiones uteri cum placenta priorem nexum præbent fœtui in utero materno.

At validiores nexus ad ſuſtinendum fœtum, qui in diem ingrandeſcit, neceſſarii ſunt. Tunc venæ ſive appendices cæcales producuntur, & in proximam placentam inſeruntur foramina circularia ſuperius indicata inducendo. Hujuſmodi venarum inſitiones pluries reiteratæ faciunt poſtremos, fortioreſque placentæ cum utero nexus, ut ſuſtineant ſecundinas cum infante tempore geſtationis in ipſis contento.

En vobis ſatis circa formam, tunicas, nexuſque placentæ: ſupereſt ſubſtantiam inquirere, quæ ipſam componit, ſed ut clarius procedamus, in duas laminas eſt placenta diſtinguenda, quarum altera chorion reſpiciet, uterum altera. Prior innumeris conflatur arteriarum truncis, ſed confertioribus, atque amplioribus venarum ramis invicem complicatis. Hujuſmodi arteriæ, atque venæ totidem ſunt vaſorum umbilicalium propagines, de quibus paullo mox locuturi erimus; hæc vaſa poſtquam innumeras diviſiones ſubierint, in exiliſſimis iterum innumerabilibus capillaribus vaſculis dividuntur, non ſolum per placentæ ſubſtantiam, ſed per externam chorii faciem, præſertim ubi globuli ſuperius deſcripti apparent, qui placentæ officium præſtant. Nonnullæ etiam exiliores arteriarum, venarumque hujuſmodi ramificationes ad amnios uſque deſcendunt.

Quoad alteram placentæ portionem attinet, quæ uterum reſpicit, componitur ipſa ad profunditatem uſque pollicis, vel cum ſemiſſe etiam a pluribus veſiculis ſive cellulis membranaceis. Id confirmat facilis hujus partis intumeſcentia a flatu per aliquod foramen inſtrumenti ope intromiſſo. Hæc conſtructio enim uſui cognito placentæ valde ſatisfacit, cum ipſa ſuccos nutritios fœtus recipere debeat, ipſiſque per ramificationes venarum umbilicalium tranſmittere, nam cellulæ, ſive veſiculæ facile onerari poſſunt lacteo, qui defluit ab utero, latice primo geſtationis tempore, atque paullo poſt ſanguinem reci-

(a) Hiſtor. Acad. Scient. an. 1714. p. 12.

recipere a venoſis appendicibus, & ambos hujuſmodi liquores ex una in alteram cellulam transducere uſque ad grandiores truncos venarum, cum quibus per anaſtomoſes communicant, ibique ipſos deponere, ut fœtui tandem tranſmittantur.

Scimus jam *Ruyſchium* putaſſe placentam vaſculoſam ſimpliciter eſſe, quod conſtanter demonſtravit: ſuſpicor tamen ipſum a propria præparatione placentæ deceptum fuiſſe; vaſa enim ſanguinea liquata cera uſque ad ultimas ramificationes replebat, poſtea placentam idoneo liquore ſibi relictam putrefaciebat, ita ut vaſorum ſanguineorum complexus ſupereſſet cera turgens, qui liquoris actioni reſtiterat; huic itaque fidendo talem eſſe veram placentæ fabricam autumabat. Timendum merito eſt ſimilem præparationem ſupra reliqua viſcera inſtitutam ſimul celeberrimum Anatomicum decepiſſe circa ſtructuram aliarum partium, quas omnes vaſculares volebat.

Huic faciei itaque exteriori placentæ (ob injectionem aquæ tepentis) venę lymphaticæ tribuendæ videntur tunc conſpicuæ, quarum diſtributionem neque ibi, neque circum funiculum umbilicalem proſequi nunquam valui.

§. III.

De funiculo umbilicali, & aquis in ſecundinis contentis.

PArtes de quibus uſque adhuc ſermonem habuimus, fętus conſervationi inſerviunt, ac nutritioni potiſſimum, ſed ut is hoc fruatur beneficio, neceſſum eſt, quod partibus hiſce nectatur, quod per funiculum umbilicalem fit; ergo hunc deſcribere, ejuſdemque uſus oſtendere oportebit.

Funiculus hujuſmodi ex una parte cum umbilico infantis nectitur, ex quo *umbilicalis* dicitur, ex altera vero parte placentæ adhæret, centrum verſus plerumque, interdum tamen circa limbum ejuſdem cohæret. Craſſitudo hujus funiculi magnopere variat; quandoque craſſior eſt, & nodis quamplurimis refertus; quandoque tenuior, æqualis magis, magiſque lævigatus apparet. Ejuſdem longitudo pariter variat, haud infrequenter ita producitur, ut motus ſuos libertatem exercendi fętui relinquat; interdum vero vel pro ejuſdem brevitate motus infantis inhibet, vel pro nimia longitudine illos incommodos reddit. Tandem hic funiculus, quamvis umbilico valide inhærens ab aliqua tamen ipſius marginis reflexione ſejungi videtur, quod animadverſione dignum eſt.

Tunica quæ hunc funiculum obtegit, denſam, firmam, atque humore quodam oblinitam ſe offert, eumque chorion, & amnios producunt. Cum ipſa per longitudinem ſcinditur, tria vaſa ibi recluſa ſe offerunt, videlicet duæ arteriæ, & una vena, quæ interdum parallelum poſitum ſervant, tunc funiculus modice craſſus apparet, & æqualis; crebrius tamen hujuſmodi vaſa multiplici ratione invicem contorquentur, quod craſſitudinem majorem, & plures nodos hujus funiculi gignit. Inter hujuſmodi vaſa circa eorum longitudinem gelatinæ cujuſdam ſpecies diaphanæ & mucilagineæ reperitur, quæ manibus contrectata facile ſolvitur. Quandoque illa exigua eſt, alias vero uberrima, & tunc funiculus ingrandeſcit. Quandoque inæqualiter cumulatur, & ea de cauſa nodos in funiculo inducit. In ſecundinis brutorum, ubi allantoides conſpicitur, a veſica ductus *Urachus* nuncupatus erumpit, qui in funiculo comprehenſus, intra hanc tunicam urinam defert; ſed urachus ultra umbilicum

in

in humano fœtu non producitur, ibique abit, vel formam uraci deponit, ut per funiculi longitudinem diſtingui nequeat.

Duæ arteriæ umbilicales ſanguinem fœtus in placentam transducunt; ortum habent dextrorſum, & ſiniſtrorſum iliacarum internarum, circa latera veſicæ tranſeunt, per umbilicum exeunt, & per funiculi iter indiviſæ in placentam tandem deſinunt, ubi ipſæ plures ramificationes efformant, quæ poſtquam ſubdiviſiones alias innumeras ſubierint, in innumeras tandem capillares arteriolas dividuntur, quæ per placentam chorion atque amnios confertim reptant. Quoad venam umbilicalem ſpectat, quæ ſanguinem a placenta recipere debet, ut ipſum fœtui transducat, ipſa gignitur ex connubio innumerabilium venarum capillarium, quæ poſtquam ab arteriis ſanguinem receperint, cum ad umbilicum pervenerit, hepar verſus aſcendens truncum venæ portæ ingreditur, & una directione in ſanguine ſervata, cruor venoſum hujuſmodi canalem intret, ex quo in venam cavam immediate transducitur; quare conſpicuum eſt, ſanguinem infantis unum ſubire circulum in ſecundinis, ac in propriis artubus.

Obſervarunt Anatomici lumen venæ umbilicalis ſuperare ſummam luminum arteriarum. Hæc differentia in comparatione ceterarum venarum cum arteriis infantium reperitur. Cum motus ſanguinis in arteriis velocior ſit, quam in venis, ideoque ut æquabilis ſervetur circuitus, neceſſum eſt, quod lumina venarum illa arteriarum reſpondentium ſuperent. Sed præter hanc rationem venis omnibus communem, alia ſpecialis pro vena umbilicali ſupereſt, ea eſt, quod ſanguis non modo per arterias umbilicales transduci debet, fœtui integraliter conveniens, verum lac, & cruor, quod mater fœtui nutriendo ſuppeditaverat, quod exigit majorem vaſorum capacitatem.

Reliquum tamen eſt ſingulare phœnomenon, & explicatu difficillimum, ideſt cavitas a chorio, & amnio producta, quæ ſeroſitate lymphatica repletur, ubi fœtus natat, ibique geſtationis tempore piſcium more ſine reſpiratione, ſalubrem tamen vitam ducit. Hæc ſeroſitas initio graviditatis ſimplex lympha eſt, ut deguſtata apparet in ſecundinis trium menſium; in progreſſu tamen dulcis minus evadit, magis ſalita, imo pene urinoſa; nam neque abs re fortaſſe ſuſpicari licet, humanum fœtum allantoide carere, ideoque in cavitatem amnii urinam deponere, modo quiſpiam non crederet, ipſam in veſica detineri per integrum geſtationis ſpatium, quod abſurdum admodum videtur.

Vulgo creditur, ſeroſitatem amnii uberiorem eſſe initio, quam ſub fine geſtationis, quod ſane non inconſulto aſſeritur, modo relate ad volumen embryonis intelligatur; nam in geſtationis initio eſt volumen aquarum ad embryonem ut 10. vel 12. ad 1., ſub fine vero earumdem volumen vix ſtat in ratione 2. ad 1. ſed decipiuntur valde, qui putant abſolute loquendo majorem aquarum copiam haberi initio graviditatis, quam circa finem; nam certum eſt, in ſecundinis partus maturi decuplum plerumque aquarum inveniri, quam in abortu trium menſium, vel eo magis in illo unici menſis.

Nos adhuc latet origo aquarum amnii, idque confirmant multiplices ſcaturigines, quas anatomici ipſis aſſignant; modo credunt ipſas procedere a putatis nonnullis glandulis, quas collocant circa longitudinem funiculi umbilicalis, ac præſertim ubi ipſe in placentam inſeritur; at has glandulas nemo adhuc conſpexit; modo putant humorem lymphaticum ex embryonis corpore erumpere, ſub initio præſertim geſtationis, qui gignat, vel ſaltem concurrat ad augmentum harum aquarum; ſed ſi admitteretur hujuſmodi tranſudatio, opi-

opinio debili valde fulciretur argumento, cum exiguum humorem præbere valeat embryon, tunc temporis vix fabam adæquans; magis rationi conſonum videtur ſuſpicari, infantis urinam magnam partem hujus ſeroſitatis ſuppeditare, quamvis non omnem, quia aquæ in amnio exiſtunt, antequam fœtus mingat. Tandem hujuſmodi aquæ in brutorum ſecundinis reperiuntur, quamvis nulla admiſceatur urinæ guttula, in brutis enim urina omnis per uracum in allantoidem deponitur. In his ambagibus mea eſſet ſententia, ſi qua haberi poſſit, vaſa lymphatica ipſius placentæ, quorum progreſſum in funiculo haud obſervari licet, in amnion eam ſeroſitatem transducere. Mea ſane opinio hypotheſis tantum eſt, admodum tamen veroſimilis, neque prorſus contemnenda.

Uſus harum aquarum tamen magis cognoſcuntur. 1. Ipſæ enim mollitiem corporis infantis ſervant, quod ejuſdem augmento magnopere favet; citra hoc beneficium enim embryonum plerique in ſinu materno exſiccarentur. 2. Impediunt ipſæ, quod contractiones uteri multiplici de causa in geſtatione excitatæ, vel ictus tenellum corpus pene mucilaginoſum infantis lædant, ut eveniret, ſi fœtus his contractionibus aut ictibus ſine aquarum interpoſitione immediate exponeretur. 3. Hæ aquæ denique, dum fœtum natantem in earum centro detinent, ejuſdem artuum explicationes motuſque ſinunt, quod nunquam ipſe valeret, ſi in utero materno aquis evacuato detineretur.

CAPUT III.

De Conceptione.

NIhil eſt in natura magis admiratione dignum, quam productio per modum generationis, quando mas, & femina tertium gignunt ejuſdem ſpeciei organicum corpus, cujus forma ipſis ſimillima ſit, ipſumque per certas mechanicas leges patrant, quas prorſus ignorant, æque ac admirabilem ſtructuram novi individui.

§. I.

Opinio Veterum circa generationem.

CUm in animalibus perfectis ſexuum connubium pro generatione neceſſarium ſit, idcirco probabile videtur, ambo concurrere, & quidem æqualiter ad infantis productionem. Hac de cauſa haud infrequenter in puerulis lineamenta utriusque parentis conſpiciuntur. Hac pariter de cauſa in monſtruoſa copula animalium heterogeneorum animal hinc exortum ſenſibiles notas utriuſque ſpeciei producentis retinet, ſed quod ſenſibile magis reddit hoc effatum; illud eſt, quod deducitur ex nuptiis *Nigritarum* cum mulieribus *albis*; ex eorum coitu primum obtinetur *ibrida*, ſive *mulaſtro*, qui minus patre nigreſcit, craſſa minus labia oſtendit, nares minus complanatas habet, capilloſque minus implicatos: ex matrimonio hujus ibridæ cum alba femella oritur infans albus magis, criſpus minus, exilioribus labiis donatus, qui tamen ab albis facile diſtingui poteſt, & appellari ſolet *ibrida tertia*, ſeu *mulaſtro terzerone*; etenim, niſi in quarta generatione, videlicet infantes ex tertia ibrida, & alba femina nati, qui *quartæ ibridæ* ſive *mulaſtri quarteroni* differentiam ſpeciei omnino amittunt. Eædem mutationes, & eodem ordine obſer-

Digitized by Google

ſervantur, quando nigra femella albo viro deſponſatur, atque eorum filiæ, neptesque in progreſſu ad quartam uſque generationem albis maribus junguntur. Poteſt igitur utroque modo obtineri, quod poſt quartam generationem a ſtatu nigredinis ad illum perfectæ albedinis tranſeant nati, vel ſuperallata ratione nigritas albis femellis, vel albos mares nigris mulieribus jungendo. Poteſt pariter contrariis modis, & ſimili ordine poſt quartam generationem a ſtatu albedinis ad illum perfectæ nigritiei tranſitum fieri, copulando albos mares cum nigris femellis, vel albas mulieres cum nigritis, ac reiterando ſponſalia eorum infantium per tres vices ſucceſſivas cum nigritis maribus, aut femellis, quod clare, & aperte confirmat utrumque ſexum, & quidem æquabiliter ad infantium productionem ſimul concurrere.

Horum phenomenorum pleraque Veteres non ignorabant, atque ex iis deducebant embryonum productionem ex admixtione liquorum ſeminalium procedere, quos ſexus uterque ſuppeditabat; putabant etiam hos liquores intimius in uteri fundo conjunctos portionem aliquam menſtrui ſanguinei recipere, & ex hac miſcella, calore uteri fovente, & ſpeciali quadam obveniente virtute ſenſim corpus infantis oriri; ex hoc tempore enim inſurrexit diſtinctio partium corporis tunc recepta in *partes rubras*, ſive ſanguineas a ſanguine menſtruo inductas, & *partes albas*, ſive ſeminales a ſemine utriuſque ſexus natas.

Opinio, quam veteres tuebantur circa formationem maris, aut feminæ ex iis notionibus immediate derivabat. Juxta ipſos mas producebatur, quotieſcunque ſemen maſculinum copia, aut virtute femineum ſuperabat; contra vero femella originem trahebat a præcellentia feminei. Sed hæc ſententia, quamvis diu invaluerit, nunc abſolute rejicienda videtur.

1. Nam neceſſum eſſet ſuſpicari hanc liquorum miſcellam, motumque eorum inteſtinum ſufficere ſemper ad corpora organica componenda, qualia ſunt animalia, quorum ſtructura mirabilis ita apparet, ut omnes partes conſtantem inter ſe rationem ſervent, quod in minimis eamdem abſurditatem, Epicureorum propriam, gignit, qui autumabant mundum, ex inordinato concurſu atomorum in vacuo ſe moventium, univerſum productum fuiſſe.

2. Inſuper hæc ſententia a recentioribus inventis prorſus deſtructa fuit, quæ multum lucis effuderunt circa hanc materiam, quamvis tenebris jamdiu obtectam.

§. II.

Nova inventa, quæ occaſionem præbent triplici opinioni circa generationem.

EX una parte igitur, ut jam ſuperius Capite 1. §. 2. a nobis relatum eſt, mulierum reſpectu Anatomici detexerunt in inferna (a) ovariorum parte innumeras cellulas, ſive diſtincta loculamenta, quorum ſingula replebat veſi-

(a) Guillielmus Harveus. Exercitationes, de generatione animalium. Londini 1651.
Joannes Van-Hornius in Epiſtola de Genitalibus ad Guarnerum Rolfincium. 1668.
Theodorus Kerkringius, Anthropogeniæ Ichnographia. Amſtelodami. 1670.
Nicolaus Stenonius Elementorum Myologiæ ſpecimen, cui accedit . . . . diſſectus piſcis ex canum genere. Amſtelodami. 1669.
Joannes Swammerdamius, Miraculum Naturæ, ſive uteri muliebris fabrica. Lugduni Batavorum. 1672.

veſicula exigua, & rotunda, ſimilem fabricam, non unam tamen magnitudinem ubique præſeferens; dein animadverterunt ipſi in mulieribus ad pubertatem perductis veſiculas hujuſmodi nonnullas jam incrementum adipiſci pro fęcundatione neceſſarium; fęcundatas vero veſiculas a propriis cellulis diſtrahi, per tubas in uterum deſcendere, ibique totidem diſtinctos embryones producere, quod eo magis confirmatur ex embryonum numero, qui perfecte reſpondet vacuis in ovariis cellulis, ex quibus veſiculæ jam eruperint.

His rebus perpenſis recte crediderunt, ſingulas veſiculas, pro exiguis ovis eſſe habendas, ut exacte loquendo omnem differentiam inter ovipara, & vivipara animalia in hoc conſiſtere videatur, quod priora foveant propria ova, prout in ovi-ductum deſcendunt, qui uteri officium pręſtat, ac deinceps ipſa calefaciant, ut foris fętus erumpant; poſteriora vero ova in utero detineant, eoque foveant, uſque dum a ſe ipſis valeant nati ſibi parare exitum.

Ex altera parte (a) quoad mares pertinent, obſervarunt 1. Cujuſque ſpeciei fuiſſent, modo generationi apti, ſemine ipſos donari innumeris exiguis animalculis ſcatente; ſeu melius, vermiculis, aut anguillulis vividiſſimis, atque velociſſimis huic humori propriis, quoſque neque in ſanguine, neque in lympha, neque in reliquis corporis humoribus conſpexerunt.

2. Hæc vero animalcula, ſive vermium ſpecies minime in maribus juvenibus apparere, vel ſi unquam immobiles perſiſtere, incipere ipſos viſibiles fieri & moveri, prout mares pubertati appropinquant, tunc etiam innumerabiles fieri, & velociſſimos; deſtrui tandem, aut valde langueſcere in ſenibus, prout in diem magis ſeneſcunt.

3. Ea animalcula unam formam, & figuram in eadem animalis ſpecie conſtanter ſervare, tantummodo majori, vel minori magnitudine inter ſe differre.

4. Eadem forma, & figura invicem diſcrepare in ſemine animalium diverſæ ſpeciei.

5. Hujuſmodi vermes, niſi microſcopii ope, ob eximiam tenuitatem, diſtingui poſſe, ſed Leevvenoechio erit fidendum, qui ſane optimus (b) fuit horum animalculorum ſcrutator, quamvis neque primus, neque unicus.

6. Tandem hos vermes plus minuſve confertiores fieri, plus minuſve in ſemine velociores, prout animalium ſpecies magis generationi ſunt paratæ, aut ejuſdem ſpeciei individua majori rapiuntur amore.

Hæc inventa in progreſſu tribus diverſis opinionibus occaſionem præbuerunt circa cauſam generationis.

I. Semel cognitis exiguis veſiculis, aut ovis muliebribus, animoſe concluditur: (c)

1. Hæc ova germina revera eſſe fœtus, qui ſecundinis involutus exiſtebat.

2. Fętum ſive embryonem in hujuſmodi ovis a Deo factum poſitumque fuiſſe, vel ob generales mechanicæ leges nobis tamen incognitas, vel ob actum ſpecialem ſupremæ ſuæ voluntatis.

3. Prout femina creſcit, ova ingrandeſcere, inæqualiter tamen, quo magis minuſve in eo, quem occupant, poſitu premuntur.

4. Tunc

(a) Leevvenoechius, & Hartſoecherus inter ſe de hoc invento maxime diſputarunt, ſed inferius videbimus ante ipſos ſeminales vermes perſpectos fuiſſe.

(b) Epiſtola data ad Homannum Van-Zoelen. *Oper. Tom. 3. p. 58.*

(c) Rainerius Graafius primus fuit, qui ovorum uſus declaravit, atque hoc ſiſtema dilucidavit,

4. Tunc partes ſubtiliores, vividioreſque liquoris maſculini ad ova uſque penetrare jam matura, ibique motum rarefactionis, aut fermentationis excitare, ut ovula novum augmentum facile ſuſcipiant ad explicanda exigua infantis rudimenta, quod opus fęcundatio dicitur.

5. Ovum ſemel fęcundatum celeriter creſcere, atque ingrandeſcere, propriam cellulam diſrumpere, in tubæ cavum decidere, & per ipſam in uterum deſcendere, ubi adhærens *conceptionem* complet.

6. In aliquibus animalibus, in quibus ova plura eodem tempore fęcunda evadunt, unicam copulam ea facile fęcunda reddere, cum in aliis animalibus unum tantum, vel duo ovula fęcundari poſſe, quia niſi unum, aut duo idoneo tempore ad maturitatem pertingunt.

II. Novum vermium in ſemine inventum alteri opinioni occaſionem præbuit, quam pauci ſecuti ſunt, ſed ipſam valde intereſt referre. Quidam enim crediderunt:

1. Vermium ſingulos totidem fœtus completos eſſe embryonem alterutrius ſexus complectentes, propriis involutum ſecundinis.

2. Millia, & ultra horum vermium cum liquore, quo obliniuntur, cavum uteri penetrare ſub æſtu venereo, & tres, vel quatuor in quibuſdam animalibus, vel duo in aliis tantum fęcundari; idque a majori robore, aut idoneo eorum in utero poſitu procedere poſſe putarunt.

3. Hujuſmodi vermes fortunatos necti ſenſim utero per placentam, propriis involucris ſuperimpoſitam, ex qua ipſos nutriri.

4. Creſcere paullatim hac methodo, donec magnitudinem completi fœtus attingant, & poſſint ſtatuto tempore in ſingulis animalibus foris erumpere.

III. Tandem defectus utriuſque opinionis tertiam excitavit, ex ambabus tamen confectam.

1. In conceptione ſinguli fœtus femina ovum ſuppeditat, mas vero vermem aut animalculum.

2. Virtus partium ſubtiliſſimarum ſeminis maſculini ovaria ingredientium excitat in ovis quibuſdam unius, vel utriuſque ovarii mutationem illam, quæ fęcundatio appellatur, videlicet augmenti occaſionem præbet; dirumpitur cellula, & in tubam decidens ovum, per ipſam in uterum deſcendit.

3. Hoc ovum cum in uterum pervenerit, quamplurimos ſpermaticos vermiculos reperiet, quorum nonnulli per exiguam rimam ſibi in ovulo paratum loculamentum ingredientes, ibi placide locabuntur.

4. Tunc hoc ovum vermine onuſtum completum fœtum evadit, qui utero per placentam adhæret, & neceſſarium augmentum acquirit, uſque dum exire ipſi fas ſit.

5. Idcirco in hac ſententia tum mas, cum femella æque ad generationem concurrunt: mas enim embryonem præſtat, mulier vero nidum parat, ubi locari debet fœtus pro ſui vita aut incremento, videlicet ſecundinas femina præbet, quæ embryonem circumveſtiunt.

Tres hujuſmodi opiniones auctores inter ſe dividunt, nihilo tamen minus earum nullam complecti poſſumus ſine maxima perſcrutatione.

Prima etenim femellis potiſſimam, ſive melius unicam partem generationis præſtat, ſed ab obſervatione infirmatur.

Præterquamquod nullo modo explicat exiſtentiam vermium in virili ſemine, tantum ſupponit ipſos in maribus amorem, æſtumque venereum excitare, quod omni veriſimilitudine denudatur; eadem de cauſa neceſſum eſſet in

lym-

lympha gaſtrica, vermes putare, qui ſtomachum irritando famem producerent.

Secunda opinio iiſdem de cauſis peccat, nimis enim maribus concedit, nihilque femellis; uſum itaque ovariorum, ovorumque necdum explanat, neque quid ova in uterum deſcendentia ad generationem faciant, ullo modo explicare fatagit.

Tertia veriſimilis magis apparet, quia tum maribus, cum feminis generationis partem concedit, ac duplici obſervatione tum ovorum, cum vermiculorum fulcitur. Duplici tamen etiam defectu infirmatur: alterum quod haud facile eſſet explicare, quomodo ſemen in utero detentum ovum fœcundare valeat, aut in quo fœcundatio conſiſtat; alterum, quod nos lateret explanatio graviditatum, quæ in abdomine, ovariis, aut tubis Fallopianis contingunt, & quamplurimis confirmantur magnorum virorum obſervationibus.

§. III.

Tertia opinio, quæ verior videtur.

HUjuſmodi hypotheſis enim corrigi oportet, quod ſequenti ratione facile obtinebitur.

Credendum itaque erit, quod etiam partium ſtructuræ conſonum videtur uterum ob contractionem fibrarum longitudinalium vaginæ, & abbreviationem ligamentorum teretium pudendis appropinquare, atque uteri orificium ob conſtrictionem tonicam radiatarum circumpoſitarum fibrarum, ac vividi ſenſus ſtimulum aperiri; etenim tunc in propatulo eſt, ob hujuſmodi poſitum matricem liquorem ſeminalem maris recipere debere; hic liquor in iis circumſtantiis uterum intrans validam impreſſionem ſuſcitat, quam *æſtum venereum* appellant, & plures motus repentinos excitat, pari ratione ac nicotianæ pulvis membranam pituitariam irritando, ſubitam illam contractionem muſculorum inducit ad ſternutationem neceſſariam.

1. Orificium uteri a contractione fibrarum circularium ſtatim contrahitur, poſtquam ſemen receperit, quod amplius effundi nequit.

2. Fibræ radiatæ, quæ circa aperturam tubarum in utero perſtant, contrahuntur ſimul, & ob earum tonicam contractionem tubæ hiatant magis. Pari ratione ſex muſculi pharyngis una contracti guttur in deglutitione dilatant.

3. Ob eam impreſſionem pariter tubæ abbreviantur, & ob contractionem fibrarum longitudinalium eriguntur, earum vero fimbriæ excitatæ, atque contractæ parti infernæ ovariorum adhærent, & laciniatis extremitatibus, quæ veri muſculi ſunt, ovaria arcte ampleсtuntur.

4. Uterus ipſe non parum compingitur ob conſtrictionem ſubitaneam omnium fibrarum carnearum longitudinalium, obliquarum, atque circularium, tum ejuſdem cavitas non parum imminuitur. Mulieres tunc temporis magis intentæ, callidæque, modo in extremo gaudio non diſtrahantur, uteri commotiones facile perſentiunt, ob levem ſupervenientem *horripilationem*.

5. In hoc ſtatu ſemen ab utero preſſum, qui valde conſtringitur, impedito per uterum exitu neceſſario hiantes tubas intrat, & per ipſas ad ovaria uſque transducitur, quæ ab ipſo madefiunt. Hoc bis animadvertit celeberrimus *Ruyſchius* (a) in fortu-

(a) *Adverſar. anatomic. 1. p. 2. 3. & 4. & Theſaur. 6. n. 21.*
Reinerius Graafius. *De mulier. organis generationi inſervientibus, art. ante-penult.* refert cum Fallopio in tubis ſemen inveniſſe.

fortunatis quibuſdam circumſtantiis, quibus ſumma cum laude profecit, & ut ita dicam, *naturam improviſo deprehendit*. Idcirco ob nonnullas repentinas uteri conſtrictiones liquor ſeminalis ad ovaria uſque muliebria evehitur abſque quo excogitemus partem ſubtiliorem ſeminis ſive *auram ſeminalem* tubas ingreſſam ad ovaria uſque illabi; multo minus nefas eſſet putare, partem illam ſpirituoſam vaſa uteri ſanguinea permeare, ac ita ſanguine remixtam, tandem per circulationis viam ovaria attingere. Haud facile eſſet per hujuſmodi hypotheſes explicare, quomodo ſeminales vermes ad ovaria pervenire poſſent, ſine quibus conceptio nunquam perfici poteſt.

6. Tunc enim cum partes infernæ ovariorum madeſcant ſemine, quo tubarum fimbriæ replentur, & exponantur ingreſſui innumerabilium ibi natantium vermium, eorum quiſpiam vividior, aut felicior poſt inutiles quoſdam conatus, rimam tandem tunicæ ovariorum ingredietur, atque in ovulum deſcendet, ibique ſedem conſtituet, ac proinde en vobis *fęcundatum ovum*.

7. Non abs re videtur rima tunicæ ovariorum, quæ grandius ovum obtegit, magis etiam patula eſſe, quia ad ampliorem cellulam attinet; iiſdem de cauſis præſumi debet aperturam ipſam hujus ovi pro vermis ingreſſu in craſſiori ovo potentiorem eſſe; quare facile concludi poterit, ova grandiora facilius fęcunda evadere.

8. Ex hac fœcundatione conſequitur, fęcundatum ovum celerius augeri; minime tamen credam, hoc augmentum tribuendum eſſe vivificantibus ſeminis ſpiritibus, qui ob fermentationem rarefaciant humores in ovo contentos, quod prorſus futile inaneque cogitatum rejiciendum eſſe putarem; potius enim fœcundationis effectum ab eo procedere tuerer, quod motus vividi ipſius vermis, quod vivum animal eſt, ſenſim propinquis ovi partibus communicentur, & regreſſum lymphæ nutrientis intercipiendo ipſam pro hoc augmento ubertim retineant; hac de cauſa in Inſulis mari Ægei, Ruſtici (a) ut ficus promptius nutriantur, quæ apud ipſos maximam partem redituum conſtituunt, ſupra domeſticas ficus, ſilveſtres imponunt inſectis onuſtas, quæ ſtatim ficubus cultis inhærentia maturas ipſas facile reddunt. Hoc opus, quod *caprificationem* ruricolæ appellant, ſpecimen præbet in utero fęcundationis.

9. Ovum prout increſcit in diem, rimam dilatare debet obtegentis tunicæ, & capſula, cui in fundo propriæ cellulæ adhærebat, derelicta foris erumpere ac per lacinias in tubam decidere adhuc ovario nexam ad ipſum recipiendum paratam. Suſpicor enim expulſionem fœcundati ovi fovere non modo augmentum corporis lutei in fundo cellulæ locati, quod a fęcundatione auctum extra ovum expellat, quam contractionem fibrarum muſcularium, quas *Malpighius* (b) *Litriuſque* (c) conſpexerunt circa corpus luteum, quod calicem ovi præbebat; ſimulque tandem concurrere fibras muſculares corporis ſpongioſi ipſius ovarii, ſi tamen exiſtant, ut idem *Litrius* (d) animadvertiſſe teſtatur.

10. Ovum intra extremas lacinias, ſive fimbrias tubarum receptum ſenſim in uterum deſcendit, leviter preſſum a motu earumdem periſtaltico, ſeu vermiculari, qui perficitur eadem mechanica lege motus periſtaltici inteſtinorum,

ſemel

(a) Turnefortius. *Acta Acad. Scient.* an. 1701. p. 349.

(b) Vid. Epiſt. miſſam an. 1676. Gaſpare Bartholino, quam hic ad calcem poſuit ſui tractatus, *De ovariis mulierum, & generationis hiſtoria*.

(c) Acta Acad. *an.* 1701. *p.* 292.

(d) Hiſtoria Acad. *an.* 1701. *p.* 41.

ſemel itaque ovum uterum ingreſſum non amplius ſimplicem conceptionem, ſed veram graviditatem facit, ipſumque mutato nomine *embryo* appellatur.

11. Juxta obſervationes *D. Graafii* (a) in cuniculis inſtitutas, qui triginta dies fœtum gerunt, tres dies interponuntur poſt coitum inter conceptionem, & deſcenſum ovi fœcundati in uterum. Hoc ipſo didicit plures cuniculos vario tempore a copula diſſecando. Quis ignorat eaſdem experientias in mulieribus nefas eſſe inſtituere, ideoque nedum hujuſmodi intervallum earum reſpectu ſtatui poſſe. Attamen (b) veriſimile eſt, eamdem proportionem conſequi relate ad durationem graviditatis.

12. Dum ovum matureſcit, duas uterus mutationes ſubit embryoni neceſſarias: Ex *una parte* matrix, quæ contracta permanet, exprimit ex vaſis lacteis, ſive vermicularibus contentum liquorem, qui lympha tunc eſt lacticinoſa, ſive ſerum lactis admodum proportionatum embryonis indigentiis, qui illum laticem nedum hauriret, ſi ea ſpiſſitudine donaretur, ac in progreſſu donari ſolet; ex *altera parte* appendices cœcales, quæ uterum ingrediuntur, valde conſtrictæ ob uteri compactionem, nullum ſanguinem ſuppeditare valent, idcirco tunc temporis menſes ſtatim ſupprimuntur, quod abſolute neceſſarium eſt pro conſervatione embryonis, cui ſanguis menſtruus fluens nocuiſſet, atque facile initio geſtationis ei mortem intuliſſet. Quare ſi mulieres quædam ſub graviditate menſtruatæ videantur, menſtrua tunc non ab utero, ſed a vagina procedunt.

Finem faciamus huic narrationi animadverſione quadam, quam mihi materies hujus capituli ſuppeditat. Non abs re dici ſolet mortem omnes æquare; ſed rectius etiam dici oporteret, originem etiam noſtram ſuperbiam deprimere; nam nil aliud ſumus, quam viliora inſecta, quæ intra mille millium ſimilium inſectorum viridiora, aut feliciora cum fuerint, exiguas veſiculas ingreſſa ſunt, ubi aucta merita ſunt a Deo animas ſpirituales, quæ tandem ipſa ad hominis dignitatem extulerunt.

§. IV.

Signa conceptionis.

MUlieres, quæ filios poſt ſe relinquere cupiunt, parvi faciunt leges conceptionis adhuc enunciatas; poſtulant potius ſigna, quæ ipſis palam faciant, ſi jam conceperint, necne, neque abs re id poſcunt, ſed quæſtio æque difficilem ſolutionem admittit.

Mulieres utero gerentes & ipſæ poſſunt in ſe animadvertere,

1. Si ſeminalis latex in utero detentus nulla ratione effluxerit.

2. Si ſub æſtro venereo univerſalem commotionem, cum frigoris, aut horripilationis ſenſu paſſæ fuerint.

3. Si paulo mox abdomen imminutum fuerit, ut debuerint thoracem conſtringere.

(a) De Mulier. organ. generat. inſervient. *art. antepenultimo*.

(b) Kerckringius, *Anthropol. c. 4.* narrat feminam quandam poſt coitum immediate a menſtruis peractum, quatuor tranſactis diebus ſtatim vita demigraſſe, atque in utero tunc ovum fœcundatum prætuliſſe. Si hoc verum ſit ovum fœcundatum in noſtra ſpecie celerius, quam in cuniculis in uterum deſcendit.

Modo horum phenomenorum certiores evaſerint, concepiſſe ſpei locus erit. *Primum* ſupponit liquorem ſeminalem utiliter impenſum fuiſſe; *ſecundum* oſtendit contractionem pro conceptione neceſſariam in utero abſolutam fuiſſe; *tertium* demonſtrat matricem ſe compegiſſe, ut in conceptione ſolet.

Sed quandonam feminæ potis ſunt hæc phenomena, ſecundum præſertim, animadvertere? earum plures conſuli, & una vel duæ tantum faſsæ ſunt perfecte ſpecialem illam horripilationis commotionem perſenſiſſe, ac proinde graviditatis tempus rite cognoviſſe; ſed mulierum pleræque vividiori tunc, & voluptuoſo ſenſu diſtrahuntur, ut hujuſmodi impreſſionem obſervare haud poſſint; ſeipſas enim, non vero Medicos objurgent, de incertitudine ſuæ conceptionis.

Sexaginta olim, aut octoginta circiter tranſactis annis de Medicorum conſilio contentæ magis fuiſſent. Clinici igitur illius ævi facile affirmaviſſent ipſas concepiſſe, modo ſponſi blanditias minus concupiviſſent; cum externi corporis facies obſcuruiſſet, quando vultus, & frons præſertim rubris maculis deturpata apparuiſſet; quando denique earum lotium per plures dies inſpectum vermiculos natantes oſtendiſſet.

Sed ulterius ipſi procedebant audacter prænunciando, mulieres marem geſtare, ſi deambulando dexterum pedem præmitterent; ſi dextero brachio ſupra ſcamnum incumbendo dextrorſum potius acquieviſſent; ſi dextera mamma grandior, compactiorque ſiniſtra evaſiſſet; ſi venæ manus dexteræ ampliores, inflatioreſque illis ſiniſtræ apparuiſſent.

Omnia hujuſmodi indicia in veteribus libris reperiuntur. Poſtrema ſigna, quæ graviditatem maris diſtinguunt, deducuntur ex Hippocratis effato, qui fatetur mares dextrorſum, femellas vero ſiniſtrorſum in utero locari, *mares dextra uteri parte, feminæ ſiniſtra geſtantur*, quod ſufficiebat, ut hæc opinio, a tanto Auctore derivata, admodum ſuſtineretur.

Hodie tamen ſcimus hunc aphoriſmum falſum omnino eſſe, & Medici minus ignari etiam recognoſcunt hujus prænunciationis abſurdum, atque provectiores Phyſiologi ab his futilitatibus medicinam repurgarunt; inanis tamen hæc ſententia nondum omnino exolevit, ſubſiſtit adhuc, & diu permanebit apud Agyrtas, & Sagas, qua utiliter erunt uſuræ ad feminas leves decipiendas, quæ hujuſmodi plebeculas in auxilium advocant.

CAPUT IV.

Explanantur difficultates circa conceptionem.

Explicatio conceptionis animalium in præcedenti capite allata, certis fulcitur experimentis, ſatiſque expedit, quidquid ad hanc materiam pertinere poſſit, nullumque dubium ſupereſſe deberet: ſed in re tam difficili, atque obſcura nil mirum eſt, ſi difficultates nonnullæ adhuc ſuperſint; earum quædam ſpeciatim reſpiciunt ſententiam, quam nos amplexi ſumus, quas ſolvere pro viribus cogemur, conjecturarum ſaltem ope, quæ niſi veritate ſuſtineantur, veriſimiles tamen ita videntur, ut nulla ratione rejici poſſint. Nonnullæ vero aliæ habentur hujuſmodi difficultates, quæ reliquas etiam generationis opiniones offendunt, & quæ inſolubiles pene ſunt, quia pro earum integra explanatione neceſſum eſſet conſilia, ac ſummam Dei ſapientiam a Mundi creatione penetrare. Earum itaque reſpectu, poſtquam a me enunciatæ fue-

fuerint, atque circumpoſitis tenebris aliquantiſper denudatæ, fateri propriam inſcitiam non verear, quoniam non (a) *me pudet fateri me neſcire, quod neſciam*, quinimo, *quod non poſſim non neſcire*, dicam.

I. Quidam enim mirantur tot millia ſeminalium vermium hominum productioni dicata crudeliter perire præter unum, quod ſecunda forte ovum ingredi valet, & multo magis queruntur, millia atque millia horum vermiculorum nullo excepto in coitu perire, quando eorum quodpiam ovum pervadere nequeat, quod ſæpiſſime evenit.

Hæc difficultas noſtram non modo, quam reliquas circa generationes hypotheſes offendit; attamen ipſa haud proponi meretur, modo naturæ hiſtoria innoteſcat, & certum probatumque ſit, Deum voluiſſe germina augere omnium entium viventium ad progeniem tuendam. Granum itaque tritici plantam gignit, quæ ad non modicam altitudinem porrigitur, & plures ramos gignit ſpicis ſingulos onuſtos, atque ſpicarum unaquæque centenis granis ſcatet, quod granorum millia, & ultra adæquat. Pari ratione rana in unico partu mille & ducenta ova gerit; multiplicatio vero in vilioribus inſectis mirabilior eſt, quia magis deſtructioni, & jacturæ ipſa ſunt obnoxia. Deus itaque hac germinum immenſa copia conſervationi conſuluit omnium ſpecierum viventium, quarum nulla a Mundi incunabulis periit. Abſurdum enim fuiſſet, Deum exiguo germinum numero hominum productionem, atque conſervationem reliquiſſe.

Facile cognoſcam, quod vermiculis pro totidem embryonibus habitis contra prudentiam, atque bonitatem Dei fieri nonnulli credant, cum ipſe tot homunculorum jacturam ſinat.

Sed ab omni angore deſiſti facile poterit, quoniam hujuſmodi vermes præter nobilem eorum uſum in progreſſu, tamen in ſemine viliora inſecta ſunt, quæ a reliquis nihil differunt, quæ plantas undique deturpant, idcirco eorum jactura nihili ducitur. Ille enim tantum fortunatus vermis, qui ovum maturum attingit, ibique creſcit atque ad hominis dignitatem pervenit pro ſpiritu recipiendo, naturæ tutamen, noſtramque attentionem meretur.

II. Opponunt alii quidam continuitatem funiculi umbilicalis cum fętu, qui ex arteriis umbilicalibus fœtus reſpondentibus congeneribus vaſis ſecundinarum, & ſimilibus convenientibus venis conflatur; ex quibus deducunt, ut ipſi putant, ſecundinas, fętumque unum continuum corpus ſemper conſtituiſſe, ac nunquam has duas partes ſejunctas fuiſſe, nullaque proinde ratione ſecundinas ad matrem, fętum ad patrem pertinuiſſe, ut in meo ſyſtemate ſupponi oportet.

Fateri oportet hanc difficultatem non parum urgere, neque miror ſi quibuſdam illuſerit, facile tamen ipſa reſolvi poterit, modo ſequentia animadvertere velint.

1. Videlicet, quod in vermem patris arteriæ, & venæ ejuſdem umbilicales, quæ in embryone, æque ac in fętu umbilico terminantur, imperviæ ſunt; ſed in earum extremitatibus replentur ipſæ ſanguine, aut melius lympha, quæ ad vermem pertinet, & ab hac turgentia impeditur, quominus hæc vaſa obliterentur.

2. Vermis dein in ovum intromiſſus ab idonea capſula recipitur, in cujus

(a) Cicer. *Tuſculanar.* l. 1. c. 25.

medio exurgit reliqua portio funiculi, cujus vaſa obturata pariter perſtant, ut in fœtu, quamvis æque ſanguine, aut lympha repleantur.

3. Vermis in hac capſula receptus pro ſui configuratione, & illa capſulæ, niſi una ratione locari poteſt, ob quam venter adverſus capſulæ partem apponitur, ubi appendix funiculi umbilicalis ſe offert fętus umbilico reſpondentem, & ita arteriæ, venaque ex utraque parte una coaleſcunt.

4. Hac ratione verme in diem aucto, funiculi umbilicalis portio, quæ capſulam reſpicit, cum illa coit, quæ ad umbilicum embryonis attinet; extrema vaſorum occluſa extenduntur, reſerantur, atque ſimul junguntur, ſanguis ab arteriis umbilicalibus fœtus in eas reliqui funiculi transducitur, & ſic de venæ in venæ portionem tranſit, ut junctio umbilici cum fętu intimior ita evadat, quaſi continens fuiſſet.

Iſtiuſmodi effectus exempla habentur in arborum virgultis, quoniam ſi arbori applicetur ramus diverſæ prorſus ſpeciei, paullo poſt inſitionem cortex ramuſculi arboris ligno ſtatim adhæret, ipſique firmiter nectitur: cortex enim coaleſcit, vaſa utriuſque arboris, quæ ſuccum nutritium ferunt, æque ac tracheæ pro deferendo aëre ſimul coeunt, tandem inſitus ramus creſcit, ingrandeſcit, & cum patre novo unam conſanguinitatem, ut ita dicam, init.

Suaſum habeo invite quoſdam hanc hypotheſin pro difficultatis ſolutione admittere velle; attamen nihil ex eorum favore poſco, quod nequeam experientiis clare, aperteque confirmare.

1. Circa inſitiones arborum tumores quidam producuntur probabiliter ob difficultatem, quæ primo objiciuntur tranſitui ſucci nutritii ex arbore in corticem. Similis nodus obſervatur, ubi funiculus cum umbilico coit, quod comprobare videtur, ibi aliquam ſtaſim eſſe humorum exortam.

2. Cum infans natus eſt, obſtetrices ſtatim funiculum vinciunt, ſcinduntque; juvenes ſponſæ tunc ab ictu forcipis perterritæ miſerentur nati; attamen ab ipſa nunquam infans ingemiſcit, nullumque dolorem patitur, quaſi extranea pars ſecaretur.

3. Funiculus diſſectus, atque vinctus minime diſtrahitur circa ligamen, ut credi potuerit, ſed ultra abraditur prope infantis umbilicum ad cutis libellam; videlicet ubi inſitio originem traxerat, quod oſtendit funiculum, aut ejuſdem maximam partem, ab infante disjunctum fuiſſe, noſtramque opinionem confirmat.

Quamvis hujuſmodi experientiæ ſatis validis fundamentis innixæ videantur, quæſtio tamen omnino abſoluta non videtur: poſtulant enim oppoſitores, qualis ſit hæc capſula, in qua vermis locatur, atque quid ipſa evadat, cum ejuſdem in ſecundinis completi fętus veſtigium non appareat.

Huic difficultati facile reſpondetur. Hæc capſula exoritur (a) ab amnios, & evaneſcit initio geſtationis ob mutationes, quas ſubit tunc amnios; etenim paulatim lympha in capſula cumulatur, quam excludit amnios, eoque facilius cum lympha mucilaginea in chorio contenta minime impediat pro ſui facili avolatione hanc excluſionem. Copia lymphæ ibi affuſæ in diem augetur, amnios magis, atque magis extenditur, donec perfecte chorio applicetur. Hac metho-

(a) Kerckringius *Anthropogenia*, c.1. Miratur circa ovula nunquam pelliculam tunicamve inveniſſe; animadvertit idcirco ſolum chorion, quia amnios, quod capſulam gignit, in ovulo tunc minime conſpicuum eſt.

methodo capſula evaneſcit, & amnio extenſo, ſecunda funiculi tunica producitur, atque embryon ex primo carcere eductus per funiculum in aquis amnii natans ſuſpenditur, videlicet fœtus conditiones ingreditur, ſub quibus in ſecundinis vitam ducit.

Nihil attuli, quod facili animadverſione non confirmet amnii ipſius officium. Cui bono hoc ſecundum velamen? Chorion firmum compactumque, ut apparet, ſufficere deberet ad aquas ſecundinarum, fętumque complectendum; quapropter neceſſum erit aut amnio uſum a nobis allatum tribuere, aut ipſum inutile, & ſupervacaneum putare.

III. Reiterando quæ initio præcedentis capitis pro veris enunciavimus, ſcilicet, utrumque ſexum ad generationem facere, fœtumque parentem utrumque æmulari, deſtrui videtur opinio a me profecuta, quia vermis, qui eſt germen fętus, a patre tantum procedit, mater vero ſolas ſecundinas ſuppeditat, nullaque ratione concurrit ad ſpecialem confirmationem infantis.

Hujuſmodi inſtantia reliquis omnibus validior eſt. Minime perpendam, an vulgares hypotheſes generationis eam ſolvere valeant, quod vix credam. In mea ſententia tantum ipſam eliminare conabor, quod facile obtinere mihi ſuadeo, modo adhuc allatis conjecturis utar.

1. Autumo jam in rudimentis vermis ſeminalis eandem corporis conformationem haberi, ac in homine, ad quem pertinet; hæc eſt ratio, ob quam vermes patribus non abſimiles eſſe debeant.

2. Puto ſimul in exigua capſula ovi muliebris ſtigma, aut imaginem cavam dari, ſingulam femellam æmulantem, quæ in capſula ad eam partem locatur, ubi eſt funiculi extremitas, quod præbet ſimilitudinem infantium cum matre.

Ex iis conſequitur vermem virilem, qui ovum muliebre ingreditur, aptari facile capſulæ, ibique plus minuſve imprimi, juxta ejuſdem variam magnitudinem, aut capſulæ latitudinem, ideoque, poſita majori extenſione, & craſſitudine in virilibus, quam in muliebribus ovulis, ut homines feminas magnitudine ſuperant, mares vermes muliebribus facilius in ſinu materno locum aptum invenient, magiſque matres, quam patres æmulabuntur, & contra, quod etiam obſervatio teſtatur.

Hinc pariter ſequitur, juxta vermium diverſam magnitudinem, infantes modo perfecte novam imaginem maternam ſumere, modo ipſos perfecte paterna lineamenta ſervare, alios tandem imperfecte inſtrui ſpecie materna, ut multum adhuc patris effigiem ſervent, ac proinde facile in iis utriuſque parentis lineamenta, etſi commixta, diſtinguantur.

Tandem conſequitur, mulieres quaſdam infantes parere omnes omnino ſibi ſimiles, quod ab eo procedit, quia capſulæ, ubi infantes locari debent, anguſtæ ita ſunt, quæ foveant perfectam embryonis impreſſionem; quaſdam vero alias infantes in lucem edere a patribus nihil abſimiles, quia capſulæ latiores cum fuerint, infantes minus in ipſis aptantur, & primævam formam retinent. Tandem infantes nonnulli patribus, atque matribus confuſe ſimiles evadunt, ob permixtionem lineamentorum, & mediam latitudinem earum capſularum, videlicet ſatis anguſtæ ſunt, ut aliquam matris ſimilitudinem præbeant, non tamen ut omnino illam patris demant.

Haud difficulter poſſem, iiſdem ſi uterer fundamentis, ſucceſſivas mutationes explanare, quæ in nuptiis eveniunt nigritarum cum albis; multoque magis monſtra, quæ exurgunt ex copula variæ ſpeciei; ſed nimium a propo-

Digitized by Google

ſito meo diſcederem, verum ſuaſum habeo quemlibet facile poſſe, modo velit phenomeni explanationem inſtituere.

Pauca vero afferere audeam de internis ſimilitudinibus infantium cum parentibus, infirmitatum nempe, morborum, temperamenti, ingenii, eaque omnia a genitoribus in ipſos derivant. Hujuſmodi perquiſitio difficillima eſt, & niſi poſt longum ſtudium obtineri poterit, ut inter myſteria generationis reponenda videatur.

IV. Hujuſmodi hypotheſes, quæ pro eliminandis ſuperioribus objectionibus neceſſariæ fuerunt, reſponſiones ſuppeditant quarumdam difficultatum circa hanc materiam adhuc inſurgentium, quæ etſi reliquis ſententiis circa generationes communes ſint, atque in iis vix ullam explicationem admittant, non erunt in noſtro ſyſtemate prætereundæ, quamvis ipſis omnino ſatisfacere poſſe difficulter credamus.

1. Feminæ plerumque, totidem mares, totidemque femellas pariunt; hoc indicium eſt, vermes ſeminales partim maſculina, partim feminea, eoſque indiſcriminatim ova pervadere jam maturata.

2. Mulieres interdum filias tantum gignunt; quod oſtendit, in ipſis rimam, per quam vermis introduci debet, arctiſſimam eſſe, quam niſi vermes feminei maſculinis exiliores intrare queant.

3. Mulieres interdum etiam mares tantum in lucem edunt; quia rimæ ovulorum latiores ſunt, ut vermes maſculinos recipere poſſint, ſed feminei, quamvis intrare valerent, pereunt tamen, quia capſula pro hujuſmodi vermibus nimis lata, natantes ipſos relinquunt, ut minus valeant cum funiculo necti.

4. Feminæ plerumque unum gerunt fętum, quia unicum ovulum ſolet pro ſingula vice maturitatem attingere; idem obſervatur in aliis animalium ſpeciebus, ut in vaccis, ovibus, capris &c.

5. Quandoque tamen duos infantes una geſtant, quos *geminos* appellant, hoc oſtendit tunc dua ova ad maturitatem perveniſſe, atque ad recipiendum vermem ſingula idonea, quod etiam evenit in reliquis animalibus nuper enunciatis.

6. Dantur alia animalia, quæ una geſtatione plures fœtus gerunt, hujuſmodi ſunt canes, feles, ſcrophæ, &c. quia in ipſis plura ova eodem tempore ad maturitatem perveniunt.

7. Alia deinceps dantur animalia, ut columbæ, & turtures, quæ niſi duos fœtus conſtanter gerunt, quia in hiſce ſpeciebus duo tantum ova ſtatuto tempore matura fiunt.

8. Tandem, quod magis animadverſione dignum apparet: ex duobus ovis a turturibus aut columbis fœcundatis unum ſemper marem, alterum femellam complectitur; id certo contingere haud potuiſſet, niſi ovorum alterum anguſtiori rima donaretur pro exiliori femineo verme recipiendo, reliquum latiori pro maſculino, aliter vermis femineus periiſſet in ampliori ovuli maſculini capſula, ut arr. 3. indicavimus, quod cum eveniat, hujuſmodi animalia, vel unicum ovum pariunt, vel ſi ambo, alterutrum albumen tantum complectitur.

V. At quiſpiam poſtulare poſſet, quomodo in viris hujuſmodi vermes, aut in feminis ovula, & capſulæ producantur; ſed hoc poſtulatum extra rem videtur: vermes, ova, & capſulæ minime per ſe producuntur, Deus qui univerſum creavit, & haſce partes patravit, eæque ab ipſius omnipotenti manu immediate derivant. Deo favente nunquam ſemitas proſequar quorumdam Philoſophorum Neotericorum, qui Epicuri ſententias amplectendo putarunt formationem embryonum explicari poſſe per admixtionem diverſorum ſeminis ele-

elementorum, & Epicurus ſuadere tentabat mundi formationem a concurſu atomorum natam fuiſſe. Quamvis enim contra Epicurum recte oppugnaverint, haud poſſe moleculas ſive atomos ratione deſtitutos ſimul coaleſcentes univerſum parere, tanto ordine, & eleganti forma conflatum, tamen perperam excogitarunt partes ſeminis materiales, quæ conjungi debent ſenſu, & intellectu quodammodo donari, ut ſponte valerent ſibi aptum poſitum diſtinguere, & reliqua, quæ ad corpus organicum producendum neceſſaria videbantur. Tali pacto enim dum ſibi cognitum abſurdum rejecerunt, aliud futile magis amplexi ſunt, nos itaque patientia veſtra abuti crederemus, hujuſmodi ſomnia diutius perſcrutando, ſat erit ſi ipſa non reticuerimus.

VI. Nemo contendit ſeminis vermes, ovula, atque capſulas ovulorum opus eſſe omnipotentis auctoris, æque ac reliquas corporis partes, ſed quis petet, an ſummus auctor, quotidie prout opus eſt, haſce partes producat, vel a mundi incunabulis productæ fuerint, & in hoc poſtremo caſu quomodo in viros, atque feminas viventes per tot ſæcula tranſmiſſæ fuerint?

Qui hoc quærunt, ſcire debent nullam eſſe rationem quæſtionem ſolvendi. Generice Phyſicorum perpauci priorem opinionem amplectuntur, quapropter unicum cognovi Philoſophum (a) Anglum, qui ipſam tueatur, ſed ultra profectus eſt; excogitavit ipſe *naturas* quaſdam, quas *plaſticas* ſive formatrices appellavit, quas Deus creavit, ut corpora organica, prout ipſe voluiſſet producerent, abſque quo hujuſmodi naturæ quid agerent, unquam cognoſcerent: At admodum difficulter excogitari poteſt cauſa ſimilium naturarum; Deus, qui per ſimplicem actum propriæ voluntatis omnia producit, qui dixit: *fiat lux, & lux facta eſt*, minime ſimilibus cauſis inſtrumentalibus eſt indiguus ad quodlibet corpus producendum; cur non hujuſmodi naturis in mundi creatione uſus eſt? Idcirco hypotheſes Philoſophi Angli, ejuſque plaſticas naturas ſapientum nemo admiſit, & quamvis Clercus (b) ipſas valde tueretur, tandem in oblivionem ceciderunt, ex qua nunquam ſublevari debuiſſent.

Communiter receptum eſt Deum creaſſe homines tranſactos, præſentes & futuros Adami tempore, ipſoſque omnes intra Adami vermes compactos fuiſſe, atque ſucceſſive explicatos fuiſſe, prout increſcebant, eorumque explicationem eſſe proſecuturam, donec ſpecies humana ſubſtiterit.

Minime dubitarem plures mirari exiguitatem infinitam homunculorum præſentium, eoque magis naſciturorum, qui ſimul in Adamo exiſtere debebant, ſed multo magis admirationi locus erit, ſi calculum ingrediamur; ſubductionem tamen, ne aures offendamus, in cane, ejuſque teſtibus inſtituemus, in quo argumentum idem valet.

Ponamus enim primum canem a Deo creatum in ſuis teſtibus canes omnes complexum eſſe jam natos, viventes, & naſcituros; ſumamus unicum teſtem, & calculo in omnibus regenerationibus utamur, quod nos minime juvat, quia argumenti robur imminuitur.

In priori itaque creati canis teſte germen exiguum continebatur, quod integrum canem comprehendebat, qui proprios teſtes præſeferebat, & in ſingulo teſte exiguum pariter germen exiſtebat, quod alter canis erat, qui eoſdem teſtes, & ſimilia germina complectebatur, ac ſic in progreſſu, donec canes erunt.

Hæc

(a) Radulphus Cudvvorth. *True intellectual ſyſtem of the univerſe*.
(b) In decem prioribus voluminibus, *Bibliotheca ſelecta*.

Digitized by Google

Hæc, ut cuique apparet, progreſſio eſt deſcendens, quæ pro ſingula generatione imminuitur in ratione prioris canis ad germen proprium teſtium, ſed hoc germen vix grani quadrantem æquare debuiſſet, & canis vulgaris magnitudinis ſaltem mille libras æquaſſet, quod eſt 9216000. grana vel quod idem refert 36864000. granorum quadrantia.

Primus canis enim erat ad proprium germen ut 36864000. ad 1. hoc primum germen ad ſecundum fuerit in ratione eadem, & ita ſecundum ad tertium, & ſic de cetero. Ad ſtatuendam enim exiguitatem, quam in priore germine habuerit canis adhuc vivens, ſat erit nunc multiplicare in ſe totidem vices numerum 36864000. quot fuerunt a mundi creatione canium reproductiones.

Etenim citra errorem aſſeri poteſt, a mundi incunabulis ad nos uſque habuiſſe ducentas canium regenerationes; itaque multiplicando 36864000. bis centies in ſe ipſum, facile apparebit, maximum canem viventem in germine teſtis prioris canis fuiſſe 20916620. &c. partem (a) quadrantis unius grani.

Nullà ratione hujuſmodi calculum mentis acies proſequi valet; ſed ulterius procedendum videtur, nam hoc germen ut canem complectatur, corpus eſſe debet ex iiſdem principiis conflatum, ac canis ipſe, ſed nulla eſt compoſita pars, quæ cum hac exilitate convenire poſſit; germen itaque ad hanc exilitatem redactum minime mixtum corpus conſtituit; ideoque non amplius germen, ſed nihil erit.

Si applicaveris calculum hujuſmodi Adami progeniei, idem inveneris; quinimo productum eo augebitur, quo generationes hominum ad nos uſque illis canium uberiores fuerint. Ex his itaque facile deduci poterit ſyſtema involucrorum ſeu *des developpemens*, quod jamdiu amplexi ſunt Philoſophi, futile eſſe, atque inane cogitatum.

Quid ergo ſentiendum eſt in hujuſmodi circumſtantiis, in quibus inſolubilis profecto exurgit difficultas? Quid, inquam, agendum? id quod pluries dixi, & infra pluries repetam; mirari ſummi Auctoris opera, ejuſdemque ſapientiam colere, noſtram exiguitatem cognoſcere, atque limites ingenii noſtri; neque audere profunditatem penetrare conſiliorum ſuorum profecto impenetrabilium. Sapientiam igitur Ciceronis imitari fas erit, qui etſi minus Dei naturæ conſcius, ſimilem tamen huic objectioni reſponſionem dedit, inquiens: (b) *Non reperio cauſam; latet fortaſſe obſcuritate involuta naturæ. Non enim me Deus iſta ſcire, ſed his tantummodo uti voluit.*

CAPUT V.

De falſis Conceptionibus.

EXplicavimus jam *cap.* 2. conceptionem juxta naturæ leges ordinatam; in qua ovum intra ovaria fœcundatum e propria cellula diſtrahitur, per fimbrias in tubas deſcendit, atque ex his in uterum decidit, ubi poſtquam increbuerit, novem menſibus tranſactis, foras erumpit, ut infra explicaturi erimus; hujuſmodi conceptio igitur naturam proſequens *vera Conceptio* appellatur.

Certiſſimæ obſervationes, ſed recentes, quæ centum annos minime retrogra-

(a) Illud &c. locum tenet 1506. cifrarum præter octo indicatas.
(b) Libro 1. *de Divinat.* c. 12.

gradiuntur, circa hanc rem ſingularia phenomena oſtenderunt, quæ veteres minime cognoverant, ut obſervatores pene deciperent, qui propriis oculis non fidentes primo non parum in dubio hæſerunt. Hujuſmodi phenomena ſunt:

1. Ovum fœcundatum quandoque in ovario detentum ita ingrandeſcit, ut veram ovarii graviditatem inducat.

2. Interdum ipſum intra tubas detinetur, ibique inflatur, atque graviditatem tubarum gignit.

3. Tandem haud raro ovulum fœcundatum in abdomen decidit, ibique graviditatem ventralem parit.

Quamvis hujuſmodi conceptiones veræ, & reales ſint, tamen cum ad generationem perficiendam minime faciant, & naturæ legibus derelictis, inutiles evadant, idcirco *falſæ conceptiones* merito prædicantur.

Medicina nullum auxilium præſtat ad haſce conceptiones præveniendas, nullumque, quo quis mederi valeat; nihilo tamen minus, ut completam ideam præbeamus generationis, ſingulas hujuſcemodi ſpeciatim perſcrutari neceſſum videtur cognitas cauſas enunciando, atque medendi methodum, ſi qua eſt, indicando.

§. I.

De conceptione ſive fœcundatione intra ovaria.

EXempla conceptionum, ſive melius, graviditatum intra ovaria, rara ſunt, anno 1682. primum hujuſmodi hiſtoriam relatam eſſe ſcimus a Medico quodam Petricorienſi a *Sancto Mauritio* appellato; reperitur hujuſmodi relatio in Epiſtola quadam Diario Gallico addita, quod Abbas *De la Roque* compoſuit, nemo ignorat hujuſmodi hiſtoriam & Epiſtolam *Sancti Mauritii* in latinum ſermonem verſam, in Bibliothecam Anatomicam *Mangeti* inſertam fuiſſe. (a)

In hoc caſu fetus in abdomine repertus eſt ſanguinis maxima copia circumcinctus, ſed ſymptomata antecedentia, ac præſertim ovarii ſciſſura ibi alimentum ſuſcepiſſe oſtenderunt. Sed cum grandior factus fuerit, ovarium diſruperat, donec tandem in abdomen caderet; ſciſſura fortaſſe ægrotantis mortem induxerit, vel ob vehementem ſyncopem a dolore natam, vel ob hemorrhagiam a vaſorum laceratione ortam; ceteroquin uterus ſanus, & integer, æque ac tubæ, erant, ut vix ſuſpicari liceret infantem ex iis partibus erupiſſe.

D. Montagner Medicus Lambeſcenſis in Provincia haud abſimilia obſervavit; mulier enim Lambeſcenſis de repente poſt vivos dolores abdominis, pluresque ſincopes emortua, ad inveniendam excidii cauſam ſtatim diſſecta fuit; oculis tunc ſe obtulit fetus duplicis menſis in multo ſanguine natans citra ullam uteri, aut tubarum læſionem; ovarium tamen dexteri lateris tumefactum, ſciſſumque erat in inferna ſui parte, ut pateret, embryonem ex eo loco in abdomen cecidiſſe. *D. Vieuſſenius* hanc obſervationem retulit in ſua diſſertatione *De ſtructura, & uſu uteri, & placentæ*, quæ ad calcem ſecundi voluminis, poſtremæ editionis Anatomiæ *Verbeyenii* reperitur.

Potiorem etiam obſervationem debemus Clariſſimo (b) *Litrio*, qui tali pacto ipſam

(a) *Tom. 1. p. 623.*
(b) Acta Acad. Scient. *an.* 1701. *p.* 109.

ipſam Academiæ communicavit; aſſerit enim ipſe: *Reperiſſe in ſiniſtro ovario veſiculam fętum complectentem unicam lineam cum dimidio latam, tres vel paullo magis oblongam*, etſi exiguus eſſet contentus fœtus, ipſe tamen teſtatur, *ſenſibiliter caput diſtinxiſſe, & in ipſo exiguam pro ore aperturam, levem locoœ narium prominentiam, & brevem lineolam ſive impreſſionem utrinque ad narium radicem locatam pro ocularum orbitis probabiliter deſtinatam*; animadvertit inſuper, *circa inferiora trunci conſpexiſſe eminentiam quandam rotundam, exiguamque, tum ſimiles duas eminentias, exiliores tamen, in ſuperiori trunci latere*, ipſeque *baſce eminentias* judicavit *elementa extremitatum ſuperiorum, inferiorumque fętus eſſe*; tandem addit, *hujuſmodi fętum interiori membranarum parti adhæſiſſe illius veſiculæ, cui nectebatur per funiculum tertium lineæ profundum, & ſupra lineam aliquantiſper oblongum*, quod oſtendit hanc veſiculam ſecundinas conſtituiſſe.

Hiſtoria Academiæ Scient. *an. 1756. p.* 48. quartam obſervationem ſuppeditat a *D. Varocquiero* traditam, qui in ſectione corporis filiæ cujuſdam, Civitatis Inſulæ circa trigeſimum annum a conſtanti dolore regionis Iliacæ ſiniſtræ emortuæ, *ovarium* vidit *ſiniſtrum magnitudinem, & figuram ovi gallinacei referens*. *D. Varocquierus* " cum ipſam diſſecuerit, uncia circiter liquoris lymphatici „ erupit, ſero non diſſimilis, deinceps fętum reperit cum placenta, & fu„ niculo pollicem cum ſemiſſe oblongum, & aliquot lineas latum, placenta „ adhærebat ſuperiori parti ovarii, cum qua confuſa coaleſcebat. Fętus dupli„ cem pollicem oblongus erat a capitis ſummitate uſque ad genua, reliquæ „ extremitates inferiores parumper obliteratæ duplicem lineam æquabant. Fe„ mora circa longitudinem abdominis nexa apparebant, atque ita brachia „ thoraci intimius conjungebantur, & quinque lineas truncus a ſcapulis ad „ coccygem uſque producebatur; reliquæ ſuperiores extremitates duplicem li„ neam tantum extendebantur.

In hac obſervatione fętus grandior factus erat, & jam extremitates apparuerant, quod oſtendit hunc vetuſtiorem fuiſſe illo, quem *D. Litrius* in ſimili occaſione obſervavit.

In hujuſmodi itaque conceptionibus germen in ipſo ovario periit, quibus referri debent tumores ciſtici, ſæpe in ſubſtantia cellulari ovariorum reperti, qui modo ſteatoma, atheroma, aut meliceritem referunt, atque materia quadam replentur caſeoſa, ſebacea, puriformi, plus minuſve denſa, & variis coloribus prædita, fuſco, cinereo, atque flavo, ubi frequenter glomi capillorum reperti ſunt, & *D. Ruyſchius* (a) fatetur dentium ſeriem inveniſſe: quod ſimili obſervatione confirmavit *D. le Riche* Chirurgus (b) Transburgenſis.

Ea, quæ adhuc expoſita ſunt, oſtendunt conceptiones ovariorum triplicis ſpeciei eſſe.

1. Ipſæ quandoque exiguum tumorem ſteatomatoſum æmulantur, ut nuper demonſtravimus, qui tumor paullatim ingrandeſcit, & pari ratione ovarium inflat; tumorem diu ferunt ægræ, citra gravem noxam, tandem a majori augmento in abſceſſum ille mutatur puriformem, qui febrem lentam, hydropem ovarii, & ipſam aſcitem inducit, quique interdum in abdomine difrumpitur, & teterrima ſymptomata producit infra perpendenda.

2. In-

(a) Adverſ. Anatomic. *Decad.* 3. *p.* 6. & 29.
(b) Hiſtor. Acad. Scient. *ann.* 1743. *p.* 88.

Digitized by Google

2. Interdum vero ovum fœcundatum in propria cellula detinetur, embryo ibi vivit, creſcit, atque explicatur, non modo cellulam, ſed ipſum ovarium tumefaciendo; in quo caſu dolor non abeſt; moritur tandem fœcundatus, auctuſque vermis, vel ob nimiam compactionem, vel ob inopem nutritionem a fundo capſulæ receptam, hoc eſt quod animadverterunt perilluſtres *Litrius* & *Varoquierus*.

3. Tandem quandoque evenit quod ſub augmento ab embryone diſrupta cellula, in abdomen decidat, quod citra graviſſimos dolores, atque uberrimam ſanguinis jacturam fieri nequit, quæ matri ultimam affert diem, id referunt *D. a S. Mauritio*, & *Montagnerus*.

Primus caſus, in quo embryo, cito perit, multiplici de cauſa accidere poteſt, quæ difficulter conjecturari poterit, ſed leviſſimam eſſe non dubitarem, parum enim requiritur, ut ille pereat. Vermis enim in propria capſula nimis compingi poteſt; ejuſdem umbilicus cum funiculo appoſito difficulter, vel nulla ratione conjungi poteſt; ſed libentius putarem in hiſce rebus maximam partem habere angorem, verecundiam, & ſollicitudinem, in quibus mulieres in illicito commercio reperiuntur, quæ omnia ſuſpendunt, atque perturbant oſcillationes, pro fœcundatione neceſſarias, eoque magis id ſuſpicari licebit, cum hæc eveniant plerumque filiabus, atque viduis, & illis potiſſimum, quæ caſtitatem ſimularunt.

In hoc caſu embryo diſſolvitur, & cum lympha ovi permixtus materiem tumoris ſteatomatoſi producit; quandoque in eo capilli conſpiciuntur, qui etſi exiguiſſimi in embryone fuiſſent, tamen in tumore increſcunt, & ſatis conſpicuos capillorum glomos producunt. Germina dentium, interdum creſcunt, & indureſcunt; modo tamen obſervationes *Ruyſchii*, & *De la Riche* veræ ſint; facillimum eſt, hunc tumorem ſcirrhum evadere ob indurationem, aut in abſceſſum converti ob ſuppurationem ſupervenientem, quod tamen raro evenit.

Diagnoſis horum morborum perquam difficillima eſt, ac proinde prognoſis prorſus incerta: Diximus jam Medicinam haſce ægritudines præoccupare, aut ipſis mederi haud poſſe; ad ſummum remedia enunciare potis eſſe, valide dulcificantia, ſolventia, aut diluentia, eoque pro circumſtantiarum varietate prudenter immutando.

II. In ſecundo caſu, ubi infans diutius in ovario vitam ducit, ut *Litrius*, & *Varoquierus* referunt, ipſe explicatur, ingrandeſcit, & volumen proinde ovarii extendit, ſed tamen perit, vel quod nimis compingatur, vel quod a fundo capſulæ cui adhæret, parum nutriatur; & mater tunc tenſionem, ſive obtuſum dolorem in ovarii regione perſentit, dum embryo ovarium diſtendit, ſed ſemel emortuo fœtu tenſio, atque dolor pene inſenſibiles fiunt.

Embryo in ovario emortuus putreſcendo abſceſſum, aut areſcendo ſcirrhum parere valet; primus caſus febrem lentam inducere poteſt; terque ovarii hydropem frequenter gignit.

Nullum eſt ſignum, quod nos de hac conceptionis ſpecie, aut ſupervenientibus reliquis œconomiæ perturbationibus ſatis commonefaciat; ſed modo ea cognoſceremus, ipſis medendi deficerent auxilia, idcirco remedia ſuperius enunciata tantum exhiberi poterunt.

III. Quando embryo diutius adhuc in ovario degit, ut *D. a S. Mauritio* obſervavit, mater ſub majori hoc incremento vividiores in ea parte ob diſtractionem thecæ ipſius ovarii cruciatus perſentit, hi dolores, qui lancinan-

Digitized by Google

tes ſunt, modo infans thecam diſrumpat, ſyncopem pene continuam inducit, quæ, hæmorrhagia a ruptura ſuperveniente, mortem tandem ægrotanti affert.

In hoc caſu neque de natura morbi judicium proferre, neque damna avertere integrum erit, & ſi ea paterent, nulla ratione auxilium afferre valebimus.

§. II.

De conceptione, ſive graviditate tubarum.

GRaviditates tubarum non admodum raræ ſunt, ſed ipſas non melius veteribus cognoſcimus. Joannes *Riolanus* in ſua *Anthropographia* (a), quam edidit an. 1650. refert 60. retro annis, videlicet an. 1590. Chirurgum quemdam earum unam obſervaſſe, ſed cum ipſum haud cognoſceret, Obſervationem etiam reticuit; quinquaginta vero annis tranſactis, videlicet 1640. alterum Chirurgum ſimilem graviditatem animadvertiſſe *Riolanus* teſtatur, ſed & ipſam neglexit. *Illuſtriſſimus* tandem *Riolanus* hujuſmodi graviditatem ſecunda forte obſervavit in purgatrice quadam *Reginæ Annæ Auſtriæ*; quæ diſſecta fuit coram *Petro Seguino* ejuſdem Reginæ Archiatro. Attamen *Riolano* parum fiderunt, & *Patinus* ejuſdem amicus (b) *Bartholino* retulit, *Riolanum* haud credidiſſe, quod ſuadere tentaverat, ſed eam retuliſſe, ut inſerviret Medico cuidam Archiatro, videlicet *Petro Seguino*.

Paulo poſt an. 1669. Chirurgus quidam Pariſienſis *Benedictus Vaſſal* dictus geſtationem tubarum vidit, ſed minime cognovit, quia ſumpſit tubam, in qua fœtus continebatur, pro altera placenta. *Mauriceus* (c) Celebr. Obſtetriciæ artis Profeſſor, qui rem intimius perſcrutatus eſt, rite cognovit eam partem alteram placentam haud eſſe, ſed defendit neque tubam eſſe, ſed ſimplicem herniariam expanſionem matricis, quæ fœtum complectebatur.

Tandem cedere neceſſum fuit recentioribus obſervationibus graviditatum tubarum, quas tot, ac toties Recentiores conſpexerunt; nunc in hoc omnes conveniunt, & tot Auctores proprias obſervationes publici juris fecerunt, ut circa hanc rem amplus catalogus inſtitui poſſet; ſat erit tamen indicare eas, quas produxerunt celebriores Anatomici fide digniſſimi, quales ſunt *Graafius*, (d) *Buſſierus*, (e) *Dionyſius*, (f) *Littrius*, (g) & *Duverneyus*.

In quolibet caſu ovum fœcundatum ex cellula in tubam decidit, & ex hac in uterum deſcendit, ſed ultimam hanc itineris partem minime patrare valet, vel quod tuba anguſtior facta ſit ob fibras circulares ejuſdem tunicarum, vel quod tubercula interdum cavitatem repleant. Cum hæc obſtacula minime impediverint ovi fęcundationem, nec proinde feminis tranſitum, ſupponi oportet poſt fęcundationem ipſa exorta eſſe, vel quod magis probabile eſt, canalem tubarum pro ſui anguſtia, necdum fœcundationem impedire, attamen ovi tranſitui ſatis officere poſſe.

Hoc ovum in tuba alitur, creſcitque per placentam, cujus interiori tunicæ adhæ-

(a) *Lib. 2. Cap. 35.*
(b) Bartholinus id refert, *Anatom. Lib. 1. Cap. 27.*
(c) Tractatus de Morbis Mulierum gravidarum *Lib. 1. Cap. 5.*
(d) Paulus Buſſierus Chirur. *Tranſactiones Philoſoph. an. 1694. n. 20. art. 2.*
(e) Anatomia de homine *6. edit. p.* 212. *& ſeq.*
(f) Acta Academiæ Scient. *an.* 1702. *p.* 234.
(g) *Ibidem, p.* 298.

Digitized by Google

adhæret ab ea matricis parum diverſæ, ut valeat ipſa idoneum ſuccum fœtui ſuppeditare. Hujuſmodi alimentum modicum ſane eſt, ſufficit tamen initio, dum embryo exiguus eſt, ſed inops fit, dum fętus ingrandeſcit; ideoque embryo in tubis minime vivit, niſi ad quartum, quintum, vel ad ſextum uſque menſem.

In initio mater fętum geſtare putat, quod prænunciant ſymptomata omnia gravidis propria: inappetentia vulgarium ciborum, appetentia inſuetorum, cordis affectus, vomendi conatus, menſtrua ſuppreſſa &c. nihil tamen indicat ovum in tuba eſſe retentum, ſed cum embryo augetur in latere tubæ, ubi degit, tenſionem, obtuſumque dolorem parit, qui cum incremento fętus pariter augetur, præſertim cum ſatis roboris habeat, ut ſeſe movere valeat; diſtingui etiam facile debent uſque ad quartum menſem fętus viventis contorſiones.

In geſtationibus tubarum duplex caſus obvius eſt: *prior*, quando fętus in tuba permanet, vel quia debilis nimis, vel nimis denſa ſit: *alter*, quando fœtus tubam diſrumpit, & in abdomen ruit.

I. In primo caſu morbus triplicem definentiam habere poteſt.

1. Quando fętus areſcit, corneus fit, & tartaro quodam obducitur, quem tuba ſuppeditat, atque ſcirrhum producit, qui ipſam tubam frequenter invadit.

2. Quandoque fœtus molliores partes in pultem quaſi mutantur, quæ ſteatoma producunt, in quo oſſa nondum ſoluta reperiuntur.

3. Quandoque tandem in pus partes illæ convertuntur, atque abſceſſum gignunt; quomodocumque tamen id evadat, mater in ægro latere tenſionem perſentit, lenta febre deinceps corripitur, & hydropem frequenter patitur.

Cum tumor, cruciatuſque prænuncient ſedem morbi in tuba eſſe, quia fętus motus, & mater ipſa hoc teſtatur, certa diagnoſis proponi poteſt, atque ægritudinis damnum judicari, ſed hoc minime præſtat, ut morbo medeamur, niſi per operationem Cæſarianam, in qua abdomen ſecatur circa ventrem, & fętus ex tuba extrahitur. Hoc auxilium *Abraham Cyprianus* Profeſſor Anatomicus, & Chirurgicus Univerſitatis Franeckeræ in ſimili caſu circa initium hujus ſæculi feliciter adhibuit. Suſpicor enim operationes Cæſareas, quæ quibuſdam Chirurgis Villicis beneverterunt, inſtitutas fuiſſe in graviditatibus tubarum, non vero in illis uteri.

In ſecundo caſu, ubi fœtus ſatis valet ad ſcindendam tubam, ipſamque ſane diſrumpit, mater frequenter perit, vel ob letalem ſyncopem, quam lancinantes dolores excitant, vel ob hæmorrhagiam, quam ſciſſura parit. Interdum tamen mater valet hæc omnia perferre, quando tunicæ ipſius tubæ exiles valde, & tenues ſint, ſine multo dolore ſcindantur, & parum ſanguinis per dilaniata vaſa ſuppeditent; in hoc caſu vel poſt ſciſſuram infans vivat, vel moriatur, ægritudo nomen mutat, & graviditas abdominalis fit, de qua ſermonem aggredimur.

§. III.

De graviditatibus abdominalibus.

GRaviditates abdominales rariores ſunt, minuſque cognoſcuntur illis tubarum; triplicis ſpeciei eſſe ſolent. *In primo caſu* ovum fœcundatum antequam tubam ingrediatur, in ventris cavum ruit, quia tubæ fimbriæ minime ovario, vel imperfecte applicantur, quia ipſæ induratæ, immobiles, aut con-

contractæ nimis excitant, vel quia laxæ nimis, & productæ ſint, vel tandem quia earumdem motus ob animi paſſionem, atque angorem ſuſpendantur, aut intercipiantur.

Quod tamen admiratione dignum eſt; ovum fœcundatum in locum ad ipſum recipiendum minus idoneum deſcendit, ibique neceſſariam nutritionem reperit; initio ſane parum alimenti oportet præter ſimplicem lympham, quæ partes abdominis humectat, ſed in progreſſu uberiori alimento fœtus indiget, & tunc per placentam nectitur partibus propinquis, videlicet ſuperficiei externæ inteſtinorum, coli præſertim, uteri, meſenterii, & peritonæi; attamen ſi fœtus maturitatem attingat, niſi extenuatus laxuſque ad ipſam perveniet.

Nonnulla habentur exempla hujuſce graviditatis: unum retulit valde conſpicuum *D. Courtial* Profeſſor Medicinæ Toloſanus in ſuo tractatu ſub titulo, *Nouvelles* (a) *Obſervations ſur les Os*. Fœtus, de quo locutus eſt, novem menſes attingebat, ipſumque reperit in ſiniſtro latere abdominis, capite obverſum, & pedibus porrectum per placentam epiploo, & ventriculo adhærentem. Aſſeruit idem Profeſſor nullam ſciſſuram, neque in utero, neque in tubis, neque in ovario, reperiſſe, ut haud dubio locus ſit, ovum ab ovario in abdomen ſtatim cecidiſſe.

Obſervatio *D. Jouy* Chirurgi, quam refert *Dionyſius* (b), non abſimilis eſt; juxta illum fœtus novem menſes pariter attingebat, & in lævo latere abdominis detinebatur, intra cavum cruenta lympha repletum, ejuſdem funiculus cum placenta nectebatur, & hæc meſenterio, atque colo inhærebant; nulla conſpiciebatur ſciſſura, aut cicatrix in utero, in tubis, aut in ovario. Crederem hic referendam eſſe duplicem obſervationem, quam duo medici *de Joigny* retulerunt Academiæ Scientiarum an. 1748. in ejuſdem actis inſertam p. 108. In hac obſervatione fœtus in ſinu materno 30. annos degit; repertus eſt in latere dextro imi ventris propriis involucris obtectus, durus, compactuſque factus, qui cum epiploo, peritonæo, meſenterio, & extica matricis facie conjungebatur, fœtus probe conformatus erat, ſatis grandis cum capillis, & duobus dentibus incidentibus erumpentibus citra uteri, tubæ aut ovarii ejuſdem lateri labem.

Secunda ſpecies geſtationis abdominalis, obvia magis eſt, at nunquam hoc nomen meretur. In hujuſmodi geſtatione fœtus minime in ventre alitur, ſed altus ex ovariis, aut tubis pro nimio incremento in ipſum deſcendit. Plerumque a caſu perit, matremque occidit; interdum tamen mater ſupereſt, præſertim cum ex tuba decidat.

Prior obſervatio *D. a S. Mauritio*, quam paulo antea §. I. enunciavimus, exemplum ſuppeditat embryonis ex ovario in ventrem lapſi. Obſervatio *D. Vaſſal* §. II. indicata offert exemplum fœtus e tuba erumpentis. Facile eſſet ſimilia exempla innumera congerere, ſed hoc ſupervacaneum videtur.

Tertia ſpecies geſtationis hujuſmodi minime ſimul meretur abdominalis nomen, quoniam nunquam accidit, niſi infans vividus perfectuſque oblique in utero locatus, impedito per vaginam exitu, uterum dilaniet, ſibique in abdomen pandat viam. Exempla hujuſmodi rara admodum non ſunt, ſed ſat erit exemplum indicare infantis Toloſani, qui 25. annos in abdomine perſtitit, ubi con-

(a) *Obſervat.* 10.
(b) Anat. de homine edit. 6. p. 223. 227.

Digitized by Google

confugerat per foramen ſibi in utero paratum, quod 25. poſt annos a ſectione cadaveris matris adhuc conſpiciebatur.

Phenomena, quæ infantes in hujuſmodi circumſtantiis inducunt, admodum variare ſolent;

1. Quandoque fœtus exſiccantur, indurantur, aut ſenſim tartarea cruſta obducuntur, quam mucus partium vicinarum ſuppeditat, & in hoc caſu diu ſervantur. Hujuſmodi fœtus *Lithopædia* vocantur, ſive *fœtus petrefacti*, quamvis revera non ſint in lapidem redacti, ſed tantum extranea cruſta obtecti.

Talis fuit infans Senonenſis (a) *Lithopædium Senonenſe ann.* 1582. mater ipſum geſtavit *ann.* 28. & cum poſt mortem ex abdomine extractus fuerit, cruſta tartarea obtegebatur, ſed in uteri cavitate ſemper degit.

Ab eo nihil diſtabat *Lithopædium Muſſi-pontanum ann. 1659.* (b), quod *ann.* 30. in corpore materno perſtitit, donec poſt mortem extraheretur, obducebatur pariter ſimili cruſta tartarea, & uterus ſine labe integer permanſerat.

Non multam fidem hæc obſervatio obtinuit, neque mirari oportet; ipſa noviſſima, & ſingularis erat, quæ oſtendebat fœtum completum, altumque extra uterum, quod evertebat omnes circa generationem conceptas notiones. Quare non abs re obſervatio ſuſpicioni locum præbuit, ſed poſtea tot hujuſmodi exempla patefacta ſunt, ut nemo de his dubitare queat.

Tale fuit *Lithopædium Dolanum ann.* 1661. quod mater tulit ad mortem uſque per *ann.* 16. cooperiebatur eadem cruſta; ſed veriſimiliter ipſe in utero degebat, ſaltem relationes ejuſdem implicatæ videntur.

Hujus rei hiſtoriam (c) debemus *D. Franciſco Bouchard* Medicinæ Profeſſori in Univerſitate *Dolę*, *Veſontium* dein tranſlata *ann.* 1691. Auctor Gallico ſermone edidit hujuſmodi hiſtoriam *Dolæ ann.* 1661. deinceps ipſam communicavit ſociis *ephemeridum curioſarum Alemanniæ*, qui ipſam latino ſermone reddiderunt & *an.* 1672. inſeruerunt in Diario *Decade* 1. *Tom.* 3. *Obſ.* 12. cum aliquibus aliis obſervationibus ab ipſo ſimul acceptis.

Ejuſdem generis fuit (d) *Lithopædium Toloſanum ann.* 1678. quod in ventre materno poſt 25. ann. repererunt, quo effugerat in laborioſo partu, uterum dilaniando, ut a ſectione cadaveris apparuit.

2. Quandoque fœtus putreſcunt, & in ſuppurationem quodammodo anomalam, acrem, & corrodentem convertuntur, quæ ulcus, gangrænam, & mortem ipſam matri affert.

3. Tandem quandoque ſegnius infantes hujuſmodi putreſcunt, & pus minus acre producitur, ut indolentem ſuppurationem inducant in propinquis partibus, quæ ſponte aperiuntur, & parato puri exitu mater ſuperſit. Hac ratione enim evenit in obſervatione *D. Blanci* (e) Taurinenſis, & *D. Calvi* (f) ubi abſceſſus indicia circa umbilicum apparuerunt. *Blancus* itemque

(a) Joan. Alboſii: *Obſerv. Lithopædii Senonenſis* . . . Senonis in 8. 1582.
(b) Honoratus Maria Lautier Aquenſis De fœtu Muſſi-Pontano Aquis ſextiis in 4. 1662.
Laurentius Strauſſius: Reſolutio obſervationis ſingularis Muſſi-Pontanæ fœtus extra uterum in abdomine retenti, tandemque lapideſcentis. Da mſtadii in 4. 1661.
(c) Vide Epiſtolam Franciſci Bouchard. Medici Biſuntini in M. N. C. *Decad.* 1. *Ann.* 3. *an.* 1672.
Et Arnoldi Senguerdii *Diſcurſum de Oſtento Dolano*, Amſtelodami 1662. *in* 12.
(d) *Epiſtola* Franciſci Baile, Profeſſoris Toloſani, edita *Toloſa an.* 1678.
(e) In hiſtor. naturalis, & vitioſæ generationis *p.* 84. 100.
(f) Acta Acad. Scient. *ann.* 1714.

refert in muliere quadam Vercellenſi (a) reperiſſe oſſa, & carnes putrefactas fętus in abdomen lapſi, quæ per plures abſceſſus ex abdomine eruperant. Pari de cauſa *Dionyſius* (b) teſtatur mulierem quandam Breſtienſem per aperturam tumoris umbilicalis evacuaſſe enormem copiam fętentis ſaniei, ac paullo poſt oſſa fętus reliqua. Demum mulierem Pariſienſem per anum expuliſſe integrum fętum cum oſſibus in pelvi putrefactum plures teſtantur; detinebatur infans trans rectum, cujus membranas propinquus abſceſſus perfodiendo foris eruperat. Celeberrimo *Litrio* (c) potiſſimum debemus hujus obſervationis hiſtoriam, qui hanc ſpeciem partus ſumma ſolertia facilem reddi poſſe oſtendit. Reperitur in Academia Scientiarum ad *an.* 1746. *p.* 43. 44. *obſerv.* mulieris cujuſdam, quæ per podicem ſine maximo incommodo expulit per vices fœtum quinque menſium, qui in ventre perierat ob lapſum paullo antea ſupra pavimentum matris. Reminiſcor *an.* 1705. ſimilem expulſionem accidiſſe in Bergenſi femina, quæ per abſceſſum inguinum oſſa, dentes, capilloſque ejecit ab abdominis graviditate. Multum Monſpeſſulii circa hujuſmodi phenomenon diſſertum, ſed admodum inſcienter, cum hujuſmodi graviditates nondum innoteſcerent.

CAPUT VI.

De Sterilitate.

§. I

Deſcriptio.

MUlier infecunda, aut *ſterilis* dicitur, cum ad pubertatem perducta, (quæ plerumque inter decimumquartum, & decimumquintum perſtat annum) quamvis bene valeat, & coitum exerceat, tamen nunquam concipit; idcirco ſterilitas eſt impotentia concipiendi in ſana femina, idoneam ætatem attingente, atque juveni ſano, & amanti viro deſponſata.

Duæ ſterilitatis ſpecies diſtingui debent: *altera abſoluta*, quæ perſiſtit in novis ſponſaliis, quæ mulier ſucceſſive contrahit; *altera relativa*, quæ etſi in primo matrimonio cum apto viro appareat, in ſecundo, nihil in ipſa mutata animali œconomia, penitus abit. Cum cauſæ harum ſpecierum inter ſe admodum diſcrepent; ideo optimum erit conſilium ſejunctim de ipſis loqui.

§. II.

CAUSÆ STERILITATIS.

Cauſæ ſterilitatis abſolutæ.

VIdimus ſuperius *Cap.* 3. conditiones omnes ad conceptionem neceſſarias: hic ſummatim ipſas revocabimus, ut clarius pateant cauſæ ſterilitatis abſolutæ; ſed animadvertendum eſt, quod cum omnes ſimul requirantur,

(a) Ubi ſupra, *p.* 11.
(b) Anatomia de homine *6. edit. p.* 128. 331.
(c) Acta Academiæ Scient. *an.* 1702.

tur, ut femina concipiat, ſufficit, ut earum una deficiat ad conceptionem impediendam, femellamque ſterilem, & infęcundam relinquendam; *Bonum enim a complemento cauſarum omnium, malum a quocumque defectu*.

Innumeræ enim ſunt conditiones ad perficiendam conceptionem neceſſariæ, ſed cum jam a nobis ſuperius allatæ ſint, hic ſat erit compendiario modo ipſas indicare.

1. Liquor ſeminalis maris ad fundum uſque uteri penetrare debet.

2. Uterus ſanus a nullo peccanti humore infectus eſſe debet, qui necdum qualitatem recepti ſeminis pervertat, videlicet nulla ratione contentos vermes deſtruat.

3. Uterus mollis, pulpoſus, qui facile abſolvat motus ad conceptionem idoneos, exiſtere debet.

4. Margines orificii uteri pariter requiruntur molles, flexibiles, atque modo dilatabiles pro recipiendo, modo contractiles pro retinendo ſemine.

5. Aperturæ tubarum eſſe debent, vel alterutrius ſaltem, conſpicuæ, & etiam expanſæ a contractione fibrarum radiatarum, earumque lumina penitus vacua.

6. Oportet, quod uterus ſatis ſenſibilis ſit a ſtimulo ſeminis, ut facile in contractione occludatur, & liquorem ſeminalem utrique tubæ, aut alterutri impingat.

7. Neceſſum pariter eſt, quod ſperma ovaria pertingens fimbrias tubarum ovariis nexas reperiat, ubi ova in parte inferna perſtant, ac proinde laciniæ tubarum ſuo poſitu valeant liquorem ſeminalem contra faciem inferiorem ovariorum retinere.

8. Requiritur pariter, quod alterutrum ſaltem ovariorum integrum ſit, nequaquam ſcirrho, abſceſſu, ſteatomate aut hydrope deturpatum.

9. Oportet, quod in hoc caſu exigui vermes in ſemine contenti unam ſaltem ingrediantur rimarum, quæ in tunica ovariorum obſervantur.

10. Indiget inſuper vermis, quod ſuperne ovulum inveniat ad neceſſariam magnitudinem auctum, ſive maturum, quod patulam offerat aperturam, ad illum recipiendum idoneam.

11. Neque ovum debet in hoc caſu aliqua ratione peccare, ſed tale eſſe, ut valeat mutationes ſubire, quas ingreſſus vermis inducit.

12. Tandem opus erit, quod nullum ſuperveniat fœcundato ovo incommodum, ut in ovario, aut in tuba pereat, vel in alterutra parte detineatur, ſecus enim naturalis conceptio haud perficeretur, niſi ovum fęcundatum in uterum deinceps deſcendat:

Spectato numero conditionum, quæ requiruntur, ut conceptio perficiatur, admodum infrequens eſſe deberet, ipſa tamen ſæpe, & feliciter accidit, quare ſapientiam bonitatemque mirari debemus ſupremi Auctoris, qui ita diſpoſuit in animali œconomiam, ut hujuſmodi conditiones potiſſima ratione ſimul concurrant ad conceptionem perficiendam, ad propagandam humanam ſpeciem neceſſariſſimam; nihilo tamen minus quandoque defectu alicujus conditionis infirmatur ipſa, quod ſcrutari neceſſum erit, ut cauſæ ſterilitatis abſolutæ pateſiant.

I. Oportet, quod ſemen in uterum magno cum niſu projiciatur, ſed hoc multiplici ratione impediri poteſt.

1. Quando vagina nimis oblongata exiſtat; attamen natura huic incommodo conſulens ex *una parte* contractiones fibrarum longitudinalium inſtituit, quæ ipſam abbreviarent; ex *altera parte* contractionem ligamentorum teretium,

quæ uterum pudendis admoverent. Idcirco hoc vaginæ vitium poteſt conceptionem difficilem aliquantulum reddere, ut aliquæ obſervationes confirmant, ſed raro valide impedire valet conceptionem, modo fibræ muſculares vaginæ, & ligamenta rotunda admodum relaxata & ſoluta non ſint.

2. Quando fibræ radiatæ orificii ipſius uteri admodum debilitatæ minime dilatent, aut imperfecte extendant foramen matricis, ut liquor ſeminalis inutiliter projectus ab utero recipi nequeat.

3. Quando orificium uteri obturatur ab aliqua prominentia præternaturali, aut intumeſcentia ſcirrhoſa, vel carcinomatoſa parietum, quod certo obſtaculum conceptionis parit, ut plures obſervationes affirmant.

4. Quando orificium uteri non juxta vaginæ directionem, ſed latera verſus oblique locatur, ita ut liquor ſeminalis orificium matricis invadere minime poſſit.

II. Oportet, quod uterus ſanus, nulloque humore ſit infectus, hac enim de cauſa conceptio in mulieribus deeſt, in quibus cancro, aut ulcere uterus corripitur, ex quo pus, aut ſeroſitas corrodens perfluet, quæ vermes ſeminecat. Fluores albi, dum acres erumpunt, idem pariunt; quandoque etiam in quibuſdam mulieribus uterus calidus ita exiſtit, ut ſterilitatem inducat, vermes necando.

III. Neceſſum eſt, quod uterus mollis ſit, pulpoſus, & motus omnes exequi valeat, qui ad generationem una concurrunt, quæ omnia deſunt, quando uterus ſcirrhoſus, obſtructus, induratuſque ſit ob defectum menſium nunquam erumpentium, vel ab illo tempore deficientium: quare hujuſmodi vitia matricis communi Medicorum conſenſu inter cauſas ſterilitatis recenſeri debent.

IV. Margines uteri orificii molles, flexibiles, & contractiles eſſe debent, ut liquorem ſeminalem retineant; ſemen tamen refluit, quando margines duri, ſcirrhoſi, & inæqualiter tumentes ſint, tunc conceptio ſeminis defectu perfici nequit, quia ſperma tubas minime intrat.

V. Ambæ tubæ, vel unica ſaltem, hiare debent, ut ſemen in ovaria deferendum recipiant; ſed experti ſumus, tubarum extrema quandoque occludi: id quod ſæpe evenit, non tamen ſæpiſſime, ut quidam Anatomici (a) crediderunt, nam conceptio haud perficeretur. Oportet etiam, quod tubarum orificium ſatis pateat, ope contractionis ſimultaneæ, quam radiatæ fibræ patiuntur, illud ambientes; ut in feracibus mulieribus evenit. Haud dicerem, defectum contractionis harum fibrarum perpetim conceptionem impedire, quando tubæ ſponte nimis aperiantur; ſed certo aliqua ratione detrimenti eſt. Tandem eadem de cauſa requiritur, quod canalis tubarum in omni ſua longitudine liber, & patulus ſit, ſecus enim ſterilitatem induceret.

VI. Simul neceſſum eſt, quod eodem tempore orificium uteri occludatur, fibræ radiatæ ſeſe contrahendo tubas dilatent, matrix ipſa compingatur ad ſemen contentum in tubas projiciendum, ex quibus ad fimbrias deinceps aſcendat. Hæ contractiones ſimultaneæ pro conceptione neceſſariſſimæ ſunt, quæ excitantur ob ſympathiæ leges, occaſione vividi ſenſus ſeminis in uterum projecti, qui ſenſus in interiori tunica uteri exercetur, modo ipſa idonea tunc temporis ſenſibilitate prædita ſit. Sed ſi hæc ſenſibilitas deſit, vel quia ſuapte natura laxa nimis ſit, vel quia albo fluore deturpetur, vel denique quia denſa nimis,

(a) *Ruyſchius* aſſeruit in ſuis obſervationibus Anatomico-Chirurgicis, *obſerv.* 83. Fallopii tubas perſæpe in mulieribus occluſas reperiſſe.

Celebr. Morgagnus poſtquam Ruyſchii ſententiam retulit, ab ipſo diſſentit Adverſar. anatom. 1. p.49. ſevera ſuſtinendo, tubas ſæpe occluſas apparere, ſed rem intimius ſcrutando raro hoc evenire.

nimis, aut compacta appareat ob menſium defectum, hujuſmodi motus, ac proinde ipſa conceptio abſolvi nequaquam poterunt.

Quapropter filiæ minus pudicæ, ſive Lesbiæ noſtiæ raro concipiunt, quia uterus a nimio ſenſu, quo delectatæ ſunt, parum, vel nihil amplius ſentit; hac pariter de cauſa accidit, quod qui infantes gignere feſtinanter cupiunt, plerumque minus propriis optatis ſatisfaciant illis, qui uxores ſibi relinquendo earum deſideria, atque petitiones cunctentur.

VII. Fimbriæ, ſive laciniæ tubarum ex uno ſaltem latere ovarium amplecti debent, ut ſemen applicitum retineant, & vermibus tempus relinquant, quo valeant ovum ingredi, ipſumque fœcundare. Hæc fimbriarum contractio contra ovaria dependet ab impreſſione, quam ſemen in utero excitat, a quo pariter dependent motiones nuper enunciatæ, quæ eadem mechanica lege expediuntur. Etenim ſi ſenſus in utero languidus fuerit, fimbriæ vel nunquam, vel imperfecte ovaria amplectentur, & ſemine in abdomen lapſo nulla habebitur conceptio; idem accidere poterit ob fimbriarum labem, ſi ipſæ laxæ nimis, oblongæ, aut corneæ fuerint, vel ſcirrho, aut alio tumore affectæ, quæ amplexum ovariorum impedient, quævis fuerit matricis ſenſibilitas.

VIII. Ovaria ſana, & in ſtatu naturali eſſe debent, ut ova in ipſis facile increſcant, & maturitatem attingant; idcirco conceptio deerit, quotieſcumque ovaria conſtipata, ſcirrhoſa, ſuppurata, ſteatomatoſa, oedematoſa, aut hydatidibus repleta fuerint, quæ omnia frequentiſſimæ obſervationes confirmarunt.

IX. Vermes ſeminales tunicam ovarii tranſabire debent, ut ovum attingant. Suppoſuimus jam hujuſmodi tunicam totidem rimis perfodi, quot in ovario ovula ſunt, & rimarum ſingulam pauliſper aperiri, prout ovorum ſingulum matureſcit, ut vermis facile recipi poſſit. Ex iis concluditur, quod ſi rima haud ſatis dilatari queat, vel quia ſponte exigua ſit, vel quia tunica compacta nimis dilatationi haud cedat, vermis non ingredietur, & conceptio prorſus deficiet. Animadvertendum tamen eſt, hanc opinionem hypotheſi tantum fulciri, ut pluries fecimus, nullaque obſervatione firmari; ſed ita partium ſtructuræ mea aptatur hypotheſis, ut vix reſpui mereatur.

X. Pro conceptione perficienda neceſſum eſt, quod vermis ovum ingrediatur, ac proinde, quod ovum maturum reperiat, rima inſtructum ad ipſum recipiendum ſatis lata. Conceptio itaque deerit, quotieſcumque nullum in ovariis ovum exiſtat, neceſſaria magnitudine donatum, quod evenit in filiabus nondum pubertatem attingentibus, non vero in illis, crederem, qui hanc tranſabierunt. In his enim ſterilitas continget, quando ova, quamvis matura, exiguo nimis foramine inſtruantur, quod vermis ſuperare nequeat; in hoc caſu conceptio haud fieri poterit. Hæc ſane, ut videtis, hypotheſis eſt, non contemnenda tamen, ut infra oſtendemus.

XI. Ova ut fecundari poſſint, ſana, clara, & diaphana eſſe debent, qualia in ovariis obſervantur, quandoque tamen obſcura, turbida, opaca, lutea, aut ſuppurata reperiuntur, ut quamplurimis obſervationibus facilis negotii eſſet confirmare; in hoc caſu fecundatio nunquam abſolvitur. Inſuper oportet, quod ova plena ſint, lævigata, atque tenſa, ut in juvenibus ſe offerunt; quare mulieres ſeneſcentes raro concipiunt, & ſteriles tandem evadunt, quia cum ætatis incremento pari ratione ova coarctantur, ac pene obliterantur, ut obſervationes docuerunt.

XII. Tandem requiritur, quod ovum fecundatum a tubis in uterum latum ſit,

ſit, neque in ovario detineatur, neque in abdomen decidat, neve in tubis perſiſtat, ut quandoque evenit. Non quia tunc conceptio revera perfecta non ſit, ſed ipſa neque veram graviditatem inducit, neque generationis operi ſatisfacit.

Si varias cauſas uſque adhuc allatas perſcrutemur, facile apparebit ob earum nonnullas conceptionem raram, aut difficilem evadere, non vero abſolute ſemper impediri: ſed hujuſmodi ſpeciei raræ ſunt cauſæ ſterilitatis, nam allatarum pleræque abſolutam ſterilitatem faciunt, & propoſitum ſcopum proinde abſolvunt.

Cauſæ ſterilitatis relativæ.

Sterilitas relativa ea eſt, quæ in femina contingit cuidam viro, non vero alteri nupta: videlicet mulier nullum parit infantem cum primo conjuge, filios tamen concipit, atque in lucem edit cum alio ſponſo, quamvis primus conjux cum alia femina filios habuerit. Omnes Medici, qui de mulierum morbis ſcripſerunt, hanc ſterilitatis ſpeciem animadvertunt, cujus duo ſatis conſpicua exempla obſervare mihi contigit.

Olim communiter hujuſmodi ſterilitas tribuebatur defectui proportionis, aut affinitatis feminis utriuſque ſexus, videlicet cuidam latitanti qualitati, quæ valida ratione haud explicari poterat. Nunc difficultas pariter viget, atque explicationes ejuſdem conjecturales omnino ſunt, ſed intelligi ſaltem facile poſſunt, & perbelle reſpondent principiis in generationis negotio ab Anatomicis ſancitis, quare rectius ipſas amplecti poſſunt.

Mihi videtur enim hanc ſterilitatem a multiplici cauſa oriri poſſe,

1. Femina albo fluore laborare poteſt, qui eiſi corrodens valde non ſit, pro ſui acritate tamen valeat vermes feminales necare prioris ſponſi, quia ipſi ſponte debiles ſint, quod valde conceptionem impedit. Idem effectus tamen non producitur reſpectu vermium alterius mariti, qui vividiores erunt, & cum ipſo hujuſmodi mulier non amplius ſterilis.

2. Poſſunt exiguæ rimæ ovariorum, & foramina ovorum vermium tranſitui dicata anguſtiſſima eſſe, ita ut vermes prioris conjugis grandiores cum fuerint, tranſabire haud poſſint hujuſmodi rimas, ac proinde nullum fœcundare ovum, ſed vermes ſecundi mariti vividiores, exilioreſque facile rimas ingreſſuri erunt.

3. Capſulæ ovorum muliebrium latiores, quam par eſt, fortaſſis erunt ad recipiendos vermes prioris ſponſi, qui exigui ſunt, ut per ipſas fluctuantes cum funiculo necti haud poſſint, pereantque; non vero vermes ſecundi conjugis, qui pro majori amplitudine capſulam replent, ipſi adhærent, ovumque fœtum reddunt.

Alia ſterilitatis relativæ ſpecies admittitur, quæ a ſponſo minime derivat, ſed ab uxoris ætate; narrant quidam, mulieres interdum 10. aut 12. poſt nuptiarum annos ſteriles perſtitiſſe, fœcundas tamen evaſiſſe cum eodem viro, modo ætate provectiores factæ fuerint. Si id verum ſit, cum facile error ſubeſſe poſſit, explicari phenomenon oportebit iiſdem adhibitis principiis, aut hypotheſibus.

1. Si mulier in ſua juventute album fluorem paſſa fuerit, qui vermes ſeminales necaverit; hic fluor remediorum uſu, aut tractu temporis corrigi poterit, in quo caſu vermes non amplius pereunt, & conceptio perfici quit.

2. Ri-

Digitized by Google

2. Rimæ tunicarum ovarii, tum illæ ovorum exiguæ, in muliere juvene cum eſſe potuerint, ne vermes ingrederentur, quia in prima ætate hujuſmodi partes firmæ, & tenſæ apparent; tamen ætatis proceſſu molliores factæ, & patentes rimæ ingreſſum vermi ad fœcundandum ovum ſinere poterunt.

3. Ex parte ipſius maris vermes, qui in juventute grandiores fuerint, meliuſque alti, ut ovum pervadere minime valerent, ætate graveſcente exiliores fieri poſſunt, ac proinde potis evadere ovula permeare citra ullam mutationem in partibus muliebribus.

Symptomata.

Sterilitas nullum habet proprium ſymptoma, quia functiones, quæ ſpeciei propagationem reſpiciunt, fruſtratæ, minime important individui conſervationem; nihilo tamen minus hujuſmodi mulieres frequenter de quibuſdam incommodis conqueruntur, ſed hæc a ſterilitatis cauſis, aut ſterilium feminarum imprudentia procedunt.

I. Perſpicuum eſt, fluores albos, ulcus ſimplex, vel carcinomatoſum uteri, ſuppreſſionem menſium, tumorem ſcirrhoſum ovarii, calorem nimium, laxitudinem, vel inertiam harum partium ſterilitatem frequenter inducere. In his caſibus mulieres ſteriles ſunt obnoxiæ ſymptomatibus, quæ cauſæ illæ producere ſolent, de quibus ſupra locuti ſumus. Idem dici poteſt de abſceſſu, ſcirrho, hydatidibus tubarum, ceterarumque partium vicinarum, quarum naturam, & ſymptomata jam explicavimus.

II. Præter hujuſmodi caſus mulieres ſteriles integra ſanitate gaudent, & fœcundis feliciores ſunt, cum graviditatis incommodis nunquam ſubjiciantur; ſed pleræque infantes concupiſcentes Empiricorum remediis, tum Sagarum, Agyrtarum conſiliis maxime utuntur, ut fœcundæ evadant.

Diagnoſis.

I. Minime convenit, mulieres percontari de ſterilitate, ipſæ ſunt, quæ propria incommoda circa hanc rem ſtatim annunciant. Olim Medici ſedulo occupabantur ad ſterilitatem cognoſcendam. Autumabant lumbis, vulvæ, aliiſque propinquis partibus applicari, aut intromitti debere quædam remedia certo proficua; at ipſa inhoneſtum eſt dicere, ridiculum adhibere, præſertim cum prorſus inutilia evadant, ut pleraque auxilia veterum Medicorum, qui etſi **diagnoſim non parum callerent, in therapeuticis tamen minus ſapiebant.** Hujuſmodi remedia nondum adhibere conſpexi, at ſi quis curioſus cupiat ipſa noſcere, opera pervolvat, *De Morbis Mulierum* 80. aut 100. jam annis edita, in quibus ea frequenter reperiet.

II. Quamvis morbi diagnoſis facilis ſit; illa cauſarum difficillima videtur. Apparet ſane cauſa ſterilitatis, quando mulier copioſo albo fluore laboret, aut ulcere ſimplici, vel carcinomatoſo uteri corripiatur; quando uterus obſtructus, aut ſcirrhoſus exiſtat; quando calidus nimis videatur, ut vermina, & urinæ bilioſæ, vel temperamentum ſalax oſtendunt, &c. quando, contra, urinæ claræ, ſeroſæ erumpant, & ægra debilis indicent uterum lapſum, labefactumque eſſe; quando menſes deficiant, aut uteri hæmorrhagia perſiſtat, in omnibus hujuſmodi caſibus ſterilitatis cauſas facile recognoſcunt Medici, & enunciare poſſunt morbum, qui ipſam excitaverat. His omnibus addi poſ-

ſunt morbi ovariorum, quando dolor, tumor, aut tenſio in ipſis labem prænuncient: attamen haud cognoſci poterit, qua labe corripiatur uteri orificium; an ipſum occluſum ſterilitatem faciat, neve tubæ obſtructæ in aliqua ſua parte, aut ovaria ſteatomate, ſcirrho, abſceſſu, aut hydatidibus deturpata, neve denique ovula ipſa indurata, aut ſanie turgida ſterilitatem faciant. Sed cui bono varias cauſas diſtinguere, quibus ſterilitas tribui poſſet, cum nulla ratione hujuſmodi cauſis mederi poſſit?

Prognoſis.

I. Oſtendimus jam, ſterilitatem nullum habere proprium ſymptoma; quare per ſe neque detrimentum conjunctum habet; plures enim dantur ſteriles mulieres, quæ citra ullum incommodum diutinam vitam ducunt; exemplum Moniales præbent, quæ etſi auſteram vitam ſervent, hoc incommodum tamen pati poſſunt, & cetera plura profanis communia.

II. Sterilitas quandoque noxias conſecutiones habere ſolet, cauſæ producentis ergo; idcirco ſi ſterilitas a fluore albo, & acri valde, ab ulcere, cancro, aut ſcirrho matricis, a ſuppreſſione menſium, aut ab uteri ſtillicidio dependeat; ſi denique ab ovariorum morbis procedat, omnium harum cauſarum varia pericula conjuncta habebit, quæ quandoque ſequiora fient.

III. Tantundem monere oportet, ſi mulier infœcunda ſuſpectis remediis ab Agyrtis acceptis imprudenter utatur: utplurimum hujuſmodi remedia calidiſſima ſunt, quibus temperamentum excitari poſſe credunt; aut violentiora ſunt emmenagoga ad revocandos, qui deficiunt, menſes propinata. Hæc plerumque perperam adhibita ſubſidia, vel ſanguinis ſputum, vel per uterum ejuſdem fluxum, vel inteſtinorum vermina, aut inflammationes producunt, & maximum afferunt ſterili feminæ nocumentum.

IV. Habentur tamen quædam ſterilitatis ſpecies, quæ idonea methodo adhibita convaleſcere poſſunt; tales ſunt, quæ originem ducunt a fluore albo, menſium ſuppreſſione, uteri cruento ſtillicidio, nimio matricis fervore, aut ejuſdem nimia laxitudine, quia hujuſmodi morbi exſtirpari poſſunt; ut frequenter contingit, ſed reliquæ cauſæ ſuperius allatæ penitus incurabiles ſunt, & prudentis Medici erit, de earum curatione ſpem haud nimiam præbere.

Curatio.

Quæ adhuc dicta ſunt, non parum abbreviant, quæ erunt dicenda circa ſterilitatis curationem.

I. In ſterilitate, quæ a fluore albo, ulcere, ſcirrho, cancro, matricis obſtructionibus, menſium ſuppreſſione, aut uteri cruento ſtillicidio derivat, morbos hujuſmodi diverſos profligare neceſſum erit; idcirco ea erunt percurrenda, quæ ſpeciatim circa ſingulos hujuſmodi affectus ſuperioribus capitibus enunciavimus.

II. Tantundem diſſerendum erit de morbis ovariorum, de quibus ſuperius pariter locuti ſumus; non inficiabor, efficacia auxilia adverſus ipſos deeſſe, ſed aliqua reperiri poterunt, ad quæ data occaſione lectores mittemus.

III. Supervacaneum eſt mederi ſterilitati ab occluſione orificii uteri procedenti, vel a tubis obſtructis, aut ovariis, vel ovulis deturpatis ortæ; Hactenus nos latet remedium, & ſanum conſilium erit, curationem negligere.

IV. Re-

IV. Reliquum enim erit in hoc capite ea indicare, quæ in duplici appoſito caſu frequenter conveniunt, nempe quando uterus fervidus nimis ſit, ut vermes ſeminales facile pereant; vel quando uterus pro nimia laxitudine non ita valide in copula contrahitur, ut liquorem ſeminalem in tubas, ex his in ovaria projiciat: ſequentibus articulis duplex hujuſmodi objectum pro viribus abſolvam.

De methodo curativa in utero nimis fervente.

1. Cum nimius uteri calor, niſi a cruoris affluentis copia derivet, idcirco venæ ſectiones potiſſimum præſtabunt auxilium ad ſanguinis copiam imminuendam; pluries enim vena erit incidenda, prout pulſus poſtulaverit, jugiter ex brachio ſanguinem extrahendo, & pro ſingula vice unciæ decem extrahi debebunt, præſertim ſi ægrotans juvenis, & rubicunda fuerit.

2. Verno tempore exhiberi poterunt jura ex juveni pullo, aut vituli fruſtulo confecta, in quibus per ſemihoram ebullierint radices oxalidis, & nimphææ ad unciam unam, vel paullo minus, ac per horæ quadrantem folia lactucæ, portulacæ, ad manipulum ſingula; filtrando vero jus, drachma ſemis, aut una cryſtalli mineralis ſolvi poterit, in hujus remedii uſu per 15. aut 20. dies perſiſtendo.

3. Poſtquam hujuſmodi decoctiones hauſtæ fuerint, cyathus circiter ſeri lactis probe trans chartam bibulam filtrati exhiberi poterit, ejuſdem uſum mane quotidie jejuno ſtomacho reiterando per unum menſem duabus vel tribus doſibus, interjecto pro ſingulis horæ intervallo. Huic ſero uncia cum ſemiſſe etiam ſyrupi nymphææ adjungi oportebit.

4. Verno etiam tempore proficere oportet, lac aſininum propinando; quod potiſſimum eſt remedium, modo ipſum ſtomachus ferat. Primo enim mane jejuno ſtomacho doſis octo unciarum exhiberi poterit, ſenſim augendo doſim ad duodecim uſque uncias; quod ſi benevertat, paucos poſt dies cubitum ituræ tantundem erit exhibendum, diu in hoc perſiſtendo; imo hic confert lac recens exhibere, minime calefactum, ut venter, ſine exceſſu tamen, lubricus ſervetur.

5. Æſtivo tempore proderunt balnea, & aquarum thermalium potus; pro ſingulo æſtatis menſe per 12. dies balneo madefieri poterunt ægræ parum tepenti, in quo, ſi lubeat, manipuli aliquot ebulliri poterunt brancæ-urſinæ, aut malvæ; in ſingula balneatione hora cum ſemiſſe cunctari neceſſum erit, & cum hoc mane inſtitui ſoleat, ægrotanti in balneo decumbenti propinari poterit decoctum, aut ſerum lactis, ut ſuperius n. 2. & 3. indicavimus.

6. Quoad aquarum thermalium uſum attinet, & ipſæ ſumi debebunt per 15. ſequentes dies, pluries & earum hauſtus, & balnea æſtivo tempore reiterando; aquæ ſeligi debent leviores, acidulæ, & diureticæ, ferro parum imbutæ; illæ *de Forges* Normanniæ valde commendantur, ſed aquarum id genus obvium eſt; earum plerumque culigna cum ſemiſſe quotidie præſcribi ſolet, & ut venter lubricus fiat, in duobus prioribus cyathis ſolvitur uncia circiter ſalis polychreſti.

7. Identidem ægrotantem purgare oportet, præſertim cum ab uno ad alterum remedium tranſitus fiat. Hujuſmodi purgationes leves eſſe debent, quemadmodum ſequentes exhibentur. Uncia enim cum ſemiſſe Tamarindorum per horæ dimidium in unciis duodecim ebulliatur aquæ communis. In manica ſub filtratione infundi debet drachma folliculorum ſennæ, & drachma

cum

cum ſemine ſalis vegetabilis, per integram noctem. Mane duplex uncia mannæ calabrenſis addi oportet, & poſtea filtrata potione ipſam ægrotanti propinare.

8. Diæta tenuis, & refrigerans eſſe debet; ægrotantes comedent carnem vitulinam, juvenes pullos, leporeſque, vervecem, bovemque vitando. Herbas, oryzas, & juſcula ſimilia ex vegetabilibus confecta bis in die ſument; abſtineant a piſcibus, carnibus ſalitis, aut aromatizatis, minutalculis, vino, caffè, & liquoribus ſpirituoſis. Infuſio ſtirpium capillarium pro quotidiano potu ſufficiet, a labore ægræ pariter abſtineant, & quo fieri poteſt, requieſcant, frequenter lavacris ex ſero lactis, in quibus ſoluta ſit drachma cryſtalli mineralis, utantur. Tandem ab uſu matrimonii ſaltem per ſex menſes caveant.

De methodo curativa in utero frigido, & nimis laxo.

Methodus, quæ hic adhiberi oportet, directe præcedenti opponitur. Requiritur, quod feroſitas, quæ fibras uteri relaxat, per urinas, aut diaphoreſin evaneſcat, tum quod fibræ elaterium, & ſenſum recuperent pro conceptione neceſſarium; ſimul etiam requiritur, quod humores in uterum affluentes a vagina, proſtratis, aut glandulis *Couperii*, eam tenuitatem, fluiditatem, & virtutem adipiſcantur, quæ valeat opus conceptionis ſubſtinere, & ipſa veneris deſideria excitare. Hujuſmodi indicationes ſequentia remedia plerumque implent.

1. Exhibentur idonea tempeſtate jura cancrorum, aſellorum, & viperarum, quæ cum pullo, aut libra ſemis vituli conficiuntur, quibus circa finem adduntur radices petroſelini, eryngii, ariſtolochiæ rotundæ, aut longæ, ſingulorum ad unciam ſemis, itemque folia fumariæ, chærephylli, naſturtii aquatici, rutæ, ſingulorum ad manipulum ſemis; juri ſumendo addi pariter poterunt grana 30. terræ foliatæ tartari, ſanum tamen eſſet conſilium pro hujuſmodi opere vas ſtanneum probe obductum interpoſita craſſiori charta adhibere, intra balneum Mariæ locatum: in hujus remedii uſu per dies viginti perſiſtere neceſſum erit.

2. Juris hujuſmodi loco decoctiones ſubſtitui poſſunt, ſive ptiſanæ ſudoriferæ ex lignis inciſis confectæ, aut radicibus, nempe ex guajaco, ſaxafras, ſarſa-parilla, china radice, &c. Hujuſmodi pharmaca majori vel minori doſi, ac in uberiori, vel pauciori aquæ copia erunt ebullienda, prout decoctiones validiores, aut infirmiores optentur. Exhibentur plerumque duo cyathi pro ſingulo die hujus decocti, quod purgans, vel non, reddi poterit, prout circumſtantiæ ægrotantis poſtulaverint; per tres hebdomadas, aut menſes hoc auxilium tandem præſcribendo.

3. Ægrotantes verno, aut autumnali tempore ad balnea ducuntur, ut aquas hauriant, in ipſis madeſiant, ſupra lumbos embrocationes patiantur, fumum per tubum intra vaginam aquarum thermalium recipiant, aut quod commodius, & efficacius erit, ut injectiones ex aqua balnei modice tepenti intra vulvam fiant. Horum remediorum uſus plures cautiones poſtulat, quas Medici, & balneatores ipſi ſatis noſcunt; hujuſmodi tamen auxilia inter ſe diverſa, uno tamen eodemque tempore nequaquam inſtitui debent, ſingulis idoneum tempus juvandi relinquendo.

4. Regimen calefaciens eſſe debet, eoque magis, donec temperamentum valeat

leat perferre, idcirco circa cibos permitti poterunt ii, qui ſaliti, aromatizati, ſtimulantes ſunt, ut minutalcula, tubera, ſungi, & ſimilia. Vini hauſtus non erit proſcribendus, præſertim illud, Rotæ, aut Alicantis, itemque liquores, cocolatum etiam, & caffè permitti poterunt. Pedibus ſpatiari, aut in rheda circumvehi, utiliter poterunt; lavacra erunt exhibenda ex decoctione foliorum artemiſiæ, matricariæ, ariſtolochiæ, marrubii albi, & rutæ; cujus olei uncia una pro ſingulo lavacro ſemper additur. Tandem matrimonii uſus erit prohibendus, modo hoc ſolamen ipſæ non poſcant.

5. Si hujuſmodi auxilia optatum non producant effectum, reliquum erit remedia exhibere, quæ ſenſum excitant, & eo nomine aphrodiſiacorum cognoſcuntur; eorum nonnulla calida, & acria valde, ſane urentia ſunt, quæ vitari debent; alia quædam nullam aliam virtutem præſeferunt, quam illam, quæ inveterata conſuetudo in ipſis confirmavit. Hic referemus ea, quæ mitiora ſunt, & cujus effectus ſatis innoteſcit.

Inter priora recenſentur piſtachia, & pineola, ex quibus dulciora conficiuntur; balſamum Copai ad guttas 4. aut 5. ſaccharo involutum bis, terve in hebdomada ſumptum ſecundum locum obtinet; opium denique ad granum veſpere ante decubitum ſumptum inter hujuſmodi remedia interdum locum habet.

Aphrodiſiacis remediis addi poſſunt ſequentia.

Radices Eryngii
Satyrii
Nux myriſtica } confectæ a ʒß. ad ʒj.

Semina Erucæ
Naſturtii
Becabungæ
Seſeli
Ammii
Eryngii } a gr. xx. ſi eorum duo tantum adhibeantur, ſed ad minorem doſim, ſi plures uſuveniant.

Ex iis conficiuntur boli & rotulæ, aut opiata cum ſyrupis Kermes, Artemiſiæ, Meliſſæ, &c.

Ceteroquin in ea curationis methodo, quæ inſtituitur, ubi ſterilitas a laxitudine, aut frigiditate uteri dependet, duæ potiſſimum cautelæ haberi debent.

Prior: nunquam remedia nimis calefacientia impendi debent, ne inteſtina, aut ventriculus lædantur. Nihil magis obvium eſt, quam Empiricos obſervare, qui ſanguinis ſputum, aut phthiſim urentibus hiſce remediis inducunt, ut mulieres fœcundæ evadant.

Poſterior: cum neceſſariis adhibitis cautelis diu mitiora remedia adhibita fuerint, ab ipſis erit abſtinendum, cum inutilia evadant, quia facile credendum eſt, ab alia cauſa prorſus incurabili ſterilitatem pendere.

Supprimenda ſunt, ſed non reticenda quædam futilia remedia a veteribus commendata, qualia ſunt.

Funi-

Digitized by Google

Funiculus umbilicalis Secundinæ Matrix Cervæ Scrofæ Leporis Teſtes Vulpis Apri Arietis Renes Scimiæ Priapus Tauri Cervi Ebur raſum	Omnia exſiccata, & pulverizata ad ʒj. exhibebantur.
Hepar Teſtes	Verris recenter nati minutalculorum more parati, & ad eandem doſim comeſti.

Fides, quam ſimilibus remediis habere ſolebant, & animus, quo ipſa ſuſtinebant, conſecutiones erant credulitatis, quæ apud Medicos olim obſervabatur; tum multum errores hujuſmodi a congerendi more derivabant remedia omnia, quæ in Veterum Operibus paſſim, quamvis inutiliter, reperiebantur.

CAPUT VII.

De Graviditate.

Vidimus ſuperius *Cap.* 3. ovum fœcundatum poſt vermis ſeminalis ingreſſum a propria cellula diſtrahi, intra lacinias tubæ recipi, paullatim per tubam deſcendere, denique in cavitatem uteri labi, qui ad ipſum recipiendum jam paratus erat, videlicet conceptionis opus omnino abſolvimus. Quæſtiones nonnullæ, quas perſcrutari neceſſum fuit, non parum ſermonis ordinem interceperunt; quare in viam regrediemur, inveſtigando, quomodo ovum explicetur, fetuſque evadat; videlicet, quomodo graviditas perficiatur. Ut concinnam methodum proſequamur, tres quæſtiones nobis ſe offerunt:

1. Quomodo ovum, & in poſterum fœtus utero nectatur, ac proinde qualis fuerit ejuſdem poſitus.
2. Qua materiæ veſcatur fœtus, & qua ratione ipſam accipiat.
3. Quomodo fiat ejuſdem incrementum, & qua ratione partes ſubſequenter explicentur.

§. I.

De adhæſionibus in utero fetus, ejuſdemque poſitu.

Ovum fœcundatum per tubæ oſtium decidens, in ſphæricam cavitatem recipitur, quam efformat uterus conſtrictus, lymphaque lactea repletus, quam vaſa vermicularia ſuppeditant pro uſibus *Cap.* 3. jam enunciatis. Patet enim hanc lympham per uteri orificium haud effluxiſſe, quod occluditur, ut eodem loco admonuimus.

Cum ſphærica uteri cavitas, quam uterus compactus induit, ovo capacior ſit, ideoque ſine nexu, ovum per ipſam natare debebit; nos latet, quamdiu

ovum

Digitized by Google

ovum in hoc ſtatu natationis perſiſtat, quia experientiæ deſunt, quæ nos de hoc commonefaciant; autumant tamen nonnulli, hoc tempus menſem conficere; habentur enim quædam animalia, ut jumenta, in quibus hæc conditio, videlicet fœtus natatio, ſine ulla adhæſione per integram geſtationem perdurat.

Donec ovum ita in utero fluctuat, tali ratione diſponitur, ut placenta, quæ in leviori eſt ovi parte, ſupremam partem occupet; hac enim de cauſa, ſi ligni fruſtulo plumbi bractea alligetur, lignum in aqua fluctuans altiorem partem tenebit.

In hoc poſitu, parte ovi, quæ ſecundinas facit, in diem, ocyuſque creſcente, placenta utero arcte coaleſcit, ita ut prominentiæ exteriores ſuperficiei ejuſdem foveas ſubſtantiæ uteri penetrent, quæ poſt conceptionem pulpoſa apparet, atque matricis ipſi anfractus, ad latera compreſſæ placentæ inæqualitatibus ita invicem aptantur, ut per hanc adhæſionem, quæ in diem augetur, ſecundinæ ingrandeſcant, & placenta perfecte cum utero coeat.

Cum jam animadvertimus, placentam partem ſupernam uteri occupare; ex eo pariter conſequitur, cum parte ſuperiore fundi ejuſdem neceſſario necti debere; ibi profecto placenta plerumque utero jungitur, & hujuſmodi poſitus idoneus magis videtur ad ſecundinas in utero ſublevandas, ne ſecus uteri orificium decidant; denique magis opportunus eſt ad partum promovendum, ut infra ſuo loco videbimus.

Non inficiabor, placentam quandoque etiam prorſus diverſum poſitum tenere, cum non ſemper occupet uteri fundum; ſed neque uterus ipſe perpendicularis jugiter perſtat; plerumque plus, minuſve dextrorſum, aut ſiniſtrorſum inclinatur. Si dexteram partem verſus uterus tendat, placenta, quæ altius necti debet, aliquantiſper ſiniſtrorſum adhærebit; dextero vero lateri inhærebit, ſi uterus fuerit in ſiniſtram partem conflexus; tandem in mulieribus, quæ continuo decumbunt, ut ab abortu ſibi præcaveant, placenta anticam uteri partem occupabit; ſed hujuſmodi exceptiones minime impediunt, quod placenta, prout matricis poſitus ſinit, fundum uteri plerumque occupet.

Hæc prima placentæ adhæſio ſufficit ad ſecundinas cum fœtu ſuſtinendas, dum infans exiguus ſit; putandum tamen eſt quam minus valere circa tertium geſtationis menſem, quando fœtus majus admodum volumen, atque pondus attingit. Natura tamen huic conſuluit; placenta tunc validius utero applicata eo magis venas uterinas in omni extenſione ſuæ adhæſionis comprimit, & circuitum ſanguinis magis retardat, ut ipſe ibi perſiſtens tantum venas extendat, quantum in geſtatione neceſſum eſſe cognovimus; cruor enim directo ipſi itinere impedito in venas, aut appendices laterales, vel cæcales deflecti debet, ipſaſque inflare, & producere, donec ex utero pendulæ erumpant, ac tandem in cellularem placentæ ſubſtantiam viam multiplicem ſibi parent. Sequenti articulo videbimus haſce venas apertas ſanguinem fundere pro fœtus nutritione; hic ſat erit animadvertere, quod ſanguis in placentæ cellulas intromiſſus, ipſas, atque placentam ipſam tumefacit, ut hæc valeat arcte cæcales venas amplecti, quod ſpecialem nexum conſtituit per integram graviditatem perſiſtentem.

Donec placenta per hujuſmodi adhæſiones ſecundinas in utero firmat, embryo per funiculum ſuſpenſus, ſecundinis involutus, atque lympha innatans, poſitum deinceps ratione ſtatus aptiorem, motus proprietates ſervans, occupat. Extemplo fœtus perpendiculariter inſiſtit, caput placentam verſus altius ferens,

ante junctionem etiam perfici debeat, hæc circulatio, que in verme abſolvitur, eadem eſſe debet, ac in fętu, vel ipſo homine, nam hic vermis homo eſt, hoc ſolo diſcrimine, quod cum reſpiratione careat, & pulmones quieſcant, Auctor naturæ ſtatuit ſpecialem circulationem, ob quam liquor circulans ex dextera aure in ſiniſtram per foramen ovale tranſit, revehendo per canalem arterioſum ex arteria pulmonali in aortam maximam partem circumvehentis liquoris, ne pulmones ob eorum inertiam nimis intumeſcerent. Hujuſmodi circulus in fętibus recenter natis obſervatur, quamvis reſpirationis uſus, quo tunc gaudent, hunc circulum fruſtraneum reddat. Animadverti tantum debet, portiones vaſorum umbilicalium, quæ ad vermem pertinent, fluido repleri, ut patula exiſtant, quamvis omnis circulatio abſit.

3. Humorum circuitus nuper allatus, qui in ſolo verme ante junctionem cum ovulo fit, & poſtea in utroque exercetur, puræ lymphæ circulus eſt, qualis in inſectis obſervatur, & in reliquis animalibus rubro ſanguine deſtitutis, quæ hac de cauſa dicuntur *exanguia*.

4. Notiones hujuſmodi *punctum ſaliens* facile explicant, ſive punctum rubrum ſeſe contrahens, atque diſtendens, quod in pullis ſub prima incubatione obſervatur, quandoque ad reliquos embryones comparative refertur. Nemo negat punctum hocce cor eſſe pulſans, ſed credunt tunc ſolummodo pulſum incipere, cum aliunde certi ſint, ante incubationem, & in verme ipſo ſeminali a femella ſejuncto punctum illud pulſare; quamvis tamen niſi tunc ſenſibiliter animadverti queat, cum rubro ſanguine repleri incipiat.

His explicatis patet, nec embryonem, nec involucra initio geſtationis alimentum mutare, eaque in uterum delapſa, citra adhæſionem in lympha lactea natare ibi collecta, ut *Cap.* 3. oſtendimus. Embryo tunc veſcitur non abſimili ratione, ac planta qualibet intra vas terra repletum; ea lege enim, qua terræ ſuccus nutritius poros radicis pervadit, & per integram plantam diſtribuitur, ſimul lympha cellulas placentæ intrat, & ex hac per venam umbilicalem in uteri corpus evehitur. Nihil eſt hoc nutrimento tenuius, quia lympha in cellulas ob propriam tantum ſubtilitatem intrat nullo fovente impetu, nihilque eſt hac lympha levius, quæ omnino ſeroſa eſt, ut nihil magis exiguitati, & mollitiei embryonis tunc temporis aptetur.

Prout embryo creſcit, copioſius nutrimentum requirit, magiſque ſuccoſum quod jam naturæ Auctor paravit. Tunc temporis placenta utero cohæret, & lympham immediate recipit ex vaſis vermicularibus uteri, ipſamque a pulſibus arteriarum impulſam per funiculum intra embryonis fœtum tranſmittit. Lympha hujuſmodi uberior eſt, & ſucculentior, quia lac admodum æmulatur.

Id niſi circa ſecundum graviditatis menſem accidit, quando menſes bis jam defecerunt. Menſes ſuppreſſi volumen ſanguinis augent, quare ſanguificationem ſegniorem reddit, quia ſanguis attenuatur minus, quando vaſa turgida magis fiunt; chylus enim diutius impermixtus in ſanguine morabitur; & ſub hac forma crebro circumvectus, uberius tandem cum lympha uterina copulabitur, ipſamque chyloſam magis, ſeu quod idem ſonat, magis lacteam reddet, quod augebitur in eadem ratione per integram geſtationem.

Animadverti oportet, lympham mammarum participem fieri in graviditate mutationum omnium, quas ſubit lympha uterina. Cum hujuſmodi humores ſimiles ſint, vel, ut melius dicam, iidem ſint, chylus idcirco in ſanguinem refluens, qui valet tumefacere vaſa vermicularia, mammariam lympham pariter auget & veſiculas mammarias tumefaciendo, ſinum pariter inflat, huujs

Digitized by Google

hujus inflatio, atque tenſio in finem uſque geſtationis increſcit.

Sed ea ad opus non ſufficiunt, naturæ ſupremus Auctor aliam tertiam nutritionem fœtui ſuppeditavit, validiorem profecto, videlicet ſanguinem ipſum matris. Vidimus jam paullo ante, placentam utero nexam ſanguinis curſum retardare in venis uterinis, inflare, & producere appendices venoſas jam deſcriptas, quæ ſunt venarum propagines; has appendices productas in cellularem ſubſtantiam placentæ intromitti, ibique explicatas fundere ſanguinem, qui in fętum per venam fertur umbilicalem.

Me non latet, hunc nutritionis modum apud Auctores in diſcrimine eſſe, ideoque defenſione indigere, ſed huic ſcopo ſatisfacere ſequenti capite propoſui. Hic ſat erit animadvertere, ſanguinem a matre ad fętum ſegniter, & exigua copia transduci; ita ut necdum timeri poſſit, ne fœtus ſuffocetur. Ut hoc melius comprehendamus, animadvertendum eſt, appendices venoſas, quæ ipſum in placentam fundunt, a venis uterinis ad angulos rectos venire; ita ut curſus directus ſanguinis in canalem venoſum exiguam copiam ejuſdem transferat, parumque motum ipſius acceleret; ac proinde ſanguis in placentam fœtus nutrimento deferri debeat, rationibus nuper indicatis.

Sed elenchum hujus articuli inſtituamus. Ante conceptionem in vaſis vermis ſeminalis, niſi ſimplex circulans lympha degebat. Hic ſtatus poſt conceptionem perſtitit, donec ovum fœcundatum uterum pertigerit, vel ſi embryo aliquid receperit, niſi paucæ guttæ humoris fuerint in ovulo contenti. Cum ovum in uterum deſcenderit, fœtus lympha lactea ibi congeſta veſci incepit; hoc nutrimentum largius fuit ſecundo graviditatis menſe, quando placenta utero adprime coaluit. Tandem embryonis nutrimentum plenum, cumulatumque fuit, quando appendices venoſæ ſanguinem maternum in placentam fuderunt, ut per circulationem fętui tandem deveheretur.

§. III.

De vario incremento fętus in utero, & mutationibus, quæ ipſi ſub incremento contingunt.

NEminem latet, fętum in ſinu materno magnopere creſcere; unuſquiſque tamen ignorat hujus incrementi ordinem, ipſumque, qua lege perficiatur, mens quantumvis fervens proſequi nequit. *Leeuvenhoekius*, & *Hartſoekerus* referunt mille millia vermium in ſingula ſpermatis guttula ineſſe. Se inſolenter efferunt ipſi novis inventis, quæ ob animi impetum ad miraculum uſque extollunt. Vidi & ipſe hoſce vermes admodum diſtinctos; minus tamen conferti erant, quam hujuſmodi Auctores teſtantur, ac propterea fateri poſſum, eorum mille necdum granum æquare.

Interim hujuſmodi vermis, qui niſi atomus eſt, intra novem menſium ſpatium fetus evadit ponderis 14. aut 15. librarum, videlicet granorum 138240. Si hic vermis granum penderet, ſummum eſſet incrementum ut 1. ad 138240. at cum ipſe niſi milleſimam partem grani adæquet, incrementum, quod ut 1. ad 138240000. producitur, immenſum profecto evadit.

Progreſſus hujus incrementi in toto graviditatis curſu inæqualis admodum eſt; maximus in primo menſe videtur, in ſecundo decreſcit, & ſic de ceteris uſque ad nonum menſem. Similis incrementi imminutio obſervatur in infantibus in lucem editis, donec perfecte adoleſcant; in priori anno maxime cre-

ſcunt, minus in ſubſequenti; minus denique in progreſſu uſque ad decimum octavum, aut vigeſimum primum ætatis annum, ubi tandem conſiſtunt.

Non abs re credunt Phyſiologi, quod æqualibus poſitis ſucco nutritio, & vi ipſum impellente, incrementi quantitas proportionalis eſſe debeat gradui mollitiei, & extenſibilitatis partium, ut facile cedant ingreſſui ſucci nutrientis, qui ipſas diſtendit, producit, ac proinde auget; contra vero, quando partes certa ratione indureſcunt, minime expandi poſſunt, & ſuccus nutritius valet profecto jacturam atomorum reparare, quod *nutritio partium* dicitur, minime vero fibras earum producere, ut increſcant.

Hujuſmodi principia cum experientiis magnopere conveniunt. In fętu enim unius menſis mollities, & extenſibilitas maximæ ſunt, ac proinde incrementum etiam maximum eſſe debet. Hæc mollities, & extenſibilitas in fętu ſingulis menſibus imminuitur; ergo pari ratione augmentum infantis imminui debet. Idem evenit in natis; nunquam eorum partes molliores ſunt, quam in primo ætatis anno, in quo profecto maxime increſcunt. Hujuſmodi qualitates in ſingulos annos decreſcunt; quare & corporis augmentum ad 18. & 21. uſque annum decreſcere debet, quia tunc partes talem firmitatem adeptæ ſunt, ut minus cedant impulſui ſucci nutrientis.

Contra ea tamen in graviditatis curſu placenta volumine quotidie imminuitur; ea in fœtu trium menſium major eſt, quam in fętu quinque menſium; & multo major reſpective fœtu ſex menſium, quam in altero novem menſium apparet. Id fortaſſis proficiſcitur ab eo, quod in primis menſibus uberiorem ſuccum nutritium recipiat, quam embryoni ſuppeditet, ut facile intumeſcat; poſterioribus vero menſibus largiorem nutritioni fœtus præbeat, quam ipſa a matre obtineat, ac proinde vacuis cellulis magnopere compingatur. Utcunque autem res ſe habeat, hujus placentæ voluminis decrementum utiliſſimum evadit, quia ipſius ſeparationem ab utero in maturo partu magnopere promovet, atque facilius per viam a fœtu ſibi late paratam erumpere potis fit; contra vero in abortu cum grandior ſit, difficilius abraditur, atque ſegnius poſt fętum per vaginam expellitur.

Dum fętus tanta celeritate in utero creſcit, plures mirabiles ipſi mutationes obveniunt. Excogitare oportet, quod exiguiſſimus embryo rudimentum quoddam ſit, in quo membra delineata, & perfecta ſint, ut ab homine, niſi exilitate, differat; hæc ſaltem eſt imago, quam putatus *Dalepantius* de verme ſeminali retulit in ſua Epiſtola (a) latina, quæ in *les Nouvelles de la Republique des Lettres, mois de Mai, article 5. annèe 1699.* reperitur.

Facile ipſi parcerem, ſi hujuſmodi ſententiam, tanquam hypotheſin, pronunciaſſet; minime tamen veniam meretur, cum ipſe animoſe fateri auſus ſit, integras embryonis partes microſcopii ope in tanta exilitate detexiſſe, partiumque icones a ferventi mente confictas delineaſſe, ut ſuum excogitatum fide dignius faceret. Quod in cauſa fuit, ut celeberrimum Antonium (b) *Vallisnerium* fefellerit, qui cum laude Dalepantium nominat, ejuſque duplicem exigui embryonis figuram admittit, ut alibi oſtendimus (c). Talis eſt

(a) Auctor hujus Epiſtolæ ingenioſus erat Monſpeſſulanus, qui itineris cauſa Bataviam petens an. 1699. hanc epiſtolam ad oblectamentum ſcripſit, ut ipſe mihi aſſeruit, vocabatur *Plantade*, latine *Plantadejus*, ex quibus anagramma *Dalepantius* excogitatum eſt. Obiit, dum munere Juris-Conſulti Publici fungebatur Monſpeſſulii.

(b) Della Generazione dell' Uomo *p. 1. c. 2. art. 4.*

(c) De morbis venereis *Tom. 1. p. 1002. Edit. Pariſ.*

eventus futilium obſervationum, quæ obviæ nimis ſunt in phyſicis, atque medicis rebus.

Attamen neminem impoſterum Dalepantii commentum decipiet, cum ejuſdem futilitas jam innotuerit. Vermis enim ſeminalis nequaquam exiliſſimum microcoſmum conſtituit in omnibus ſuis partibus perfectum, ut ipſe prædicavit; quinimo embryo ipſe aliquot a conceptione dies, quamvis vermem magnopere volumine ſuperet; tamen paucam mucilaginem refert filo nexam, quæ informis apparet.

D. Dodartius (a) embryonem quendam perſcrutatus eſt, qui a diebus 21. conceptus erat; animadvertit ipſum 7. lineas produci, & infra 7. grana pendere, quare verme ſeminali admodum grandiorem; attamen truncus erat informis. „ Femora nondum explicata erant, æmulabantur duas ſimplices prominentias in inferna abdominis parte locatas, brachia pariter ſimilem aſpectum ſuperius offerebant, caput ſaltem tertiam partem totius longitudinis 7. linearum æquabat, & duo exiliſſima nigerrima puncta oculorum vicem gerebant. Os ſatis latum patebat. Nihil prominebat, quod nares indicaret præter duplicem foveolam ambo narium foramina annunciantem; ſcapularum locus maximam latitudinem offerebat 4. lineas æquantem.

D. Litrius (b) inter Acta Academiæ Scientiarum anno pariter 1701. admirandam profecto obſervationem retulit. Reperit enim ipſe in ovulo fęcundato intra ovarium adhuc degente „ fętum tres lineas oblongum, & unam cum ſemiſſe latum, intimæ adhærentem portioni membranarum veſiculæ, vel ovuli funiculi ope, tertiam lineæ partem lati, & unam cum ſemiſſe lineam producti. Diſtinxit perbelle, ut ipſe fatetur, in fętu caput, in hoc oris aperturam cum exigua prominentia narium loco, & exigua lineola utrinque ad latera narium. Hujuſmodi lineolæ, ut ipſe credidit, orbitæ erant; utrinque etiam ad inferiorem partem trunci animadvertit protuberantiam rotundam, craſſamque adinſtar mucronis minoris aciculæ, in ſuperiore vero trunci parte ſimilem utrinq; eminentiam obſervavit, exilem magis; probabiliter hujuſmodi prominentiæ ſuperiores inferioreſque extremitates fętus referebant.

D. Litrius teſtatur pariter diſtinxiſſe ea, quæ ſuperius allata ſunt, partim nudis oculis, partim lentis auxilio. Embryo enim celeberrimi Litrii junior eſſe debebat illo D. Dodartii, videlicet paullo poſt conceptus, quia Dodartiano brevior & minus craſſus erat; at vero forma prope eadem videbatur.

Ruyſchius (c) plures hujuſmodi obſervationes refert embryonum ſimilis ætatis, aliorumque provectioris. Crederem tamen ſupervacaneum eſſe ipſas tradere, quare ſat erit loca (d) indicare, e quibus excerpi poſſunt.

Conjecturari facile poſſunt metamorphoſes, quæ in embryone ſuccedunt, eas obſervando, quæ in ranarum productione oculis ſe offerunt. Ex ovulis, quæ ranæ ubertim effundunt, ſingulis exiliſſimi piſciculi erumpunt, qui celeriter digiti magnitudinem adæquant, in quibus caput ſatis craſſum cum longa cauda, vermium ſeminalium inſtar diſpicitur. Hujuſmodi animalcula *γύρινοι* a Græcis appellantur, *Tetards* a Gallis, & *ranulæ* a Latinis ob eorum grandius

(a) Acta Acad. Scient. *ann.* 1701. *p.* 19.
(b) *Ann.* 1701. *p.* 112.
(c) *Theſaur. Anatom.* 6. *a n.* 11. *ad n.* 62.
(d) *Idem* Adverſarior. Anatomic. *Decad.* 2. *art.* 10. *pag.* 18. Ubi ſic ait: *Apparent nulli omnino artus in primo embryonis ſtatu. Poſtea vero in locis ubi humeri, & femora deinceps apparebunt, tubercula modo exigua prominent, ex quibus poſt longum diem, humeri, brachia, manus, femora, crura, pedes, explicantur, & prodeunt.*

Digitized by Google

dius caput. Æque difficulter rana ſub hac ſpecie, ac homo ſub vermis forma recognoſcitur. Sed paullo poſt in hujuſmodi piſciculis utrinque ad latera capitis exigua tubercula prominent, quæ ſeſe explicando anteriores artus evadunt, ut in embryone ex duabus exiguis prominentiis ſuperiores extremitates produci animadverterunt Dodartius, atque Litrius. Deinde in noſtris piſciculis inferius duo alia tubercula erumpunt pro cruribus perficiendis, quæ in ranis longiora ſunt. Pari ſimul ratione in embryone poſteriores prominentiæ ab iis Auctoribus obſervatæ inferiores extremitates gignunt. Tandem cauda in ranis compingitur, atque evaneſcit, ut in verme ſeminali geſtationis tempore evenit.

Hæc comparatio, quæ opportuniſſima mihi viſa eſt ad multiplicem metamorphoſin explanandam, quæ in embryone accidere ſolet, fortaſſe illis diſplicitura erit, qui nobiliorem ortum accepiſſe putant; ſed mihi gaudeo elatiores eorum animos moderatum eſſe, ut præter ſpeciei excellentiam, originem (a) noſtram cum vilioribus animalibus communem penitus eſſe percipiant.

Si Dalepantius deceptus eſt, ut jam oſtendimus, putando formam vermium ſeminalium, & multo magis embryonum unam cum hominibus eſſe, nihilominus in errorem incidit affirmando, conſpexiſſe hoſce vermes involucro, quo obtegebantur, ſpoliari, ut naturalem ſpeciem oſtenderent. Non inficiabor, hanc metamorphoſin in pluribus inſectis obſervari; hac de cauſa vermes, ſeu melius *Erucæ* thecam exuunt, & *Chryſalides* evadunt, quæ ſecundam thecam iterum ſpoliando in papiliones immutantur. Quamobrem non immerito dicerem, falſum Dalepantium in errorem incidiſſe; attamen in phyſicis perſcrutationibus non ſunt conſecutiones actutum inferendæ. Dantur enim quædam animalia, quæ formam mutant, & nullo tamen involucro ſpoliantur; hujuſmodi ſunt ranæ, de quibus nuper exemplum adduximus; idem pene evenit in vermibus ſeminalibus, qui non parum ranarum rudimenta æmulantur; minime ipſi thecam mutant, dum embryones fiunt, & quam habemus cutem, quæ fuit, eſt, quæque pulchram venuſtularum mulierum faciem obtegit.

Altera ſimilitudo embryonum cum ranulis eſt capitis magnitudo reliqui corporis reſpectu, quæ tamen in utriſque imminuitur, prout & ranæ, & embryones grandiores fiunt. Enunciavimus jam ſuperius in embryone 21. dierum longitudinem capitis tertiam partem totius longitudinis æquare; Juxta pictores, qui hujuſmodi proportiones intimius ſcrutari ſolent, niſi quartam partem totius corporis in infantibus, & octavam in adultis attingit.

§. IV.

De ſignis Graviditatis.

Signa graviditatis, quæ tantum ad ſecundum menſem referri poteſt, certiora illis conceptionis ſunt, quæ ad primum menſem tantum pertinet; attamen noſtri reſpectu, niſi quarto, vel quinto menſe de iis tuto judicare poſſumus.

1. In ſecundo menſe menſtrua jam bis defecerunt, mammæ tumefieri incipiunt, cordis affectus, vomendi conatus, inappetentia, inuſitatorum ciborum deſiderium, pluraque alia ſymptomata ſuperveniunt infra perpendenda.

D 2 In

(a) Pudet atque etiam miſeret æſtimantem, quam ſit frivola animalium ſuperbiſſimi origo. Plinius *Hiſtor. Natural. l. 7. c. 7.*

In mulieribus enim ceteroquin ſanitate gaudentibus, atque hujuſmodi infirmitatibus nunquam obnoxiis horum phenomenorum complexus non levem graviditatis ſuſpicionem præbet.

2. Hujuſmodi indicia in tertio menſe validiora fiunt, quia catamenia tunc ter jam defecerunt, lac, ſive ſerum in ſinu apparet, ſuperallata ſymptomata increſcunt, & hypogaſtrum ſenſibiliter intumeſcit.

3. Attamen in quarto menſe certa graviditas evadit, quando cordis affectus, vomendi conatus; atque appetitus inordinati deſiſtunt, perſiſtentibus tamen ſinus inflatione, & ventris intumeſcentia; quod omne dubium aufert, infans moveri interdum ſolet, & modo genitrix pinguis admodum non ſit, caput, genua, & reliqui artus commoti fetus facile diſtinguuntur.

4. Graviditas igitur niſi in quarto menſe, & ſequentibus proditur. Eadem certitudo porro, ut jam oſtendimus, haberi nequit in ſecundo, & tertio menſe, in quibus graviditas cum hydrope, aut ſcirrho confundi poteſt; ita filiæ atque viduæ, quæ adverſa ſorte concipiunt, ut ſe e tricis eximant, Medicis ſuadent, ſe hydrope aut ſcirrho laborare.

5. Nihilo tamen minus tunc temporis graviditas ab illis morbis diſtingui poteſt. In hydrope enim abdominis non modo hypogaſtrum inflatur, verum reliquum abdomen, modo hydrops ſaccata non evadat, quod in hypogaſtro rariſſimum eſt; in graviditate enim tumor umbilicum, in ſecundo, aut tertio menſe ſaltem non tranſabit. In hydrope inſuper inflatio latera æque, ac mediam regionem abdominis occupat, ſed in graviditate medium abdomen tantum intumeſcit. In hydrope deinceps ventris reſiſtentia mollis eſt, & preſſioni facile cedit; at in graviditate magis obſiſtit. Tandem in hydrope nulla moleſtiarum habetur in gravidis frequentium, neque ventrem pulſando aquæ fluctuatio perſentitur in hydropicis obvia.

6. Difficilior profecto evadit diſtinctio graviditatis ab uteri hydrope; ſed non modo hujuſmodi hydropis ſpecies rara eſt, verum in hac, æque ac in aſcite fluctuationem, ſeu contractum contentæ ſeroſitatis manus perſentit, non ita in graviditate. Præterea in hac hydropis ſpecie uteri tenſio minor eſt, quam in graviditate, neque mulier fit incommodis obnoxia, quæ gravidis imminent. Quod ſufficit, ut ſuſpicionem inducat, donec quarto menſe ob infantis commotiones tumoris indoles magis pateat.

7. Scirrhi reſpectu, niſi uteri ſcirrhus eſt, qui cum graviditate confundi poſſit; ſed ipſe rarus eſt, neque a tertio menſe geſtationis ita ingrandeſcit, ut uterus ſolet mulieris tunc temporis geſtantis; cui addi oportet ſcirrhi reſiſtentiam ea graviditatis majorem eſſe; dein ſcirrhum ægrotantes mulieres aggredi, graviditatem vero illis ſupervenire, quæ pleniori ſanitate gaudent; tandem ſcirrhum minime comitari incommoda gravidis obvia.

8. In quibuſdam circumſtantiis tamen mulieres ita proprium ſtatum ſimulant, ut Medicus, quamvis ſolertiſſimus, judicium ferre pertimeſcat, ne honeſtæ filiæ, aut mulieris decus lædatur. Aliquod indicium præberet fortaſſe digitorum per vaginam intromiſſio; ſed hoc plerumque reſpuunt, quod potius ſuſpicionem auget. Quomodocumque tamen res ſe habeat, cum ipſis erit conveniendum putatum morbum ſanare, promittendo, iiſque ſuadendo menſium revocationem ſatagere, quos poſcere ſolent, cum noſcant, eos redeuntes omnes tricas eludere. Nihilo tamen minus pro ſolventibus, aperientibus, atque emmenagogis, quæ fetum læderent, ſtomachica erunt exhibenda, qualia ſunt Rhabarbarum, kinakina, & Coralia, quæ nullum damnum afferrent infanti, ſubita cujus commotione dolus pateſiet.

9. In

9. In hoc caſu enim Medicus prudens, & religioſus citra læſionem infantis, & decoris ipſius matris negotium ducere debebit, donec graviditatis certitudo ipſum cogat, feminam commonefacere, ut de hac trica prudenter ſe expediat, ne ipſe coactus ſit parentes de hoc admonere. Quanta prudentia tunc Medicus indigus ſit, niſi ipſi noſcunt, qui longo artis exercitio id pluries experti ſunt.

CAPUT VIII.

Hiſtoria progreſſuum ſucceſſive factorum circa notionem formationis, & incrementi humani fœtus.

QUamvis retulerim præcedenti capite potiores notiones, quæ traduntur circa primæva rudimenta embryonis, haud inutile fore exiſtimavi, hiſtoricum ſpecimen inſuper tradere progreſſuum, qui deinceps circa hanc materiam facti ſunt, ut pateat, quanta ſedulitate, & cunctatione in rebus phyſicis veritas diſcutiatur. Id fortaſſe epiſodium videbitur, non contendo, ſed ipſum ſi lubeat, omitti poterit: ſat erit animadvertere; in hoc capite minime perſcrutari Medicorum opiniones, quod perditum opus eſſet; ſed obſervationes tantum referre circa hanc rem interdum ab ipſis inſtitutas.

§. I.

Quid veteres Medici circa fœtus formationem cognoverint.

APud magnum Hippocratem obſervationes duæ circa hanc rem reperiuntur. In priori, quæ extat in *Tractatu de Natura Pueri*, deſcribit ipſe germen a muliere poſt ſextum diem expulſum, ſive, ut ipſe credit, paullo poſt conceptionem: „ Ego vero, *ait ille*, qualis erat illa genitura, referam. „ Ut ſi quis ovo crudo externam teſtam undique auferat, in qua interiore „ membrana contentus humor pelluceat, ad hunc fere modum ſe habebat liquor „ ille, prætereaque ruber erat, & rotundus. Conſpiciebantur autem fibræ al„ bæ, & tenues in membrana cum ſanie craſſa, & rubra contentæ, & ipſa „ membrana exteriore parte cruore adinſtar ſugillatarum ſuffuſa erat, in cujus „ medio tenue quiddam extabat ... ex eoque membrana tota genituram com„ plectens. „ Hæc obſervatio accurata videtur, ac valde reſpondens iis, quæ frequenter apparent in ſimilibus occaſionibus germinum expulſionum poſt conceptionem.

In altera obſervatione, quæ in *Tractatu de Carnibus* circa finem reperitur, Hippocrates poſtquam aſſerit „ embryonem poſt ſeptimum diem perfectum eſ„ ſe, ubi genitura ad uteros pervenit, habet intra ſeptem dies quæcumque ex „ corpore ei accedere neceſſe eſt; „ addit frequenter animadvertiſſe in pluribus abortibus mulieres expuliſſe carneam maſſam facile ab aliis impoſterum conſpiciendam, modo in obſervando eadem methodo uſuri ſint. Eam (*carnem*) ait ille, „ in aquam conjectam, ſi accuratius inſpexeris, membra om„ nia habere deprehendes, & oculorum regiones, & aures, & brachia. Quin „ & manuum digiti, & crura, & pedes, & pedum digiti, & pudendum, & „ reliquum totum corpus in liquido eſt. „ In hac obſervatione Hippocrates profecto valde deceptus eſt circa embryonis ætatem, qui ſi probe conforma-

tus erat, ut aſſerit, ſex, aut ſeptem hebdomadas ſaltem attingere debuiſſet, ut ex ſubſequentibus obſervationibus facile judicari poterit.

Quamvis Hippocratis notiones circa hanc materiam imperfectæ admodum fuerint, Medici tamen, qui ipſum conſecuti ſunt, eas libenti animo admiſerunt. Galenus *De Formatione Fœtus cap.* 1. priorem Hippocratis relatum textum refert, animadvertendo ipſum ex Libro *De Natura Pueri* excerpſiſſe; & hic dubitari admonet, num Hippocrati, vel Polybio ejus diſcipulo liber hicce ſit adſcribendus; nihil tamen novi addit, ut ad hoc tempus uſque poſteriores Medici nihil, quod dictum ante non fuerit, retulerunt.

Volcherus, Coiterus, Medicus Groningenſis, qui tractatum edidit de oſſibus infantis, refert animadvertiſſe fœtum præpoſtere expulſum, qui digiti longitudinem non ſuperabat, atque admonuit tantum caput reliqui corporis reſpectu maximum fuiſſe, & illud ſcimiæ prorſus æmulari.

In Fernelio pariter in ſua Phyſiolog. lib. 7. De hominis procreatione c. 10. legitur: Auctorem hujuſmodi embryonem obſervaſſe 40. circiter dierum, ſemis digitum tranſverſum oblongum, ac, ut ipſe aſſerit, formicæ craſſitudine latum, in quo diſtinguebantur partes omnes completæ, oculi nempe, nares, aures, brachia, manus, femora, crura, atque digiti; quapropter fœtus adoleverat, magis quam Fernelius crediderat; ſed quod magis mirandum videtur, illud eſt, quod ut ipſe teſtatur, embryo formicæ æqualis, caput tamen præſeferebat ampliſſimum, &, ut ipſe ait, par avellanæ.

§. II.

Quid Medici Recentiores detexerint.

PRiores obſervationes accuratiores, quas reperi, ſequentes duæ videntur a Riolano ſeniore relatæ. En prior (a) *Vidi*, ait ipſe, *fœtum unius menſis . . . in quo partes omnes externæ jam deſcriptæ, & conformatæ erant, quæ tamen non apparebant, niſi merſo in aquam fœtu. Tunc licebat intueri oculos duobus punctis nigris deſignatos, pro auribus duo apparebant foramina ipſis oculis inferiora. Os jam patebat, tota manus perfecta erat, in digitos ſecta; pedes tamen erant imperfecti, breviores manu, nec in digitos ſiſſi. Inter femora rimulam obſervabam, quæ locum vulvæ referebat.*

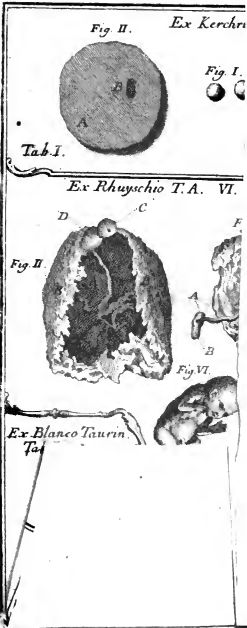
Altera obſervatio ſupra juniorem fœtum inſtituta videtur. *Anno ſequenti*, ait Riolanus „ *alterum fœtum inſpexi* bombicis magnitudine; eique figura plane „ ſimilem; exceptis artubus, qui velut filamenta candida & trunco corporis ex„ plantata apparebant. Manus quidem in digitos diviſa erat, pedes autem in„ tegri . . . Caput reliquo corpore grandius apparebat, pro oculis bina fora„ mina quibus interjectum erat ſpatium naſo deſtinatum, aurium foramina ocu„ lis paullo inferiora, quæ quidem omnia, nonniſi fœtu in aquam merſo, con„ ſpiciebantur.

Reperitur pariter apud Theodorum Kerkringium in ſua Anthropogeniæ ichnographia, Amſtelodami edita an. 1670. cap. 1. 2. & 3. triplex obſervatio, quæ reſpicit priora tempora graviditatis, quare ipſam referre, & Icones præbere cogor, ut ab ipſo Auctore fuerunt exhibitæ.

Quem-

(a) Anatomicæ fœtus humani hiſtoriæ, Capite ult. an. 1608.

Digitized by Google

ni-
ri
o-
li-
el-
ri-
i .
ıc-
ɔo-
od
ous
ap-
ar-
fę-
ca-
qui
tu-
ret
r ,
in-
nta
rit;
nit,
t a
er-
in-
ne-
&
niæ
li-
di-
mi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

t
t
f
f
n
8
h
ſt

b
g
d

le
m
m
re
at
de
m

I
fis
ta
du
tis
rat
lan

nit
»
»
»
»
»
»
ich
vat
Ice

Digitized by Google

Quemadmodum Kerckringius cum Arveo, & VVartono opinabatur, homines ab ovis derivare in muliebribus ovariis locatis, idcirco deſcribit priori Capite duo ova ab ipſis ovariis excerpta. Hæc ova, ait ipſe, veſiculæ ſunt rotundæ, exiguum granum adæquantes, quamvis non unam omnes magnitudinem ſervent, ipſæque lymphatico humore replentur, modo luteo, modo pellucido, qui a calore, ut ovorum albumen, ſtipatur.

Inſpice priorem Iconem, atque ejuſdem deſcriptionem, quæ cum nuperrimis Anatomicorum obſervationibus prorſus collineant.

In capite ſecundo deinceps Auctor obſervationem affert majoris momenti. Mulier cum conjuge paullo poſt menſes coiens, quatuor poſt dies ſubito occubuit. Kerckringius ad ipſam ſecandam advocatus, mortiſque cauſam recognoſcendam, reperit in utero ovum magnitudine ceraſum attingens, quod intimius ſcrutandi cauſa domi ſecum attulit. In ipſo enim obſervavit corpus cylindricum materia quadam grummoſa-tartarea conflatum, in quo nulla apparebat forma, tantum caput a reliquo trunco diſtinguebatur ob exiguam coarctationem, circa quam puncta nonnulla obſervaſſe fatetur debiliter partes fœtus indicantia. *Caput*, ut ipſe ait, clare a corporis mole diſtinctum. In capite quaſi per nebulam annotata organorum puncta. Corporis autem reliqui rudis, indigeſtaque moles, uti eam vides hic eadem, quæ eſt, magnitudine depictam.

Secunda figura huic deſcriptioni omnino reſpondet.

A. Oſtendit faciem internam Chorii, & Amnii, in qua nullum apparet placentæ indicium.

B. Embryo delineatum, in quo caput a trunco diſtinctum conſpicitur, ſed nulla ulterior apparet fœtus conformatio.

Tertia obſervatio, quam Kerckringius refert in Cap. 3. embryonis eſt quindecim dierum, in quo jam caput diſtinguebatur, atque in ipſo rudimenta apparebant oculorum, narium, oris, atque aurium, quod facile credi poterit; ſed ipſe addit corpus brachiis, atque cruribus inſtructum fuiſſe. *Corpus*, ait, *in brachia pedeſque diviſum erat*, quod contradicitur, ut infra innoteſcet a certioribus obſervationibus.

Ipſa III. Icon, quam Kerckringius præbet, cum allata deſcriptione imperfecte collimat

A. Repræſentat placentam exiguis nonnullis arteriolis, atque venis interſperſam.

B. B. B. B. Chorion oſtendunt in quatuor partes diviſum.

C. C. C. C. Amnios indicant pari ratione diſſectum.

D. Funiculus umbilicalis.

E. Embryo, in quo membrorum indicia apparent, brachia, & crura nequaquam tamen, quæ Auctor in ſua deſcriptione nunciaverat.

Prout ad noſtram ætatem deſcendimus, obſervatores ſolertiores ſunt, & obſervationes ipſæ veriores. Duæ hujuſmodi reperiuntur inter Acta Academiæ Scientiarum anni 1701. quas in cap. De Graviditate referre opportunum credidimus. Prior eſt D. Dodartii, Medici Facultatis Pariſienſis, obſervatoris diligentiſſimi, qui non facile alucinabatur. Altera eſt D. Litrii celeberrimi

Digitized by Google

Anatomici, magis ſingularis tamen eſt illa Dodartii, cum qua tandem collineat. Hæ duæ obſervationes illæ ſunt, quæ majorem lucem circa hanc materiam afferunt.

Hiſce obſervationibus ea addi poterunt, quæ reperiuntur in Friderico Ruyſchio Medico, & Anatomico Amſtelodamenſi, & in Joanne Baptiſta Blancho, Profeſſore Medicinæ, in Univerſitate Taurinenſi.

Ruyſchius pluries in ſuis operibus claro, & conciſo ordine circa hanc rem diſſeruit. Nos ſuperius pag. 50. ejuſdem opinionem retulimus, & cum ipſa perfecte concinat obſervationibus Dodartii, atque Litrii, ſupervacaneum foret, ipſius opera hac de cauſa intimius perſcrutari; ſat erit potius ejuſdem ſex icones præbere, quarum tres ex Tabula II. & reliquæ ex III. Theſauri Anatomici VI. ſunt depromptæ.

I. Icon oſtendit embryonem granum hordei æquantem, per funiculum umbilicalem placentæ nexum

A. Caput embryonis.
B. Corpus ejuſdem ſine crurum, aut brachiorum indicio.
C. Funiculus umbilicalis.
D. Placenta.

II. Icon repræſentat embryonem paullo grandiorem, in quo caput a trunco magis ſejunctum diſtinguitur, & membrorum rudimenta ſub tuberculorum ſpecie aliqua ratione apparent.

A. Facies interior placentæ
B.B. Facies exterior ejuſdem.
C. Caput embryonis.
D. Ipſius corpuſculum.

III. Icon offert embryonem ſemis digitum tranſverſum oblongum, cujus caput a trunco patentius diſtinguitur, & membrorum rudimenta cum funiculo umbilicali magis conſpicua ſunt.

IV. Icon oſtendit embryonem paullo etiam grandiorem, in quo membra eo magis diſtincta apparent cum funiculo umbilicali A; morbi fortaſſe cauſa, craſſiori.

V. Icon præbet embryonem quoque grandiorem, cujus funiculus A. exilior eſt, ſed in ipſo ad artuum extremitates digitorum elementa apparent.

VI. Icon tandem repræſentat embryonem, ſive fœtum, cujus membra ſatis explicata ſe offerunt.

Blanchus pari nitore, ac Ruyſchius explicationem partium in embryone attulit in ſuo opere ſub titulo edito, Hiſtoria de naturali in humano corpore, vitioſa, morboſaque generatione, Taurin. ann. 1741. in 8. poſſem ejuſdem verba referre, ſed icones ſufficient, quarum x. ex tabula prima ejuſdem operis deſumpſi.

I. Icon offert ovum a quarto die, ut ipſe putat, fœcundatum, nam mulier, quæ ipſum edidit, quatuor tantum antea diebus menſtruata erat. Ovum parum oblongatum apparebat, & in exteriori facie rubicundum nonnihil, & inæquale; ſed quod magis ſingulare eſt, Blanchus in centro ovi conſpexit nudis oculis exiguum vermem, qui erat ſignum, atque elementum fœcundationis.

II. Icon

II. Icon præbet ovum a ſeptimo die fœcundatum, atque præcedenti ovale magis, in cujus medio grandior vermis diſtinguebatur, cauda acuminata inſtructus, ſine ullo membrorum indicio, præter capitis ſatis diſtinctum indicium, atque totum corpus per filum ſuſtinebatur, qui funiculus erat.

III. Icon oſtendit vermem figuræ præcedentis lentis ope auctum. Blanchus teſtatur, hoc ovum a muliere quadam expulſum fuiſſe ſeptimo a nuptiis die.

IV. Icon vermem, ſeu, melius dicam, embryonem exiliſſimum ſeptem dierum oſtendit, in quo, ut ipſe ait, caput a reliquo trunco magis diſtinguitur, & exiguæ in ipſo prominentiæ apparent naſcentium membrorum, cum cauda valde contracta.

V. Icon offert embryonem ſexdecim dierum, qui amiſſa vermiculari forma caput ſatis diſtinctum porrigit, artus ſatis productos, a craſſiori trunco pariter diſtinctos, nullo prorſus caudæ reliquio ſuperſtite.

VI. Icon oſtendit embryonem viginti dierum, in quo partes explicatæ magis apparent, quamvis nondum perfectæ ſint. Cum Dodartii deſcriptio fœtum præbeat viginti dierum completum minus illo, quem ejuſdem ætatis Blanchus deſcripſit; idcirco hic Dodartio opponit ſuum fœtum ſeptem dierum tantum fuiſſe, ut in 4. icone delineavit.

VII. Icon repræſentat embryonem viginti quinque dierum placentæ per funiculum adhærentem, in quo membrorum productiones conſpiciuntur, & digitorum rudimenta jam diſtinguuntur.

VIII. Icon fœtum triginta ſex dierum offert, &

IX. Icon ſimilem fœtum oſtendit quadraginta dierum, atque in ambobus progreſſus evolutionis partium, nondum tamen completarum, conſpiciuntur

X. Tandem icon fœtus duplicis menſis cum dimidio oſtendit, ubi exteriores partes omnes naturalem conformationem jam attigerunt, ac niſi incrementum, & robur poſtulare videntur.

§. III.

Qualia indicia deduci poſſint ex obſervationibus ſupra ova incubata inſtitutis.

Finem faciam triplici monito circa hanc rem explanandam utiliſſimo.

I. Icones, quas ex Kerckringio, Ruyſchio, atque Blancho deſumpſi, male ſibi cohærent, & Blanchus, qui hunc errorem recognovit, icones illorum negligentiæ accuſat. Non abs re fortaſſe hoc dixerit; non auderem tamen proferre, ipſius icones diligentius exaratas fuiſſe. Nihil difficilius eſt, quam humani corporis partes veritati reſpondentes delineare, quare jugiter minus anatomiæ iconibus tribui, eoque magis cum humani corporis partes ſub eodem aſpectu non ſemper ſe offerant. Nihilo tamen minus hujuſmodi configurationes ſatis indicare mihi viſæ ſunt methamorphoſes admirandas, quæ vermibus ſeminalibus, & embryonibus primo geſtationis tempore ſuperveniunt.

II. Parum veritatem hujuſmodi Auctores ſecutos eſſe apparet circa germinum, aut embryonum ætatem, de quibus icones attulerunt. Ruyſchius enim redargutione dignus videtur plerique in locis, & potiſſimum Theſ. 4. num. 40. num. 4. & Theſ. 6. num. 49. & tab. 6. Colliguntur tamen circumſtantiæ nonnullæ ex obſervationibus Auctoris, quæ embryonum ætatem

tem iconibus reſpondentem ſatis diſtinguunt; verum paucorum dierum error circa hanc materiem parvifaciendus eſt, conſecutionum reſpectu, quas inferre volumus.

III. Inſuper forte fortuna tantummodo hujuſmodi Auctoribus ſe obtulit occaſio videndi, atque perſcrutandi germina, aut embryones, de quibus deſcriptiones iconeſque attulerunt. Solertiſſimi interdum obſervatores vitam integram duxerunt, abſque quo ſimilia animadvertere potuerint. Poſſumus tamen huic infortunio mederi, quotidie vel pluries in die progreſſus perpendendo pullorum, a primo momento incubationis, ad vigeſimum primum uſque diem, quo pulli ſolent prodire. Pro hoc opere gallina Inda eſt cicuranda, quæ 20. aut 22. ova incubare valeat, vel pro ipſa duæ gallinæ communes ſumi poterunt, quarum quæque 15. ova incumbat.

Hippocrates longum poſt tempus hocce monitum præbuit. „(a) Si quis „enim ova viginti, aut etiam plura, gallinis duabus, aut pluribus, ut ex„cludantur, ſupponat, & ſingulis diebus a ſecundo exorſus ad ultimum uſ„que, quo ovi putamen detrahitur, ſubtrahat, frangat, diligenter inſpiciat, „is eo quo dixi modo, omnia ſe habere deprehendet.

Medici diu cunctati ſunt, antequam hoc conſilio uterentur; tandem ſolertiores facti poſt 100. annos ipſum ſecuti ſunt, & egregia opera de incubatione conſcripſerunt, quæ multum lucis tribuerunt fœtus humani mutationibus detegendis, & generationis arcano intimius inveſtigando. Id genus eſt Tractatus *De Formatione ovi, & pulli* a Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, impreſſus Venetiis an. 1621. in fol. pariterque Guilielmus Arveus opus edidit, *De generatione animalium*, Londini ann. 1657. in 4. quod præſertim agit de formatione, & incremento pullorum ſub incubatione obſervatis. Ejuſdem generis ſunt obſervationes Theodori Aldes Angli, ſeu, melius dicam, Matthæi Plade Amſtelodamenſis, circa idem ſubjectum, Amſtelodami impreſſæ an. 1673. in 12. Eandem materiem tandem perſecutus eſt celeberrimus Marcellus Malpighius in duplici ejuſdem egregia diſſertatione, altera *De formatione pulli in ovo*, Londini impreſſa an. 1666. in 4. altera, quæ eſt ſub titulo, *Appendix repetitas, auctaſque de ovo incubato obſervationes continens*, ſed utraque in Bibliotheca anatomica Clerci, & Mangeti reperitur. Neque eſt prætereundus celeberrimus Alerus, qui noſtris poſtremis temporibus, ovorum indaginem ulterius etiam proſecutus eſt.

Quamvis tamen hujuſmodi obſervationes omni ſolertia initæ fuerint, plurimique obſervatores facere debeamus, curioſos tamen eas reiterare libenter admonerem, ut propriis oculis quid hujuſmodi Auctores viderint, inſpiciant, atque perpendant, ſi recte viderint, atque omnia. Series horum experimentorum neque difficilis eſt, neque magnis impenſis obnoxia, ceteroquin diſpendium rependeret frequens occaſio bonitatem, ſapientiam, atque divinam potentiam perpendendi in mutationibus, quæ ſub pullorum formatione eveniunt, præſertim comparata cum explicatione humani fœtus.

C A-

(a) De Natura Pueri.

Digitized by Google

CAPUT IX.

Perquiſitio quarundam opinionum circa nutritionem fœtus.

IN Cap. 7. attulimus tantummodo, quæ certiora nobis viſa ſunt circa fœtus nutritionem intra alvum maternam, abſquequo interciperemus ordinem explicationis noſtræ pro confirmandis, quæ illic állata ſunt, vel confutandis, quæ opponi potuiſſent, quia jugiter ſuaſum habuimus, ſufficere veritatem aperire, ut errores facile, penituſque evaneſcant. Nihilo tamen minus fateri oportet, plura in dubium nonnullos afferre, quæ ſuperius tuebamur, & inter objectiones aliquas dari, quæ ſpeciem veritatis referunt; quare opportunum eſſe credidimus propoſitorum veritatem confirmare, atque allatas objectiones pro viribus obtundere.

PROPOSITIO I. Funiculus umbilicalis, ſeu melius vena, quam ipſe complectitur, fœtui nutritionem defert, quam placenta a matre recipit.

Huic veritati nullus adverſabitur, modo conformationem funiculi animadvertat, atque diſtributionem inſpiciat arteriarum, venæque umbilicalium per placentam reptantium, tum continuum circuitum, qui a fœtu per arterias in placentam, & ab hac per venam in fœtum exercetur.

Cui bono enim hic apparatus, ſi alii diverſo uſui inſerviret ab eo, quem nos ipſi tribuimus, ſive, melius, omnes tribuunt? Inſuper hæc omnia fœtus reſpectu perbelle confirmantur exemplo oviparorum, quorum embryones per umbilicum aluntur, donec intra ovum cunctantur.

Me non latet, quoſdam opponere, fœtus interdum perfecte altos fuiſſe, quamvis in ipſis umbilicus cum placenta minime necteretur, a qua alimentum reciperet. Hujus indolis tamen tres tantummodo obſervationes didici, quas inferius (a) adnotavi. Sed facile eſſet oſtendere, parvifaciendas eſſe, quia in iis caſibus funiculus abraſus fuerit probabiliter in ipſo parturiendi actu, vel paullo ante, quod frequenter evenit, quando fœtus flaccidus valde ſit, vel breviori donetur funiculo, ut infra (b) adnotabimus; ſed ſupervacaneum videtur diutius morari circa neceſſitatem funiculi pro fœtus nutritione, quam nemo inficiari audebit.

PROPOSITIO II. Dum ovum fœcundatum ovario inhæret, reliquarum partium materni corporis more alitur, ſed hoc tempus breve eſt. Semel ab ovario diſtractum nutritur ipſum ex ſucco, quem placenta jugiter abſorbet; in tubis vero lympha mucilaginoſa veſcitur, quæ per tunicas ſecernitur, & ſufficit pro nutritione, atque augmento fœtus in graviditatibus tubarum. In utero enim prolapſum, donec ab ipſo ſejunctum natat, lacticinoſa lympha circumpoſita alitur, quæ denſior fit, cum placenta validius circa ſecundum menſem utero coaleſcit.

Hæc propoſitio certiſſima eſt; nam ſolus hic eſt nutritionis modus, per quem embryo, ſive fœtus ad tertium uſque menſem alimentum accipere valeat. In

(a) Diar. Litterar. ann. 1673.
Stalpart van der Viel *Obſerv.* rarior. Cent. 2. Obſerv. 32.
Acta naturæ Curioſorum. Decur. 2. anno 7. Obſerv. 209. p. 392.
(b) Acta naturæ Curioſor. Vol. 1. Obſerv. 217. p. 431.
Acta Eruditorum Lipſienſia. ann. 1707. Septemb. p. 402.

Digitized by Google

In hoc enim miramur, qua ſolicitudine Divina Providentia fętuum conſervationi conſulat. Placenta enim geſtationis initio eam tantum nutritionem recipit, quam ſugere valet, quin ab ulla vi in ipſam impellatur; parum enim recipit nutrimenti, & hoc ſegniter valde. En quod embryo poſtulabat, videlicet pro exiliſſimo corpore exigua quidem, leviſque requirebatur nutritio, ne diſcerperetur, aut ſuffocaretur molliſſimus embryo.

PROPOSITIO III. In tertio graviditatis menſe placenta ingrandeſcens contra uteri parietes valide applicatur, curſum directum circulationis retardat, dilatationem venarum promovet, ſive appendicum cæcalium, quæ producuntur, ſubſtantiam placentæ cellularem ingrediuntur, ibique ſanguinem fętui nutriendo fundunt. Tunc fœtus adoleſcens non modo lacte uterino veſcitur, quod ex vaſis vermicularibus effluit, ſed ſanguine ipſo, quem venæ cęcales ipſi ſuppeditant.

Hujus propoſitionis veritas eruitur inſpectu ramificationum venarum uteri, quæ in placenta inſeruntur. Oſtendimus jam, quod certum, comprobatumque eſt ab uteri diſſectione mulieris poſtremo graviditatis menſe interitæ, vaſa plura venoſa patefieri, quorum nonnulla duplicem lineam diametri, triplicem longitudinis præſeferunt, a lateralibus uterinis venarum ramificationibus derivata. Apparet enim hujuſmodi vaſa venoſa maternum ſanguinem in placentæ cellulas fundere, ubi patula fiunt; idcirco cruorem in fœtum transferri per venam umbilicalem, quæ nutritionem vehit.

Neque neceſſum erit, matricem nono graviditatis menſe ſecare, quod raro contingit. Sat erit lochia inſpicere, quæ partum ſubſequuntur; ſanguis enim, qui tunc ubertim erumpit, ab hiſce appendicibus venoſis procedit, quæ in uterum cruorem verſant poſt placentæ abraſionem. Evidens itaque eſt, hujuſmodi cruorem antea in placentam transduci, donec utero ipſa inhærebat, & ab ea pro nutritionis opere in fœtum tunc transferri.

Poſt ineluctabiles hujuſmodi rationes prætereunda videretur obſervatio D. Mery; ſed cum Celeberrimus vir ipſam magnifaciat in ſuæ ſententiæ tutelam, quæ cum noſtra perfecte convenit, idcirco ipſam haud reticebimus (a) „ Mulier enim gravis, quæ poſtremum geſtationis tempus attingebat, a caſu repentino illico interiit; poſt cadaveris ſectionem ſeptem, aut octo ſanguinis lagenæ in abdominis cavitate repertæ ſunt, vaſaque ſanguifera penitus exinanita. Infans obijerat, citra læſionis indicium, ejuſque vaſa ſanguine, æque ac matris, vacua erant. Corpus placentæ adhuc internæ ſuperficiei uteri adhærebat, ubi nulla facta erat cruoris eruptio. Sanguis infantis igitur, niſi per uteri venas verſari poterat, quod commercium manifeſtat vaſorum infantis cum illis matris.

D. Mery autumabat, reciprocum hujuſmodi commercium; & juxta ipſum ramificationes capillares arteriarum uteri, quæ cum extremitatibus venarum coeunt, ſejungi debuiſſent, ac novum fędus inire cum vena umbilicali, quæ receptum ſanguinem in fœtum tranſmitteret: ex quo per arterias umbilicales in placentam reduceretur, ubi extremitates capillares cum venis uterinis conjungerentur, ad circulum cum ipſa matre revocandum; ita ut ob continuum intra matrem, atque fętum cruoris circuitum fętus ipſe, quaſi portio materni corporis, neceſſario haberetur.

At

(a) Acta Academiæ Scient. an. 1708. p. 8.

At qui quæſo D. Mery excogitare potuit hoc ſyſtema directe oppoſitum diſtributioni vaſorum ſanguineorum, tum in utero, cum in placenta, quodque aliunde chimæricum prorſus videtur? Quomodo enim rami capillares arteriarum uteri, quæ juxta circulationis leges cum ſimilibus venarum ramificationibus coeunt, ſponte diſtrahi debebunt? Deinceps poſt abraſionem horum vaſorum qua ratione, inquam, cavitatem uteri intrabunt, ut novum fœdus ineant cum ramis capillaribus venæ umbilicalis? Qua ratione vero capillares umbilicales arteriæ obviam ire poterunt capillaribus extremitatibus venarum uteri, ut hoc fœdus confirment, ipſiſque reſtituant ſanguinem venæ umbilicali per arterias uteri tranſductum? Quid enim accidit de extremitatibus utriuſque generis vaſorum uteri, ſemel diſtracta ab utero placenta? Vetus fortaſſe connubium recuperant, quod impoſſibile videtur, vel potius invicem ſejunctæ perſiſtunt? Ergo neque ſanguinis per uterum circulus amplius produci poterit.

Is, qui a ſecretis erat Academiæ Scientiarum, quamvis non Medicus, hujus ſyſtematis fallaciam optime detexit. „ Mirandum enim eſt (a), *ait ipſe*, „ quod toti in ſe ipſo complexo, atque probe firmato, quale eſt corpus animale, nova pars adjungi poſſit (placenta nempe cum fœtu) quæ arcte, ut reliquæ partes, coeat, attamen diſtrahi poſſit citra ullam continui læſionem „.

Syſtema, quod nos amplexi ſumus, hujuſmodi objectionibus minime obnoxium videtur; ipſum potius diſtributioni in utero vaſorum perfecte reſpondet. In eo enim mater ſanguinem fœtui ſubminiſtrat circa tertium geſtationis menſem ope venarum cæcalium, ſed fœtus ipſum nunquam in ſtatu naturali matri reſtituit. Sanguis vero juxta D. Mery a fœtu ad matrem retrocedit, prout matris vaſa per eaſdem venas evacuantur, quia ipſæ minime valvulis inſtruuntur, quæ reductionem retardent. Tandem cum placenta ab utero diſtrahitur, ex venæ, poſtquam lochia ſuppeditaverint, contrahuntur pari ratione, ac poſt menſtruationem abſolutam.

Neque reticebo, quantum Divina Providentia fœtus nutritioni proſpexerit. Ipſe enim grandior, & validior factus, uberiori nutrimento indiget, hoc poſt tertium menſem ſanguis eſt, quem mater præbet; verum nequaquam arteriæ, ſed venæ ipſum ſuppeditant. Neque venæ per curſum directum, ſed venæ cæcales per curſum lateralem illum ex utero ducunt. Hujuſmodi cautiones omnes neceſſariæ videbantur, ne fœtus copia, aut impetu affluentis ſanguinis ſuffocaretur, quinimo neceſſum fuit, motum ſanguinis venoſi adhuc retardari, ope ſubſtantiæ cellularis placentæ, ubi cunctaretur, quoaduſque fœtus conditioni cederet.

Poſt hujuſmodi rationes quis crederet, fœtus nutritionem ſanguinis materni ope præſtitam oppugnatam fuiſſe? Attamen ex obſervationibus nuper allatis D. Mery plura corollaria deducta ſunt, ex quibus ann. 1711. Theſis Phyſiologica in facultate Medica (b) propugnata eſt, in qua ad noſtrum ſyſtema infirmandum ſequentem experientiam pluries repetitam magni fecerunt Adver-

(c(Acta Acad. Scient. *an.* 1708. *p.* 38.

(b) Hujuſmodi Theſis hiſce terminis propoſita fuit. *An fœtui ſanguis maternus alimento?* Negative concluſerunt. Me latet, an hujuſmodi ſententia tribui debuiſſet Præſuli, *D. Camillo Falconet*, vel Propugnatori, *D. Antonio de Juſſieu*.

verſarii. Canem enim prope partum ſumpſerunt, quem omni pene ſanguine exinanierunt, ut paucæ cruoris unciæ circa cor vix ſupereſſent, ipſo diſſecto natos repererunt, non modo ſanguine turgentes, ſed vividiſſimos, quamvis diſſectio horam ſemis poſt matris interitum inſtituta fuiſſet.

Hæc obſervatio directe opponitur illi, quam D. Mery retulit, ac proinde deſtruit inductiones hujuſmodi Obſervatoris. Difficultas apud Academicos magni momenti fuit, idcirco D. Mery commoveri videbatur. Nihilo tamen minus hoc experimentum nihil probat, vel ad ſummum oſtendit, canes ſanguinem minime ſuppeditare pro embryonum nutrimento, nullumque in ipſis dari commercium inter vaſa ſanguinea uteri, & illa placentæ, quod facile crederem canum non modo, verum ceterorum brutorum reſpectu. In utero enim eorum neque venæ cæcales, neque appendices venoſæ conſpici ſolent. Etenim cum a cane prope partum interfecta placenta cum embryonibus abraditur, nulla apparent vaſa, quæ a placenta ſejungantur, neque ab utero cruoris guttulæ ſtillant. Idem minime affirmari poteſt de vaccarum cotiledonibus. Hæc animalia catamenia cruenta minime fundunt, neque poſt partum lochia in ipſis rubra apparent; patet enim nullum rubrum ſanguinem hujuſmodi animalia fœtibus ſuppeditare, quod tantummodo concludi poteſt ex experientiis inſuper allata theſi indicatis: hoc tamen nihil officit, ut contrarium pro mulieribus ſanciamus, quarum circumſtantiæ penitus diverſæ apparent.

Quidam facile ſibi ſuaderent, ex hac enunciata brutorum nutritione idem deduci poſſe mulierum reſpectu; vaccæ enim, dicerent ipſi, vitulos alunt, & jumenta proprios embryones ſolo lacte citra ullam cruoris guttam; feminæ igitur & ipſæ proprio lacte exiguos embryones nutrire deberent, abſquequo uberiorem, aut craſſiorem nutritionem ſuppeditent, cum hæc needum neceſſaria videatur in aliis quamplurimis animantibus, quæ tamen grandiores, vividioreſque fœtus gerunt.

Verumne poſſunt ob ſimiles erroneas conſecutiones ineluctabiles obſervationes obverti? Hoc jam demonſtratum eſt, mulieres ſanguinem fœtibus præbere; quis itaque audebit, hoc inficiari, quamvis brutorum femellæ idem non præſtent? Qua enim de cauſa tamen, quidam inſiſterent? hæc differentia probabiliter ex eo derivare poterit, quod fœtui humano validiorem nutritionem præbere neceſſum ſit, ut ejuſdem partes, & cerebrum potiſſimum robur, firmitatemque adipiſcantur pro nobilioribus functionibus patrandis, quibus homines dicantur. Demum quidnam ſumus, qui volumus impenetrabilia Dei conſilia audacter perſcrutari? ſat erit admirari ejuſdem divinam ſapientiam in operibus ſuis, abſquequo rationes, atque modos factorum ulterius inquiramus.

Quod tamen citra hujuſmodi futiles rationes magni facere poſſent, eſt *Ruyſchii* opinio, (a) qui communicationem vaſorum uteri cum placenta prorſus negavit, ac proinde ſanguinem a matre in fœtum ulla ratione tranſire.

Mirandum porro eſt, Ruyſchium ſe decepiſſe, qui obſtetricantium præceptor erat apud ſuos, ac frequenter advocabatur in difficillimis circumſtantiis, in quibus operam ſuam ſolertiſſime navabat, quique proinde plurics mulierum uteros a partu emortuarum perſcrutari poterat; attamen qua ratione ignoraſſe ipſum diſtributionem venarum cæcalium vix credendum eſt, quamvis ejuſdem uteri icones, atque deſcriptiones illas oſtendat, abſque-

(a) Theſaur. Anatomic. *Theſaur.* 2.

abſquequo uſum earum, ut infra videbimus, cognoviſſe appareat. (a)

Ne veritatem inficier, Ruyſchius plurimum valebat ad injiciendas, atque ſecandas humani corporis partes. Utinam eas parandi methodus interdum illuſionis occaſionem non præbuerit; ſed non eſt omnino ſuo judicio fidendum. Cum pro aris, & focis contra evidentiam ſuſtineret faciem externam placentæ, quæ contra uterum erat, membrana obduci a chorio producta; neceſſario enim & vaſa uteri ab utero in placentam inſerta pro deferendo ſanguine negare debebat, ac tandem per hanc viam (b) infantem nutriri. Contendit pariter placentam lac ſuppeditare, quæ ſententia non parum celeberrimum virum implicavit, cum fœtus nutritionem explanare vellet, ipſamque potius ignorare faſſus eſt. Poterimus igitur in hujuſmodi circumſtantiis ſua auctoritate uti ad controverſiam reſcindendam?

PROPOSITIO IV. Fœtus in materno ſinu per os minime alitur.

Ut contrarium tueamur, neceſſum eſſet fateri, fętum ſugere, ac pro ſuctione reſpirare, at certum eſt fœtum in utero ſecundinis involutum reſpiratione minime gaudere; ergo impoſſibile eſt, ipſum per os veſci. Quidam fortaſſe putaret, ipſum ſine ſuctione ingurgitare, quod impoſſibile non videtur, modo tamen animadverti velit, hac ratione parum nutritionis ſuſcipere poſſe: ſed cur certamus circa hanc rem ab obſervationibus ſatis definitam? Innumeri fętus hominum, atque brutorum reperti ſunt, qui capite, ore, vel alio quopiam ſupplemento carebant, & tamen in lucem editi ſunt bene alti. Plura eorum exempla (c) enunciare poſſem, ſed ſat erit tria ſequentia referre a D. Litrio deſumpta (d). Priora duo maſculorum erant, alterum ſeptem menſium, alterum menſium octo; ambo craſſi, & pingues. Ille ſeptem menſium capite, & collo carebat, ac pars ſuperior trunci obducebatur pelle, ab ea reliqui corporis non abſimili; caput vero tantummodo deerat in fętu octo menſium, & pars ſuperior colli cute obducebatur. Poſtremus, ſive tertius fętus, qui femineus erat, completus, atque bene altus, narium, & oris foraminibus deficiebat, & in foraminum parte nulla erat a propinquis partibus, tum colore, cum conſiſtentia diverſitas, quod oſtendit vitium a prima conformatione extitiſſe.

Poſt hæc vererer in hac futili objectione retundenda morari. Infans recenter natus altricis mammas ſugit, modo papilla ori apponatur, ex quo credunt in utero materno primum ſuxiſſe. Quæro ab iis, qui hoc opponunt, an fortaſſe, cum primum fętus in utero ſuxerit, antea ſugere didicerit. Sed cui bono hujuſmodi difficultates proponunt? Ignorant fortaſſe ipſi, Creatorem tali ratione humana corpora conſtruxiſſe, tum ipſa animalia, ut quædam ſenſuum impreſſiones quoſdam reſpondentes motus in ipſis excitare valeant? Hac enim de cauſa canarius avis ſemel aqua inſpecta in ipſam ſe projicit, ſimulque pulli ex ovo erumpentes, ſtatim percurrunt, carpuntque ad inveniendum cibum. Tandem eadem prorſus ratione infans recenter natus, quamvis nunquam ubera exſugerit, papillam altricis lambit, atque lac haurit, modo ori appropinquetur.

PRO-

(a) In Differt. ad calcem hujus operis, ubi dubitationes Celebr. van-Svviet. declarabimus.
(b) Ubi ſupra, & Theſaur. 5. *Tab.* 2. *n.* 41.
(c) Præter alia innumera exempla pervolvito Acta Natur. Curioſor. *Decur.* 1. *an.* 3. *p.* 990. Ibidem *Decur.* 2. *an.* 2. *p.* 358.
(d) Acta Acad. Scient. *ann.* 1701. *p.* 91.

PROPOSITIO V. Fœtus non alitur liquore in amnio contento.

Hæc propoſitio ex præcedenti directe conſequitur. Ut hic liquor fœtus nutrimento cederet, per os introduci deberet, ſed plures fœtus reperti ſunt ore carentes, nulloque foramine huic uſui dicato; ſed tamen pingues, & bene alti; ergo nec liquor amnii nutritionem ſuppeditat, neque nutritio in fœtu per os perficitur.

Deinceps liquor amnii, qui fortaſſe valeret primis menſibus pro fętus nutritione, quia tunc lympha mucilaginea videtur, quaſi ovi albumen, impar eſſet medio, & fine graviditatis, quia tunc admixtione urinæ deturpatur, & ſeroſitatem ſalinam, atque muriaticam refert; attamen tunc magis neceſſaria videretur, quia fętus grandior factus uberiori nutrimento indigeret.

Fruſtra quidam opponunt, gutture, atque ſtomacho infantum ſtatim ab ortu emortuorum liquorem lymphaticum reperiri, ab illo amnii non abſimilem; tum in inteſtinis materiem nigram, ſpiſſam, viſcoſam, pici analogam obſervari, quæ *Meconium* dicitur, quamque recenter nati ſponte, vel arte revocant, quaſi digeſtionis ſuperſtitem, quæ tempore graviditatis in eorum ventriculo exercetur.

Sed quis ignorat, in fœtu ſecretiones abſolvi per univerſum corpus, quæ in diem uberiores fient, abſque quo tamen per canales excretorios unquam eliminentur? Quare in ipſis toto graviditatis curriculo a glandulis ſalivalibus, œſophagicis, atque gaſtricis humor lymphaticus ſęcernitur, qui os, œſophagum madefacit, ac in ſtomacho deinde colligitur; pariterque ſuccus pancreaticus, inteſtinalis, & bilioſus ſecernitur, qui congeſtus, inſpiſſatuſque in inteſtinis picem illam producit, ut colligi poteſt ex bilioſa amaritie, qua guſtatum Meconium pollet.

Ita rebus diſcuſſis concludimus, opinionem a nobis allatam circa indolem humorum fętum nutrientium, & nutritionis ordinem veriorem eſſe, atque eam, quæ magis cum obſervationibus convenit, ut diſſentire impudentis ſit, ideoque fateri neceſſum erit,

1. Quod ovum fœcundatum ex ovario per tubam in uterum deſcendens ex lympha mucilaginea a glandulis tubarum ſecreta, æque ac contentus embryo, tunc temporis nutriatur.

2. Quod ovum uterum pertingens, donec circumpoſito liquore natat, ipſo veſcatur, qui lympha lacticinoſa eſt, a vaſis vermicularibus uteri ſuppeditata.

3. Quod, ubi placenta creſcendo utero nectitur, fetus craſſiori lympha in diem denſiori facta nutriatur, quæ a vaſis vermicularibus in placentam, & ab hac in fœtum tranſit.

4. Tandem quod quarto graviditatis menſe ingrediente, appendices venoſæ, ſive cæcales uteri producantur in ſubſtantiam cellularem placentæ, ubi ſanguinem fundunt fœtui tranſducendum, qui eo veſcitur ad finem uſque graviditatis, ſimul cum lacte uterino, cruoreque a matre accepto.

C A-

CAPUT X.

De regimine, quod tempore geſtationis mulieres proſequi debent. De incommodis geſtationis propriis. De cautelis neceſſariis in pertractatione morborum, qui gravidis mulieribus ſuperveniunt.

Cum hæc tria ſibi valde affinia ſint: in eodem capite, ſed ſejunctis articulis ea abſolvi poſſe credidimus.

§. I.

De regimine tempore geſtationis neceſſario.

Methodus, quam obſervare debent gravidæ mulieres, reſpicit vel diætæ regimen, vel remedia, quæ ipſis erunt exhibenda.

I. Quoad regimen pertinet, temperantiam ſequi oportet reſpectu copiæ alimentorum; videbimus infra exuberantiam ſanguinis, qui in mulieribus ſuppreſſionis menſium ergo redundat, potiſſimam cauſam eſſe moleſtiarum, quibus ipſæ, fœtuſque exponuntur. Quapropter ciborum copia erit imminuenda, habita tamen ratione conſuetudini. Reor enim inappetentiam, & vomendi conatus, gravidarum primo geſtationis tempore proprios, prudenter a naturæ Auctore ſancitos fuiſſe, tum ad appetitum retundendum, cum ad chyli ubertatem imminuendam, quæ nimium nutrimentum ſuppeditaret, quæque embryoni valde officeret pro ſui tunc temporis ſumma exilitate.

Nec ſufficit quantitatem alimentorum ſubducere; cibos etiam eligere oportet, qui blandi ſint, facilis digeſtionis, ut carnes tenellæ bovis elixæ, aut aſſatæ, tum juvenes pulli, columbi, leporeſque, piſces etiam elixi, frictique, ſed potiſſimum juſcula oryzarum, vel ſimilium granorum brodio ebullitorum. Ipſis interdici oportet alimentum macrum, ſalitum, aromatizatum, artificiali modo paratum, aut ex pulte ſubactum; fructus pariter crudi, præſertim ſi maturi non fuerint, minus conveniunt. Ab hac methodo tamen ſevera nimis erit abſtinendum pro vilioribus mulieribus craſſioribus cibis aſſuetis, quæ ceteroquin ſanam vitam ducunt. Gravidis mulieribus vini uſum, aut cerevifiæ permittendum eſſe putamus, modo hujuſmodi liquoribus uti ſoleant. Videbimus infra regimini magnopere indulgendum eſſe initio geſtationis, donec cordis anxietates, aut inappetentiæ perſiſtant.

Neceſſum eſt, quod utero gerentes feminæ tantum requieſcant, quantum ipſis mos eſt; tamen ſi facile expergeſiant, ſomnum conciliare idoneum erit emulſionis ope, aut decoctionis capitum papaverum cum uncia ſemis ſyrupi diacodii, aut tantillo theriacæ; contra vero ſi nimium obdormiant, cibis parcendum erit, & ſanguis detrahendus.

Idem pariter obſervari oportet corporis motus ergo, qui utilis profecto evadit; mulieres enim copelli, ruſticæ præſertim, multum ſe exercent, & tamen graviditates, partuſque felices habent: ipſis præterea commendare neceſſum erit, ne nimis laborent, aut alia de cauſa nitantur. Præ ceteris deinde civicæ mulieres moderatiores eſſe debebunt in corporis exercitio, tum in nimia quiete, exceptis primis graviditatis menſibus, in quibus ſecundinæ nondum utero nexæ facile erumperent, ſi exercitii abuſus, aut caſus matricis

 oriſi-

orificium unquam aperiret. A motu pariter nimio abſtinere debebunt juvenes, gracileſque feminæ, præſertim ſi abortum in ſecundo, aut tertio menſe pluries paſſæ fuerint; ipſiſque prohiberi debent thoraces balenæ oſſibus inſtructi, qui abdomen facile comprimerent.

Coitum pariter cum conjuge moderari oportet; quinimo primo geſtationis tempore ab ipſo omnino eſſet abſtinendum, donec ſecundinæ cum utero perfecte coaluerint; ſed poſt hoc tempus matrimonii uſui indulgere poterunt jugati, modo non excedant.

Animi pathemata, ira, triſtitia, pavor, atque dolor embryoni nocumentum facile afferunt, & initio geſtationis haud infrequenter abortum excitant; gravidæ enim mulieres ab animi affectibus caveant, & quod melius vertit, occaſiones omnes perturbationis ſedulo effugiant.

II. Quoad remedia pertinet, ea, quæ in graviditatibus uſuveniunt, ſunt tantummodo venæ ſectio, purgatio, ſtomachica, atque cordialia interdum; modo ſæviora ſymptomata validiora non poſcant.

Paullo antea credebant Medici, venæ ſectionem abortum certiſſime promovere, & magnus Hippocrates (a) idem aſſeruit, cui omnes fidebant. Hodie tamen contrarium ſuſtinent Recentiores, & experientia Hippocratis auctoritatem in hoc prorſus obvertit. Sæpiſſime neceſſum fuit, mulieribus venam ſecare in præcipiti occaſione, quæ id poſtulabat. Nihil proinde mali accidit; quinimo ægræ ſummum levamen perſenſerunt, ut audaces facti Clinici tantum hodie in graviditate venæ ſectionem commendent, quantum olim ab ipſa cavebant.

Hæc methodus ratione perfecte collimat. Plethora enim in infantibus frequenter in ſinu materno interitionis cauſa videtur; plethora in matribus pariter moleſtiarum cauſa eſt, quibus in iis circumſtantiis ſiunt obnoxiæ; venæ ſectio igitur, quæ plethoram tollit, tum matri, cum embryoni, ut experientia confirmat, utiliſſima evadit; poſt venæ ſectionem itaque mater minus opprimitur, hilariſque fit, infans vividior cognoſcitur; quare uterque melius ſe habent.

Numerus venæ ſectionum variat pro indole graviditatis, & vitæ gerendæ methodo. Nunquam proinde, vel raro ruſticæ, & defatigatæ mulieres ſunt venæ ſectione tentandæ, quia parum nutriuntur, multum ſe exercent, nullamque proinde plethoram patiuntur; contra vero pluries in mulieribus venam ſecare oportet, quæ cibis indulgent, ſegnem vitam ducunt, & plethoricæ facile fiunt, plerunque in iis ter ſcinditur vena, tertio nempe, ſexto, & nono menſe; interdum cum minus occaſio urgeat, bis, aut ſemel vena inciditur: pro ſingula ſectione ſanguinis extracturi copia novem, aut decem uncias plerunque non ſuperat. Vidi tamen mulieres, quibus ſex, aut ſeptem vices, ſive ſingulis menſibus venam ſecare neceſſum erat, ſed pro ſingula vice quinque tantum ſanguinis unciæ extrahebantur, & hac de cauſa ſolummodo abortus in ipſis impediebatur.

Venam incidere tunc potiſſimum convenit, quando menſes citra geſtationem erumpunt, ex brachio ſanguinem extrahendo; ſed ſi morbus pedis ſectionem poſtulet, ut in apoplexia, aut capitis affectibus, ex hac parte venæ ſectio animoſe inſtitui poterit; bis hac methodo utiliter uſus ſum.

Purgationem autem in gravidis mulieribus ſimiliter vitabant Medici, ſed hunc pavorem hodierna praxis abſtulit, quamvis tamen rarius uſuveniat. Plerumque plebeculæ mulieres, & ruſticæ nunquam, vel raro purgatione ſunt indigæ.

(a) *Aphoriſm.* 31. *Sect.* 5.

digæ. Civicæ tamen, parumque exercitatæ mulieres interdum purgari debent, ut a ventriculo indigeſtæ ciborum reliquiæ eliminentur, quod potiſſimum in delicatulis, & cacochymicis mulieribus locum habet, quæ ſtomacho frequenter laborant, & idoneo regimini minus conſulunt.

Hujuſmodi mulieres plerunque bis purgantur in toto graviditatis curſu, tertio circiter quoque menſe ad ſaburras eliciendas in ventriculo congeſtas ob inordinatos appetitus tunc temporis obvios; quinimo nono menſe purgatio utilis evadit ad partum promovendum, & perniciofas conſecutiones a ſordibus in ventriculo ſtabulantibus præoccupandas. Per tres vices etiam mutato ordine, nempe tertio, ſexto, & nono menſe ægræ purgari poſſunt, raro tamen trans hunc numerum in purgatione progreditur, modo ſpecialis morbus id non exigat. Hujuſmodi purgationes leves plerunque ſunt ex rhabarbaro, ſale vegetabili, aut de duobus, manna, aut caſſia; ſed ſi mulier fuerit adſtrictioris alvi, drachma folliculorum ſennæ per infuſionem addi poterit.

Jugiter in graviditate ſtomachica uſuvenerunt, præſertim in mulieribus, quæ cibis minus parcunt, aut viliori nutrimento veſcuntur, vel debiliori ſtomacho gaudent. Inter reliqua ſtomachica eligi ſolent rhabarbarum, kinakina, coralia, aut oculi cancrorum ſub pollinis ſpecie, quorum duo, vel plura ad decem, aut duodecim ſingulorum grana exhiberi poſſunt, crebro doſin reiterando. Elixir etiam proprietatis ſimplex uſuvenit ad duodecim, aut quindecim guttas in vini cochleare propinatus, vel idem diſtillatus exiguo cochleare, cum totidem aquæ fontis, aut aurantiorum exhibitus.

Cordialia denique non propinantur, niſi in cordis affectibus, aut lypothimiis. Cum morbus levior fuerit, duo, vel tria cochlearia ſufficient vini Iberi, vel dimidium aquæ Carmelitarum cum totidem aquæ fontis commixtæ; tum adhiberi poterunt confectiones hyacinthi, aut alkermes ad drachmam ſemis, & ultra in duplici meri cochleare ſolutæ, ſimulque triginta, aut triginta quinque grana theriacæ in duplici vini cochleare in iis caſibus frequenter uſum habent. At ſi morbus gravior fuerit, ſtatim præſcribi poterit potio ex aquis diſtillatis cardui benedicti, & ſimilium, quibus addi poterunt theriaca, aqua florum aurantiorum, meliſſæ, liliorum &c. ea doſi, quam circumſtantiæ poſtulaverint.

§. II.

De incommodis geſtationis propriis, & ipſis medendi rationibus.

Deſcriptio.

MOleſtiæ, quæ in hoc ſtatu feminas vexant, plurimæ ſunt; ab initio enim geſtationis uſque ad finem tertii, & initium quandoque quarti menſis gravidæ mulieres vulgares cibos reſpuunt, inſuetos, aut viliores poſcunt, cordis anxietates, nauſeas, vomitus, vermina, cordis palpitationes, mammarum doloroſam turgentiam, denique capitis, atque dentium dolorem patiuntur.

Circa quintum, aut ſextum menſem vero, renum, lumborumque dolores ſuperveniunt, tum per nares hæmorrhoides, atque per vaginam ſanguinis fluores.

Tandem in poſtremis menſibus gravidæ mulieres conſtipantur, frequenter mingunt, aut urinæ ſuppreſſione quandoque laborant, infernos artus, vulvamque œdema aggreditur, crura labefactantur, & varicibus deturpantur, tandem abdominis tegumenta hic illic ſcinduntur.

Hæc incommoda non in omnibus æqualia ſunt, neque numeri, neque intenſionis reſpectu; feminæ enim ceteroquin defatigatæ, atque ſobriæ parum, vel nihil iis rebus ſunt obnoxiæ; leviora tamen hujuſmodi ſymptomata ſe offerunt in delicatulis mulieribus, quæ multum comedunt, nullum regimen ſervant, mollem, ſegnemque vitam ducunt, aut cacheticæ ſunt.

Raro, aut nunquam omnia hujuſmodi incommoda complexim eandem feminam vexant; plerunque in diverſis ſubjectis numero, & intenſitate variant.

Cauſæ.

Vidimus jam ſuperius, *libro primo* gravidarum pleraſque moleſtias primis geſtationis menſibus ſimul in filiabus accidere, in quibus menſes difficulter erumpunt *c.* 3. eaſdemque noxas evenire, quando catamenia ſupprimuntur, vel ſaltem imminuuntur *c.* 4. vel quando penitus abeunt *c.* 5. in omnibus hujuſmodi circumſtantiis cauſas ſigillatim explicare non prætcrivimus; quare ne crambem recoquamus, ſat erit hic ſummatim eaſdem cauſas enunciare, prout ipſæ ad gravidas mulieres pertinere viſæ ſunt, intimiuſque perſcrutari noſtrum erit cauſas ceterorum phenomenorum, quę ſpeciatim graviditatem reſpiciunt. Hæc incommoda itaque in tres claſſes diſtinguemus juxta tres geſtationis ſtatus.

I. Gravidæ mulieres a ſecundo, vel tertio menſe quaſdam peculiares animalis œconomiæ mutationes patiuntur.

Prior eſt augmentum voluminis rubri ſanguinis ob catamenia ſuppreſſa; qua de cauſa cum vaſa ſanguinea maxime turgeant, cruoris circuitus ſegnior fit ob validiores attritus: ſanguinis vero ſpiſſitudo augetur ob ipſam circuli ſegnitiem, minoremque proinde attenuationem; omnium humorum ſecretio minus exuberat, quia ceteris paribus jugiter proportionalis eſt velocitati ſanguinis circulantis.

Altera eſt redundantia in utero lacticinoſæ lymphæ, quæ non amplius cum rubro ſanguine menſium tempore in uterum affluens, redux proinde in vaſis exuberat. Cum hæc lympha, poſtquam cum ſanguine aliquantulum circulaverit, ſenſim analogis humoribus remiſceatur, quales ſunt lympha mammarum, ſalivalis, gaſtrica, pancreatica, & inteſtinalis, ea hinc pluribus in locis plura gignit incommoda.

Ex ſuper allatis ergo conſequitur: ex una parte lentorem, & ſpiſſitudinem ſanguinis, quæ, ut enunciavimus, primis geſtationis menſibus eveniunt, cauſas eſſe potiſſimas, ipſum in partibus mollioribus præſertim, parumque elaſticis, ut in cerebro, retardari; quod capitis affectus, aut cephalalgiam producit; ſi in ſpongioſa gingivarum ſubſtantia ſtaſis fiat, odontalgia induci ſolet; ſi in pulmonibus, anxietas, & cordis palpitatio ob difficilem tranſitum cruoris ex dextero in ſiniſtrum ventriculum, & trans turgentes pulmones. Eaſdem cauſas lentorem, & raritatem pulſuum initio geſtationis obvias producere in propatulo eſt.

Ex altera parte vero conſequitur, lympham mammariam ſpiſſiorem factam ob adventum lacticinoſæ matricis lymphæ veſiculas mammarum tumefacere, ipſaſque mammas, quod cum repente fiat, abſque dolore fieri nequit; ſalivam vero perturbatam ob admixtionem lymphæ lacteæ, quæ ipſam ſubigit, propriam diluentem virtutem amittere, ut obvia alimenta inſipida videantur, inſueta vero, aut viliora bene ſapiant, quæ tamen vitia ſalivæ emendare potis ſunt.

De-

Digitized by Google

Demum lympham gaſtricam eadem de cauſa peccantem digeſtioni haud favere, eoque minus cum alimenta prava, difficilioriſque digeſtionis fuerint; imperfectæ enim digeſtiones fient, quæ fundum, & latera cardiæ irritando languores, cordis affectus, cardialgias, nauſeas, vomituſque producent.

Tandem chylum acrem, & indigeſtum, e ventriculo in inteſtina tranſeuntem, ſimul a lympha pancreatica, & inteſtinali, & ipſa vitiata deturpatum, tunicam nervoſam inteſtinorum laceſſere, & vermina, fluxuſque ventris excitare.

Inter varias hujuſmodi moleſtias, quæ a ſanguinis plethora dependent, nocuæ magis, & periculoſæ in iis mulieribus videntur, quæ ſponte ſanguineæ ſunt, & copioſis catameniis donatæ, quæ ubertim comedunt, parumque defatigantur; contra vero leviores in oppoſitis caſibus apparent.

Pariterque incommoda, quæ a lymphæ lacticinoſæ uteri plenitudine derivant, aut ejuſdem cum reliquis humoribus admixtione, vehementiora ſunt in cacheticis mulieribus, in quibus ſanguis biliosus, & acer eſt, quia lympha cum ſanguine circumvehens, vitia adipiſcitur, quæ ipſa reliquis humoribus communicat; leviora tamen hæc incommoda obſervantur in iis, quæ puriori, dulciorique ſanguine gaudent, quia lympha lactea uteri, quamvis ſanguini ob circulationem remixta, nullum, vel leviſſimum vitium acquirit.

II. Hæc incommoda ſponte ceſſant circa finem tertii, aut initium quarti menſis, vel ſaltem valde imminuuntur; tunc, placenta ſatis utero nexa, appendices venoſæ partem materni ſanguinis fundunt, plethoramque proinde imminuunt; vaſa vermicularia pariter lac, quo turgent, effundunt, imminuuntque proinde ejuſdem copiam, & utraque diminutio major erit, quo fœtus grandior evaſerit, uberioremque nutritionem poſtulaverit.

Circa graviditatis medietatem fœtus ſatis amplificatus dilatat, cogitque uterum ſeſe contrahere. In mulieribus, in quibus uterus naturaliter magnus, molliſque extat, hæc dilatatio nullum, vel levem dolorem comitem habet, ſed in illis, in quibus uterus exiguus, denſus, ſtipatuſque eſt, extenſio uteri difficulter perficitur, ideoque contractiones doloroſæ excitantur, quas mulieres ad lumbos, inguina, aut umbilicum referunt pro diverſo uteri poſitu, quem adverſus fœtus validius agit.

Tunc temporis uterus fœtu grandiori repletus, comprimit truncum aortæ deſcendentis, imminuitque lumen ejuſdem, atque ſanguinis curſum retardat, ut proinde uberius ſanguis in ſuperiores aortæ ramificationes deflectat, quæ ipſum ad caput transferunt, ac proinde capitis affectus, dentium dolores, & hæmorrhagiæ ſupervenient.

Uterus itaque ita compreſſus venas hæmorrhoidales internas validius etiam comprimit, quod hæmorrhoides fluentes gignit. Eadem de cauſa ob compreſſionem, quam patiuntur reduces venæ vaginæ, ramificationes earum capillares nimis tumentes ſcinduntur, tandem & per vulvam ſanguinem fundunt.

III. Uterus, prout in diem ingrandeſcit, impedimenta circulationis in partibus inferioribus ſimul auget; venæ enim iliacæ, quæ ſanguinem ex femoribus, cruribuſque reducunt, atque truncus ſimul venæ cavæ aſcendentis, ubi ipſæ confluunt, a matricis volumine valide comprimuntur, quod cruoris ab extremis refluxum retardat, & varicibus femorum, crurum, pedumque occaſionem præbent.

Vaſa lymphatica ob conjunctionem venarum lymphaticarum extremitatum infe-

inferiorum nata ab utero pariter per pelvim tranſeuntia comprimuntur ; quare refluxus lymphæ vel intercipitur, vel retardatur ; & hinc oritur œdema artuum inferiorum, quod etiam auget copia ſeroſitatis, quam ſanguis in vaſa varicoſa affluens relinquit.

Mulieres circa finem graviditatis ſummam debilitatem crurum, pedumque perſentiunt, difficulter eriguntur, ut levi de cauſa facile cadant. Hæc debilitas, aut ab œdemate crurum, pedumque derivat, quod partes ſegniores, minuſque flexiles reddit, aut ab eo, quod minorem ſpirituum copiam hæ partes recipiant, ob preſſionem, quam nervi crurales in pelvi ab utero patiuntur.

Tandem in poſtremis geſtationis menſibus mulierum pleræque adſtrictiorem habent alvum, quia uterum rectum valde comprimit, frequenter ipſæ mingunt ob veſicæ compreſſionem, quæ exiguam urinæ copiam continere valet. Tandem quandoque urinæ ſuppreſſione laborant, quando uteri intumeſcentia veſicæ communicatur, & D. Litrius (a) gravidam mulierem obſervavit, cujus veſica triplo craſſior erat, quam in ſtatu naturali.

Symptomata, Diagnoſis, & Prognoſis.

I. Incommoda mulierum gravidarum ſunt ipſa graviditatis ſymptomata, neque alia ulla cognoſco, quæ ab his dependeant.

II. Diagnoſis vero reſpectu, hujuſmodi incommoda ſtatim pateſcunt viſu, & inſpectu ægrotantium; ceteroquin, modo in gravidis mulieribus ſuperveniant, cauſam nemo ignorabit, quod ſufficit, ut a reliquorum morborum phenomenis diſtinguantur.

III. Prognoſis facillima eſt. 1. Communiter hæc incommoda nullam habent periculoſam conſecutionem; ipſa ſponte circa tertium, aut quartum menſem deſinunt.

2. Cum intueris mulierem obvia alimenta reſpuentem, quæ vilioribus ſolummodo, impuriſque cibis veſcatur, languores, cordis affectus, lypothimias, nauſeas, vomituſque patiatur, fortaſſe credideris, rem in deterius prorſus vergere; nihilo tamen minus, terrore tranſacto, infans, & mater contrarium evincunt, & bene valere oſtendunt.

3. Moderari ſane poſſumus hujuſmodi incommoda, ſi vehementiora fuerint, ea tamen ſubigere nefas eſſet. Quod ſi obtinere valemus, laborem fruſtraremur, inutiliter ægram laceſſendo; ſi autem res bene verteret, maximum ipſa pateretur nocumentum, quia humores per vomitum erumpentes remediorum opere detenti febrim producerent.

4. Sat erit ægrotantem admonere, ne ipſa inſuetis cibis abutatur ; cavendum tamen eſt, ne ſeverius, quam par eſt, cibi ipſi prohibeantur, ne nimia triſtitia corripiatur, quæ infanti perniacioſiſſima evaderet, ut pluries, & ipſe expertus ſum.

5. Poſt venæ ſectionem, & purgationem in gravidis, hæc phenomena valde imminuuntur, neque ea noſtris temporibus amplius pati ſolent mulieres, quæ veteres medici aſſeruerunt.

Cura-

(a) Acta Academiæ Scient. an. 1701. p. 299.

Digitized by Google

Curatio.

Ut ſuperius enunciavimus, non ſunt incommoda graviditatis magni facienda, niſi maxima videantur, & in his caſibus etiam remitti potius, quam tolli debeat. Concinno ordine remedia proponemus, quæ in ſingulis caſibus magis opportuna videntur.

I. In vulgarium ciborum inappetentia, aut inſuetorum, ſordiumque appetentia adhiberi ſolent:

1. Abſorbentia, qualia ſunt coralia, oculi cancrorum, aut boli ad 12. aut 15. gran. doſin ſub forma boli cum pauca confectione hyacinthi.

2. Stomachica ſimplicia, ut rhabarbarum, kinakina, caſcarilla, caſſia lignea, radix gentianæ, ad 10. aut 12. grana in aliquo vehiculo, vel ſub forma bolari cum pauco ſyrupo abſynthii.

3. Stomachica etiam magis ſpirituoſa, ut aqua florum aurantiorum, aut carmelitarum ad unicum, vel duplex cochleare, additis quandoque elixire proprietatis ad 12. vel 15. guttas in vino prius ſoluto, vel garo ad ſimilem doſin, qui etiam in cochleare coffè cum duplo aquæ ſolvi poteſt; uſuveniunt ſimul confectiones hyacinthinæ, & alkermes ad drachmam ſemis in vini cochleare ſolutæ.

Si ipſæ vomant, parumque nutriantur, exhiberi poſſunt cochlearia aliquot vini iberi cum dulciariis, aut vini rubri, vel albi cum ſaccharo, nuce myriſtica, ſimulque exhiberi ſolet cruſta panis toſta cum dimidio vini, totidemque aquæ, pauco ſaccharo, & cinnamomo cum cyatho cocolati pro ſingula libra.

Tandem ſi hæc incommoda perſiſtant, & ægrotantem valde debilitent, venæ ſectio ex brachio ad octo, aut novem uncias erit inſtituenda, & purgatio deinceps cum infuſione drachmæ rhabarbari, & duplicis unciæ mannæ calabrenſis.

II. In vomitu frequenti, & violento, octo, aut novem ſanguinis unciæ ex brachio extrahuntur; purgantur vero rhabarbaro, ſale de duobus, & manna, propoſita ſtomachica deinceps exhibentur. Tandem per aliquot dies mane exhibetur granum ipecacuanhæ in pollinem redactæ cum granis viginti, aut viginti quatuor theriacæ.

III. In verminibus inteſtinorum per vices aliquot unciæ olei amygdalarum dulcium exhibentur cum tertia parte ſyrupi biſmalvæ, aut limonis, ſimulque unus, aut duo cyathi uſuveniunt infuſionis florum camomelli ad modum thei confectæ, addita pauca aqua florum aurantiorum; cliſmata etiam ex jure inteſtinorum, aut oleo amygdalarum dulcium conveniunt; fomenta emollientia etiam applicantur; tandem ſoluta alvus ſervari ſolet.

IV. Eadem remedia circiter in fluxu ventris adhiberi ſolent, quibus adduntur cliſteria ex jure inteſtinorum, & luteo ovorum; abſorbentia ſuperius *art.* 1. propoſita; itemque granum unum, vel duo ipecacuanhæ cum granis 24. theriacæ ſubacta locum habent; ſero drachma ſemis diaſcordii propinari poteſt, & pro quotidiano potu decoctum album præſcribitur; nutritioni vero cedunt lentes excoctæ cum brodio, & ovis recentibus. Tandem purgantur ægræ cum ſyrupo magiſtrali ad unius, aut duplicis unciæ doſin, vel etiam cum electuario catholico ad drachmas ſex, vel unciam unam.

V. In capitis affectibus, cordis palpitationibus, odontalgia, mammarum tume-

tumeſcentia &c. venæ ſectio medicinam præſtat, cui pro odontalgia addi poteſt emplaſtrum de laudano temporibus appoſitum, ſimulque gargariſmata aquæ calentis cum pauco ſpiritu vini, aut cum tinctura anodyna ad guttas viginti, quæ texturam gingivarum emolliant, vel tandem dentem ipſum extrahere neceſſum erit, quod etiam tempore geſtationis inſtitui poteſt, modo ægra ſenſibilis adeo non videatur. Doloroſæ vero ſinus inflationi mederi poterit, mammam fricando cum medulla bovilla; vel quod magis arridet, cum oleo amygdalarum dulcium, quod eſt odoris expers.

VI. Nihil poſtulat renum, & lumborum dolor, qui nunquam vehemens fit, ſed ut ægrotantibus ſatisfaciamus, emplaſtrum Foquetianum applicari poterit.

VII. Hęmorrhagiæ narium, vaginæ, & hęmorrhoidum per venæ ſectionem ex brachio inſtitutam compeſci poſſunt. Propinatur etiam decoctio radicis conſolidæ majoris, cui pro ſingula lagena quinquaginta quinque guttæ addi poſſunt aquæ Rabeli, addito triplici cochleare ſyrupi capillaris; intra viginti quatuor horarum ſpatium tres cyathi hujus ptiſanæ, quorum ſingulus quinque, aut ſex uncias non ſuperet, exhiberi tantum poterit ad perfectam uſque valetudinem; at ſi hęmorrhagia a vagina, aut hęmorrhoidibus internis originem trahat, injectiones interdum convenient & tepenti decoctione foliorum plantaginis, in qua ebullierit ſanguis draconis, modo propoſita ptiſana pro eodem ſcopo non adhibeatur.

VIII. Stipticitas in graviditate maximam attentionem meretur; prompte ipſi mederi oportet exhibendo oleum amygdalarum dulcium, decocta vitulina cum plantis emollientibus confecta, aut caſſiam ad doſin trium drachmarum; lavacra etiam ex iis plantis confecta, quibus multum butyri recentis, vel duplex drachma ſaponis Veneti, aut uncia electuarii lenitivi addi poterit.

IX. Urinæ frequens mictus perferatur, neceſſum eſt, atque ſumi poterit ſerum lactis, aut infuſio ſeminum lini; at ſi urinæ retentio ſuperveniat, ipſam extrahi oportet, relinquendo etiam ſyringam, ſi opus requirat, quod tamen raro continget.

X. Unica methodus, qua oedema, & varices impediri poſſunt, decubitus videtur horizontalis, quo ſanguinis refluxio ab extremitatibus promoveatur.

XI. Crurum debilitas ſatis conſpicua, ut Medicorum ſolicitudinem mereatur, in gravidis mulieribus raro accidere ſolet. Geſtantes, quæ pro laſſitudine deambulando claudicant, famulorum auxilium poſcant, ut caſum evitent, qui magni momenti eſſet; hoc phenomenon ſero in graviditate obſervatur, ſed ad finem uſque geſtationis perdurat, & a partu ſponte recedit.

XII. Ut abdominis ſciſſuræ præoccupentur, a ſexto menſe bis in die cum medulla bovina, vel quod melius arridet, cum oleo amygdalarum dulcium paucis eſſentiæ guttis aromatizato ipſum oblinire neceſſum erit.

§. III.

Cautelæ neceſſariæ in morbis accidentalibus gravidarum.

MUlieres geſtationis tempore, æque ac in diverſo ſtatu, obviis morbis ſiunt obnoxiæ; ipſas enim frequenter vexant febris intermittens, continua, maligna, variolæ, eryſipelas, pleuritis, icteritia, aſthma, apoplexia, epile-

epilepſia &c. Hippocrates (a) ſancivit, omnes hujuſmodi morbos acutos præſertim in gravidis letales evadere, cui Medici uſque adhuc fiderunt. Nihil mirum proinde, nam Hippocratis ævo, & proxime ſubſequentibus Medici necdum audebant gravidis, his morbis laborantibus, remedia validiora exhibere, quæ ægritudinum cauſam compeſcere valerent. Quieſcebant igitur in palliativa inefficaci medela, vel recte loquendo, totum opus naturæ conatibus committebant.

Nunc Medici audaciores cum ſint, felices etiam magis evadunt, ac frequenter morbos in iis circumſtantiis tollunt, quos alias letales crediderint. Non inficiabor tamen, omnes morbos in graviditate periculoſiores evadere, quia facile abortum movent ex ſe valde periculoſum, quique deinceps ægritudinis periculum auget.

Minime mirari itaque oportet, ſi Medici peritiores in iis circumſtantiis ancipites videantur. Exhibeant ipſi remedia validiora pro matris valetudine? interfici poteſt infans. Servetur porro infans? mater interdum ſanitate, aut vita periclitatur. Sic haud infrequenter inter tot ambiguitates, dum utrumque ſervare tentant, uterque perit.

Sedulo enim quærendum eſt, quomodo matrem ſanare citra infantis noxam tuto poſſimus; hoc eſt, quod explanare ſatagam. Reticebo, quid in ſingulis morbis conveniat, qui in graviditate occurrunt, ne ab inſtituto recedam. Animadvertam tamen cautiones, quæ impendi debent, ut pro circumſtantiarum varietate *remedia hercúlea* præſcribi poſſint; nihil proponam, quod a peritioribus clinicis obſervatum non fuerit, & a me ipſo feliciter animadverſum.

I. Venæ ſectio inter validiora auxilia reponitur, quæ ars noſtra in febribus, inflammationibus, viſcerum infartibus præſtare valeat, eaque in ſimilibus circumſtantiis, in gravidis etiam adhiberi debet. Hoc tamen non audebant Medici, qui Hippocratis monitu abortum pertimeſcebant. In progreſſu tamen audaciores facti ſunt, quia experientiæ docuerunt in gravidis venam ſecare poſſe non modo citra noxam, ſed ſummo cum profectu: adhuc tamen pavebant Medici, ſed nuperrima praxis circa hanc rem omnem omnino pavorem eliſit.

Facile tamen non eſt, numerum venæ ſectionum aſſignare, quæ in gravidis inſtitui poſſunt. Hoc enim a natura, & vehementia morbi, ab ægrotantis viribus, & ætate, a pulſuum conditione &c. dependet, ac providæ Medici ſolertiæ totum opus committi debet. Si morbus vehemens, & præceps ab initio appareat, decem, aut duodecim cruoris unciæ ſemel, vel bis extrahi poſſunt. Sed in reliquis caſibus trans ſeptem, aut octo uncias ſanguis non erit extrahendus; potius venæ ſectiones identidem iterari poſſunt, quod mater, & infans facilius ferent.

Venæ ſectiones ex brachio inſtitui ſolent, ne cruor ubertim in uterum irrumpat; nihilo tamen minus, ſi indoles, aut ſedes morbi poſtulet, ex pedibus etiam ſanguinem extrahere tuto poterit, præſertim ſi prius brachii vena inciſa fuerit, quæ imminuat, vel omnino tollat derivationem. Tali pacto incedendum eſt in cerebri repentino infartu, apoplexia, capitis, aut faciei eryſipelate, abſquequo a futilibus veterum opinionibus perterreamur; ſi venæ

(a) *Aphor.* 30. Sect. 5.

Digitized by Google

venæ ſectio ex pedibus abortum facile promoveret, nulli eſſent nothi filii.

II. Hippocrates non reſpuebat purgationis uſum in graviditate, alvum ciere permiſit in quibuſdam (a) caſibus a quarto ad ſeptimum menſem; quare facilius Medici purgationem præſcripſerunt, quam venæ ſectionem; ſed ipſi jugiter Hippocrati fidentes primo, ſecundo, tertio, octavo, & nono menſe geſtationis ab ipſa caverunt. Hodie tamen Clinici, vel quod magis intelligant, vel magis audeant, toties gravidas purgant in ſingulis menſibus præter duos priores, quoties occaſio ſe offert. In duobus prioribus menſibus caute incedendum eſt, quia embryo nondum cum utero nexus adhuc fluctuat; at ſi morbus urgeat, poſſunt, atque debent ægræ purgari, mitiora tamen remedia exhibendo.

Lenientia, purgantia, quæ gravidis mulieribus præſcribi ſolent, conflantur plerumque ex rhabarbaro, ſale vegetabili, manna, decoctione Tamarindorum, caſſia, de quibus interdum una, aut duæ drachmæ ſolliculorum ſennæ addi poſſunt; ſi alvus tamen adſtrictior fuerit, tutius erit ptiſanam regiam exhibere, quæ blande plerumque ſine verminibus purgare ſolet.

III. Veteres emetica parum cognoſcebant: hodie ipſa nemo ignorat, præſertim antimonialia, ac inter hæc tartarum emeticum potiſſimum, quod ſummo cum profectu in pluribus morbis uſuvenit. Interdum cum copioſiori vehiculo exhibetur, videlicet aliquot grana tartari hujuſmodi in tepenti aqua ſolvuntur, quæ ſingulo ſemihorio exiguis doſibus tribus horis a potione ſolutiva propinantur, ut ejuſdem augeatur effectus. Hac methodo enim tuto in gravidis mulieribus exhiberi poteſt ad doſin unius, vel duplicis grani in ſeptem, aut octo aquæ cochlearibus ſolutum, unicum cochleare deſſemis in ſemis horam exhibendo, quando lenientis prius ſumpti actio intendi velit. Emeticum tali pacto propinatum parum ſurſum agit, multum tamen deorſum actionem purgantis adaugendo.

Frequenter integra doſis tartari exhibetur, quæ Pariſiis tria, aut quatuor grana æquat; hac doſi enim convenit in cerebri affectibus, & apoplexiis, in quibus uberior evacuatio, & vividior ſucceſſio excitari debet. Non contendam, labefactatum a morbo, aut a medicina infantem vita periclitari poſſe, ſi matri hæc emetici doſis exhibeatur. Fruſtra faterer feminas frequenter vomere geſtationis initio citra infantis noxam; ſimulare enim minime potero, maximam differentiam intereſſe inter ſpontaneos, & pharmacis excitatos vomitus.

Nihilo tamen minus non abs re videtur interdum gravidis mulieribus integram emetici doſin propinare, ubi morbus hoc remedium poſtulet, & ægra citra ipſum certo perire debeat: vidi ſapientes medicos abſque timore hanc viam ſternere. Ipſe ſemel, vel bis cum matris, & infantis levamine idem expertus ſum; in iis caſibus tamen non parum trepidabam. Anceps Medicus itaque in hujuſmodi circumſtantiis, antequam nihil audacter præſeribat, aut pavide omittat, animadverſione uti debebit, quam ad calcem hujus articuli ponimus.

IV. Quis crediderit, cliſmata etiam caute eſſe intromittenda, dum morbo laborant; attamen & hoc attendere neceſſarium videtur.

1. Semilavacra enim tantum exhiberi debent, ne plena cliſmata rectum

(a) *Cit. Tuſc.* 2. 35.

ctum tumeſaciendo uterum comprimat, atque labefactatum infantem lædat.

2. Lavacra vero hujuſmodi emollientia tantum eſſe debent ex butyro recenti, oleo amygdalarum dulcium, una, aut duplici drachma ſaponis albi, duplici uncia mellis ſolutivi, aut ad ſummum ex uncia una caſſiæ excoctæ parata. Si exhiberentur cliſmata irritantibus pharmacis conflata, quæ inteſtinum laceſſerent, facile inteſtinorum contractiones propinquam matricem irritando abortum excitarent.

V. Sedulo attendere oportet nutritionem ægrotantium gravidarum. Ex una enim parte infans materno gremio detentus uberiorem cibum poſtulat; ex altera vero morbi indoles diætæ indiga eſſe ſolet. Ex iis tricis non eximitur clinicus, niſi mediam diætam præſcribendo. In cronicis affectibus, ubi febris abeſt, ut in ictericia, aſthmate &c. cibis aliquantiſper erit indulgendum, ſed in acutis morbis, qui febrem cum exacerbationibus frequenter comitem habent, tenuiori victu erit utendum, ne febris, & morbi periculum augeatur. In his caſibus enim jura tribus, aut quatuor primis diebus tantum exhiberi poterunt, donec febris vehemens perſiſtat. Semel vero per venæ ſectionem febre ſubacta quotidie cochlearia aliquot exhiberi poterunt cremoris oryzarum, farinarum nutrientium, aut luteorum ovorum, in duplici, aut triplici juris cyatho, quæ febrem minime augebunt, modo ea in febris intermiſſione propinentur.

VI. Præ manibus etiam haberi oportet aliqua ex potionibus ſic dictis *cordialibus*, cujus cochlearia aliquot erunt propinanda, præſertim poſt venæ ſectiones, aut aliud medicinæ opus. Potio tamen hujuſmodi ex nimis ardentibus ſpiritibus, aut pharmacis calefacientibus necdum componi debet. Conflari enim poterit ex aquis diſtillatis artemiſiæ, cardui benedicti, florum aurantiorum, ſingulorum uncia una, vel ſemis uncia aquæ cinnamomi hordeatæ, in qua diluta fuerit drachma una confectionis hyacinthinæ, aut alkermes, quibus etiam addi poterunt, ſi opus requirat, 15. aut 20. grana pulveris viperarum, vel ſimilis doſis guttarum lilii. Poteſt etiam ſtomacho, & umbilico epithema confectum ex cruſta panis torrefacti, & vino hiſpanienſi imbuta, vel etiam confectione hyacinthina oblinita applicari.

Finem faciam Medicos monendo, qui gravidas mulieres quotidie præ manibus habere debent, ideſt quod dum ſpes ſuperſit matrem reſtituendi mitiorum remediorum uſu citra infantis periculum, ea tantum præſcribi debebunt. At ſi mater vita periclitetur, neque valetudinis ſpes videatur præter efficaciorum remediorum uſum, cum embryonis etiam periculo, tunc nihilominus matrem ſanare neceſſum erit, æque ac gravida nequaquam eſſet. Non erunt proinde pharmaca exhibenda, quæ infantem directe necent, ut mater ſalvetur, quod crimen certo eſſet, ſed ea erunt auxilia animoſe præſcribenda, quæ morbus poſtulaverit, abſquequo ab eorum exhibitione infans prohibeat. Nihil eſt hac methodo ſapientius: etenim ſi mater obit, infans & ipſe interficitur, ac proinde ambo pereunt, ſed matris ſalutem ſaltem curando, unum ſaltem ſalvate, & utrumque fortaſſe, de quo non deſunt exempla.

Digitized by Google

CAPUT XI.

De naturali fine geſtationis, ſive de partu naturali.

ANceps diu hærebam, antequam hujuſmodi quæſtionem aggrederer; verebar enim patefacere debere nimiam credulitatem plurimorum, tum veterum, cum recentiorum Medicorum, quorum ingenium tamen, & ſcripta alias magnifaciebam; ſed cum hæc materies magni momenti videatur, atque ampliſſimum campum diſputationibus aperiat, ipſam haud præterire ſancivi. Mihi viſum eſt, tempus eſſe definiendi limites partus, uſque adhuc incertos, atque artem noſtram a fabuloſis obſervationibus repurgandi, quæ ipſam deturpabant. Sed ut concinna ratione incederem, in duos articulos hoc caput diſtinxi. In priore enim principia oſtendam, quæ quæſtionem ſolvere potis erunt; in altero vero perſcrutabor, quantum contrariis obſervationibus fidendum ſit, quas profecto multi majoris faciunt.

§. I.

Rationes, & leges, quæ determinare debent tempus naturalis partus.

I. NAtura in ſuis operibus conſtans eſt, & quotidie cum ordine, & menſura agit. In arboribus igitur certum temporis ſpatium requiritur, ut flores edant, tantundem vero, ut fructus maturi fiant, hoc intervallum plerumque idem eſt in arboribus ejuſdem ſpeciei. Certum deinceps tempus neceſſarium videtur, ut ſemina ex terræ gremio exurgant, & ſurrecta nova ſemina e propriis plantis pariant: hoc tempus idem pariter eſſe ſolet in ſtirpibus congeneribus. Tandem ova certo dierum numero incubationis indigent, ut excludantur, quod ſpatium unum plerumque eſt in ſingulis oviparis animantibus.

Eadem lex obſervatur in geſtatione animalium viviparorum. Femellæ enim embryones per ſtatum tempus gerunt; a conceptione ad partum uſque. Jumenta, & aſellæ undecim menſes conſtanter fœtum gerunt, vaccæ novem, pecudes, & capræ quinque; canes ſexaginta dies; lepores, & cuniculi triginta; ſed in ſingulis ſpeciebus hoc intervallum fere æquale ſemper eſt.

Graviditates mulierum eamdem legem ſequi debent, quod obſervationibus illico tuemur. Id tamen comprobabimus comparatione naturæ operum, quæ conſtantem ordinem ſervant. Quis enim autumaret, Deum ſummum naturæ auctorem, qui geſtationem reliquorum animantium ſancivit, humanam ſpeciem neglexiſſe, quæ ſcopus videbatur operum ſuorum, ita ut incertum relinqueretur tempus naſcentis hominis; ac modo hallucinari nolimus, fateri oportet mulierum geſtationem æque ac in ceteris animantibus a mundi incunabulis determinatam fuiſſe.

Hæc invaluit opinio apud omnes omnium temporum nationes: ita ſentiebant Hebræi, Græci, & Romani; idem hodie omnes gentes affirmant per totum orbem, quamvis diverſo ſub cælo vivant, variis alimentis veſcantur, variiſque exercitiis incumbant. Conſtans hujuſmodi conſenſio diverſorum populorum, qui nullam inter ſe communionem habent, niſi effectus videtur conſtantis obſervationis, & haberi debet, ut potiſſimum

ful-

Digitized by Google

fulcimentum potioris noſtræ, quam amplectimur, opinionis (a) *Omnium conſenſus naturæ vox eſt*.

II. Quamvis in mulieribus definiti videantur partus termini, haud tamen credendum eſt; quod ſi innoteſceret momentum conceptionis, certum etiam tempus pariendi prænunciari poſſet, ut eclypſes planetarum prædicuntur; hic limes ſuas variationes patitur, non modo in partubus diverſarum mulierum, cum in variis ejuſdem feminæ partubus. Videbimus infra, cum pariendi cauſas explicaturi erimus, quomodo hujuſmodi variationes contingant; interdum, ut naturæ motibus uniformemur, ſtatuendum eſt in feminis naturale geſtationis tempus ad certum ſpatium, quod omnes variationes complectatur, quæ tamen parum ſancitis a naturæ legibus diſtant.

Communiter receptum eſt, hujuſmodi variationes in mulieribus tantum obſervari, ſed hoc falſum eſt: reliqua animantia ſimilia phenomena præbent; quinimo in iis magis patent, quia conceptionis tempus facilius innoteſcit. Itaque me non latet vaccas, computando a die junctionis cum tauro, poſt nonum menſem fœtum expellere, ſed dies expulſionis plerunque variant. Modo enim ſexto, aut octavo die decimi menſis, modo decimo quinto, aut vigeſimo pariunt.

In hoc calculo menſes triginta dies non ſuperant, qua ratione olim computabantur; idcirco novem menſes, a quibus eſt naturalis terminus geſtationis, in vaccis 270. dies complectuntur, & portio decimi menſis, quæ interdum additur, 300. dies ſimul complet, ita ut extenſio, ſive productio hujus termini 30. dies æquare ſoleat; computando menſes nuperrimo modo annus 365. dies complectitur, qua de cauſa differentia pro decem menſibus geſtationis dies 25. non tranſiliret.

Non inficiabor enim, ut obſervatio docet, hujuſmodi variationes frequentiores, & grandiores eſſe in mulieribus; quam in brutorum femellis, quod explicari facile eſt. Mulieres enim pluribus alimentis, & diverſa ratione paratis nutriuntur, indigeſtionibus plus minuſve, ſed frequentibus fiunt obnoxiæ; animi pathematibus vehementioribus laborant, cum ſponſo per integrum plerunque geſtationis tempus cohabitare ſolent, quod retardare, vel promovere infantis exitum facile poterit; aſt in brutis nulla habetur harum cauſarum, & embryones omnis commotionis expertes obvias naturæ leges tranquille ſubeunt, æquum eruptionis tempus expectando.

III. Iis duobus principiis ſemel ſtatutis reliquum eſt, ut omnis difficultas evaneſcat, verum & legitimum geſtationis tempus ſancire, & quantum productionis huic addi oporteat. Modo auctoritates magni momenti ſufficiant, quæſtiones hujuſmodi ſtatim ſolutæ erunt. Hippocrates enim vetuſtior auctor, qui de hac re ſcripſit, ad calcem tractatus *de Carnibus*, aſſerit geſtationis terminum in mulieribus ultra nonum menſem decimum ſubſequentis diem attingere, novem autem menſium, ait ipſe, & decem dierum fœtus editur, & vitalis eſt. Clarius loquitur in tractatu de Natura Pueri, ubi aſſerit, quod in decem menſibus, quod longiſſimum eſt, naſcitur fœtus, & hoc paullo poſt fuſius explanat, nempe cur non longiore, quam decem menſium ſpatio fœtum geſtari utero contingat.

Hippocratis opinio circa finem geſtationis omnium ſæculorum, & natio-

num

(a) Cic. *Tuſcul.* 1. 35.

num conſenſu confirmatur. Apud Hæbreos Salamon teſtatur in libro Sapientiæ *capite* 8. ſe in ventre matris figuratum eſſe carnem decem menſium tempore. Apud Græcos Menander Poeta dramaticus aſſerit, feminas poſt decem menſes parere *τινὶ καὶ δεκάμηνα*. Aliunde vero ſcimus (a) Leotychidem filium Timeæ Lacedæmonum Reginæ nothum reputatum fuiſſe, & jure Regni orbatum, quia abſente Rege Agide natus eſt, cum ultra decem menſes ille abeſſet. Tandem apud Romanos Virgilius (b) idem teſtatur dicens, *matri longa decem tulerunt faſtidia menſes*, quod etiam fulcitur auctoritate Plauti (c) Terentii (d), & plurium aliorum Auctorum.

Sed quod magis evincit, leges Romanorum iiſdem fundamentis fulciebantur, judicando de Natorum legitimitate, & jure ſucceſſionis. Leges duodecim Tabularum itaque excludebant a ſucceſſione infantes trans decimum menſem a morte ſponſi natos. Lex illa *Gallus de Liberis, & Poſthumis* hanc regulam ſupponit, ſimulque penultima ſub titulo *de ſuis, & legitimis heredibus* idem ſtatuit ſub his verbis. *Poſt decem Menſes mortis natus non admittitur ad legitimam hereditatem*. In Codice *lib.* 5. *titulo* 29. lex *Quidam cum Teſtamentum*, confirmat eandem legem, & Juſtinianus in *Narratione* 39. *cap.* 2. eam ſumit pro inviolabili lege. Mulier quædam, quæ iterum nupſit anno viduitatis, *undecimo Menſe perfecto* peperit a primi ſponſi obitu. Imperator ſancivit hunc infantem ad primum ſponſum nequaquam pertinere, quia, *non eſſe poſſibile*, ait ipſe loco citato, *quod de defuncto fuiſſet partus, neque enim in tantum conceptionis tempus extendi poſſe*, idcirco matrem variis pœnis multavit.

Tandem pene Medici omnes, qui de hac re egerunt, eandem opinionem tuentur, idemque tempus ſanciunt; ſed ne inutilibus citationibus opus infarciam, Mercurialis magni nominis viri effatum afferam, (e) cujus hæc ſunt verba: *Decimus menſis eſt verus terminus partus humani*.

Tot omnium ſæculorum conſenſus, tot nationum omnium exempla, tot Romani Imperii leges ſufficere videntur ad quæſtionem enucleandam: at ſi quod ſupereſſet dubium, & certiores obſervationes optarentur, quæ tutum judicium exhibere valerent, facile profecto id obtineretur, modo Principes vellent a purioribus Moralis regulis diſſentire. Neceſſum itaque eſſet, quadraginta ſumere feminas viris deſponſatas, optime conſtitutas, ſtatiſque menſibus donatas, eaſque in ſecreto loco concluſas reſervare; ibique cum ſponſis cohabitando, copulæ tempus adnotare, ſimulque partus terminos; tali pacto innoteſcet ſingularum tempus durationis graviditatis. Hujuſmodi experientias per quatuor, aut quinque annos renovando 150. aut 200. obſervationes obtinerentur, quæ circa hanc materiam regulam generalem præberent. Hac methodo enim centeni Tractatus evaneſcerent, & innumeri ſupprimerentur, qui in diem paſſim exeunt, quia nunquam tantum ſcriptitatur, quam circa inſolubiles quæſtiones; quinimo, quod majoris momenti eſt, ceſſarent odioſæ inquiſitiones Tribunalium, quæ ſæpe implicant in judicio poſthumorum infantium ſero erumpentium.

§. II.

(a) Plutarch. *In Alexandro*.
(b) Bucolic. *Eclog.* 5.
(c) In Ciſtellaria. *Act.* 1. *Scen.* 3.
(d) In Adelphis. *Act.* 3. *Scen.* 5.
(e) De Morbis Mulierum *l.* 1. *c.* 3. de Mola *artic.* Signa Molæ.

§. II.

Quid credendum ſit de obſervationibus, quibus nonnulli utuntur ad explicandos ſerotinos partus.

COnſequitur ex iis, quæ nuper allata ſunt in præcedenti articulo, finem in mulieribus naturalis partus legitimum eſſe, cum intra decimum geſtationis menſem ipſe occurrat; immaturum vero citra hoc tempus & illegitimum circa finem decimi menſis, aut trans ipſum, ut Hippocrates monuit, *quod* tempus partus *longiſſimum eſſe* ſancivit.

Objectiones omnes, quæ huic opinioni opponere poterant, jam proſpexi, & auctoritates omnes objiciendas animadverti. Autumo enim indaginem, quam ſum aggreſſurus, ſatisfacere ad difficultates omnes retundendas.

Ab Hippocrate itaque initium faciam, qui Medicorum omnium vetuſtiſſimus, & celeberrimus eſt. Vidimus paullo antea ipſum decreviſſe, infantem, niſi ad decimum uſque menſem, in materno gremio geſtari, *quod longiſſimum* tempus videtur; nihilo tamen minus in duobus Tractatibus *de Septimeſtri partu, & de Octimeſtri partu*, qui in unicum tractatum coaleſcunt, de quibuſdam infantibus *undecimeſtribus* loquitur, quod directe ſuperallatis opponitur. Ingenioſo, callidoque commentario (a) contradictiones conciliare ſategerunt. Juxta Commentatores undecimus menſis initium ſumit circa finem alterius menſis, finem faciens initio alterius menſis. Sumit enim ipſe duos menſes dimidiatos pro duplici menſe, cui novem addendo, undecim menſes perficiuntur. Supponit enim ipſe geſtationem 15. Januarii incipere, & 15. Novembris abſolvi, utrumque horum menſium computando pro integris menſibus, *menſis* ergo *inchoatus*, juxta ipſum, *pro completo habetur*, & addendo hac ratione novem menſibus intermediis eos dimidiatos, infans circa medium undecimi menſis in lucem apparuerit, quamvis revera, niſi decem menſes, in ſinu materno remanſerit. Hoc modo enim Hippocratem locutum eſſe de partu undecimeſtri autumant. Sed hæc conciliatio parvi facienda mihi videtur; nam poſtquam ſuperius clare mentem aperuit, poſtea vero non citra mendam obſcuris, atque amphibologicis verbis uſus eſſet. Satius credendum puto tractatus de *ſeptimeſtri*, & *octimeſtri* partu apocryphos fuiſſe. Scimus enim in collectione operum Hippocratis plura dari, quæ ad ipſum minime pertinent, quæque congeſſit Erotien ſub Imperio Neronis, neque tamen duplicem hunc tractatum admiſit.

Ariſtoteles, qui paullo poſt Hippocratem inter vivos erat, opera certo ejuſdem pervolvit, eandemque opinionem ſecutus eſt. Animadvertit enim ipſe:
„ Cum cetera animalia omni ſingulari ac ſimplici modo partum ſuum perfi-
„ ciant, (unum pariendi tempus ſtatutum omnibus eſt) homini uni multi-
„ plex datum eſt, nam & ſeptimo menſe, & octavo, & quod plurimum, de-
„ cimo, nonnullæ etiam undecimum tangunt.

Ex iis patet, Ariſtotelem ſtatuiſſe, animalia ſtatum tempus pariendi habere, ſed feminas noſtras plura habere quarum aliæ ſeptimo, & octavo menſe

(a) Joan. Peyſſonel. *Du temps de l'accouchement des femmes, ſelon Hippocrate*. Vide Diar. Scient. *Tom. 1. ann. 1666. p. 455.*

Digitized by Google

menſe fœtum expellunt, pleræque tamen decimo, & nonnullæ in pariendo undecimum menſem attingunt; quare Ariſtoteles incertitudinem partus tantum reſpicit citra decimum menſem, & pariendi terminum ad initium uſque undecimi menſis tantum extendit, circa initium, dixi, cum ipſe ajat, tantum undecimum tangunt.

Plinius deinceps Hippocratem, & Ariſtotelem proſecutus eſt, & juxta eorum ſententiam (a) affirmat, quod reliqua animantia quamvis pariendi ſtatutum tempus præſeferant, homo tamen nullum habet. „ Ceteris enim ani- „ mantibus, ait ipſe, ſtatum pariendi tempus, & partus gerendi eſt. „ Homo toto anno & incerto gignitur ſpatio. Alius ſeptimo menſe, alius „ octavo, & uſque initia decimi, undecimique. „ Quare idem conſequitur, ac de Ariſtotele animadvertimus. Statuunt enim ipſi tempus pariendi in animantibus, nihil vero certi pro hominibus afferunt, qui modo ſeptimo, modo octavo, modo alio tempore erumpunt, citra decimum menſem, aut undecimi initium, quod ſpeciatim indicat 7. 8. & 9. qui decimum, & undecimum menſem præcedunt, ſed ultra hoc tempus pariendi terminum hujuſmodi Auctores non producunt.

Nihil invenimus de hac re apud Galenum, aut reliquos Medicos Græcos, qui poſt ipſum ſcripſerunt; ſed magis mirari oportet, nihil reperiri apud Arabes (b) quamvis apud ipſos paullo poſt diu Medicina floruerit, præſertim inter Medicos, qui Europæ ſcripſerunt, poſt medicinæ reſtitutionem ad nos uſque. Plerique verbis abutendo Ariſtotelis, & Plinii incertitudinem partus decreverunt trans decimum geſtationis menſem, & ab ipſis derivarunt obſervationes illæ admodum erroneæ infantum 11. 12. 13. & 20. aut 22. menſe productorum. Duo Auctores haud veriti ſunt referre, mulierem quandam peperiſſe completum infantem, vividumque a ſecundo conceptionis anno (c), imo auſi ſunt aſſerere, infantem ſtatim deambulaſſe, & locutum eſſe; miror, quod faſſi non ſint, jam indutum more Gallorum fuiſſe.

Harum obſervationum pleræque reperiuntur apud Joannem (d) Schenchium, Adam Spigelium, Martinum (e) Schurigium, & plures alios, qui de hac re ſcripſerunt.

Ut futilitas harum obſervationum innoteſceret, plura afferre poſſem recentiorum Medicorum teſtimonia; poſſem ſimul ipſas ſigillatim perſcrutari; ſed pro rei claritate ſupervacaneum cenſeo.

Multo magis mirarer, ſi hujuſmodi futiles obſervationes a Medicis venirent, qui ortum infantum hujuſmodi perſcrutati eſſent; ſed ipſi nihil inquiſiverunt, ea a mulieribus obſtetricantibus fortaſſe inordinate habuerunt. Quamobrem Medici hujuſmodi profecto contemnendi ſunt, cum fiderint perperam mulierculis,

(a) Hiſtoria Natural. l. 7. c. 5.
(b) Applicari poterit Medicis vetuſtioribus, quod Cicero de Philoſophis ajebat: *Nihil tam abſurde dictum, quod a quodam Philoſophorum dictum non ſit*. Qualis enim abſurditatum congeries apparet, ſi recolamus, quæ a Medicis veteribus de maleficiis, molis, commotionibus uteri in hyſtericis paſſionibus, de qualitate venenata menſtruati ſanguinis, & de ſignatura plantarum dicta ſunt.
(c) Albertus Krantzius in Confutatione Legum apud Marcellum Donatum de Medica hiſtoria mirabili. l. 4. c. 13.
Joan. Aventin. lib. 5. ann. Bojorum apud Joan. Schenchium Obſerv. Medic. lib. 4. de Partu.
(d) Obſerv. Medic. l. 4. de Partu.
(e) De Incerto Partus tempore.
(f) Embryologia Sect. 6. c. 2. & 2.

culis, qua de cauſa merito a Diemerbroeckio aſpernati ſunt (a). Minime tamen acrimoniam cujuſdam Profeſſoris Lipſienſis (b) æmulabor, qui adverſus haſce obſervationes, & earum Auctores animoſe inſurrexit.

Merito dicitur, caute incedendum eſſe in hujuſmodi obſervationibus peragendis. Facile crederem, Medicos jugiter tales eſſe; nunquam tamen mulierculas ſatis prudentes fuiſſe circa judicium durationis graviditatis, circa quod modo falluntur errore, modo fallunt nequitia, ut infra oſtendemus.

I. Mulieres ſæpe falluntur errore, quia ignorant geſtationis initium, quod longius, quam par eſt, deſumunt. Si mulier enim paſſa fuerit menſium ſuppreſſionem per duos, aut tres menſes, cum uteri tumore, poſt animi pathemata, aut aliud levius incommodum, & circa finem ſecundi, aut tertii menſis hujus ſuppreſſionis concipiat, ipſa facile autumabit, graviditatem incepiſſe a prima menſium interceptione, videlicet duos, aut tres ante menſes. Idcirco ſi pepererit decimo menſe, ut plerunque accidit, crediderit facile, duodecimo, aut decimo tertio menſe peperiſſe, ſed hujuſmodi errores parvi fiunt, cum mulier conjugi adhæreat.

Hippocrates hos caſus animadvertit, & en, qua ratione locutus eſt in Tractatu *de Natura pueri*. „At vero, ſi quæ ultra decem menſes utero gerere, „ ſibi viſæ ſunt, (quod jam ſæpe audivi) ea hoc, quem referam modo, fal„ lunt, (falluntur) cum uteri a ventre flatum ſuppeditante ſpiritu diſtendun„ tur, & intumeſcunt . . . tunc mulieres ſe concepiſſe exiſtimant . . . quod „ ſi poſt aliquot menſes cum viris congreſſæ concipiunt ... harum rationum, „ ac rerum ignaræ eo tempore ſe concepiſſe reputant, quo menſes ſuppreſſi „ erant, & uteri intumuerant.

Ariſtoteles (c) animadvertit geſtationes diuturniores illis, quas credunt undecim menſium, ipſaſque tribuit muliercularum errori, quæ deceptæ ſint circa initium graviditatis. „Simili modo, ait ipſe, & qui diuturniores, quam unde„ cimo menſe nati videntur, latere videntur. Latet enim mulieres conceptus „ initium, ſi cum ante inflatus fuerit uterus, ut ſæpe accidit, poſt coierint, „ atque conceperint; hoc enim principium eſſe ſui conceptus exiſtimant.

II. Mulieres quandoque *fallunt nequitia*, quod majoris momenti eſt; id dupliciter contingit.

I. Quando mulier parit undecimo, duodecimo, aut decimo tertio menſe a conjugis abſentia, aut morte. Vidimus ſuperius exemplum Timeæ Reginæ Spartanæ: plura alia hujuſmodi afferre poſſem; ſat erit tamen unum præbere exemplum, quod in Germania multum increpuit 100. abhinc annis, & Medicus quidam publici juris fecit (d). Titius, cum nomen prudenter reticendum videatur, Militum Præfectus, & Nobili genere natus, caſtra profectus eſt die 22. Julii 1672. Subſequenti an. 1673. Julia uxor ejus, menſe Junii, conjugem

(a) Verum inania ſunt hæc omnia, ait Diemerbroeckius, de his obſervationibus loquendo, nullis firmis rationibus innitentia, nullis veris experientiis probata; ſed e ſolis muliercularum verbis deſcripta, quibus nonnulli nimis creduli docti viri aliquod tormentum adjecerunt, ut quibuſdam rationum veroſimilium fulcimentis hanc rem fulcirent. *Anatomes l. 1. c. 34. de partu*.

(b) Paulus Ammanus *Irenic. Num. Pompil. p. 62. & ſeq.* Omnes illæ partus differentiæ ab antiquitate in hunc uſque diem obſervatæ, nonniſi ex fungoſo vetularum cerebro, atque ecliptico veteranorum medicorum, utpote Aniculis lippientibus plus ſæpius fidei, quam par eſt, tribuentium judicio provenerunt.

Andreas Ottomarus Goelicke hoc refert, Medicin. forenſ. ſpecimine 1. §. 16. & ſeq. & Martinus Schurig. Embryologiæ hiſtorico-Med. p. 181.

(c) Ubi ſupra. (d) Michael Bernardus Valentini Novellæ Medico-Legales caſ. 3. p. 37.

profecuta eſt, peperit vero maſculum die inſequente Julii. Titius, qui non cognoverat uxorem per undecim, & ultra menſes, dedignatus eſt infantem recognoſcere, ſuóque nomine baptizari. Uxor innumeras rationes attulit pro tuendo ſerotino partu, & in auxilium advocavit Medicos, Theologos, & obſtetricantes, qui omnes mulieri indulſerunt. Tandem eo res redacta eſt, ut ſponſus ſibi mortem intulerit, &, ea e tricis exempta, obmutuerit res.

II. Poſtea, quando infantes poſthumi in lucem veniunt undecimo, duodecimo, aut decimo tertio menſe a morte conjugis. Hoc nunquam accidit citra graves quæſtiones, ſuperſtitem inter matrem, & ſponſi heredes. Haud difficulter abſolveretur quæſtio ob ea, quæ circa partus ſancivimus; at facilius, ſimpliciuſque tollitur difficultas. Querelæ enim nunquam inſurgunt, niſi poſt obitum conjugis, qui multa bona relinquendo, nullum relinquat infantem, ut opes in heredes collaterales tranſire debeant. Hæc plerunque non occurrunt in pauperum familiis, in quibus nihil lucratur a poſthumo filio; facile enim ſuſpicari licebit, quod voluptas ſervandi bonum amittendum, maximam partem habeat conceptionis poſthumi filii, ut opes ſibi adſcribantur, in quo caſu mulieres ſcienter lucri cauſa fallunt nequitia.

Jam proſpiciebam opponi poſſe, ſerotinos partus pluries legitimos judicatos fuiſſe. Plinius refert (a) Lucium Papyrium Prætorem Romanum veterum Medicorum teſtimoniis ſuffultum, quibus incertum ſtatuebatur pariendi tempus, recognoviſſe legitimum infantem, natum decimo tertio menſe a morte conjugis, ipſique tribuiſſe bona defuncti, cum heredis detrimento, qui eam merito poſtulabat.

Imperator Adrianus, ut teſtatur Aulus Gellius, (b) legitimum pariter judicavit infantem, natum undecimo menſe a morte conjugis, contra legem duodecim tabularum, quæ decreverat, illegitimos eſſe reputandos infantes, ultra decimum menſem editos. Gellius ſimul refert, Imperatorem ante hujus judicii pronunciationem, plures Medicos, atque Philoſophos conſuluiſſe.

Addi poſſent edicta aliorum, qui decreverunt, legitimos infantes habendos eſſe, decimo menſe a morte ſponſi natos, ipſiſque bona tribuerunt.

Sed quid concludendum ex ſimilibus decretis, quorum ſpeciem ignoramus; quum vel ſatis valida habuerint argumenta judices, ut hac ratione decernerent, vel decepti fuerint a Medicorum opinione, vel denique commiſerati fuerint matris, aut infantis conditionem? Hujuſmodi judicia, etſi conſertiora eſſent, nunquam naturæ leges perverterent, quæ conſtantes ſunt, ut eas jugiter in ſimilibus caſibus judices proſequi debeant.

Paulus Zacchias doctus Medicus, & celebris Juriſconſultus Romanus, cujus *Quæſtiones Medico-Legales* magnifaciunt docti, commiſerabatur an. 1630. incertitudinem legitimi partus, ut judicum prudentia ſervaretur. Cum quæſtio adhuc anceps videatur, ſpei locus eſt, ut Magiſtratus hoc incommodo tacti, poſtulent a nobis propoſitas experientias, ut inveniatur certum, magiſque obvium pariendi tempus, quod certa quadam prudentia, experimentis ſuffulta confirmetur, ac ex eo impoſterum juriſprudentia quæſtionis ſolvendæ certam habeat normam.

C A-

(a) Hiſtor Natural. l. 7. c. 5.
(b) Noctium Atticar. l. 3. c. 16.

CAPUT XII.

De Abortu.

§. I.

Deſcriptio.

NUper capite præcedenti obſervavimus, terminum legitimum partus intra decimum geſtationis menſem contineri. Tunc enim ſolummodo fœtus ſatis perfectus eſt, ſatiſque roboris habet, ut aeris, & linteorum impreſſiones ferat, ac citra noxam functiones vitales ſubire valeat reſpirationis, lactationis, atque lactis digeſtionis. Ex iis conſequitur, immaturos partus, qui ante finem noni menſis occurrunt; revera abortus eſſe.

Duæ ſpecies dantur abortus, relate ad geſtationis tempus.

I. Ea, quæ initio graviditatis accidit, videlicet primo, aut ſecundo menſe, quæ dolore, & labore vacat, quia ovum fœcundatum adhuc exiguum eſt, nullumque ipſam ſubſequitur ſanguinis effluvium, ſed potius lymphaticum ſequitur profluvium, parum copioſum tamen, nullumque lac in ſinu gignitur. Me latet, qua de cauſa obſtetricantes hujuſmodi ovum falſum germen appellent; eſt porro germen perfectum, ſphærica figura donatum, ab involucris fœtus plus minuſve craſſis pro tempore graviditatis conflatum, quod in ſua cavitate embryonem complectitur per funiculum umbilicalem placentæ adhærentem: at ſi interdum non obſervetur, id pro exilitate evenit, vel quod a lymphatica ſeroſitate, qua natabat, liquatus fuerit.

II. Abortus, qui a tertio menſe ad decimum graviditatis uſque accidunt, niſi cum labore plus minuſve gravi, aut doloroſo occurrunt, juxta varium graviditatis tempus; & cruciatuum intenſitas fœtus magnitudinem prænunciat. Lochia hujuſmodi abortus conſequuntur uberrima; interdum febris lactea pariter ſupervenit, ſi abortus circa finem geſtationis occurrat. Tandem hujuſmodi abortus frequenter uteri inflammationem, fluorem album, ſcirrhum, ulcuſque gignunt.

III. Immaturi hujus generis partus inſuper in duas claſſes diſtingui debent. Alii tertio, quarto, quinto, & ſexto menſe occurrunt, & infans mortuus in lucem editur, vel ſaltem paullo poſt obit, ſeu, ut appellari ſolet, *vitalis* non excernitur. Non inficiabor, quædam exempla allata fuiſſe infantium, qui a ſexto menſe vixerunt, imo eorum, qui a quarto, vel quinto nati, quod minus credendum eſt, vitam duxerunt; ſed modo hæc vera ſint, errori ſupputationis matris potius tribuenda videntur.

Alii deinceps ab initio ſeptimi menſis ad finem noni accidunt, & infantes vivere poſſunt: habentur plura certa exempla ſeptimeſtrium, multo magis octimeſtrium, & nonimeſtrium natorum; plerique Medici hujuſmodi partus completos, infanteſque vitales exiſtimant. Quis enim negabit, puerulos circa finem noni menſis editos ab illis vix differre, qui initio decimi menſis erumpunt?

IV. Apparet enim, duos eſſe modos computandi abortuum ſtadia. Quandoque dicimus abortum duplicis, aut triplicis menſis eſſe, quando circa finem ſecundi menſis, aut intra tertium, vel quartum, & ſic de ceteris ipſe con-

tingat. Juxta hanc ſignificationem abortus ſeptimeſtris ille eſt!, qui poſt ſeptimum menſem completum intra octavum evenit, & octimeſtris abortus, qui ab octavo intra nonum menſem contingit.

Alias vero diximus, mulierem abortum paſſam eſſe ſecundo, aut tertio graviditatis menſe, quod ſignificat ipſum ſecundo, aut tertio menſe accidiſſe. Simul diximus, feminam ſeptimo, aut octavo menſe præpoſtere peperiſſe, quod indicat ſeptimo, aut octavo menſe abortum tuliſſe: quare patet, differentiam oriri circiter unius menſis. Hæc animadvertere optimum cenſui, ut obvia nimis tollatur confuſio, qua abortus, aut partus fines ſanciuntur: quare apparet, hæc duo effata, parere a nono menſe, aut parere intra decimum menſem, idem ſignificare.

§. II.

Cauſæ.

TOt ſunt cauſæ, quæ abortum movere poſſunt, ut, ſi rite rem perpendamus, vix credendum ſit, unquam partum ſtatum tempus attingere. Plures interdum partus decimo menſe contingunt, & minores numero ſunt infantes, qui intra graviditatis curſum pereant; quod oſtendit has cauſas innumeras eſſe, non vero communes.

Ut in ordinem recolamus cauſas diverſas abortus, optimum cenſui, ipſas in quinque claſſes diſtinguere. 1. Aliæ veniunt ex parte matris. 2. Aliæ ex parte fœtus. 3. Aliæ ex parte placentæ. 4. Aliæ extraneæ ſunt matri, aut fœtui, & accidentales videntur. 5. Aliæ denique ex matris nequitia procedunt, quæ fructum deſtruit.

Cauſæ ex parte matris.

Ipſæ in quatuor claſſes diſtinguuntur. 1. Vitia uteri. 2. Quantitas, & qualitas ſanguinis, lactiſque, quibus mater fœtum alit. 3. Morbi, quibus corripiuntur matres, qui nocent, aut mortem inferunt infanti. 4. Sæviora, quæ matrem angunt, animi pathemata.

I. Ut cognoſcamus vitia uteri, quæ abortum parere poſſunt, qualitates omnes attendere neceſſum erit, quibus uterus pollere debet, ut infans poſtremum attingat naſcendi tempus. Defectus cujuslibet harum qualitatum pro cauſa abortus haberi debet.

1. Uterus enim ſatis amplus, vel dilatabilis eſſe debet, ut fœtum completum contineat; ſecus enim ſi anguſtus, compactuſque fuerit, fętum complecti haud poterit, & infans valide compreſſus circa tertium, aut quartum menſem peribit.

2. Sanguinis circulatio libere per uterum perfici debet, ut fętus alatur; ſed hoc non contingeret, ſi uterus ſcirrhoſus, tuberculis induratus, aut obſtructionibus conſtipatus fuerit; ex quibus nutritione deficiente certa erit fœtus jactura.

3. Subſtantia uteri mollis, & pulpoſa requiritur, ut prominentiæ placentæ ipſam pervadant, & firma producatur invicem cohæſio. Hæc adhærentia facile ſolvi poterit, quando fœtus grandior fiet, quoties matrix tenuis, parumque pulpoſa erit.

4. Ute-

Digitized by Google

4. Uterus certo quodam elaterio donari debet, ut altius fœtum detineat, ne in pelvim hic decidat, ubi ab oſſibus innominatis valde premeretur; ergo abortus frequentiores erunt in feminis, quæ laxa matrice donantur, ubi infans inferius corruit; idem evenit mulieribus, quæ naturaliter matricem declivem habent; generice mulieres, quo inferius geſtant infantem, eo facilius abortiunt.

5. Tandem orificium uteri ſatis firmum eſſe debet, ne lympha lactea fœcundato ovo nutriendo deſtinata primis duobus menſibus, deficiat, & ovum ipſum, quod exiguum eſt, a minimo conatu foras erumpat.

II. Facile cognoſci poterit detrimentum, quod nutritio matris fœtui inferre valuerit,

1. Si nutrimentum copioſum nimis fuerit, quod obſervatur in feminis plethoricis, helluonibus, parum exercitatis, quibus raro vena inciditur, fœtus nimis altus ſuffocabitur.

2. Si mater contra deficiat, pravaque nauſea corripiatur, ut omnem faſtidiat cibum, fœtus ſufficienti nutritione caſsus, inanitione occumbet, ſed hoc raro contingit.

3. Si maternus ſanguis deleteriæ indolis fomite fuerit deturpatus, ut a viro venereo, aut ſcorbutico, nutritio pariter deturpetur, quare fętus facile erit periturus, matre ſuperſtite; ſed & hoc rarum eſt, quia infantes vividi, & completi naſcuntur, quamvis lue celtica, aut ſcorbutica infecti,

4. Tandem ulcera carcinomatoſa in utero interdum reperiuntur, a quibus pus erumpens placentæ glomos tumefaciendo, per chorion deinceps diſperſum ad fœtum tandem per hanc viam tranſibit, quem facile necabit; ſed impoſſibile, aut admodum rarum eſt, mulierem concipere ulcere matricis laborantem.

III. Sanitas matris neceſſariſſima eſt, ut illa infantis ſervetur; quare ſi ipſa aliquo morbo corripiatur, apparet, & ipſum pati, ac interfici quandoque, quod abortum pariet.

Hoc enim haud infrequenter continget, quando intra geſtationis curſum mater laboret febre putrida, maligna, variolis, diarrhęa, dyſenteria, teneſmo, ſtipticitate (a) vomitu continuo, epilepſia, hydrope, peripneumonia, pleuritide, &c. Sed id præſertim accidit in diarrhęa, dyſenteria, & teneſmo, ubi exercendi conatus ſuccutiunt, premuntque uterum, atque fętum diſtrahunt.

IV. Mulieres fiunt obnoxiæ vehementioribus animi pathematibus, vividioreſque impreſſiones omnes ſubire valent; hac de cauſa conſtrictiones, convulſioneſque in variis corporis partibus oriuntur, ad inteſtina præſertim, & uterum, qui ſeſe contrahens placentam diſtrahit, fœtumque expellit.

Id genus ſunt ira, triſtitia ab inopinato caſu, exceſſus lætitiæ cum immoderato riſu, altus angor, qui & ipſe eundem effectum parere poſſet, ſed raro producit. Auctorum plerique inter hujuſmodi cauſas ingratos odores recenſent, qui nares afficiunt, ſed potiſſimum magnificiunt odorem candelæ (b) ſebaceæ extinctæ, ſed hæc non tueor.

(a) G. Fabricius Hildanus Obſerv. Cent. 6. Obſerv. 62.
(b) Plinius Hiſtor. Natural. l. 7. c. 7.

Digitized by Google

Cauſæ ex parte fœtus.

Hæ cauſæ non multæ ſunt, & ad ſpecialia quædam accidentia reducuntur, quæ in materno gremio fœtum occidunt, quam necem ſubſequitur abortus. Hujuſmodi accidentia eveniunt,

I. Quando fœtus hydrocephalo, aut hydrope in materno ſinu laborat.

II. Quando funiculus umbilicalis pro longitudine collo infantis contorquetur ob motus ejuſdem, & ſanguinis circuſum intra cor, & caput intercipit. Hujuſmodi caſum afferunt, ſed rarum eſſe puto.

III. Quando funiculus contra pro brevitate (a) ab infantis commotionibus cum placenta ab utero ſejungitur: id tamen æque rarum eſſe autumo.

IV. Quando fœtus denique maraſmo corripitur, conſumitur, atque in ſinu perit. Hic caſus realis, & frequens eſt, ſed raro abortum facit, quia placenta utero adhærens in molam convertitur, ut infra oſtendemus.

Cauſæ ex parte placentæ.

Minores numero ſunt cauſæ, quæ ex parte placentæ procedunt.

I. Placenta ob ejuſdem cum utero cohæſionem ſecundinas, atque contentum fœtum recte ſuſtentat: pro hoc ſcopo latior eſſe debet, ut majus ſpatium uteri occupet, intimiuſque ipſi adhæreat; ergo ſi ipſa exigua fuerit, aut conformationis vitio anguſta, ejuſdem adhæſio cum utero debilis erit, levique de cauſa commota abortum facile pariet.

II. Placenta ſuccos nutritios uteri recipere debet fœtui nutriendo deſtinatos; ergo permeabilis eſſe debet, ſed necdum pervadi poterit, ſi ſcirrho, aut tumoribus ſcirrhoſis deturpetur. In hoc caſu impedito nutritionis tranſitu, aut imminuto, fœtus poſt longum languorem peribit, abortu ſubſequente.

Cauſæ externæ, quæ abortum inducunt.

In hoc numero recenſeri debet, quidquid valeat colliſionem, attritum, validamque compreſſionem, aut vehementem ſuccuſſionem uteri excitare, ut caſus, aut ictus abdominis, ventris compreſſio, thoracis anguſtia, aut durities, & quidquid corpus ſuccutit, chorea nempe, curſus, in ſublevando pondere niſus, ſaltus, iter in rheda, aut equo, ululatus, &c.

Methodi, quas nonnullæ impiæ mulieres adhibent ad abortum præpoſtere promovendum.

Multa ad expellendum nequiter fœtum prædicant, quæ tamen inquirere, meo quidem bono, nunquam ſedulus fui; nihilo tamen minus haud infrequentes occaſiones feminas curandi, quæ hac de cauſa hujuſmodi remediis uſæ ſunt, ut ſe e tricis eximerent, aliqua me edocuerunt, quæ prudenter reticebo: Nefas docere, quod ſcire non eſt utile. Pro juvenum Medicorum tamen inſtructione in prognoſtico hujus affectus quædam habentur, quæ teterrimos effectus horum abortuum, & medendi ipſis rationes manifeſtant.

Vidi-

(a) G. Fabricius Hildanus Cent. 2. Obſerv. 5.

Vidimus in enumeratione cauſarum abortus, nonnullas dari parvi momenti, quæ potius ad abortum diſponunt, ut levi ſuperveniente commotione facile abortus eveniat, qui ſecus non eveniret.

Animadvertendum inſuper eſt, me ſigillatim hujuſmodi cauſas explicaſſe, quo fit, ut non ſemper abortum inducant; ſed ſi duæ, vel tres ſimul coëant, ut facile poſſunt, tunc abortus certus, & inevitabilis fuerit.

§. III.

Symptomata.

SYmptomata abortus juxta diverſa ejuſdem ſtadia variare ſolent, ubi initium, progreſſus, & finis diſtinguuntur, tum juxta celeritatem diverſam, qua patratur; nam modo abortus de repente, aut brevi horarum ſpatio; modo ſegniter fit.

Abortus initio feminæ conqueruntur de renum, lumborum, & oſſis ſacri dolore. Hic dolor a placentæ diſtractione dependet, qui ad partes externas refertur utero reſpondentes, ubi eſt doloris ſedes. Quando placentæ diſtractio celeriter, & vehementer fit, dolor vehemens ſimul eſt, exiguus tamen, & inſenſibilis interdum apparet, quando placenta lente diſtrahitur. Major eſt hujuſmodi cruciatus in abortubus ſex, ſeptem, aut octo menſium, quia placenta grandior facta intimius adhæret, mitior contra videtur in abortubus trium, quatuor, aut quinque menſium. Tandem vix quidquam perſentiunt mulieres in iis duorum menſium, quia placenta nondum cum utero coit.

2. Plerunque placenta integra diſtrahitur; & tunc ſecundinæ cum fœtu in uteri orificium irrumpunt, ibique contractiones matricis excitant, atque cruciatus, vaginam verſus progredientes, a quibus orificium aperitur, effluitque cum lacte uterino ſanguis, qui poſt ſeparationem placentæ in uterum effluxerat, ab appendicibus, & vermicularibus.

3. Præſentia fętus circa uteri collum, ubi coercetur, validiores uteri contractiones inducit, quæ expellendo fętum magis magiſque orificium matricis extendunt uſque ad exitum infantis, in quo caſu cruciatus majores ſunt, quam in naturali partu, quia nondum collum uteri dilatationi erat diſpoſitum. In hoc tranſitu dolores, convulſiones, cordis palpitationes, atque ſyncopes accidunt, quæ a motibus ſympathicis, a doloribus excitatis dependent.

4. Quando fętus eruperit, ſanguis per plures dies funditur, quia in abortu placentæ diſtractio vehemens eſt, & venas cęcales adhærentes frequenter diſrumpit. In quo caſu difficilior eſt conſtrictio. Hæc copioſa cruoris jactura præſertim evenit, quando abortus per vim, & poſtremis menſibus accidit.

5. Quando abortus in poſterioribus menſibus geſtationis contingit; lac ſinum implet, febrimque lacteam parit, rationibus infra ſequentibus capitibus enunciandis; modo tamen hæmorrhagia huic operi non officiat.

6. Obſervavimus jam abortus prioris, & ſecundi menſis citra dolorem contingere, quia ovum, aut germen pro exilitate ſine violentia erumpit, nulla pariter evenit ſanguinis jactura, quia neque placenta utero adhæret, neque vaſa patula ſunt.

7. Dantur abortus, in quibus placenta ex parte tantum diſtrahitur, dum reliqua cum utero perfecte coit. In hoc caſu dolores modici ſunt, ſed continentes plerunque. Inſuper hæmorrhagia continens ſimul eſt, quia venæ cę-

Digitized by Google

cales ſemel diſtractæ, niſi poſt integram ſeparationem placentæ, occludi poſſunt. Hic fluxus plus minuſve copioſus eſt pro majore, aut minore portione diſtractæ placentæ. Fruſtra enim hanc hæmorrhagiam ſiſtere tentabimus, donec fetus in utero perſtet, qui ipſum diſtentum retinet, impeditque vaſorum occluſionem; ergo in hoc caſu mater, & infans ob continuam cruoris jacturam pereunt; modo audacter non extrahatur fetus, & placenta, quod plerunque benevertit. Non cunctabor circa hanc abortus ſpeciem, quia unicum remedium eſt in obſtetricantis opere, quod erit inquirendum in Tractatu meo de Arte obſtetricandi.

8. Tandem laborioſi abortus frequenter inflammationem uteri inducunt, ob productas vaſorum lacerationes, eoſque ſubſequuntur frequenter fluores albi, ſcirrhus, & uteri ulcus.

§. IV.

Diagnoſis.

DUo tantum ſunt inquirenda in abortus perſcrutatione. Alterum ſi abortum præſentia ſigna prænuncient, ut ipſi medeamur, vel ſi jam inceptum illa oſtendant, ut celeriter promoveatur. Alterum, ſi cauſæ, quæ ipſum produxerint, tolli poterunt, vel ſaltem ſi ſpeciales effectus ab iis cauſis oriri potuerint.

I. Non abs re enim abortum ſuſpicabimur, ſi aliqua cauſa præceſſerit, quæ ipſum producere valeat; præſertim ſi ea valida, vehemenſque fuerit; ſi poſt illud tempus motus infantis debiliores, & rariores fuerint; ſi mammæ prius lacte turgentes exinanitæ fuerint: quod poſtremum evenit, quia diſtracta placenta, vel imperfecte coalita lac uberius in uterum effluit, parciuſque in ſinum defertur.

Abortum propinquum eſſe, imo inceptum, credideris, ſi latera ventris complanata apparuerint, quod oſtendit, infantem jam in pelvim decidiſſe, ſimulque ſi mater dolores perſentiat, uterique validos cruciatus, & frequentes, qui a renibus femora, inguina, & pubim verſus producantur.

Tandem nullum ſupererit dubium incepti abortus, ſi orificium uteri dilatari incipiat, ut ejuſdem apertio ſenſibiliter creſcat; nec non lympha lactea, deinceps cruenta, aut putus cruor erumpat, & dolores, cruciatuſque perſiſtant, imo augeantur.

II. Quoad cauſas abortus attinet, ipſæ facile recognoſci poterunt ab ægrotantis hiſtoria, modo attendamus, quæ circa hunc affectum allata ſunt, ſimulque clinicus potis erit judicare, ſi hujuſmodi cauſæ abortum facere valuerint, vel adhuc averti poſſint.

§. V.

Prognoſis.

I. ABortus ſemper pericoloſus eſt, imo multo magis, quam naturalis partus, & hoc duplici de cauſa. Primo in naturali partu placenta ſponte ſine labe, aut ſciſſura venarum diſtrahitur, ſed in abortu placenta per vim, & cum laceratione ſemper ſejungitur. Secundo in partu naturali uteri orificium

a na-

Digitized by Google

a natura jam emollitum, & diſpoſitum videtur, non vero in abortu, in quo præterea placentæ ſeparatio violens eſt, & modo laceratur, modo ex parte tantum ab utero ſeparatur, quod teterrimas conſecutiones habet. Demum, ut ſupra enunciavimus, placenta abortus tempore grandior eſt, quam circa finem graviditatis, ideoque difficilius foras erumpit.

II. Abortus præſertim perniciofus eſt quatuor poſtremis graviditatis menſibus, vel quod tunc placenta validius adhæreat, ac proinde difficilius ſine laceratione ab utero diſtrahatur, vel quod fœtus adultior factus ſit. In iis circumſtantiis porro maximum periculum conjunctum habet, ſi de repente violenti aliqua de cauſa contingat, ob caſum nempe, aut ictum, quia pene impoſſibile eſt, quod placenta ab utero, & appendicibus celeriter diſtrahatur ſine gravi partium læſione.

III. Inter periculoſos abortus ii recenſeri debent, qui aliqua ratione excitati fuerint, quia a violenti placentæ diſtractione ſciſſuræ vaſorum producuntur, quæ hæmorrhagias immoderatas pariunt, aut inflammationes plerunque letales; vel ſi ægræ periculum effugiant, ſcirrhos tamen, ulcera, aut cancros uteri difficulter avertunt.

IV. Omnium perioculoſiſſimus eſt abortus, in quo placenta ex parte tantum ſeparatur; hujus rei ratio ad calcem §. III. inſpici poteſt. Inter teterrimos abortus ſimul recenſeri ſolent illi, in quibus fœtus mortuus eſt, quia neque ſibi ipſi auxiliari, neque uterum in contractionem trahere pro faciliori exitu valet, ſed haud comparari poſſunt cum nuper indicatis, quibus minus periculi conjunctum habent, quamvis longiores obſerventur.

V. Præter incommoda nuper indicata alia ſuperſunt, quæ abortus conſequuntur.

1. Inflammatio uteri frequenter accidit ob lacerationes placentæ, aut uteri orificii ab obſtetricante productas.

2. Cruoris inſignis jactura contingit, cum venæ cæcales labefactatæ difficulter occludantur.

3. Sterilitas tandem incurabilis plerunque conſequens eſt, quia excoriationes uteri, quamvis cicatrice obductæ, conceptionis operi valde officiunt.

§. IV.

Curatio.

Medendi ratio, quæ adhiberi poteſt, tria objecta potiſſimum reſpicit:

I. Abortum avertere, ſi mature advocati ſimus,

II. Inceptum jam abortum adjuvare, atque promovere,

III. Abortus conſecutionibus mederi, quæ periculo non vacant, ſi infantis exitum externa cauſa, aut nequitia excitaverit.

I. Quoad primum attinet objectum, duplex ſe offert caſus. In primo enim abortus averti debet in femina, quæ etſi non gravida, prius tamen abortum paſſa ſit, aut pro ſumma gracilitate abortum pati facile minetur. Hac enim de cauſa ſequentia remedia impendi debent, antequam concipiat.

Frequens cum conjuge copula erit inhibenda, ipſique regimen moderatum in cibis, motu, aut animo perſcribendo.

Si ipſa alicui morbo ſit obnoxia, qui graviditati officiat, nempe ſanguinis jacturæ, menſium devolutioni, aut fluori albo, ipſis erit medendum, remedia exhibendo ſuperius propoſita l. 1. c. 9. & 10.

Si mu-

Si mulier ſanguine, & tumoribus acrioribus donetur, ut non abs re credendum ſit, nutrimentum etiam fœtus inquinari poſſe, ac abortum inde produci, humores erunt edulcorandi ope balneorum tepentium, decoctionum refrigerantium, aut aquarum de Forges, aut Nuceriæ, verum etiam uſu ſeri lactis, aut lactis ipſius aſinini.

Si ſuſpicionis habeatur occaſio, quod uterus pro nimia laxitudine placentam ſuſtinere haud valeat; ut adoleſcente fœtu facile diſtrahi poſſit, decocta vulneraria cum vitulo, aut naſturtio exhiberi poterunt, aliquot pugillos ſaniculæ, aut bugalæ addendo; ptiſana pariter lignorum locum habet nullo purgante ſuperaddito; ſolent etiam nonnulli, patientes ad balnea calida ducere, ut ipſas aquas hauriant, embrocationes, balnea, ſuffumigia, & injectiones ſubeant.

Si mulier cachetica fuerit, præter enunciata remedia, quæ potiſſima ſunt, cauterium brachio, aut cruri apponi poterit. Zacutus (a) Luſitanus hanc praxim admodum laudat, pluresque abortus hac ratione avertiſſe teſtatur, quod Riverius (b) confirmat.

Tandem ſi invitis cautelis omnibus mulier concipiat, & jam indicia abortus perſentiat, tunc in ſecundo caſu erit conſtituta, quem aggredimur.

In ſecundo caſu conſiderantur abortus accidentales, qui præoccupari nequeunt, & ab externis cauſis procedunt, a caſu nempe, abdominis ictu, ira, timore, aut nequitia; tunc enim, modo proximus videatur abortus, mulier lectulo erit detinenda, venam ſecando ad uncias circiter octo, craſtina die venæ ſectionem reiterando, ſi dolores perſtiterint. Duo cliſmata dulcificantia præſcribi ſolent, confecta ex decoctione ſeminum lini, & oleo amygdalarum dulcium, vel partibus æqualibus decoctionis malvæ & lactis vaccini; jura deinceps in iis circumſtantiis per duplicem ſaltem diem erunt propinanda, vel ad ſummum juſcula cum cremore oryzarum, & pauco ovo ſubacta.

Hujuſmodi ſunt remedia efficacia, quæ ſæpe juvant, quando placenta nondum diſtracta fuerit, nam cum diſtrahi inceperit, nulla eſt ſpes abortum præcavendi; nihilo tamen minus optimum erit conſilium, adſtringentia remedia reliquis cautelis addere, quæ valida reputantur ad placentam roborandam, tum intus ſumpta, cum extrinſecus applicata. En vobis remedia interna, quæ magis commendant.

Animalia.

Ebur raſum Spodium * Cornu cervi combuſtum * Coralium præp. * Kermes	ſ. p. a gr. xv. ad gr. xx.

Radices.

* Tormentilla * Filipendula * Biſtorta Conſolida	in pulv. a gr. x. aut xij. ad xx. in decoct. a ʒß. ad ʒj.

Ligna

(a) Medicor. Princip. Hiſt. l. 1. Hiſt. 20. Obſerv. 19.
Item Praxeos admirand. l. 2. Obſerv. 159.
(b) Praxeos Medicæ l. 15. c. 17.

Ligna

Santalum Rubrum
Album
Citrinum } ſ. p. a g. xv. ad g. xx. in decoct. ad ℥j.

Semina

Plantaginis } ſ. p. ad gr. xx. in decoct. ad ℥j.

Folia

* Millefolii
* Burſæ Paſtoris
* Bugulæ
* Veronicæ } in infuſ. a pugillis duobus ad ſex

Succi, & Gummi

* Maſtice
* Myrrha } ſ. p. a gr. v. ad xij.

* Terra Japonica
Hypocyſtis
* Sanguis Draconis } ſ. p. a gr. xx. ad ℈ſ.

Conſervæ

Roſarum rubrarum
Damaſcenarum } ad ℥j.

Aquæ diſtillatæ

* Plantaginis
* Burſæ Paſtoris
Conſolidæ
* Millefolii } Ipſæ adhibentur pro potionibus, aut julapiis ſubigendis.

Syrupi

* Roſarum ſiccarum
Plantaginis
* Millefolii
Magiſtralis adſtringentis
* Cydoniorum } Hi pariter julapiis, & potionibus adhibentur ad ℥j.

Ex his pharmacis conficiuntur ptiſanæ, potiones, julapia, pulveres, boli, rotulæ, ſecundum artem, animadvertendo tamen eligenda fore efficaciora pharmaca, aut ſaltem communiora, aſteriſco (*) videlicet notata; inſuper tria, aut quatuor tantum pharmaca debere ingredi in haſce compoſitiones: augere, aut imminuere doſin juxta numerum, qui uſurpabitur; addere demum opportunam narcoticorum doſin, ad ſedandos dolores, & ad præcavendos abortus, ſi juſta adſit ſuſpicio.

Quoad vero externa remedia, hæc primo ſpectant ad embrocationes ex theriaca, ſeu confectione alkermes ſolutis in vino rubro excerptas, quibus abdomen

men confricatur, quodque dein obtegitur panno laneo, aut alio duplicato linteo, eadem tamen ſolutione madefacto.

Secundo memorata pharmaca deſumuntur ex ſtypticis fotibus, elaboratis decoctione roſarum rubrarum, plantaginis, burſæ Paſtoris, centinodiæ, tormentillæ, balauſtorum, malicorii, foliorum quercus, gallarum, &c.

Tertio tandem proſtant emplaſtra ſtyptica ſuper renes, & quandoque ſuper hypogaſtricam regionem applicata. Inter hujuſcemodi emplaſtra, præcipua ſunt

Emplaſtrum Comitiſſæ.
contra rupturam.
Foquetianum.

Arbitror meum eſſe, ſubnectere aliquot remedia, a veteribus Medicis jactata nimis, quorum aliqua ſane, aut nihil, aut parum virium habent, ſed quæ tamen innocue poſſunt adhiberi; plura vero alia ſuperſtitionem prorſus redolent, & hinc aſpernanda. Qua de re opus fuit, edocere tyrones Medicos, ut confundere valeant Agyrtas, qui credulas femellas in eorum fidem adducunt.

Prioribus remediis ſequentia addi debent.

1. Quatuor, aut quinque ovorum recentium germina, in cochleare vini iberi, aut jure ſumenda. Hoc remedium ſudorem movet, ſed nihil adſtringit.

2. Sericum rubrum, ſeu melius dicam, granis kermes tinctum, minute inciſum, & cum luteo ovorum ingurgitatum. Facultas hujus remedii, ſi qua unquam fuit, ab eo potiſſimum originem trahit, quod ſericum granis kermes infectum fuerit. Quod remedium hac de cauſa præſertim in abortubus commendant. Hodie tamen, quod ſericum coccinella frequentius tingitur, eadem qualitate pollere haud crederem. Sed inficiatur, ſi mavis, ſericum granis kermes, cur non melius arriderent ipſa kermes grana, quam ſericum ex ipſis tinctum ſumere, quod profecto infirmiori virtute gaudebit?

3. Pulvis Veronicæ ad drachmam ſemis in duplici cyatho ptiſanæ adſtringentis ſumptus, inter hujuſmodi remedia locum habet. Veronica revera ad abortus præoccupandos; ſed medius fidius inter validiora, & potentiora pharmaca adſcribi debet.

Quoad remedia ſuperſtitioſa attinet, inter ea audacter primum locum habere fateor,

1. Lapidem Aetitem, qui brachio adnexus, aut collo penſilis infantem in materno gremio ſuſtinere valet; contra vero femori alligatus abortum promovet.

2. Magnes umbilico appoſitus fœtum attrahendo, quaſi ferreus eſſet, abortum impedit.

3. Eadem facultas tribuitur ſmaragdis, jaſpidi, adamanti, atque oſſibus cordis cervorum: utraque ridicula, & inutilia remedia.

4. Zacutus (a) Luſitanus auſus eſt, utiliſſimum jactare cingulum ex corio hippopotami fabrefactum, & abdomini circum ligatum, vel defectu corii hujuſmodi, ex eo lupi conſtructum, quibus abortui medebatur, ſed hoc nil mirum eſt, cum hic Auctor anilia recenſeat.

II. Quamvis cautelæ omnes, & remedia potiora adhibeantur ad abortum præ-

(a) Praxeos admirandæ l. 2. Obſerv. 161.

præcavendum, ipſe tamen interdum evenit; nec hic affectus averti poteſt, modo placenta ex aliqua parte diſtracta ſit, namque novæ cohæſionis nulla ſupereſt ſpes. Hoc eſt ſecundum objectum pertractationis abortuum.

Cum dolores perſiſtant, inferiuſque tendant, orificium uteri aperiatur, fluxuſque ſanguinis augeatur, abortus promoveri debet, cum non amplius impediri poſſit. Hac de cauſa oblinitur vagina, & præſertim uteri orificium recenti butyro, hortatur patientem ad conatus ferendos, deorſumque niſus dirigendos; nihil omittitur, quod vaginam, uterumque emolliat, atque diſtendat; ſed hoc ad pertractationem artis obſtetricantis attinet.

Medici tunc eſt, aliquot cyathos juris exhibere, ſi moleſtia diu protrahatur. Si vero ſyncopes ſuperveniat, cordiale erit exhibendum, ex mitioribus tamen, ut ex vino Hiſpanico, confectione hyacinthina, alkermes in vino, jure, aqua Carmelitarum, aut Meliſſæ puræ, vel aqua communi dilutæ, prout occaſio poſtulaverit. Tandem ſi abortus laborioſus fiat, vena erit incidenda, & ſi infans exeundo, vitæ indicium præbeat, baptiſmo erit ſubveniendum, ut jubet Eccleſia.

III. Abortu confecto, phenomena concomitantia, & ſubſequentia ſpectari debent. Si inſignis cruoris jactura eveniat, quod frequens eſt, modo pulſus ſinant, erit ex brachio vena ſecanda, exhibendo deinceps validiora remedia, quæ fluxum compeſcant, qualia indicantur *l.* 1. *c.* 9. ubi de Menſibus immodicis, & appropriatis pharmacis locuti ſumus.

Cognovi Chirurgum, qui in ſimili caſu ſpeciale remedium audacter, ſed feliciter adhibuit. Inter ruſticas cuidam medebatur mulieri, cujus intererat, abortum abſcondere; supervenit tamen inſignis hæmorrhagia, Chirurgus remediis deſtitutus, acetum in uterum injecit, ſanguis ſtatim fluere deſtitit, uterus nullam labem paſſus eſt, & obſtetricans, quam obſtetricata, feliciter e tricis ſe exemerunt.

Si poſtridie abortus dolores uteri, & febris inflammationem minentur, methodum proſequi neceſſum erit, quam adverſus matricis inflammationem *l.* 2. *c.* 1. docuimus. Si his rebus abſolutis, mulier tamen pertimeſcat album fluorem, ulcus, ſcirrhum, aut cancrum uteri, remedia erunt adhibenda pro ſingulis idonea, *lib.* 1. *cap.* 10. *lib.* 2. *cap.* 4. 5. 7. indicata, ubi hos morbos fuſius pertractavimus.

CAPUT XIII.

De Naturali Partu.

SI in *præcedenti capite* Dei Providentiam, atque Sapientiam pluries admirati ſumus, relate ad conceptionem, & geſtationem infantis in materno gremio; in hoc eo magis mirari debemus infinitam Bonitatem, qua multiplici ratione infantis exitum fovet, quamvis impoſſibilis videatur. Galenus (a) hanc mate-

(a) *Quod os matricis eo uſque aperiatur, ut poſſit fœtibus facilem præbere exitum, nemo ignorat: ſed quo pacto id accidat, mirari poſſumus, intelligere non poſſumus. At natura tum hæc, tum alia omnia in partu animalis admiranda, machinatur commenta . . . In mente nobis inde venire debet, quam bona is artifex, qui nos conformavit, nobis ſit largitus, tum agnoſcere clare debemus non ejus modo ſapientiam, verum etiam potentiam.* Galenus, *de uſu partium*, *l.* 15. *c.* 7.

materiam pertractando, & obſtacula conſiderando, quæ infantis exitui officiunt, modum miratus eſt, quo id contingit; ſed haud cruciare debere nos monet, ipſum inveſtigando, &, quamvis Gentilis, extollit ſummi Entis Sapientiam, atque Omnipotentiam.

Ut concinna methodo explicemus, quomodo partus perficiatur, & difficultates omnes explanemus, quæ in hac materia reperiuntur, Caput in tres Articulos erit dividendum. *In primo* cauſas referemus, quæ partum ſtatuto a Natura tempore movent; *in ſecundo* cauſas exponemus, quæ partum promovent, ſive melius illas explicabimus, quæ ipſum urgent; *in tertio* tandem oſtendemus, quid Medici ſit tempore partus, vel ad ipſum fovendum, vel ad puerperium rite dirigendum.

§. I.

Cauſæ, quæ partum determinant tempore idoneo, a Natura ſancito.

I. CUm jam a Natura partus tempus ſtatutum ſit, ut *cap.* 10. monuimus, quod decimo menſe contingit, ubi infans ſatis valet ad aeris impreſſiones ſuſtinendas, atque lac debili ſtomacho ſubigendum; evidens eſt, tunc aliquid novi fœtui accidere, quod infantem cogat ex carcere prorumpere, novumque vitæ genus inire ſibi idoneum, atque neceſſarium. Hoc potiſſimum inquirimus, nempe, quid ſtato a Natura tempore partum moveat.

Nemo inficiatur neceſſitatem moventis cauſæ; in ea tamen ſtabilienda, in diverſa abeunt Medici.

1. Juxta nonnullos, magnitudo fœtus ea eſt, cui tribuitur ipſius expulſio, cum decimo menſe jam grandior factus, & ab utero compactus, amplius ſe dilatare nequeat, præter morem ſeſe contorqueat, exitumque petat.

2. Juxta alios, pondus infantis in cauſa eſt, quod decimo menſe deorſum trahendo per funiculum involucra, placentam diſtrahat, eoque facilius; cum circa finem graviditatis uterus magis complanetur, atque ejuſdem anfractus, quibus cum placenta nectitur, magis obliterentur, atque ita partus promoveatur.

3. Alii putant, cauſam moventem eſſe copioſum *Meconium*, videlicet piceam quandam fæcem, ſive materiam nigreſcentem, quæ in inteſtinis colligitur, & vermina, ut ajunt, excitat, quæ fœtum agitando ad exitum invitat.

4. Alii inſuper ſunt, qui ſibi ſuadent, lotii quantitatem in veſica collectam in cauſa eſſe, præſertim deficiente allantoide, quæ ipſam recipiat; idcirco fœtus, veſica laceſſita, excutitur; exitumque ſibi parat.

5. Alii tandem, & plerique ſunt, qui omnes ſimul cauſas nuper enunciatas admittunt, ne decipiantur, & quatuor hujuſmodi cauſis ſimul agentibus totum opus tribuunt; videlicet magnitudini, & ponderi fœtus, congeriei meconii, atque lotii in ejuſdem corpuſculo.

Hujuſmodi opiniones, quæ uſque adhuc Medicorum ſuffragia obtinuerunt, haud poſſe crederem ſtato tempore partum movere, quod facilis negotii eſſet oſtendere.

1. Duo gemini octavo menſe, unico fœtu decimi menſis majores ſunt; nihilo tamen ipſi necdum partum excitant, ſed in materno gremio ad decimum uſque menſem acquieſcunt.

2. Idem pariter animadvertendum eſt de infantis pondere, cum illud gemino-

minorum octavo menſe admodum ſuperet pondus unius fętus decimi menſis. Sed ipſi, quamvis graviores, non excitant partum octavo menſe; ergo neque unicus fœtus ponderis gratia decimo menſe partum ciere valebit.

3. Si, qui autumabant copiam, aut fermentationem meconii cauſam moventem partus eſſe, animadvertiſſent meconii paucitatem, quam infantes modo nati reddunt, vel quæ in inteſtinis a morte ipſorum reperitur, & meconii conſiſtentiam perpendiſſent, ſepoſita omni fermentationis ſuſpicione, facile faſſi eſſent propriæ opinionis fallaciam.

4. Tandem citra rationem omnino copiam urinæ arguunt in veſica collectæ pro partus cauſa, cum nunquam lotium ibi congeratur. Fœtus enim mingit in materno ſinu, & urina cum liquore Amnii commixta, urinoſum, & muriaticum ipſi præbet ſaporem, quem hic liquor circa finem graviditatis præſefert, ſimulque parum lotii, quod reddunt infantes ſtatim nati, confirmat, haud potuiſſe corpuſculum laceſſere, partumque excitare.

Potius quam in hujuſmodi futilibus rationibus cunctari, cur non animadverterunt certum, & ſenſibilem motum, quo ſuccutitur fętus decimo menſe paullo ante ipſius exitum? Hic motus eſt poſitus mutatio, ſive fętus *obverſio*. Vidimus ſuperius *c*. 7. hujus libri, per graviditatis curſum fętum Amnii liquore natare, caput ſurſum ferre, faciem ventrem matris verſus depreſſam, & genubus applicitum caput pedes circa clunes, brachia ſuper coſtas extenſa, totumque corpuſculum glomum conſtituere. Sed hic poſitus circa decimum menſem, aut prope partum omnino variat. Caput enim inferius decidit ſupra collum matricis, crura, atque pedes ſurſum fundum uteri attingunt; ob hunc poſitum facies dorſum maternum reſpicit, & cum tunc majus ſpatium acquirat, data occaſione extenditur, atque producitur, cruribuſque fundum uteri premit.

Quandoque mulieres, modo pluries pepererint, quando obverſio infantis accidit, prorſus cognoſcunt; omnes tamen obverſionem peractam perſentiunt. Tunc abdomen inferius decidit, latera complanantur, infantem inferiorem locum tenere percipiunt, difficiliuſque incedere valent.

Hic motus infantis mechanicus ſimpliciter eſt, & a pondere capitis, ac ſuperiorum partium dependet. Vidimus paullo antea in graviditatis curſu caput, & thoracem infantis, quæ partes ſuperiores ſunt umbilico, per quem ſuſpenditur, leviores eſſe abdomine, & reliquis inferioribus partibus; quare juxta leges hydroſtaticas ſancivimus fœtum medium aquarum Amnii tenere debere, caput extollendo.

Ex contrariis ergo caput deorſum obverti debebit, ſi caput, atque thorax decimo menſe graviora evaſerint; ſed hoc revera accidit. Cerebri itaque, atque cerebelli ſubſtantia, graviditate progrediente, pluſquam reliquæ partes, augetur, & cum mollior erat, in diem compactior fit. In thorace pariter pulmones, qui paullo poſt volumen, atque actionem aeris perferre debent, majorem craſſitudinem, atque conſiſtentiam adipiſcuntur; his de cauſis pondus partium ſuperiorum quotidie augetur, & per inſenſibiles gradus tandem pondus ſuperant reliqui inferioris corporis, ut facile obverſio contingat.

Nihil excogitavimus, quod experientia confirmari haud poſſit. Omnes infantes in lucem veniunt, amplum caput gerentes, reliquo corpore multo majus, quam in adultis obſervetur. Si enim infans ſupra dorſum (a) ſuſtineri velit,

(a) Graviſſimæ enim ei (*fętui*) ſunt ſuperiores partes ex umbilico libratæ. *Hipp. de Natura pueri*.

velit, patet ſuperiores partes inferioribus admodum graviores eſſe, ut facile pueruli inconſulto geſtantium manibus cadant.

In iis rebus a Natura peragendis, ſummi Auctoris ſapientiam profecto mirari debemus, ea omnia diſponendo, quæ neceſſaria videbantur ad partum fovendum. Neceſſum erat igitur, quod fœtus tempore graviditatis caput ſurſum feret; & tunc reapſe caput levius eſt. Requirebatur in partu, quod capite uteri orificio ſe ſiſteret, & tunc caput gravius fit, atque obvertitur. Oportebat, quod facies in obverſione os ſacrum oſcularetur, ne ab oſſe pubis læderentur nares, vel deturparentur ab aquis Amnii, & fluente ſanguine in obverſione; profecto cum hæc anterius fiat, hunc poſitum adipiſcitur. Fas erat, quod fœtus majus ſpatium acquireret, fixumque haberet hyppomocrium, contra quod pedibus inſiſteret, dum ſuis commotionibus uteri collum extendere conatur: in novo poſitu fœtus minus compactus eſt, & valet pedes contra fundum uteri impingere. Decebat tandem, quod hæc omnia decimo menſe contingerent, & tunc profecto ſuprema corporis pars neceſſarium pondus adipiſcitur, quod paullo citius, vel paullo ſerius mutationes omnes ſuperius allatas producet, juxta vim, ſanitatem, aut nutritionem fœtus parum diverſas, quæ levem differentiam ſtatuti partus inducunt.

Fœtus in hoc poſitu ſatis quieſcit; caput inferius impingens, ponderis ſenſum excitat, vix ſenſibilem; pedes producti, & brachia extenſa breves dolores pariunt, qui proximum partum prænunciant; feminæ, quæ pluries repererunt, ipſos ſatis diſtinguunt. Plus, minuſve validi, aut frequentes ſunt, prout fetus vividior, uterus ſenſibilior, aut partus proximior eſt.

Quamvis tamen fœtus quieſcat, ejuſdem mora tamen circa uteri collum haud inutilis eſt. Caput enim ipſum proprio pondere premendo venas, atque vaſa lymphatica, quæ ab orificio uteri, vagina, vulva, & cartilagine pubis revertuntur, admodum comprimit, & retardat proinde ſanguinis, atque lymphæ refluxum, & in iis partibus œdematis ſpeciem inducit, quod pleræque feminæ prope partum animadvertunt.

Hæc ſeroſitas lymphatica, qua pudenda imbibuntur, ipſa relaxat, emollit, atque ad diſtenſionem diſponit, ut citra lacerationem fœtus tranſabeat, partuſque foveatur. Quapropter mulieres, in quibus ſpatium interponitur ab obverſione ad exitum infantis, ceteris paribus, promptius plerunque pariunt illis, in quibus obverſio fetus exitum parum antecedit.

Ob mollitiem colli uteri, & partium vicinarum fetus, qui jugiter progreditur, faciem internam orificii matricis attingit, & tunc cauſæ omnes una concurrunt, ut partus feliciter contingat. Sed, ut hoc clarius innoteſcat, hujuſmodi naturæ opus intimius perſcrutari oportebit.

Plures dantur in corpore mechanici motus, qui in aliqua parte interdum excitantur, ob alios in remotiori parte impreſſos. Hi motus, niſi nervorum communicatione fieri poſſunt, qui nervi a parte commota ad cerebrum, & ab hoc ad affectam partem impreſſiones tranſducunt. Hi motus *ſympathici* dicuntur, & a cognitis legibus dependent, quas tamen hic explanare longum foret. Hac enim de cauſa nicotianæ pulveris aliquot grana per nares ſumpta, membranam pituitariam laceſſendo, validam contractionem muſculorum inſpirationi inſervientium producunt, quam ſtatim conſequitur criſpatio muſculorum expirationi reſpondentium, ac proinde repentina reſpiratio accidit, quæ magno cum niſu aerem per nares expellendo exploſionis ſpeciem gignit, quæ *ſternutatio* dicitur.

Non

Non abs re videtur, per motum ſympathicum ſternutationem fieri, ſimili ratione ac partus perficitur. Satis innoteſcunt partes, quæ in partu contrahuntur; ergo tantum inquirendum eſt, qualis uteri portio impreſſiones ſubeat, quæ matricem in contractione ponit, videlicet, ut clarius loquamur, quæ pars in utero *ſenſorium* conſtituat.

Hoc *ſenſorium* enim in interiori uteri ſuperficie haud ſtatuendum videtur. Fœtus novem menſes in utero moratur, diverſis contorquetur motibus, pariter obvertitur, tamen ex iis partus non excitatur. Mulieres enim partum propinquum non perſentiunt, niſi caput infantis internum uteri orificium attingat, & proprio pondere, aut attritu laceſſat. Ibi enim *ſenſorium* locari debet, quod partum movere potis eſt.

Haud mirari debemus, *ſenſorium* hujus ſympathici motus in exigua parte locari amplioris cavitatis. Idem in reliquis partibus obſervatur, ubi hi motus ſympathici contingunt. Fœces enim dejectionem non promovent, niſi Recti extremitatem, aut Sphincteris marginem contingant, ubi *ſenſorium* reperitur. Urina mictum non provocat, niſi collum veſicæ prope ſphincterem irritet; ſternutatio ipſa non excitatur, niſi ſtimulum nicotianæ pulvis in narium pinnas agat, ex quibus motus ſympathicus ad reliquam membranam pituitariam transferatur. Non abs re igitur eſt, uteri ſenſorium in ea parte ſtatuere, quæ impreſſiones proximi partus recipit, nempe in interno matricis limbo, præſertim cum partus non contingat, niſi fœtus eo pervenerit, & neceſſarias impreſſiones excitaverit. His poſitis, quidquid in partu evenit, facile explicatur, ut ſequenti articulo apparebit.

Id facile confirmatur exemplo eorum, quæ in puerperis contingunt, quando a primo, vel ſecundo die partus cruoris grumi manant. Ob poſitum, quem puerperæ tenent, lochia affluentia grumos parere debent; dum grumi in utero perſtant, nihil mulieres patiuntur; ſed cum orificium matricis pertingant, ibi compacti eaſdem pene contractiones, & contentiones excitabunt, ab illis haud abſimiles, quæ in exitu infantis eveniunt, quæque niſi ob impreſſionem excitantur in partibus factam, quam pro ſede *ſenſorii* poſuimus.

§. II.

Cauſæ, quæ tunc partum promovent.

NUper monuimus, vix fœtus capite limbum orificii uteri contingente, partum moveri, quia impreſſiones in hac parte a fętu inductæ, eam in contractione ponunt, juxta cognitas leges motus ſympathici, & omnes muſculares uteri fibræ contrahuntur, circulares præſertim ejuſdem fundi, quas Ruyſchius pro peculiari muſculo habuit; tunc fundus uteri collo ejuſdem appropinquatur, latera compinguntur, & fętus valde preſſus deorſum pellitur. Fętus dein ita compactus ſuccutitur, & pedibus in uteri fundum impactis circumvolvitur, atque extenditur juxta virium gradus, quod magnopere favet jam excitatæ matricis contractioni. Commotiones infantis, qui internam uteri faciem laceſſit, vermina juxta vires, plus minuſve vivida, aut diutina parit, nondum tamen partus promovetur; contractiones enim uteri validiores, *niſus* appellari ſolent.

Ambæ hujuſmodi cauſæ in uteri orificium una agunt, ipſumque aperire cogunt, eoque facilius, cum contractio tonica fibrarum radiatarum circum-

 poſi-

poſitarum, ab iiſdem impreſsionibus infantis excitata, ad hanc dilatationem concurrat.

Cum ſemel orificium hiare inceperit, certa lymphaticæ, & lacticinoſæ ſeroſitatis copia erumpit, quam obſtetricantes aquas *ſilveſtres* appellant. Hæ aquæ continentur inter uterum, & chorion, & ſunt reliquiæ ſeroſitatis lacteæ, quæ in utero ſecernitur, & reſorbetur a chorio pro fœtus nutritione. Modo caput infantis orificium uteri tranſabire incipiat, vel, ut obſtetricantes loquuntur, coronare, ſeu melius dicam, circumcingi ab orificii circulo, nihil amplius erumpet. Obſervatur tantum quædam aquæ amnii copia ibi affluentis, quæ intra involucra continebatur, atque extrinſecus veſicam æmulatur in vaginam productam.

Negligitur hæc productio, uſque dum caput ad aures eruperit; ſed tunc vel hæc veſica ſponte diſrumpitur, vel obſtetricans ipſam diſrumpit. Aquæ, quæ tunc exeunt, *priores aquæ*, ſive *aquæ anteriores* dicuntur. His rebus confectis partus progreditur prompte, liberumque habet tramitem. Capite deinceps tranſabito, cujus volumen maximum eſt, corpus ipſum ſubſequitur, mucilagine quadam indutum, ob quam facile profilit, involucra ad oſtium relinquendo. Tandem aquæ pone fœtum in ſecundinis relictæ, quæ *aquæ ſecundinæ*, ſive *poſteriores* dicuntur, per intervalla erumpunt, & reliquum infantis corpus lubricando, ejuſdem exitum fovent; idcirco omnia concurrunt ad partum promovendum feliciterque abſolvendum.

Ex anteactis apparet, infantem nudum in lucem prodire, propria involucra ad uteri oſtium plerunque relinquendo; ſed interdum evenit, quod infans necdum involucra ſcindat, ſed ipſis involutus foras erumpat; ideſt, quod Latini dicunt *naſci galeatum*; hoc nonnulli pro fortunato ſumunt auſpicio, neque deſunt feminæ, quæ ſecundinas horum infantium diligenter cuſtodiant. Hæc credulitas facile amantibus parentibus condonari poteſt, non vero Literatis viris, qui magni hujuſmodi ſecundinas interdum emerunt, magnas utilitates acquirendi ſpe illecti, ut Lampridius (a) narrat.

Interdum etiam citra diſruptionem ſecundinarum, fœtus involutus erumpit. Quæ tunc non inſurgunt trepidationes adſtantium, qui credunt, monſtrum exiiſſe! ſed obſtetricantes dubium tollunt, involucra ſcindendo, & completum infantem ſtatim extrahendo.

Hic eſt modus, quo abſolvitur partus ſimplex; ſed cum diuturnior, difficilior, & laborioſior fuerit, auxilia validiora neceſſaria ſunt, quæ tamen natura præſtat. Cum tunc caput infantis diuturniores, validiores, atque moleſtiores impreſſiones excitet in uteri orificio, quod hiare renuit, commotiones ſympathicæ vividiores evadunt, & latius in varias partes agendo, videlicet in muſculos abdominis, & diaphragma, contractiones fortiores pariunt, & inſignis ſubſequitur uteri conſtrictio, quæ valde conducit ad obſtacula ſuperanda, quæ partum retardant.

Id confirmant emetica, acria cliſmata, & pharmaca ſternutamenta evocantia, quæ in iis caſibus partum promovent. Hæc remedia exitui infantis favere nequeunt, niſi ſuccutiendo muſculos, & diaphragma, vomitumque movendo, aut ſternutationem excitando.

Ex iis, quæ dicta ſunt circa cauſas partus, concludi poteſt,

1. Quod

(a) Ælius Lampridius *in Antonio Diadumeno*.

Digitized by Google

1. Quod ceteris paribus partus facilius evenit, quando mater, & infans vivi ſunt, quia ambo ad partus actionem concurrunt.

2. Quod partus difficilior evadit, ſi infans mortem paſſus ſit; perficitur tamen, quia uteri contractiones cum iis ſimul diaphragmatis, & muſculorum abdominis pro expulſione ſufficiunt, citra fętus auxilium.

3. Quod partus pene impoſſibilis fit, matre defuncta, quantumvis validum ponatur infantis in erumpendo auxilium; ideoque hujus caſus obſervationes infidæ videntur.

4. Tandem omnino impoſſibilis partus videtur, ſi ambo, mater nempe, & filius obierint, ac circa hanc rem fictitiæ obſervationes haberi debent.

Antequam finem faciam, pro coronide addam elenchum eorum, quæ ſummus Auctor ad utilitatem parientium in natura ſancivit. Vidimus præcedenti Articulo, quidquid natura paraverat ad felicem partum dirigendum; reliquum eſt perpendere, quæ ipſa in partu ſubminiſtret, ut ſecunda ſorte contingat.

1. Involucra fętus, amnios nempe, & chorion, dum circa orificium uteri ſubſident, ipſum tuentur ab attritu exeuntis fœtus, & digitorum obſtetricantis.

2. Involucra humore quodam mucilagineo obliniuntur, æque ac infantis ſuperficies, ex quo facilius ipſe prorumpit.

3. Secundæ aquæ, quæ paullatim effluunt, & ſaponaceæ ſunt, humefaciunt, relaxant, emolliunt, liniuntque corpus infantis, atque orificium uteri, quod exitui magnópere favet.

4. Mollities fętus, futuræ cranii tendineæ, oſſiumque capitis mobilitas, articulationes artuum admodum flexibiles, totidem adjumenta felicis exitus videntur; nam caput producitur, & aperturæ uteri aptatur, ſcapulæ, thorax, clunes cedunt, totumque corpus compingitur, faciliuſque proinde fœtus tranſabit.

His utilitatibus, quæ veniunt ex parte fœtus, duæ addi debent ex parte matris, quæ valde proſunt in partibus difficilibus, præſertim in juvenibus feminis.

Altera eſt flexibilitas coccygis, qui extra flectitur, ac proinde dilatatur per pelvis oſtium, quod infans ingredi debet. Mulieres ætate conſtitutæ hac utilitate orbantur, quia articulationes coccygis compactæ, & inflexibiles evadunt. Hac enim de cauſa, quæ ſerius nubunt, difficilius pariunt juvenibus ſponſis.

Altera eſt diductio oſſium pubis, ob quam innominata oſſa ſe invicem ſejungunt. Pro hac diductione non ſolum neceſſum eſt, quod ligamentum pubis molle, & productile ſit; verum cartilagines oſſium iliorum, quæ ipſa cum ſacro conjungunt, mollia ſint, ut productioni parum cedant; parum, inquam, quia certum eſt, hujuſmodi diductionem, quamvis utrinque ad ilia lineam non ſuperet, valere tamen pollicis latitudine pubim dilatare. Diu ancipites circa hoc hæſerunt Phyſici, neque adhuc quieverunt; ſed certæ habentur circa hanc materiam obſervationes, (a) quæ integram fidem merentur.

(a) Sat erit indicare Ambroſium Pareum. *Lib. de generat. c. 13.* quibus addantur.
Guilielmus Harveus *De generat. animal. Exercit. 57.*
Spigelius. *Lib. 2. De corporis humani fabrica, c. 24.*
Joannes Riolanus. *Anthropograph. l. 5. c. 13.*
Isbrandus Diemerbroeck. *Anatom. l. 9. c. 26.*
Joannes Baptiſta Morgagnius, Anatomicorum merito Princeps, *adverſar. 3. animadverſ. 15.*
Omnes nuper allati Auctores in aliquibus laborioſis partubus oſſium pubis diductionem animadverterunt.

tur. Hæc diductio tamen raro contingit, in juvenibus præſertim mulieribus ipſa obſervatur, in quibus cartilagines valde flexibiles ſunt, tum in difficilibus, laborioſis, & diutinis partubus.

§. III.

Quid agere debeant mulieres in partu.

RAro Medici advocantur partuum occaſione, vel ſi unquam, pauca videntur, quæ ad eorum officium pertineant. Obſtetricanti enim viro, aut feminæ mechanicum opus relinquitur, ipſis namque convenit infantis extractio, poſituſque parturientis. Quapropter lectorem mittam ad *Tractatum de partubus*; hic tantum nonnulla afferendo, quæ Medici omnes edoceri debent. Hæc reſpiciunt tres ſtatus partus, quando ipſe incipit, quando mulier in labore eſt, quando tandem peperit.

I. Initio partus cliſma eſt injiciendum, ut inteſtina craſſa evacuentur, urinæ exitus promovendus, ut neque urina, neque fœces exitui fœtus officiant. Si parturiens juvenis fuerit, & plethorica, necdum ipſi vena inciſa in graviditate fuerit, vel raro, octo unciæ ſanguinis ex brachio extrahi poterunt; ſed vix hoc neceſſum eſt.

II. In partu, ſi mulier pavida fuerit, ipſa animoſe excitetur.

Si partus diuturnus evadat, & pariens jamdiu jejuna ſit, aliquot juris cochlearia erunt exhibenda, vel, ſi debilis fuerit, cochlearia nonnulla vini Iberi, cum pauca etiam confectione hyacinthina propinanda.

Si in diutino partu dolores vividi appareant, pulſuſque elati, venam brachii incidito; ſed hoc niſi in laborioſo partu contingit, de quo in *Tractatu de Partubus* acturi erimus.

Ob uteri contractiones; ejuſdem fundi præſertim, atque fœtus ſubſultus, plerunque placenta diſtrahitur, & ſecundinæ cum ipſa fetum in exitu ſequuntur; at ſi, jam elapſo infante, placenta adhuc utero nectatur, tunc juvat funiculum ſcindere, quod peragitur, funiculum vinciendo utrinque; trium circiter pollicum inter vincula ſpatium relinquendo; tunc, inter nodos conciſo funiculo, infans nutrici committitur, & obſtetricans placentæ extrahendæ conſulit, circa quod vide *Tractatum de Partubus*.

III. Partu confecto nonnulla reliqua ſunt, quæ obſtetricantis officium potiſſimum reſpiciunt. Abluitur, atque detergitur parturiens, & molli reponitur cubili; abdomen faſciis, aut linteis duplicatis blande conſtringitur, arctius deinceps ventrem deligando, cum uterus exinanitus fuerit; vulva obducitur linteo molli, ne aer frigidus ingrediatur, & monetur ægra, ut mingat, cum primum poterit.

Si vulva, aut vagina doleant, applicatur cataplaſma ex mica panis; quod tamen raro uſuvenit.

IV. Frequenter accidit, quod parturientes verminibus ſatis vividis laborent, cruciatuum tamen ſedes ſatis indicat, uterum laborare, ut facile ii ab inteſtinorum torminibus diſtinguantur. Dolores hujuſmodi duplicis ſpeciei ſunt. Alii derivant ab uteri diſtractionibus, dum ipſe compingitur, ac niſi poſt laborioſos partus contingunt. Alii, qui magis obvii ſunt, producuntur a glomis cruoris, qui dum orificio ſe offerunt, matricis ſphincterem ejuſdem laceſſunt, eaſdem impreſsiones pariunt, quas fœtus in exitu excitaverat. Poſitus horizontalis parturientis ſupra dorſum, ob quem ſanguis in

in utero detinetur, huic ſanguinis congeſtioni locum præbet; quapropter juvat, puerperam tali pacto in lectulo collocare, ut renes clunibus, pudendiſque altius ferantur; nihilo tamen minus affluentis ſanguinis ubertas, aut ſpiſſitudo, tum prompta orificii occluſio valde conducunt ad grumos in utero producendos. Id interdum evenit, quia, nondum obducta vulva, frigidus aer cavitatem matricis ingreditur, qui ex una parte grumorum coaleſcentiam fovet, ex altera rareſcendo uterum inflat.

Ut primæ ſpeciei cruciatibus medeamur, duplex uncia exhiberi poteſt olei amygdalarum dulcium ſine igne parati, cum uncia ſyrupi limonum, vel tantundem vini Iberi quaſſati. Injiciuntur vero lavacra ex decoctione matricariæ, artemiſiæ, pauco addito butyro recenti, aut oleo amygdalarum dulcium recenter extracto; embrocationes etiam applicantur ex oleo camomillæ, & quadruplicatum linteum abdomini apponitur.

In ſecundo caſu præter remedia propoſita neceſſum eſt, quod obſtetrix parturientem abluendo, grumos extrahat, qui in tranſitu videntur. Tandem ſi morbus perſiſtat, injectiones tepentes aquæ hordei cum pauco melle roſato in uterum intromitti debent, quæ cauſam morbi penitus auferunt.

CAPUT XIV.

De Lochiis.

NUper monuimus, poſt adhæſionem cum utero placentæ, appendices venoſas inflari, atque produci, ipſamque placentæ ſubſtantiam ingredi, & cum tunc patulæ ſint, ſanguinem per totum graviditatis curſum in ipſam fundere pro fœtu alendo. Vidimus ſimul, vaſa vermicularia, ſive lactea uteri tumefieri circa conjunctionem placentæ, ipſique lac præbere, quod pariter fœtui nutriendo inſervit. Ex his igitur conſequitur, quod, placenta ex utero ſemel abraſa, appendices venoſæ adhuc ſanguinem fundere debeant, & vermicularia lac, quod antea placentam ingrediebatur.

En vobis ſcaturigines cruenti fluxus, qui partum ſubſequitur. Hoc effluvium a Græcis nuncupabatur λοχεῖα *lochia*, ex verbo λοχεύω *parturio*; Latini ipſum *purgamenta uteri* vocarunt; Galli *Vuidanges*, quia uterus hac ratione purgatur, & evacuatur. In lochiis niſi cruor diſtinguitur, quamvis lac, & lympha contineantur; ſed copia, & color ſanguinis coccineus impediunt, quominus hi humores primo conſpiciantur; neque albidorum hujuſmodi humorum fluxus diſtinguitur, niſi prius ſanguis fluere ceſſaverit, quod jugiter contingit, antequam albidorum humorum fluxus deſiſtat; hac de cauſa lochia diſtinguuntur *in rubra*, cruore adhuc fluente; & *alba*, ejuſdem fluxu confecto, ubi ſola lympha lacticinoſa erumpit. De primis lochiis, nempe rubris hic locuturi erimus, quæ potiſſimum noſtram attentionem merentur. Reliqua, ut albi fluores, habentur, ac cum ipſis ſimilem medelam poſtulant.

Lochia rubra itaque triplici modo conſiderari poſſunt. Quando modica ſunt; quando immodica apparent; quando ſupprimuntur. Quare in tres Articulos ipſa ſejunctim examinabimus.

Digitized by Google

§. I.

De Lochiis moderatis.

Lochia, ut moderata dici poſſint, talia eſſe debent, cum relate ad durationem, cum ad copiam effluvii; at difficillimum eſt, limites ſancire pro variationibus, quæ non modo in diverſis ſubjectis, verum etiam in iiſdem, ſed in partubus diverſis, pro varia ætate, temperamento, vitæ regimine, venæ ſectionibus prius inſtitutis, aut morbis, qui præceſſerint, &c.

I. Generice lochia modica ſunt, quando quatuor, aut ſex dies perdurant, vel paullo citra, aut ultra, ut nondum immodica, aut ſuppreſſa vocari poſſint.

Difficilius eſt, copiam fluxus modici ſtatuere. Magnum æmulatur effluvium cruoris eruptio, quæ conſequitur fœtum, ſed hic effluxus non omnis ſanguis eſt, plerunque a reliquiis aquarum ſecundinarum pauco cruore tinctis conflari ſolet. Legitima lochia multo minus copioſa ſunt; arteriæ enim in hoc caſu ſanguinem non ſuppeditant, ſed venæ, ex quibus ſegnius erumpit. Hæ venæ inſuper non recto tramite ſanguinem in uterum ferunt, ſed per laterales appendices venoſas ipſum fundunt; cruor enim modice fluere debet in obviis lochiis, ut copia rubri ſanguinis tunc effluentis, eam trium, vel quatuor menſtruationum ad ſummum æquare queat. Sed hujuſmodi ſubductio haud conſtans eſt, ut modo decreſcat, in moderatis lochiis.

Vera ratio dignoſcendi modica lochia ea eſt, ut effectus parturientis inquirantur. Si ipſa neque oppreſſionem, neque gravitatem capitis, neque tenſionem, aut dolorem uteri patiatur, lochia modica eſſe poſſunt, quamvis uberrima, etiam ſi copioſius aliquantiſper fluant, modo parturiens labefactari non videatur.

II. Quoad cauſas variationum, quæ in lochiis modicis obſervantur, ex nuper allatis theoriis ea facile deducuntur; idcirco lochia plus minuſve copioſa apparebunt;

1. Prout parturiens plus minuſve plethorica fuerit, plus minuſve geſtationis tempore comederit, aut plus minuſve phlebotomizata fuerit.

2. Prout in ipſa fluidior, aut ſpiſſior, plus minuſve erit rubra ſanguinis pars, tum relate ad temperamentum, cum ad vitæ regimen.

3. Prout ſanguis a febre, verminibus, aut pathematibus commotus fuerit.

4. Prout appendices uteri venoſæ, per quas ſanguis funditur, ab origine conſertiores, & craſſiores apparuerint.

Idem pariter eveniet durationis lochiorum reſpectu, quæ per diutinum, aut brevius tempus erumpunt.

1. Prout parturiens plus, minuſve ſanguine abundaverit, ut majorem, vel minorem cruoris copiam proinde fundat.

2. Prout uterus citius, vel ſegnius proprii elaterii ergo ſeſe contraxerit; quæ conſtrictio ſtatim a partu initium habet; & prout, ſeſe contrahendo ſerius, vel citius, citius, vel ſerius venoſas appendices occluſerit, per quas lochia profluunt.

4. Prout appendices venoſæ præter compreſſionem, quam in uteri compactione patiuntur, plus, minuſve pro vario elaterii gradu ſeſe coarctaverint.

III. Ex iis igitur conſequens eſt, lochia, ſtatim ac apparuerint, imminui debere, donec gradatim penitus abeant; & hoc triplici de cauſa.

1. Quia

1. Quia ſanguis, qui ipſa ſuppeditat, pariter imminuitur, prout illa ceſſant.
2. Quia uterus, qui priorem habitum recuperat, claudit venoſas appendices, prout & ipſe conſtringitur.
3. Quia appendices venoſæ ob proprium elaterium corrugantur, donec perfecte occludantur.

Hac enim de cauſa lochia rubra plerunque ceſſant a ſexta die partus*, & tunc primum diſtinguuntur lochia lactea, quæ cito non ita deſunt; nam quamvis vaſorum lacteorum ora, æque ac appendices uteri conſtrictioni ſubjiciantur; minori tamen elaterio prædita, æquali utilitate non gaudent, ut celeriter compingantur; imo diu fluunt, & quandoque in album fluorem deſinunt.

IV. Lochia, dum modica perſiſtant, nullum incommodum pariunt, naturalem evacuationem ſuppeditant, nullumque remedium poſtulant; idcirco omnis medela eo collineat, ut parturiens ſanis, & facilis digeſtionis, parciſque cibis nutriatur; lectulo decumbat, ne lochia nimium augeantur; quotidie vero, aut alternis diebus cliſma injiciatur ex decoctione chamæmeli, matricariæ, artemiſiæ, pauco addito oleo amygdalarum dulcium; decoctione abluatur chærephylli; omnia tamen, quæ animum, corpuſque perturbarent, vitando.

§. II.

De Lochiis immoderatis.

Deſcriptio.

Sunt enim inter immoderata lochia reponenda illa, quæ nimis abundant, quamvis diutina non ſint; quæ diutina ſunt, citra ubertatem; & quæ una diutina, & copioſa ſunt; ſed in hac diſtinctione facile alucinari poſſumus. Etenim lochia copioſa, quæ parum durant, & niſi duobus prioribus diebus exuberant, parturientes non admodum labefaciunt, inter lochia moderata reponi debent; in iis tamen, quæ obviam quantitatem fluoris excedunt. Illa inſuper, quæ diu perdurant, ſed cum modica copia, minus angunt, minuſque merentur immoderatorum lochiorum nomen. Immoderata igitur lochia nuncupari debent illa ſane, quæ una diutina, & copioſa ſunt, præſertim ſi teterrima phenomena conſequantur, uti languor, ſyncopes, convulſio, quæ certum judicium de excedenti fluxu præbent.

Cauſæ.

Cauſæ, quas articulo præcedenti retulimus, utpote idoneæ ad lochia copioſa nimis excitanda, ex claſſe tamen lochiorum modicorum, quales ſunt plethora, cruoris ſolutio, acrimonia, numerus, aut latitudo appendicum venoſarum, ad lochia tamen immodica inducenda impares ſunt; pro hoc enim validiores cauſæ requiruntur, quales infra enunciabimus.

1. Laceratio quarundam appendicum venoſarum, plus minuſve confertarum, quæ ſæpe in laborioſis partubus evenit, ubi placenta diſtrahitur, aut in abortubus circa finem geſtationis, præſertim cum inopinata cauſa ipſos exciter.
2. Sciſſuræ internæ ſuperficiei uteri, plus minuſve extenſæ, quæ in iiſdem caſibus interdum eveniunt, ubi non modo plures venoſæ appendices, quam arterioſa vaſa etiam, diſrumpuntur.

3. Excoriationes ipſius uteri ſubſtantiæ, plus minuſve profundæ, ab ictibus etiam unguium imperitæ obſtetricantis occaſione partuum laborioſorum. Hujuſmodi læſiones ſimilem effectum lacerationum uteri pariunt.

4. His cauſis poſtrema addi oportet, minus perículoſa, ſed magis obvia. Hæc eſt ſpaſmodica tunicarum uteri convulſio, quæ agitando ſanguinem, copioſiorem ejuſdem fluxum excitat. Hæc commotio conſequitur vermina matricis; impreſſiones detentæ placentæ, aut ſtabulantis coagulati ſanguinis; irritationem, quam cruor ipſe in utero parit circa ejuſdem conciſas, aut laniatas portiones ſtillans.

Symptomata.

Facile eſt ex anteactis notionibus ſymptomata derivare, quæ comitantur, aut ſequuntur immodica lochia.

1. In hujuſmodi lochiis uterus excoriatus, conciſus, vulneratus, vel ſaltem expoſitus eſt cauſis, quæ ipſum laceſſunt, quales ſunt lancinationes, aut detenta cum grumoſo ſanguine placenta. Igitur dolor ſuſcitabitur in utero, major, vel minor pro circumſtantiarum diverſitate.

2. Dolor in utero affecto, juxta cognitas ſympathiæ leges, fibras plus minuſve, pro doloris varia intenſitate debet contrahere; ergo tenſio in utero erit dolori proportionalis.

3. Jactura ſanguinis magna in lochiis immodicis apparet, eaque in diem increſcit. Maſſa igitur ſanguinis imminui debet, ac proinde illa ſpirituum animalium, quæ, ceteris paribus, cruoris quantitati proportionalis eſt; idcirco animales ſpiritus minori quantitate in cerebro ſecreti, minori etiam copia, & debilius in partes reliquas corporis irrumpent, ex quo derivabunt virium proſtratio, cordis debilitas, pulſuum exilitas, alucinatio, ſyncopes &c.

4. Modo dolores uteri parum increſcant, per ſympathiæ leges toties enunciatas, ſpiritus animales in partes corporis reliquas ab utero refluentes, motus convulſivos excitabunt.

5. Tandem ſi ſciſſuræ uteri inflammatione afficiantur, phlogoſi increſcente, febris excitabitur, & ſanguinis profluvium copioſius fiet.

Diagnoſis.

Indago lochiorum immodicorum evidens eſt, quia patent copia fluxus, & indoles ſymptomatum concomitantium, quæ ipſa prænunciant.

Quo ad cauſam vero attinet, aliqua uteri ſciſſura, plus minuſve lata, plerunque in cauſa eſt. Excipi tantum debent lochia, quæ a retentione placentæ, aut coagulati ſanguinis veniunt; reliquum eſt, quod obſtetrix, quæ frequenter parturientem contrectat, Medicum de hoc commonefaciat.

Prognoſis.

Omnis ſanguinis jactura, quæ ab interna parte proſilit, valde periculoſa eſt; ſed cum ſanguis ab utero erumpat poſt laborioſum partum, ob ſciſſuras uteri, majus periculum conjunctum habet.

1. Pertimeſcendum eſt, ne hujuſmodi lacerationes inflammentur, & in ſuppura-

purationem vergant; quod ſi contigerit, ulcus prodibit, curatu difficillimum, præſertim ſi in carcinoma mutetur.

2. Si vero ſecunda forte ulcus cicatrizari videatur, cum detergi haud potuerit, cicatrix facile exurget calloſa, aut fungoſa. *In primo caſu* ſcirrhus facile generabitur, cujus conſecutiones valde teterrimæ ſunt; *in altero caſu* ſarcoma exurget in uteri cavo, de quo jam ſuperius *l.* 2. *c.* 6. diſſeruimus.

3. Præter hæc detrimenta, quæ remotiora videntur, aliud ſupereſt in lochiis excedentibus, quando copioſa, & diutina eſt ſanguinis jactura, nempe maxima virium proſtratio cum vehementibus motibus convulſivis.

4. Tandem lochia immodica curatu difficillima ſunt, quotieſcumque ab uteri ſciſſuris dependent, quo remedia idonea haud ferri poſſunt; ſi autem a detenta placenta, aut grumato ſanguine originem ducant, facilius ipſis eſt mederi

Curatio.

Semel cognita exuberantia fluoris in lochiis, idoneis auxiliis eſt imminuendus fluxus, non vero tollendus, ne deteriora contingant.

Hac de cauſa unica, vel duplex venæ ſectio, octo, aut novem unciarum eſt ex brachio præcipienda. Si ægra febre non laboret, incraſſantibus cibis erit alenda; hujuſmodi ſunt oryzæ, grana, juſcula &c. cum ovorum vitellis parata; at ſi febris adſit, erunt tantum jura propinanda pullorum, vituli, ranarum, piſcium, ac pro potu quotidiano, decoctionem radicis ſyphiti exhibendo.

At ſi proxima videatur aliqua lacerationum uteri inflammatio, ſi uterus tenſus, dolens, convulſuſque appareat, initam methodum proſequendo, prout ægrotantis vires permiſerint, erunt venæ ſectiones repetendæ, ſimulque exhiberi poterunt remedia adſtringentia, uti bolus confectus ex terra Japonica, ſanguine draconis, maſtice, coraliis rubris &c. ad doſin x. aut xij. granorum, omnia ſubigendo cum ſyrupis roſarum ſiccarum, plantaginis, baccarum myrthi, aut ſimilibus, mane, & veſpere pharmacum propinando.

Veruntamen ſi hæmorrhagia copioſior fuerit, ſtatim ad validiora remedia erit confugiendum, qualia ſunt ambo ſequentia.

Primum eſt bolus compoſitus ex radicibus tormentillæ, & filipendulæ pulveriſatis, ſingularum ad xv. grana, ipſas cum ſyrupo conſolidæ ſubigendo, quarta quoque hora pharmacum iterando.

Secundum eſt ptiſana confecta ex duplici libra decoctionis radicis conſolidæ majoris, cui affuderis guttatim 55. circiter guttas aquæ Rabeli *ad gratam aciditatem*, addendo duplicem unciam ſyrupi trichomanes. Secunda quoque hora ſex unciæ hujus mixturæ exhiberi poterunt, in eo perſiſtendo, donec hæmorrhagia perduret, imminuendo doſin, & frequentiam, prout fluxus deſtiterit.

Juvat iis remediis interdum narcotica addere, ut doloribus, & commotionibus uteri medeamur, quæ confirmant, atque augent cruoris jacturam. Ipſa tamen modica doſi exhiberi debent, ne ſoporem inducant; imo narcoticis addi poterunt remedia adſtringentia, validiora propinando a prandio, ut noctu ægrotantes quieſcant, vel ſi lubeat, ſejunctim narcotica exhiberi poterunt, modo tamen veſpere doſis uberior ſit.

In præcipiti caſu injectiones tepentes decoctionis plantaginis cum paucis guttis aquæ Rabeli in uterum intromitti poterunt.

Si vero cognoſcamus, hæmorrhagiam perſiſtere ob detentam in utero placen-

centam, aut grumatum ſanguinem, utrumque primo ex matrice excerpere neceſſum erit, quod plerunque benevertit, placentæ reſpectu; ſed relate ad grumos, niſi ægra per ſellam familiaricam ipſos excernat, injectionum ope eorum exitus erit promovendus, quod facilius obtinebitur, ſi injectiones ex jure hordeato cum pauco oxymelle confectæ fuerint.

Quamvis parvi facienda videantur externa remedia, haud adverſari oportet feminis, quæ ipſa poſcunt, ideoque lintea oxycrato imbuta renibus applicari poterunt, ventrique emplaſtra, aut fomenta adſtringentia.

Lochia immodica, quamvis tandem abeant, in utero tamen frequenter relinquunt ulcera, plus minuſve ampla, curatuque difficilia; conſule proinde *lib.* 2. *cap.* 4. *De Ulceribus uteri*, vel *lib.* 1. *c.* 9. quæ circa immodicos menſes allata ſunt.

Suffumigia in lochiis immodicis haud conveniunt, nam, uterum calefaciendo, jacturam augent, modo valde adſtringentia non ſint, ſed tunc valde periculoſa ſunt. Meum enim credam, referre ſuffumigium, quod Medicus quidam Germanus adverſus lochia immoderata prædicat; fateor itaque citra noxam ipſum exhiberi poſſe, ſed præter levamen etiam. En vobis (a) arcanum.

℞. *Segetis ſecalinæ recentis*
Summit. arboris Betulæ } aa. m. iij.

Pulveriſentur groſſo modo pro ſuffumigio ter iterando. Admiratione profecto dignum eſt, addit ille, *tale remedium, dictum factum, profuiſſe conſtanti cum eventu.*

§. III.

De Lochiis ſuppreſſis.

Deſcriptio.

SI Lochia interdum immodica ſunt, ut nuper vidimus, interdum etiam penitus ſupprimuntur, quod in oppoſito caſu accidit. Hæc ſuppreſſio, vel perfecta, & abſoluta eſſe poteſt, magiſque periculoſa; aut imperfecta, quæ potius eſt imminutio lochiorum, plus minuſve incommoda pro circumſtantiarum varietate.

Utraque, vel primis diebus puerperii, ſecundo nempe, aut tertio a partu accidit, & tunc valde periculoſa eſt, ac teterrima phenomena inducit; vel tempore evenit magis a partu diſſito, ſeptimo nempe, aut octavo puerperii die, & tunc periculum, atque ſymptomata leviora ſunt.

Phenomena, quæ hunc affectum comitantur, non ſemper eadem ſunt in omnibus ſubjectis; inter ſymptomata tamen magis obvia enumerari poſſunt tenſio, tumor, atque dolor uteri; dolor deinceps renum, lumborum, inguinum, nauſea, atque vomitus; ſpiratio difficilis, cruoriſque ſputum; denique horrores febris, matricis inflammatio, ipſum delirium, *coma vigil*, aut *coma ſomnolentum*.

Cau-

(a) M. N. C. Decad. 3. an. 7. & 8. Obſerv. 181. p. 301.

Digitized by Google

Cauſæ.

Hæ duæ ſpecies ſuppreſſionis ab iiſdem cauſis procedunt; omnis differentia in hoc conſiſtit, quod hujuſmodi cauſæ efficaciores ſint, ac validius agant, cum abſolutam, & perfectam ſuppreſſionem producunt; mitiores vero, & debilius agant, cum lochiorum imperfectam ſuppreſſionem, ſive melius, eorum imminutionem pariunt.

Prima harum cauſarum eſt ægræ refrigeratio, vel quia obſtetrix ſinat frigidi aeris in uterum ingreſſum, vel quod ægrotans pedibus, aut aliis partibus frigus paſſa ſit, cubiculo imperfecte clauſo, aut calefacto; vel quod tandem inſcienter frigide ipſa potaverit. Frigoris impreſſio quacumque ratione puerperam offendat, in cauſa eſt ſubitæ contractionis uteri, quæ lochia ſupprimit; nil mirum, quod hoc puerperis contingat, cum ſimilem effectum in ſanis de cetero mulieribus frigus pariat, menſtrua ſupprimendo.

Secunda eſt mæror, triſtitia, aut timor, quę de repente puerperam aggrediantur. Hæc animi pathemata, cum ſtatim ægras infeſtent, matricis conſtrictionem inducunt; quæ lochia omnino tollit. Scimus porro eaſdem cauſas in mulieres menſtruantes agere, quæ proinde menſibus orbantur.

Tertia eſt diarrhœa violenta, quæ in puerperio accidit, & pravas digeſtiones conſequitur, uberioreſque epulas. Copioſa evacuatio, quæ per ſellam familiaricam fit, neceſſario illam imminuit, quæ per uterum fieri deberet; idcirco, potius quam cauſæ præcedentes parere poſſint, imo pariant perfectam, & abſolutam lochiorum ſuppreſſionem, niſi ſimplicem imminutionem lochiorum inducere poſſunt; quæ minime periculoſa eſſet, quia devolutio humorum plethoræ medetur, ex qua in hoc morbo periculum fit; ſed experientia didicimus, diarrhœam in puerperis jugiter detrimentum afferre.

Tandem quarta, & poſtrema cauſa eſt uteri inflammatio, quæ ejuſdem ſubſtantiam inflando omnes appendices venoſas obducere debet, ex quibus lochiorum fluxus prorumpit. Hæc inflammatio mortificationes, conſtrictiones, ſciſſuras conſequitur ſemper uteri poſt laborioſum partum, præſertim ſi ab obſtetricis manu uterus læſus fuerit. Patet enim facile hanc poſtremam cauſam parere debere teterrimam ſuppreſſionem, quod pluries etiam experientia confirmavit.

Symptomata.

Explicatio ſymptomatum, quæ comitantur, aut ſubſequuntur ſuppreſſionem lochiorum, facile patet, ut in ea vix cunctari neceſſum ſit.

1. Sanguis, qui ex utero erumpit, de repente in lochiis ſupprimitur; ergo replere, atque inflare matricis debet vaſcula, ut tenſio, tumor, atque dolor hujus partis inſurgant.

2. Quandoque dolor in utero ſedem habet, quem cum ægra perſentiat, ut reliquis internis doloribus evenit, ad propinquas partes refert; quare ſi uterus doleat in parte ſua poſtica, de lumborum, renumque cruciatibus conqueritur ægra; ſi vero dolor matricis collum afficiat, pubim, vel inguina dolere accuſat.

3. In ſuppreſſione lochiorum ſanguinis fluxus de repente deſiſtit; ergo pedetentim in reliqua totius ferme corporis vaſa refluere debet; nempe

In

In vaſa ventriculi refluet, quæ cum turgeſcant, ſenſum augebunt hujus viſceris, vomitum, atque ematuriam provocando.

In ea pulmonis revertetur, ut ſpirandi difficultatem, ſputumque ſanguinis moveat.

In illa tandem cerebri reducetur, ubi, tumefactis vaſculis, *coma ſomnolentum*, *coma vigil*, delirium, atque hæmorrhagia narium facile excitentur.

4. Infartus doloroſus uteri ſæpe phenomena paſſionis hyſtericæ excitabit, ut ſuperius explicavimus *lib.* 2. *c.* 11. quod etiam in ſimplici menſium ſuppreſſione contingit.

5. Tandem ſi morbus ab inflammatione uteri dependeat, vel ipſam producat, pleraque inflammationis internæ ſymptomata lochiorum ſuppreſſionem comitabuntur; qualia ſunt horror, febris, urenſque uteri calor, tum tenſionis, tumoris, atque doloris intenſitas.

Diagnoſis.

Diagnoſis tria capita complectitur; morbum recognoſcere: ſpeciem ejuſdem diſtinguere, cauſamque detegere.

Recognoſcitur morbus ex puerperæ, aut obſtetricis narratione, tutiuſque tamen linteolorum cruore madentium inſpectu,

Recognoſcitur ſpecies morbi, nempe ſi lochia penitus, vel ex parte tantum ſuppreſſa ſint, ſimili linteolorum inſpectione. Si linteola enim munda amoveantur, perfecta erit ſuppreſſio; imperfecta contra, ſi linteola ſanguine madeſcant; quare major, vel minor infectio ſuppreſſionis gradum prænunciabit.

Intimius vero perſcrutari ægrotantem neceſſum eſt, ut cauſa morbi detegatur. Lochia enim alterutri cauſarum tribuenda videntur, quas nuper propoſuimus; ſi per obſtetricem, aut aſſidentes cognoſcamus, ægram frigus, mœrorem, pavorem paſſam eſſe, præſertim cum neque febris, neque devolutio humorum adſit, & reliqua ſymptomata leviora appareant.

Cum vero diarrhœa ſatis copioſa adoriatur, cauſa imminutionis lochiorum in propatulo eſt.

Tandem ſi febris ſuppreſſionem comitetur, deinque ægra tenſionem, tumorem, calorem, atque dolorem uteri perſentiat, haud erit dubitandum, in aliqua uteri parte inflammationem adeſſe, præſertim ſi morbus diutinum, & difficilem partum conſecutus ſit, ubi facile uterus læditur.

Prognoſis.

Semper periculoſam afferre neceſſum eſt prænunciationem, tum ſuppreſſionis, cum imminutionis lochiorum in puerperis, cum ſimplex menſium ſuppreſſio, in mulieribus ceterum ſanis, periculoſa ſit; patet tamen ſuppreſſionem majus periculum conjunctum habere, quam ſimpliocem imminutionem.

Ceteris paribus, ſuppreſsio, atque imminutio lochiorum, magis periculoſæ ſunt, cum propius partui contingant, ubi copioſæ magis, & neceſſariæ ſunt.

Suppreſsio, atque imminutio hujus fluoris a duabus ſuper allatis cauſis procedentes, minus periculi junctum habent, quia nullum vitium in utero ſupponunt; ſimplex imminutio lochiorum, quæ conſequitur grandiorem humorum revulſionem, funeſta plerunque eſt, quia hujuſmodi revulſio in puerperis difficulter ſupprimitur; tandem omnium periculoſiſsima ſuppreſsio eſt,

quæ

quæ ab uteri inflammatione originem agnoſcit, quia præter ſymptomata teterrima, quæ ipſa inducit, vereri, oportet, ne pars affecta in gangrænam, aut ſuppurationem tendat.

Quacumque de cauſa ſuppreſſio ſuperveniat, plerunque uteri infartus relinquit, qui periodicum catameniorum fluxum perturbant, difficiliuſque vulgari curſu reſtituuntur.

Tandem juvat, ut in lochiis ſuppreſſis copioſa ſuperveniat evacuatio, quæ citra virium proſtrationem plethoram imminuet; hujuſmodi videtur hæmorrhagia, hæmorrhoides, ſudor, mictuſque copioſus.

Curatio.

Ut ordine procedamus in morbi curatione patefacienda, cauſas diſtinguere oportebit, quæ ſigillatim diverſam methodum poſtulant.

1. Si ſuppreſſio a duabus prioribus indicatis cauſis procedat, ſtatim venæ ſectio erit præſcribenda, ut plethora amoveatur, uterus relaxetur, fluxuſque reſtituatur. Diu certatum fuit, an ex brachio, aut ex pede vena eſſet incidenda; quæſtio tamen mihi hodie abſoluta videtur. Modo lochia nondum ſuppreſſa videantur, vena pedis ſecanda erit, ut ſanguis in uterum deductus, obſtacula removeat, fluxumque proinde reſtituat; at ſi lochia penitus ſuppreſſa ſint, haud cruor in uterum erit deducendus, ubi nequit ſibi pandere viam, ideoque ſuperius, ex brachio nempe, erit ſanguis extrahendus; numerus vero ſectionum conſtans haud eſt, ſed ſi morbus urgeat, & vires ſinant, quater, duobus primis diebus, vena incidi poterit.

Interdum remediis dulcificantibus, emollientibus, leviterque purgantibus tenſus matricis contextus erit emolliendus. Quotidie mane apozema, aut jus pullorum, aut vituli erit exhibendum, cum cichoreo ſilveſtri, pimpinella, aut capillaribus ebullitum, in quo ſoluta fuerit drachma ſalis *de duobus*; ſemel, vel bis in die cliſma decoctionis emollientis cum uncia lenitivi erit intromittendum, largam potionem ptiſanæ capillaris propinando, infuſumque thei, aut veronicæ affatim exhibendo.

Fomenta emollientia utero appoſita; deinceps embrocationes cum oleo liliorum, aut amygdalarum dulcium convenire videntur, matricem circum fricando, ut ejuſdem conſtrictio tollatur. In iis circumſtantiis pariter ſuffumigia opportuna ſunt ex ſimplici decoctione herbarum emollientium confecta, quæ per ſellam familiaricam excipiuntur. Iis remediis quotidie addi oportet idonea doſis cujuſdam narcotici, cujus tertia pars mane, tantundem autem veſpere, propinari poterit. Nihil magis valet, quam narcotica, ad uterum relaxandum valde contractum. Tandem quamvis ægra febri vacat, juſculis veſci debet, donec lochia revertantur; ſecus enim plethora augeretur.

2. Si ægrotans diarrhœa laboret, cui tribuenda videatur lochiorum imminutio, alvi fluxus, quo fieri poterit, erit cohibendus.

Semel, vel bis in die cliſma erit injiciendum ex jure inteſtinorum, cum ovi luteo. Intra diem vero erit mixtura propinanda, confecta ex terra Japonica, ſanguine draconis, efficaciſſimo cornu cervi, philoſophice præparato, & coralio rubro ad 15. aut 20. ſingulorum grana, omnia diluendo in unciis quatuor aquæ plantaginis, & unica florum aurantiorum, unico grano ipecacuanhæ, & ſex drachmis ſyrupi de Karabé additis.

Veſpere deinceps idonea doſis præſcribi ſolet diaſcordii, vel alius ſtomachici.

chici. Potus quotidianus erit decoctum album Sydenhamii; tenuiſſimus victus erit præſcribendus, juris bovis, & volatilium, in quo pro ſingula lagena drachmæ tres cornu cervi raſi, & linteo occluſi ebullierint, carnes coquendo in aqua prius chalybeata. Si animadvertamus, hæc remedia necdum benevertere, citra noxam exhiberi poterunt duodecim, aut quindecim grana ipecacuanhæ ad ſtomachum repurgandum, vomendi conatus fovendo, largo thei potu.

3. Tandem ſi uterus inflammatus videatur, pari ratione hic affectus erit pertractandus, ac inteſtinorum inflammatio pertractaretur, copioſas, atque frequentes, primo ex brachio, venæ ſectiones inſtituendo, pauciores in progreſſu; jus pullorum cum emulſione propinando, aut aquam pullorum, vel ſerum lactis exhibendo; inſuper fomenta emollientia cum ipſis ebullitis plantis utero apponendo. Tandem in hujuſmodi circumſtantiis copioſa doſis exhiberi ſolet olei amygdalarum dulcium ſine igne parati, cum tertia parte ſyrupi limonum, ſubacti, ut venter cieatur, & abundans per alvum promoveatur dejectio. Validius ægram purgare deinceps oportebit, modo febris, & imminuta ſymptomata inflammationem abire prænuntient.

CAPUT XV.

De Febri lactea.

§. I.

Deſcriptio.

SEcundo, aut tertio a partu die puerperæ ſunt tumori mammarum obnoxiæ, plus minuſve amplo, aut repentino, quem lactis affluentis copia producit, & obſtetrices *montar il latte* dicunt.

Hic lactis in mammas, plus minuſve copioſus, aut promptus affluxus multiplici ratione contingit.

1. Interdum ſinus ſenſim intra decem, aut duodecim horas inflatur, donec tenſus, amplus, firmuſque appareat, ſine dolore tamen, aut febri. Sed hic tumor cito abit intra duplicem diem, & *primus flatus* dicitur.

2. Interdum affluxus lactis copioſus magis, magiſque repentinus ſinum celerius tumefacit, & tumor, tenſio, atque dolor grandiores ita fiunt, ſub axillis uſque, ut puerpera extenſis brachiis neceſſario decumbat. Hæc intumeſcentia ſine febri incipit, ſed hæc crebro ſupervenit ſub maximo tumore, ſine horrore tamen, vel levi horripilatione, & *ſecundus flatus* appellatur.

3. Interdum morbus ab horrore vividiſſimo initium habet, quem ſubſequitur febris ardens, qua perſiſtente ſinus cito inflatur, durus, calidus, ruber, dolenſque fit, & axillas non modo, verum collum, atque thoracem occupat, ut colli motus cum dolore peragantur, & reſpiratio ſegnis fiat, & hic *tertius flatus* vocatur.

Hujus indolis ſunt phenomena, quæ lac copioſum in puerperis parit. Veteres hæc ignorabant, vel negligebant (a); hoc tamen parvi referebat, dum ſym-

(a) *Reinerus Solenandrus* primus fuit, ni fallor, qui de febri lactea mentionem fecerit in opere, ſub titulo, *Conſilia Medicinalia*, impreſſo *Francofurti ad Mœnum an. 1596.*

Thomas VVillis deinceps primus fuit, qui fuſe de hac febri locutus ſit *in Tractatu de Febribus*, impreſſo *Hagæ-Comitum an. 1659. c. 16. De puerperarum febribus.*

Digitized by Google

ſymptomata ſine febri ægrotantes adoriebantur, quia tunc vix ſenſibilia ſunt, & facile abeunt. At cum febris præcedat, maximam attentionem hæc phenomena merentur. Hæc *febris a lacte* vocari ſolet, quia lac ipſam movet; multiplici vero ratione finem habet.

1. Interdum viginti quatuor, aut triginta horas perdurat; interdum duplicem, aut triplicem diem, & ultra haud infrequenter; ſed tunc plerunque alia febris heterogenea copulatur.

2. Cum niſi viginti quatuor, aut triginta horas perduret, unica habetur febris irruptio, ſive unicus paroxyſmus, ut in ephemera; ſed ſi ultra progrediatur, poſt viginti quatuor horas recrudeſcit, ut in febri continua duplo tertiana.

3. Plerunque in copioſam deſinit evacuationem, ſudoris, urinæ, aut alvi, ſæpe etiam in ubertum profluvium lochiorum lacteorum mutatur, & tunc dicitur lac *inferne ſtillare*.

§. II.

Cauſa.

UT rationem reddamus hujus in ſinum lactis affluxus, qui puerperas adoritur, plura ſunt revocanda, ſæpe in hoc opere relata.

1. Etenim vaſa vermicularia, ſive lactea uteri, & veſiculæ lacteæ mammarum maximam ſimul communionem habent; ipſaque utrinque ſunt deſtinata, non modo ad lympham lacticinoſam chylo imbutam ſecernendam, verum vulgarem lympham recipiendam a propinquis partibus allatam, nempe ab utero, & uteri ſubſtantia, relate ad vermicularia, atque a mammis, vel externis thoracis partibus, relate ad veſiculas mammarias.

2. Hæc vaſa uteri, æque ac veſiculæ mamillares, duplici inſtruuntur excretorio, tum ad lympham ſecretam, cum illam a partibus receptam ſejunctim excernendam.

3. Duplex horum humorum trames, partim ex venis lymphaticis capillaribus procedit, quæ in cavitate vermicularium, & veſicularum lympham deponunt, productæ ex vaſis lacteis uteri, & glandulis conglobatis ad biſurcationem iliacarum poſitis; partim derivat ex veſiculis lactiferis mammarum, in glandulas axillares finem faciens.

4. Hujuſmodi ductus, ad vaſa lymphatica quod attinet, jugiter patent, ut lympha, quæ in diverſis vaſis, aut veſiculis continetur, continuo transferatur in receptacula lymphæ juxta ejuſdem circulationis leges; ex quo apparet, vaſa lactea uteri, & veſiculas lacteas mammarum, ut priora receptacula lymphæ, habenda eſſe.

5. Alteri ductus horum vaſorum, & veſicularum, in utero, aut mammis, ſub eadem forma non conſpiciuntur; reſpectu enim vaſorum lacteorum uteri, hi ductus ſunt ora, per quæ vaſa hujuſmodi cum uteri cavitate communicant, quæque brevia admodum ſunt; veſicularum vero reſpectu, hi ductus canales lactiferos conſtituunt, qui in papillas deſinunt, eoque lac deferunt.

6. Hi ductus denique ſunt naturaliter clauſi, & niſi certis quibuſdam circumſtantiis aperiuntur; idcirco ora vermicularium uteri recluduntur menſtruationis occaſione, aut in gravidis pro fœtu nutriendo; dein, morbi aggreſſu, in albo fluore lacticinoſo, canales lactiferi mammarum circa finem geſtatio-

ſtationis hiant; lac per foramina papillarum fundunt, in nutricibus præſertim, quæ fœtum alunt.

7. Ab ortu ad pubertatem uſque utraque horum vaſorum, aut veſicularum nihil ſecernunt, nihilque proinde complectuntur, præter lympham parum lacticinoſam, valde tenuem, & facile a venis lymphaticis reſorbendam, quin in iis vaſis cunctetur, quæ proinde, neque in mammis, neque in utero, inflari non debent; quare filiæ, neque mammas ſororiantes citra pubertatem oſtendunt, neque uterus intumeſcit, ſed planus, compactuſque ad pubertatem uſque perſiſtit.

8. Filiæ non amplius increſcunt, vel paullo ultra, cum pubertatem attingunt, omnis chylus, quem fabrefaciunt, non amplius pro nutritione impenditur, pars enim ejuſdem in ſanguine exuberat, ut diu circulando, ejuſdem quædam moleculæ, lymphæ uteri, aut mammarum remiſceantur, cum quibus maximam affinitatem habent.

9. Duplex hujuſmodi lymphæ ſpecies, tum mammaria, cum uterina, ſpiſſa, & lacticinoſa magis ob hanc admixtionem evadit, & cum in venas lymphaticas difficulter tranſire valeat, in propriis vaſculis detinetur, quare mammæ ſororiare incipiunt, & uterus amplus, rotundus, magiſque pulpoſus evadit.

10. Ea omnia in hoc ſtatu perſiſtunt, donec mulier concipiat, ſed tunc, cum chyli in ſanguinem mutatio ſegnior fiat, chyluſque diutius in ſanguine detineatur, lympha proinde lacticinoſa uteri, & mammarum uberius chyli partibus oneratur, ſpiſſior evadit, neque amplius reſorberi poteſt a venis lymphaticis, ita ut vaſa lactea uteri grandiora fiant, & per ora horum vaſorum lac uterinum ſibi viam ſternendo in placentam irruat, pro fœtus nutritione; veſiculæ denique mammarum, iiſdem de cauſis tumefactæ, canales lactiferos dilatant, viamque ſibi pandit lac, pro nato infante alendo.

In his ſucceſſivis mutationibus, quæ in utero, mammiſque eveniunt circa finem geſtationis, nihil allatum eſt, quod ratione non fulciatur. Inquiritur hic, quid partus iterum mutet, ut appareat, quomodo perficiatur prompta, & copioſa lactis in mammas transfuſio, quæ ſecundo, aut tertio a partu die contingit, tum indoles febris innoteſcat, quæ hanc transfuſionem comitatur.

Nihil novi plerunque accidit primo, & ſecundo a partu die, vaſa lactea uteri adhuc lac recipiunt, funduntque in matricem, ſed hic ordo circa finem ſecundi, aut initium tertii diei pervertitur.

Uterus enim, ſemel edito fętu, proprio elaterio coire incipit, hinc vaſa lactea ejuſdem coarctantur, nullumque lac amplius fundunt, lac igitur hac de cauſa in ſanguine detentum, & cum ipſo circumactum, mammarum lacti tandem remiſcetur, copiam ejuſdem proinde auget, & ecce, quomodo incipiat lactis uterini in mammas transfuſio.

Lac purum, & dulce eſſe poteſt, vel aceſcere. In *primo* caſu, neque horrorem, neque febrim pariet; ſed in altero transfuſio ſuperveniet cum horrore, atque febri, plus minuſve intenſa, pro vario gradu aciditatis ejuſdem lactis. Hæc eſt origo febris lacteæ; ambos hujuſmodi caſus nunc explicandos aggrediemur, ipſos applicando tribus *ſtadiis*, in quibus lactis transfuſio oriri poteſt, qualia articulo præcedenti, morbum deſcribendo, enunciavimus.

I. Lac in mammas affluet, exigua copia, ſegniter, ſine tenſione, aut dolore, tribus ſequentibus caſibus.

1. Si puerpera parciori cibo uti ſoleat, præſertim intra geſtationem; ſi a par-

partu jure tantum alta fuerit, quia in hoc caſu parum chyli, parumque lactis proinde efformabitur.

2. Si uterus puerperæ laxus ſponte ſit, parumque elaterii habeat, quia tunc ſegnius coibit, debiliterque ora vermicularium compinget, quæ adhuc lac fundent, tantundemque ejuſdem in mammas transfuſio imminuetur.

3. Si ora vaſorum lacteorum, vel latiora ſponte fuerint, vel ob plures præcedentes partus admodum dilatata, ea quantumvis ab utero compingantur, eo adhuc tamen patula permanebunt, ut multum lactis effundant, quod alias in mammas irrupiſſet.

Unica harum cauſarum ſufficiet ad imminuendam copiam lactis in mammas affluentis, multo magis duæ ſimul junctæ; maxime vero ſi tres una concurrant ad hanc transfuſionem ſubducendam, in quo caſu vix apparebit lac in mammas evehi. Feminæ inſuper ſobriæ perfecte plerunque digerunt; quare chylus, qui ab ipſis fit, dulcis erit, ac lac hinc productum dulce pariter erit, neque horrorem, neque febrim pariet, ut obſervatur in *primo ſtadio*.

II. Copia lactis in mammas affluentis largior eſſe poterit, ut eas tendat, rubefaciat, calefaciat, atque vexet; dolores tamen in tribus ſequentibus caſibus moderati erunt.

1. Si puerpera copioſiori cibo in geſtatione, & a partu præſertim veſci ſoleat, quia tunc, multo fabrefacto chylo, multum pariter lactis adipiſcetur.

2. Si uterus majori gaudeat elaterio, citius, validiuſque ſeſe conſtringendo, ora vermicularium occludat, fluxumque per hanc partem lactis imminuat, uberiorque fit in mammas lactis refluxus.

3. Si ora vaſorum lacteorum anguſta nimis appareant, necdum a partubus dilatata, adeo ut facilius occludantur, ac proinde maximam partem lactis uterini in mammas transfundi cogant.

Copia lactis in mammis ab unica harum cauſarum derivare poteſt, ſed modica apparebit; uberior, ſi a duabus cauſis procedat; maxima vero, ſi a tribus ſimul junctis.

Mulieres, quæ multum comedunt, difficulter digerunt, præſertim cum debili ſtomacho gaudeant, ut frequenter accidit: chylus, quem ipſæ ſuppeditabunt, imperfectus erit, facile aceſcens, & lac ab hoc chylo derivatum, ſimilem indolem praſeferet. Idcirco lac hujuſmodi male conſtitutum, in ſanguinem aget, pari ratione ac fomes febrium intermittentium, & ſpeciatim, febris quotidianæ; levem itaque horrorem, & anomalum excitabit, quem ſubſequetur modica febris, facile recrudeſcens, ut obſervatur in *ſecundo ſtadio*.

III. Tandem lac in mammas affluet celeriter, & copioſe, amplum tumorem producendo, cum tenſione, duritie, calore, rubore, dolore, & inflammationis minis, quæ phenomena mammas non modo, verum axillas, collum, & thoracem afficient, tribus ſequentibus caſibus.

1. Si puerpera magnopere comedere ſoleat, ex pravis potiſſimum cibis, nullum in geſtatione, aut a partu regimen ſervet.

2. Si uterus maxima elaſticitate donatus, prompte, penituſque coeat, ac proinde omnino, & celeriter ora vaſorum lacteorum compingat.

3. Si hujuſmodi orificia vermicularium natura valde compacta ſint, vel nondum a partu dilatata, ut *in tertio ſtadio* contingit.

Facile ex anteactis colligitur, quomodo hujuſmodi cauſæ, copiam lactis augendo, ejuſdemque in uterum fluxum intercipiendo, quantitatem illius in mammas refluentis augere debeant; eoque magis, cum earum plures ſimul concurrant.

Digitized by Google

In hujuſmodi mulieribus chylus plerunque deterioris indolis eſt, ac in præcedentibus caſibus, revera acidus eſt, uti lac ab illo derivatum, ita ut hujuſmodi lac cum ſanguine circumactum eoſdem effectus gignat, ac fomes febris tertianæ, videlicet intenſum horrorem, quem febris ardens ſemper ſubſequitur.

§. III.

Symptomata.

1. **V**Idimus ſuperius, cum de cauſis egimus, quæ ubertim in mammas paullo poſt partum lac impellunt; ipſaſque inflant, tendunt, indurantque, cruciatuſque plus minuſve vividos, eas tumefaciendo, pariunt; tandem calorem, ruborem, & ipſam inflammationem inducunt, ſanguinis circulum retardando, aut intercipiendo.

2. Hic tumor mammarum cum tenſione, duritie, calore, atque dolore per vaſa lymphatica glandulis axillarum communicatur; & cum lac tunc ſpiſſum ſit, ejuſdem maxima pars moratur, cumulaturque, tumorem, tenſionem, calorem, atque dolorem eouſque producendo, ut ægræ extenſis brachiis neceſſario decumbere debeant.

3. Hæc ſymptomata thoracem etiam adoriuntur, quia vaſa lymphatica harum partium alio tempore ad lympham transducendam deſtinata, cum in turgidas mammarum veſiculas deponere lympham minime valeant, œdemati thoracis phlegmonoſi etiam quandoque occaſionem præbet, quod reſpirationi officit.

4. Quandoque eadem ſymptomata collum etiam infeſtant, cum ejuſdem lymphatica vaſa pariter propriam lympham deponere nequeant; neque in mammas, neque in axillas, ex quo colli œdema frequenter producitur, collumque difficulter rotatur.

5. Hæc phenomena vehementiora ſunt juvenibus primiparis, quia proprium regimen minus attendunt, tum quia in ipſis uterus elaſticus magis eſt, & ora vermicularium arctius, citiuſque occludit, ſimulque vaſa iſtiuſmodi, nondum a multiplici partu diſtenſa, anguſtiora eſſe ſolent; contra vero in mulieribus de proprio regimine magis ſolicitis, quæ pluries pepererint, eadem phenomena leviora apparent.

6. Copia lactis, quæ inflat, atque dilatat vaſa mammarum, extendit pariter canales lactiferos, qui in papillas deſinunt; cum id contingat, lac erumpens tenſionem tollit, & levamen affert. Hoc ſolamen rarum eſt in primiparis, ſed frequentius in iis, quæ pluries pepererunt, præſertim ſi lac præbuerint. Obſtetrices dicunt tunc, *lac aſſurgere*.

7. Lac pariter in vaſis uteri cumulatum, interdum ora eorum ſuperat, & per hanc viam exitum petens, affluxum in mammas demit, levatque ægrotantem. Obſtetrices dicunt tunc, *lac deorſum ferri*. Hoc levamen frequens eſt in illis, quæ plures fœtus ediderunt; rarum tamen in primiparis.

8. Quando ambæ hujuſmodi cauſæ deſint, vel impares ſint ad ſubducendum lactis in mammas influxum, quod in ipſis ſubſederit, neceſſario per viam reſolutionis diſſipari debebit, videlicet per venas lymphaticas reſorberi, quæ ipſum in glandulas axillares deferant, ubi ab aliis venis amplioribus recipiatur & per vaſa rorifera bilis in venam ſubclaviam ſiniſtram tranſductum, ibi ſanguini remiſceatur. Nec reſolutio diutina, & difficilis eſt, ipſi tamen

ſuſ-

ſuffragatur, tum lympha ab extrinſeco thoracis adveniens, quæ in mammas evecta, affluentes, cumulatumque lac ſolvit, cum lympha ex brachiis redux, quæ pariter ſenſim lac in glandulas axillares translatum diluit, obviumque ejuſdem circulum promovet.

9. Febris lactea, & ephemera, tum intermittentis acceſſus in profuſos ſudores deſinunt, copioſum mictum, aut albi fluxum. Hæ evacuationes a ſanguine demunt lac, ubertim ipſis remixtum, ut evincit odor lacteus ſudoris, atque urinæ, ſimul ac ipſum lac, quod in dejectionibus recognoſcitur.

10. Quando lac copioſe in mammas influit, & reſolutio nulla ratione, aut imperfecte abſolvitur, inflammatio frequenter accidit, quæ in abſceſſum deſinit, & hic in ulcus convertitur, ſed de his affectibus *l.* 4. differemus.

11. Tandem in mammarum infartibus, reſolutio difficulter ita obtinetur, ut durities in ſcirrhum, aut cancrum deſinentes ſuperſint, quas libro ſequenti *de Morbis Mammarum* explanabimus.

§. IV.

Diagnoſis.

OMnia in hoc morbo ſatis conſpicua ſunt: febris lactea ita recognoſcitur, ut facile præoccupari poſſit; tres ſtatus hujus morbi perbelle patent; modo parum morbi theoriam attendamus, cauſæ pariter innoteſcunt; ceteroquin hujuſmodi indago ſupervacanea eſt, cum nihil pervertat curationis ordinem.

§. V.

Prognoſis.

PRognoſis æquali certitudine gaudet; *primus* ſtatus translationis lactis in ſinum periculo vacat, neque remedia poſtulat; *ſecundus* ſtatus, quamvis aliqua ratione periculoſus, paucis auxiliis indiget, modo puerpera de bono regimine ſatagat; *tertius* igitur ſtatus duntaxat periculo ſubeſt, quod vel ex parte mammarum, vel ex parte febris eſt.

I. Ad mammas quod attinet;

1. Tumor, quem lac in hoc ſtatu inducit, inflammationem parere, & hæc in abſceſſum, aut ulcus deſinere poteſt.

2. Si reſolutio lactis imperfecta obtineatur, in mammis durities ſupereſt, quæ in ſcirrhum, aut carcinoma facile degenerat.

II. Quo ad febrim ſpectat;

1. Si lac, quod ipſam excitat, acidum valde fuerit, febris intenſior, & revera acuta excitabitur, quæ infartum cerebri cruentum, ac proinde ſoporem, delirium, aut *comam vigilem* parere poterit, ſed & inflammationem pulmonum, & peripneumoniam.

2. Si in primis viis morboſus fomes extiterit, ab indigeſtis cibis collatus, ipſe a potu dilutus, aut a febri ſolutus in ſanguinem tranſiens, febrim duplo tertianam excitabit, quæ ſibi propria incommoda præſeferet.

§. VI.

Curatio.

I. P*Rimus* ſtatus ordinatus potius videtur Naturæ motus, quam morbus, & magis medentis diligentiam, quam pharmacopolæ pulveres exigit.

Sinus itaque unico, vel duplici linteo molli, & attrito eſt cooperiendus, collum ſimili linteolo circumveſtiendo, ut fotus lac fluidum fervet, impediatque ejuſdem in mammis ſtaſim.

Pro vulgari potu decoctio plantæ capillaris, aut chamęmeli affatim venit propinanda, ut lac facilius diluatur, ſudor promoveatur, lotii, alvique fluxus cieatur, ac proinde lactis ubertas ſubducatur.

Unicum, vel duplex cliſma erit injiciendum, ex decoctione confectum foliorum artemiſiæ, aut matricariæ, pauco butyro recenti, aut oleo amygdalarum dulcium addito.

Tandem ſimplici jure ægra nutrienda videtur, donec lactis influxus deſiſtat, atque mammæ priſtinum volumen recuperent.

II. *Secundus* ſtatus eandem diligentiam poſtulat, ſed paullo plura auxilia.

Sinus enim obtectus, calidusque erit detinendus; præterea embrocationes uſuveniunt ex oleo tepenti amygdalarum dulcium, aut chamęmeli, inſuper goſſypio, mollibusque linteis mammas cooperiendo.

Cliſmata parum purgantia erunt intromittenda, ex lenitivo, catholico duplo, aut ſapone albo parata.

Propinari largitus poterit tepens decoctio chinæ radicis, ut lac facilius attenuetur, obviumque circulum proinde ſubire valeat.

Quotidie ſimul cyathi aliquot erunt exhibendi infuſionis thei, aut veronicæ, ut ſimiles effectus obtineantur.

Tandem tenuior diæta erit præcipienda, quam in præcedenti ſtatu.

III. *Tertius ſtatus* eſt revera morbus, præſertim quando tumor mammarum magnus, & doloroſus ſit, febriſque adſit. Tunc cautelis ſupra enunciatis plura remedia addi debent, quæ morbum imminuant.

Loco embrocationum bis in die mammæ fricari poterunt cum melle fuſo, & tepenti, folia braſſicæ applicando ſub cineribus excocta, quæ pariter axillis apponi poterunt; caveto tamen ab applicatione olei roſati, aceti, aut linteorum omphacio imbutorum, aut vini ſedimenti; nam hujuſmodi remedia, quamvis apud nonnullos uſitatiſſima, repellentia ſunt, atque poſſunt lac in mammis detinere, quod teterrimas conſecutiones haberet.

Larga copia ptiſanæ tepentis propinari poterit, vel copioſus infuſus thei, aut veronicæ citra exacerbationes febriles, ad lac diluendum, & ſudores, aut urinas ciendas.

Cliſmata purgantia cum electuario lenitivo, aut catholico veniunt injicienda, ſimulque erunt exhibenda ſingulo mane apozemata ex borragine, chaerephyllo, cum pauco ſale *de duobus* ad alvum ciendam parata.

Si febris grandior ſit, & tumor ſinus inflammationem minetur, venæ ſectio erit præſcribenda, ex pede tamen, ne lochia ſupprimantur; imo, eodemque tempore fomentationes, & cataplaſmata ſinui applicanda, opportuniſſima erunt, ſed lectorem mittam ad *c.* 2. & 3. *l.* 4. ubi *de Morbis Mammarum* agemus.

Facile itaque patebit, in hoc caſu tenuem diætam eſſe præcipiendam, ex ſimplici jure pullorum plerunque.

Poſtea

Poſtea tamen potior methodus præoccupandi detrimenta *tertii ſtadii*, eſt irrumatio, nequaquam infantis, aut catelli, qui inſufficienter ſugunt, ſed puellæ, quæ pluries ſellaverit, & valide ſugendo aperiat, atque diſtendat canales lactiferos, ut præter lac, quod ipſa attrahit, ex quo ſummum levamen procedit, continuum etiam lactis fluxum promoveat, mammaſque emolliat. Olim hac methodo utebantur mulieres, quæ hodie tamen de propria venuſtate ſolicitæ magis factæ, potius incommoda in hoc morbo obvia pati, & periculo occurſare, quam huic methodo obſequi malunt.

Ipſæ enim contrariam methodum ſequuntur: ubi lac aſſurgat, magnæ embrocationes inſtituuntur, atque mammæ circumveſtiuntur, goſſypio, linteoque quadruplicato cooperiuntur, idemque adverſus tumefactas axillas, aut collum peragitur, & puerpera tali ſtatu perſtat, donec lac evanuerit, atque ita omni via occluſa lactis exitui per papillas, opus hujuſmodi *lac calefacere* appellant. Videbimus infra ſequenti libro, de morbis mammarum locuturi, pravas conſecutiones, quæ ab hac praxi derivant, tum relate ad glandulas ſcirrhoſas, quas hic affectus relinquit, cum ad mammarum indurationem.

Diximus ſuperius, febrim lacteam frequenter aliis duabus admodum periculoſis febribus conſociari. Prior, minuſque periculoſa febris continua eſt duplo-tertiana, quæ producitur ob congeſtionem pravorum ciborum, ab inconcinno regimine in inteſtinis collectorum. Hæ materiæ a copioſo potu dilutæ, & a febri lactea ſolutæ, in ſanguinem tranſeunt, atque febrim continuam recrudeſcentem producunt, plus minuſve vehementem juxta quantitatem, & qualitatem congeſtionis.

Hæc febris, ut reliquæ febres ejuſdem ſpeciei, pertractari debet, prout ſtatus puerperæ ſinit, videlicet ſemel, vel bis vena, lochiorum ergo, ex pede erit incidenda; mane autem propinanda videntur apozemata confecta ex borragine, cichorio, cum pauco ſale *de duobus*, in quibus ebullierit interdum drachma folliculorum, aut rhabarbari, ut primæ viæ evacuentur. Præſcribuntur etiam purgationes, ſi ipſas morbi gradus exigat; ceteroquin ægra ſimplici jure alitur, ptiſanam affatim propinando, & cliſmata injiciendo.

Tandem febri imminuta, ad corticis uſum erit confugiendum.

Altera febris inflammatoria eſt, peracuta, ſeu, ut melius dicam, ardens, ubi caput afficitur, & ægra in ſoporem, delirium, aut *coma vigil* incidit.

Obſtetrices, quæ detrimentum conſpiciunt, & cauſam ſuſpicantur, ſtatim febrim hujuſmodi malignam eſſe pronuntiant; præſertim cum non deſit deleteriæ indolis aſpectus, ſtatim affirmant, febrim ab uteri ſtatu minime derivare, qui mollis, indolenſque a preſſione etiam apparet. Sed revera morbus circa collum, & orificium uteri ſedem habet, quia hujuſmodi partes in laborioſo partu, aut ſub obſtetricis contrectatione multum paſſæ ſunt. De hoc quiſque facile certior fit, modo pubim paulíſper premat, ex quo ſtatim ægra, quamvis ſtupefacta, peculiaribus querimoniis excitabitur. Demum cadaverum ſectiones omne jam dubium abſtulerunt.

Cum hic morbus celeriter progrediatur, in remediorum adminiſtratione erit feſtinandum; idcirco duobus primis diebus bis, terve vena erit ſecanda; ſedes morbi ſectionem ex brachio poſtulat, quod ſecatur utique, modo lochia non amplius fluant; ſed ſi ipſa adhuc erumpant, ex pede vena erit incidenda; inſuper ægra purgari oportet ope apozematum, ſed interdum etiam purgantium validiorum.

Ægra tunc temporis ſimplici jure pullorum alitur, plura lavacra injiciuntur,

tur, largus potus exhibetur, fomentationes, aut cataplaſmata hypogaſtrio applicantur; tandem in vaginam injectiones impelluntur, ex lacte, & decoctione biſmalvæ confectæ; ſed raro hæc remedia optatum effectum præſtant: cum collum, atque orificium uteri partes nervoſæ, & ſenſibiles admodum ſint, inflammatio in gangrænam ſtatim convertitur, & ægra ſeptimo, aut octavo die, & citius quandoque e vivis tollitur.

CAPUT XVI.

De lacte alio revoluto, aut alio retardato.

§. I. *Deſcriptio.*

FRequenter mulieribus adhuc in puerperio eveniunt grandiores in variis partibus infartus, quandoque in partu ipſo, quandoque ſerius a partu.

Hi infartus plerunque œdematoſi ſunt, ſed hujuſmodi œdemata majorem plerunque reſiſtentiam habent, quam obvia œdemata, & magis doloroſa ſunt; dolent præſertim maxime, quando phlegmonoſa fiunt, quod interdum contingit.

Hi infartus, cujuſque indolis ſint, per reſolutionem plerunque diſſipantur, omnino quandoque, non vero ſemper, cum interdum plures glandulas relinquant, modo laxas, ſæpe tamen reſiſtentes, & ſcirrhoſas; quandoque etiam hujuſmodi phlegmonoſi infartus in ſuppurationem vergunt, & abſceſſus efformant.

Hi infartus plerunque partes externas afficiunt, nempe crura, femora, brachia, ſcapulas, collum &c. interdum, ſed raro, partes internas infeſtant, nempe glandulas meſenterii, thymum, aut pulmones ipſos, ut teterrimos morbos inducant, qui ad hunc tractatum minime pertinent. Hi infartus minime ſenſibiles ſunt, ut illi externarum partium, ſed contingunt & ipſi, atque plures obſervationes hoc ſatis evicerunt.

Certum eſt hujuſmodi phenomena a lacte devoluto, aut in aliqua parte retardato procedere. Olim raro ipſa contingebant, ut pene Auctores negligerent; hodie obvia magis facta ſunt, ob rationes infra enunciandas, non ita tamen, ut obſtetrices credunt; nam cum ægræ ipſas conſulant, nullus eſt a partu morbus, qui a lacte devoluto, aut retardato non derivet.

§. II. *Cauſæ.*

OMne lac, quod in mammas irrumpit, illo excepto, quod per papillas extillat, a glandulis mamillaribus ad axillares, & ex his in ſanguinem tranſire debet. Quare in puerperis, quæ lacte exuberant, multum lactis in ſanguinem devolvi debet, quamvis ejuſdem aliqua portio per papillas effugiat; inſuper, ceteris paribus, maxima lactis copia in axillas tranſducetur in illis, quæ lac calefaciunt, aut ejuſdem exitum undique impediunt.

Hoc lac nequaquam ſanguini remiſcetur, quia ſanguis ſpiſſus nimis eſt, uti ipſum lac; cum lympha tamen facilius conjungitur, quia ipſa pro ſua liquiditate lac ſolvit; ſed lacticinoſa fit, ac proinde denſior.

Cum lactis copia in ſanguinem tranſiens, modica ſit, vel lac modice denſum appareat, lympha, quæ ipſo oneratur, quamvis aliquantulum condenſetur,

tur, propriam circulationem tandem ſervabit, non modo in exilioribus lymphaticis venis, verum in cellulis glandularum conglobatarum, quas tranſibit, & in utroque caſu ab hac admixtione nullum incommodum erit ſuperventurum.

Attamen ſi lac in ſanguinem tranſiens, copioſum nimis, aut ſpiſſum fuerit, in utroque caſu lympha ipſo onuſta, cum conglobatas glandulas tranſabire haud poſſit, in earum cavitate detenta, glandulas tumefaciet, & infartus œdematoſos in iis partibus excitabit.

Ex iis conſequitur, quod etiam obſervationes confirmant, infartus lacteos magis obvios eſſe debere in mulieribus locupletibus, quam in pauperibus, quia illæ uberius veſcuntur, & lac craſſum nimis, ſpiſſumque conficiunt. Attamen hæc phenomena in illis potiſſimum frequentiora ſunt, quæ lac calefaciunt, impediuntque ejuſdem exitum: qua de cauſa lactis infartus hodie frequens morbus evaſit.

Plerunque hujuſmodi infartus œdematoſi ſunt, quia niſi lymphæ circulus intercipitur, dum glandulæ ſegniter obſtruuntur; phlegmonoſi tamen crebro evadunt, ſi ſubito glandulæ intumeſcant, ut circumpoſita vaſa ſanguinea comprimant, cruoriſque circulum retardent.

Staſis hæc lacticinoſa utriuſque ſpeciei, duplici de cauſa plerunque externis partibus obvenit, quæ lentiorem, atque difficiliorem reddit lymphæ curſum: *prima*, quia lympha in has glandulas irrumpens, a partibus externis corporis ducitur, frigori expoſitis, quod eam inſpiſſat; *ſecundo*, quia hæc lympha in glandulas jam frigefactas transducitur; contra illa, quæ in internas partes influit, a calidis partibus ſecedit & in calidas glandulas irruit, quibus de cauſis, quamvis lacte onuſta, melius ſuam fluiditatem ſervat. Idcirco enim lactis infartus crebrius, crura, femora, brachia, ſcapulas, collum, & aures aggreditur; raro vero meſenterium, thymum, pulmonem infeſtat, quamvis tamen non ſemper excipiantur.

Theoriam hujus affectus perſcrutantes reri poſſent, cauſam ejuſdem generalem eſſe; idcirco univerſas glandulas conglobatas afficere debere, & univerſum corpus labefactare. Sed facile conſtat, hanc generalem cauſam pro circumſtantiarum varietate, modo haſce, modo illas glandulas afficere, quia hic glandulæ magis, quam illic conſtipatæ, frigefactæ, aut compreſſæ ſunt, quædam vero ictibus labefactatæ, alio modo deturpatæ, ut facilius infartum ſubeant. Hujuſmodi exempla haud rara ſunt; anne frigus in omnes corporis partes agit? Nihilominus rheuma univerſale non producit, & aliqua localis cauſa, ſæpe ignorata, actionem certam partem verſus ſpeciatim dirigit.

§. III. *Symptomata.*

1. IN lactis infartu œdema ægrotantis partis fortius, denſiuſque eſt ceteris obviis œdematibus, ſimpliciter lymphaticis, quia humor lacticinoſus ſubſidens, lympha ſpiſſior eſt, ac proinde vaſa melius implet, minuſque emollit.

2. Hoc œdema vulgari œdemate magis dolet, quia pars, cum tenſa magis, minuſque emollita ſit, nervi facilius debent diſtendi, atque diſtrahi, intenſioremque ſenſum parere.

3. Tenſio, reſiſtentia, atque dolor ſæviores fieri debent in lacteis infartibus, quando œdema phlegmonoſum evadit, quia tunc vaſa turgidiora ſunt, nervi magis tenſi, atque diſtractioni obnoxii.

H 4 4. Fre-

4. Frequenter evenit, ut lympha lactea, quæ œdematoſos infartus producit, cum ubertim collecta ſit, ſanguiſque, qui phlegmonoſos facit, retardatus, obvium curſum recuperent. Ex una enim parte calor, qui in ægrotante parte excitatur, hoſce humores commovet, & copioſus potus ipſos ſolvit; ex altera, remedia, quæ parti applicantur, canales emolliunt, & permeabiles reddunt, ut ſenſim propriam circulationem adquirant ſtagnantes latices, & omnis evaneſcat infartus.

5. Quando reſolutio perfecte abſolvitur, nihil ſupereſt in affecta parte; frequenter tamen nodi ſuperſunt, qui ipſæ glandulæ ſunt, adhuc aliqua ratione tumentes; interdum etiam hujuſmodi glandulæ, quamvis turgidæ, molles tamen apparent, ut perfecta reſolutio expectanda videatur; quandoque tandem duræ, & ſcirrhoſæ fiunt, ac tunc reſolutio longa, difficilis, & incerta plerunque evadit. In hoc poſtremo caſu morbus facile recrudeſcit, præſertim ab aeris mutatione.

6. At ſi lympha lactea in œdemate ſimplici, vel ſanguis in œdemate phlegmonoſo ſegniter reſolvantur, hi humores prout calori partis, & fibrarum oſcillationibus ſubjiciuntur, naturam mutabunt, & in pus convertentur, præſertim ſanguis, qui magis diſpoſitus eſt, abſceſſumque efformabit, qui ulcera producet, curatu difficillima, de quibus alibi loquemur.

7. Glandulæ conglobatæ eæ ſunt, quæ frequentius infarciuntur, quia majorem copiam lymphæ lacteæ refrigeratæ recipiunt; nihilo tamen minus, & in reliquis partibus lac deponi poteſt, quia nulla eſt pars corporis, conglobatis glandulis, etſi exiliſſimis, deſtituta; infartus tamen proportionales ſunt magnitudini, & numero harum glandularum.

§. IV. *Diagnoſis*.

Lactis infartus in partibus externis oculis ſe offert; eſt tamen a rheumate diſtinguendus, cui valde congruit, ab ipſo vero differt in his: 1. Quod inflammatorius haud eſt, vel raro, aut parum inflammatur. 2. Quod minus dolet, quam rheumaticus affectus. 3. Tandem quod partum ſubſequitur, ob lac nondum evacuatum; non vero ob varias, & diverſas cauſas, quæ rheuma faciunt. Ceterum error parvi momenti foret; nam remedia, quæ lacteo infartui conveniunt, rheumati idonea, vel ſaltem innocua evaderent.

Difficilius eſt cognoſcere lacteum infartum partium internarum; nihilo tamen ſecius, ſi partum, aut ſuppreſſionem lactis ſubſequatur, etſi ipſe citra cauſam manifeſtam ſuboriatur, præter fixum dolorem in aliqua parte interna, qui functiones hujus partis labefacit, ſuſpicari licebit, lac detentum eſſe, ſi potiſſimum glandulæ doleant; ergo exhiberi poſſunt remedia generalia, in lactis depoſitu enuncianda, eoque magis, cum mitiora ſint, & citra noxam, etiamſi deciperemur, adhiberentur.

Tandem certo cognoſcitur ſpecies externi lactis infartus, nempe, ſi in œdema, phlegmone, ſuppurationem, aut abſceſſum vergat, tum cauſa morbi, cum unica ſit, negligentia ſcilicet evacuandi lac.

§. V. *Prognoſis*.

1. Lactis infartus, ſive melius dicam, depoſitio in aliquibus corporis partibus, raro periculum minantur, quia lympha lactea, quæ ipſum producit, raro in ſuppurationem, aut gangrænam deſinit; ſed diutinus, curatu-

que

que difficillimus affectus eſt, quia excretoria glandularum lacte turgentium, per quæ reſolutio fieri debet, haud facile recluduntur.

2. Infartus lactis phlegmonoſus, œdematoſo periculoſior eſt, quia ſanguis in phlegmone remoratus, majorem dolorem parit, quam in œdemate, febrim inducit, & ſuppurationem, aut gangrænam intentat.

3. Omnium periculoſiſſimus eſt lactis infartus ſuppuratus, quia natum ulcus, ſpumoſum evadit, difficulter detergitur, atque cicatrizatur, niſi omnis lactea lympha evacuata fuerit, eoque affluere impedita.

4. Lactis infartus in partibus internis ſero reſolvuntur, quia needum topica reſolventia applicari poſſunt; hoc tamen parvi penditur, quia lympha lactea ob circumſtantium partium calorem tantam fluiditatem ſervat, ut omnem noxam avertat.

§. VI. *Curatio*.

Ut lactis infartui medeamur, perfecta reſolutio erit fovenda, tres ſequentes indicationes abſolvendo.

I. Lympham lacteam diluere in affectam partem affluentem, ut facilius effugiat.

II. Quantitatem ejuſdem, tum a parte affecta, tum a ſanguine demere, ut reſolutio citius conficiatur.

III. Turgentes glandulas relaxare, ut facilius ſinant lymphæ lacticinoſæ tranſitum.

1. Altera harum indicationum abſolvitur, largum propinando infuſum capillaris, chamæmeli, aut decoctum radicis *arundinis*, aut chinæ dulcis; plures propinando cyathos thei, aut vulnerariæ; quotidie mane jejuno ſtomacho cyathum ptiſanæ ſudoriferæ ſimplicis, aut purgativæ exhibendo.

2. Altera indicatio unicam, aut duplicem venæ ſectionem ex brachio, aut ex pede inſtitutam poſtulant, lochiorum conditioni, tenſioni, dolori, atque phlogoſi infartus proportionatam; deinceps apozema quotidie mane erit exhibendum, cum cichorio ſilveſtri, chærephyllo, & naſturtio aquatico confectum, cui additur drachma, vel cum ſemiſſe ſalis *de duobus*. Præterea purgabitur ægra quarta quoque die, cum potione circumſtantiis accommoda, vel cliſmata ex decoctione matricariæ, artemiſiæ, paucove lenitivo, aut catholico parato.

3. Varia topica applicantur, præſertim circa morbi centrum, ut infarcitæ glandulæ emolliantur. Hujuſmodi ſunt cataplaſmata *de mica panis*; & lacte oryzæ excoctæ cum pauco melle; lintea lixivio nitri imbuta, crebroque renovata.

4. Rebus ita diſpoſitis, cum reſolutio jam propinqua videatur, erit fovenda ſequentibus auxiliis. Hujuſmodi ſunt lintea, aqua vitæ camphoratæ imbuta, juſcula vinoſa, emplaſtrum cicutæ &c. ſed quod magis efficax evadit, crebra circa partem affectam conſtricatio, quæ oſcillationes excitando, reſolutionem magnopere promovebit.

5. At ſi ſuſpicemur, infartum in ſuppurationem converti, ſuppuratio erit promovenda, cataplaſmata applicando ex cæpis liliorum, pulpa malvæ, aut brancæ-urcinæ, cum theriaca parata, & ſuper telam extenſa. Uſuvenit etiam emplaſtrum *diacbylum* cum *gummi*, & putrefacta jam materie, inciditur abſceſſus in parte magis declivi, ulcuſque vulgari methodo pertractatur, quam explicabimus infra, cum *De Abſceſſu Mammarum l.* 4. *c.* 4. locuturi erimus.

6. Tandem ſi reſolutio imperfecte perficiatur, & glandulæ tumefactæ, potius quam emolliantur, magis indureſcant, cum id eſſet continens cauſa crucia-

ciatuum in parte affecta; ideo reſolutio erit ineunda, applicatione emplaſtri compoſiti ex partibus æqualibus emplaſtri de-Vigo, & emplaſtri de mucilaginibus; tum interno uſu martialium, & mercurialium non purgantium, ſed attenuantium; verum etiam emmenagogorum, ſi ægra menſibus deficiat. Tandem poſtremum erit auxilium, aquas thermales propinare, & balnea, aut embrocationes ſubminiſtrare.

En vobis remedia in lactis infartus commendata. Non omnia ſunt exhibenda; plerique lactis infartus pauca eorum poſtulant; quinimo mitiora ſunt eligenda; meum tamen eſſe cenſui, potiora indicare, quæ in deteriori caſu eſſent uſurpanda. In morbi pertinacia tenuem diætam proſequi oportet, prout febris invaluerit, nec ne.

CAPUT XVII.

De Mola.

§. I. *Deſcriptio.*

Mola eſt maſſa informis, lurida, plerunque ſphærica, ſine oſſibus, fibroſa, quæ in utero, ſimul ac conceptio, efformatur, & eadem incommoda graviditatis parit, imo ſæviora; Græci appellarunt hanc maſſam Μύλη, configurationis ergo; Latini vero *molam* dixerunt.

I. Dantur molæ variæ magnitudinis; aliæ manipulum non ſuperant; aliæ caput adæquant. Hæ poſtremæ penitus ſphæricæ ſunt, quia ab utero circumveſtiuntur; aliæ perfecte rotundæ non ſunt, quamvis ſphæricam figuram aliqua ratione ſervent, ſed angulos, aut prominentias oſtendunt.

Dum hæc maſſa tranſverſim ſecatur, obſervatur ipſa innumeris fibris tendineis, aut membranaceis contexta, quæ invicem interſecantur, & quarum intervalla pulpoſa, aut ſpongioſa materie replentur, quæ nullam ſpeciem exhibet.

Molæ non unam denſitatem ubique præſeferunt; grandiores in peripheria quatuor tranſverſos digitos craſſæ apparent; reliquæ multo minus. Hæc ſpiſſitudo imminuitur, & quandoque penitus deeſt in oppoſita parte, quæ mollior perſtat, ut pars denſior integrum circulum non perficiat. In hac parte plerunque cavitas reperitur lymphatica ſeroſitate repleta, & a denſiori membrana conflata. Magnitudo hujus cavitatis non ſequitur volumen totius molæ, modo enim anguſtior in amplioribus, modo latior in exilioribus apparet.

Sæpe in hac cavitate exiguum corpus, exſiccatumque reperitur, quod magnam formicam, vel apem interdum æquat; quandoque etiam latius, & filipendulum fornici cavitatis adhærens, ex ea parte, quæ ſpiſſior eſt. Videbimus infra, hoc corpus eſſe ſceleton exigui embryonis. Quod ſi in omnibus molis non conſpiciatur, vel evanuerit diligentioribus obſervatoris oculis, vel fuerit ob propriam mollitiem ſolutum, ut in abortu duplicis menſis evenit, ubi embryo interdum deſtruitur, & perperam pro falſo germine habetur.

Molæ quandoque uteri fundo adhærent, grandiores præſertim, ut placenta; exiles vero per uterum fluctuant.

Plerunque mola in matrice incomitata eſt; obſervationes (a) tamen docent, interdum cum infante ſejunctim exiiſſe.

II. Al-

(a) Scholiographus Hollerii, *de morbis internis*, ad Caput *de Mola*. Marcellus Donatus, *Hiſtor. medic. mirabilis l.* 4. *c.* 22.

II. Altera ſequitur molæ ſpecies rarior, ſed magis regularis: hæc eſt mola *hydatidica*, ita vocata, quia conflatur ex innumeris hydatidibus, videlicet veſiculis diaphanis, lympha liquida repletis. Hæ hydatides ſunt variæ magnitudinis, a grano milii ad ovum columbi, & ultra; ſingulæ pediculis inſtruuntur, qui tamen ſimul juncti racemum efformant, cujus grana diſtincta, & fluctuantia ſunt.

Binas obſervavi: priorem mulierculæ monſtrum credebant, & parturiens ipſam peperiſſe verebatur. Eam ſedulo perſcrutavi, & ex aliqua parte vulgarem molam æmulabatur; reliquum erat ex hydatidibus conflatum. Volumen complexim harum hydatidum maximum erat, & triplum vulgaris molæ æquabat. Nil proinde eſt mirandum, quia lympha, quæ haſce hydatides replet, pondus molæ valde augere debet. Altera mola, quam conſpexi, deſcriptam pene referebat, ſed minus extendebatur.

Hujuſmodi materies animadverſionem haud reticendam ſuppeditat, circa ſegnitiem, qua in Arte Medica nova inventa diſperguntur. Paulus Portal (a) Chirurgus Pariſienſis, qui ann. 1680. inter vivos erat, molam hydatidicam obſervavit; deſcriptio ejuſdem, & figura perfectæ obſervationis ingenium attulit; nihilominus tamen hydatides non recognovit, quamvis multo ante a pluribus deſcriptas.

III. Tertia molæ ſpecies inſuper obſervatur, a præcedentibus diſtinguenda. Hæc mola plerunque ovum pulli adæquat, vel manipulum haud ſuperat. Cum reliquis quoad ſubſtantiam convenit, ſed durior, compactiorque eſt, nulla cavitate continetur, rotundam figuram æmulatur, angulis tamen, ut prima ſpecies, acutioribus etiam inſtruitur.

IV. Nihil mirari oportet, ſi fabulas aniles prædicaverint, fortaſſe ob configurationem molarum primæ, & tertiæ ſpeciei, quæ obſtetricum, aut mulierculárum imaginationem excitarunt. Si ipſis credendum eſſet, (b) interdum mulieres peperiſſent animalia mortua, nempe talpas, teſtudines, aut viventia quadrupedia cum unguibus arcuatis, ex quibus hæc monſtra *barpyas* appellarunt; ſimulque molas, quæ per cubiculum volitantes, mulierculæ *molas volatiles* dixerunt. Non defuere Medici, qui ipſis fidem dederunt, ac inſcienter publici juris fecerunt. Deinceps his futilibus rebus ineptiora addiderunt circa generationem molarum; miror profecto, Medicos tunc temporis magni nominis deceptos eſſe (c). *Moleſte fero tanta ingenia ... in tam leves, ne dicam ineptas, ſententias incidiſſe*. Haſce opiniones oſtendendo, aut refutando tempus non tero, veritas ſufficit ad larvas, fabulaſque hujuſmodi retundendas.

§. II. *Cauſæ molæ primæ ſpeciei*.

Veroſimiliter veteres Medici abhorruerint molas incidere, nam breviſſima indago earum indolem & formam declaraſſet. Reperitur in mola, quando recluditur, cavitas ſphærica, & membranacea; hæc cavitas ab amnio, & chorio producitur, ubi embryo locari ſolet. Hæc cavitas lympha viſcida repletur, quæ eſt ſerum lymphaticum amnii inſpiſſatum. In hac cavitate ſuſpenſum

(a) Praxis de Partubus. *Obſerv.* 40.

(b) Facile crederem, molæ nomine abutendo, Auctores molis plures monſtruoſas conceptiones deſignaſſe, quod convenit cum molis viventibus, quæ indicia palpitationis, vel reſpirationis, & commotionis præbuerunt. Sed hanc excuſationem etiam admittendo, notantur tamen credulitate, dum narrant, molas deambulaſſe, aut volitaſſe, inter quos eſt notatu dignus Cornelius Gemma, *de divinis naturæ caracteriſmis l.* 1. *c.* 6. Levinus Lemnius, *de occultis naturæ miraculis*, *l.* 1. *c.*2. Thomas Bartholinus, *Act. Hafnientium Volum.* 1. *Ob.* 26. *p.* 56. *&c.*

(c) Cicero, *de Natura Deorum l.* 1. 21.

ſum obſervatur corpus diverſæ magnitudinis, & figuræ; quod embryo erat, nunc ſiccatum, per pediculum membranæ, ſive fornici hujus cavitatis nectitur, ubi mola denſior eſt. Hic pediculus funiculus umbilicalis erat, in placentam inſertus.

En igitur vobis ſolutum ænigma. Mola vera conceptio eſt, in qua 1. embryo periit, & cum funiculo exſiccatus fuit; 2. cavitas amnii in eodem ſtatu perſtitit, quo erat, tempore necati embryonis; 3. ſeroſitas lymphatica hujus cavitatis inſpiſſata eſt; 4. tandem placenta adeo increbuit, ut haud amplius internoſceretur. Si quatuor hujuſmodi facta explicaverimus, natura, & cauſæ molarum patebunt; quod aggredimur.

I. Embryo primo, ſecundo, aut tertio graviditatis menſe leve corpuſculum eſt, perquam minimis impreſſionibus ſubjectum, ut mirari haud oporteat, ſi quis pereat. Levis enim infartus, exiguuſque placentæ tumor ſufficit, ut communicatio placentæ cum embryone intercipiatur; exigua obſtructio funiculi umbilicalis; ſalſedo lymphæ amnii: tandem aliqua in corpuſculo animalis perturbatio, totidem eſſe poſſunt cauſæ jacturæ embryonis, & cum neque circulus, neque nutritio in ipſo perficiatur, in illa cavitate natans compingi, atque exſiccari neceſſario debet. Idem evenit de funiculo umbilicali dempta nutritione.

II. Duæ membranæ, quæ embryonem complectuntur, chorion nempe, & amnios, nutriuntur ab affluente ſanguine arteriæ umbilicalis; ſed hæc arteria a morte fœtus, circulo jam intercepto, cruorem amplius non ſuppeditat; ergo membranæ amplius dilatari impotes erunt, & in eodem ſtatu manebunt.

III. Lympha in ea cavitate contenta, haud renovari, aut augeri poterit, quia arteria umbilicalis huic uſui dicata, ſanguinem necdum ſuppeditare valet; ergo perſiſtentia, & loci calore tenuiori parte diſſipata, magis inſpiſſabitur.

IV. Quoad placentam, ipſa magnopere increſcit, quia utero adhæret, a quo per appendices venoſas, & vaſa vermicularia omnem ſanguinem & lac recipiunt, fœtui dicatum. Hi duo humores per integram placentæ ſubſtantiam diſtribuuntur, ope propaginum ipſius arteriæ umbilicalis, quæ diametrum, & uſus ſibi proprios adhuc ſervant; ergo placenta adhuc nutritur, imo eo magis quam in graviditate, ut ſpiſſior, latiorque evadat, vix pro placenta recognoſcenda.

Id tamen placentæ tantummodo convenit, quæ utero adhæreat. Cavitatis extenſionem inveſtigando, quæ fœtum complectebatur, non abs re videtur molas ſecundo, aut tertio menſe graviditatis produci. Tunc vero placentæ nexus adhuc debiles ſunt; quare frequenter placenta tunc ab utero diſtrahitur, ſi mulier gravida ſuccutiatur. Decidens vero ipſa in uteri cavum, non amplius creſcit, ſed per aliquod tempus conſervatur. Hæc molæ ſpecies exigua eſſe ſolet, a reliquis tamen non abſimilis, niſi quod cum exigua ſit, molæ ſpeciem non omnino oſtendit.

Pro reliquis vero placentis adhuc matrici adhærentibus, aut nondum ſuccuſſionibus obnoxiis inhærentes perſtant, atque increſcunt. Earum nexus in diem validiores fiunt, prout volumen increſcit, & hinc nata mola valide utero adhæret, non modo ad finem uſque geſtationis, ſed ultra etiam; nam obſervationes proſtant mulierum, quæ quindecim menſes, duos, aut quatuor annos, vel per integrum vitæ curſum molam geſtarunt. Merito ducitur, hujuſmodi molas ampliſſimas evadere, a placenta omnino cooperiri, minuſque naturalem placentæ formam oſtendere.

§. III.

§. III. De cauſis molæ ſecundæ ſpeciei.

MOlæ hujus ſpeciei per placentam efformantur, quæ converſa eſt in innumeras veſiculas lympha repletas, ſive hydatides ſimul pediculis junctas, informi maſſæ adhærentes, quæ reliquum placentæ videtur. Fuſe locuti ſumus de hydatidibus in Tractatu *de Tumoribus l. 3. c. 2.* ubi naturam, & formationem hydatidum explicavimus. Quare, ne crambem recoquamus, Lectorem ad hujuſmodi opus mittimus.

Sufficit animadvertere, in molis hydatidicis, quas perſcrutavi, ſubſtantiam quandam ſpongioſam dari, quæ placentam ad amuſſim æmulabatur, & a qua hydatides pendebant. Fruſtra membranarum chorii, & amnii veſtigia perquiſivi; ſed cum hæ membranæ exiles admodum fuerint, tempore deſtructi fœtus, ideoque haud poſſibile fuit, aliquid recognoſcere.

Non auderem fateri, molam hydatidicam diu utero necti. Portionem ſaltem ſpectatam placentæ, in mola hujus ſpeciei ſuperſtitem, non adeo grandiorem detexi, ut molæ pondus propria adhæſione diutius ſuſtinere valeret. Donec vero utero adhæreat, hydatides creſcere facile poterunt; nam ſemel diſrupto nexu, cum nulla amplius adſit communio vaſorum uteri cum placenta, neque hydatides naſci, neque creſcere poterunt.

§. IV. Cauſæ molæ tertiæ ſpeciei.

IN hac molæ ſpecie neutiquam cunctabimur; certum enim eſt, hujuſmodi molas fruſtula placentæ eſſe præcedentium conceptionum, quæ in utero relicta, ſine adhæſione fluctuantia ſervata ſunt, quin ipſa ſuſpicionem ingerant, cum neque menſes, neque conceptionem impediant. Ruyſchius plures hujuſmodi (a) obſervavit, quas in ſuis operibus deſcripſit.

§. V. Symptomata.

1. MOlæ duarum primarum ſpecierum veræ conceptiones ſunt, ſaltem ad ſecundum, vel tertium uſque menſem, ideoque obvia phenomena juncta habent graviditatis, inappetentiam, palpitationem, vomitum, &c. Quare non decipiuntur mulieres, quæ primo concepiſſe credunt.

2. Hujuſmodi ſuſpicio tamen quarto menſe evaneſcit, quia infans tunc aliquam commotionem oſtendere deberet, nulla vero gaudet mola; nihilo tamen minus interdum feminæ fœtum geſtare ſibi blandiuntur, ſed immobilitas molæ ſubinde omne dubium eliminat.

3. Juxta illud tempus, mola plerunque ab utero diſtrahitur, & ſine augmento ibi ſtabulat, cum exigua tamen ſit, nam ſi grandior fuerit, diutius utero nectitur, & admodum inſuper creſcit.

4. Exiguæ molæ per uterum fluctuantes, quaſi lapides, in latus decumbentis feminæ decidunt; non ita tamen ampliores molæ faciunt, quæ pro diuturniori cohæſione pendulæ perſtant.

5. Exilioribus molis ab utero ſemel diſtractis, vaſa lactea, & appendices occluduntur, & catamenia periodice reſtituuntur; hoc tamen non evenit, quando grandiores molæ adhærent, quæ omnem ſanguinem cum lacte reſorbent, impediuntque menſtruationem.

6. In

(a) Obſerv. Anatomic. Obſ. 28.

6. In exiguis molis conceptio fieri poteſt, quia menſes regulariter apparent; imo obſervationes nonnullæ habentur mulierum, quæ molam gerentes conceperunt; molæ tamen, quæ menſibus officiunt, conceptionem etiam intercipiunt.

7. Molæ hydatidicæ cavitatem uteri replent, & citra grave incommodum, ventris, & pondus abdominis augent.

8. Quo ad exiguas molas tertiæ ſpeciei attinet, ipſæ neque tumorem, neque pondus augent. Sollicitæ feminæ aliquid in corpore fluctuare perſentiunt, pleræque tamen hoc ignorant, niſi molas expellant.

§. VI. *Diagnoſis*.

Ipſa difficilis eſt, & fuſiorem declarationem poſtulat.

I. *In molis primæ ſpeciei*, quando ipſæ grandiores ſunt, cum graviditate, aut hydrope, vel ſcirrho, aut ſteatomate uteri confundi poſſunt; ſed modo parum attendamus, facile diſtinguuntur.

1. In graviditate enim infantis motus a quarto ad decimum uſque menſem percipitur; nullus tamen in molis.

In graviditate, niſi media hypogaſtrii regio intumeſcit, ubi infans longitudinaliter locatur; in molis vero, quæ ſphæricæ ſunt, undique æquabiliter venter intumeſcit.

In graviditate, abdomen umbilicum verſus elevatur, ubi caput infantis perſtat; in mola, quæ ſphærica eſt, nulla apparet acuminata prominentia.

2. In hydrope uteri, cum primum infeſtat, mulieres incommoda graviditatis non patiuntur, inordinatum nempe appetitum, cordis palpitationem, vomitum, &c. quæ initio molæ obſervantur.

In hydrope uteri, æquabiliter tenditur venter; in mola vero magis ſuperius, quam inferius.

In hydrope uteri, ex uno latere pulſando, ad alterum oppoſitum motus, & pulſus transfertur, quod Græci *ἀντιτυπία* appellarunt; nihil tamen in mola perſentitur.

3. In ſcirrho, dum ipſe producitur, incommoda graviditatis ægræ non perferunt; utique tamen in mola.

Scirrhus poſtulat multum temporis, ut grandior fiat; mola a quinto, vel ſexto menſe maximum volumen adipiſcitur.

Scirrhus offert tumorem inæqualem, & reſiſtentem; mola vero tumorem mollem, & æqualem.

4. Tandem uteri ſteatomati incommoda graviditatis minime præeunt; molam vero jugiter ipſa præveniunt.

Steatoma lente progreditur; mola vero celeriter.

Animadvertendum tamen eſt, pluries Medicos ſumpſiſſe ſteatomata, aut polypos uteri, pediculo exili a conatibus diſrupto inſtructos, pro veris molis; quod anſam præbuit opinioni, filias, aut viduas molas peperiſſe citra viri conjunctionem. Obſervationes non deſunt, quibus hypotheſis fulciatur.

Exiguæ molæ primæ ſpeciei parum ita incommodæ ſunt, ut vix perſentiantur, aut perſcrutari mereantur. Sola ſigna, quæ aliquam ſuſpicionem inferunt, ſunt pondus in regione hypogaſtrica, prævia geſtationis indicia, quæ, nullo ſecuto abortu, evanuerunt. Interdum etiam ſumpſerunt (a) pro molis ſanguinis

(a) Adverſarior. Anatomic. Decad. 2. p. 18.

nis grumos in utero ſtabulantes, induratoſque; ſed illi tantum decipiuntur, qui nunquam molas conſpexerunt.

II. Molæ ſecundæ ſpeciei non innoteſcunt, niſi per tumorem, & pondus uteri, quæ fictæ graviditatis indiciis ſuccedunt; ſed nunquam hydatidicam molam arbitrabimur, niſi aliqua hydatis erumpat, quod raro contingit.

III. Tandem pro mola tertiæ ſpeciei, cum nulla adſit ſuſpicio ejuſdem exiſtentiæ, neque ſigna ejuſdem inveſtigari ſolent; verum difficillima eſſet diagnoſis, niſi in copioſis menſibus erumperet, aut partum ſubſequeretur.

§. VII. *Prognoſis*.

PRognoſis circa duo puncta verſatur.

1. Quid conſequatur molas in utero contentas.

2. Qualis ſpes ſuperſit ipſam extrahendi.

I. Quoad primum articulum.

1. Exiguæ molæ prioris ſpeciei, & illæ tertiæ ſpeciei pro exilitate nullum detrimentum afferunt, ut ſemel abraſæ non amplius creſcunt.

2. Molæ hydatidicæ ampliores, & graviores ſunt; idcirco majus incommodum afferunt; ſed neque ipſæ creſcunt, quia utero haud nectuntur, & facile tolerantur.

3. Grandiores molæ enim, quarum conſecutiones maximi momenti videntur, merito ſunt pertimeſcendæ; præterquamquod a continua, quam ab utero recipiunt, nutritione, in diem creſcunt, ipſi adglutinatæ. Quare maximum nonnunquam volumen, atque pondus nanciſcuntur; in hoc ſtatu præter incommoda, quæ ipſæ producunt, poſſunt etiam vaſa ſanguinea, & lymphatica, tam uteri, quam abdominis comprimendo, ſanguinis, aut lymphæ curſum intercipere, ac proinde matricis hydropem, vel aſcitem producere.

4. Molæ diu in utero perſtant citra ſuppurationem, ut Ruyſchius (a) animadvertit reſpectu fœtus emortui, & in utero detenti. Porro exulcerantur duplici caſu: quando ægra albos fluores multum acres patitur: vel quando incaſſum extractio tentatur.

II. Quo ad ſecundum articulum attinet;

1. Expectari poteſt exiguarum molarum egreſſus, quæ nullam moleſtiam inducunt, & ſponte erumpunt, fluentibus catameniis, vel poſt partum expelluntur. Interdum etiam hujuſmodi molæ ſibi pandunt viam, quando ægra ſeſe valide commovendo, orificium verſus molam impellat, ubi *ſenſorium* eſt, de quo *cap.* 13. *de Partu* locuti ſumus, quod excitando, ſympathicam contractionem matricis movet.

2. Molæ hydatidicæ eadem ratione ſibi tramitem aperiunt; nam hydatides productæ tandem *ſenſorium* contingunt, motum uteri ſympathicum excitant, qui tandem expulſionem hydatidum promovet.

3. Maxima itaque difficultas reſpicit exitum ampliorum molarum, quæ utero nectuntur, & eæ ſunt, quæ potiſſimum extrahi debent: nam ſibi relictæ ſemper majus volumen acquirunt.

Id duplici opere obtinetur utroque difficillimo, ut quandoque labor relinquatur. Utrunque opus infra articulo *curationis* perpendemus.

§. VII.

(a) Adverſ. Anatomic. *Decad.* 3. *p.* 27.

§. VIII. *Curatio*.

PRimum opus eſt, molam ab utero diſtrahere, cum quo eo magis juncta videtur, quo vetuſtior eſt. Primo enim matrix relaxanda, & emollienda videtur uſu balneorum tepentium; aquarum mineralium acidularum parum purgantium, copioſe hauſtarum; injectionum emollientium &c. modo ſatis pateat uteri orificium.

Ab iis remediis per aliquod tempus emmenagoga validiora ſunt exhibenda ſub forma decocti, aut apozematis, vel in bolos ſubacta, quæ ingredi debet copioſa doſis pulveris *Chalybis*, *Æthiopis Martialis*, croci *Martis* aperientis, aut *Æthiopis* mineralis per deflagrationem, ut ſanguine copioſe per nectentes appendices in molam irruente, ejuſdem portio inter molam, & uterum rareſcat, quod certo ſeparationem excitabit.

Cum mola carpta videatur, neceſſum eſt, ut ægra ſaltet, vel junctis pedibus ſcalam deſcendat, ut his ſuccuſſionibus mola diſtrahatur.

Si hac methodo mola collum verſus uteri deciderit, effluet ſanguis per appendices venoſas, qui eo magis orificium uteri emolliet, exitumque promovebit: cruentus tamen fluxus corrigi poterit, ſi nimius fuerit, per remedia in menſibus, aut lochiis immodicis propoſita.

Hoc primo opere patrato, ſecundum reliquum eſt difficilius, nempe molæ extractio. Ipſa capite fœtus craſſior eſt, ea proinde difficulter orificium uteri tranſibit, nullo proprio donatur motu, ideoque haud valet uterum laceſſendo, ipſum in contractionem trahere, ut fœtus ſolet. Tandem amplitudo, & rotunditas impediunt, quominus *ſenſorium* ipſa attingat, quod ſi vellicaretur, exitum foveret; & peritiſſimus etiam obſtetricans, quamvis orificium uteri dilatare conetur, fruſtra tamen id aggreditur, cum difficulter molam carpat.

Sed hoc opus ad Tractatum *Artis obſtetriciæ* attinet. Hic ſufficiet monere, Medicos poſſe Errhina, aut Tartarum emeticum præſcribere, ut conatus diaphragmatis, & muſculorum abdominis in uterum lati expulſionem molæ foveant. Hac enim de cauſa injiciuntur cliſmata irritantia, confecta ex decoctione foliorum origani, & calaminthæ, in qua ebulliatur drachma una, & ſemis pulpæ coloquintedis, linteo implicata, vel remiſceatur uncia una, & ſemis hieræ picræ, tantundemque diaphenici; vel eadem cliſmata conficiuntur ex libra una decoctionis emollientis vulgaris, additis uncia una diaphenici, & duabus, aut tribus vini emetici turbidi, ut ſuccuſſiones excitentur, quæ diaphragma, & muſculos cogant in uterum agere.

LIBER

LIBER QUARTUS.

DE MORBIS MAMMARUM, ET LACTIS DEFECTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Structura, & uſibus Mammarum.

Titulus ſtatim prænuntiat, nos hoc Capite duo pertractanda ſuſcipere; quare ipſum in duos Articulos partiri neceſſe erit.

§. I.

De ſtructura Mammarum.

NUmerum, formam, poſitumque Mammarum hic perſcrutari noſtrum haud erit, quum hæc ignoret nemo; neque communia velamenta deſcribere, videlicet cutim cum adnexis partibus, quæ univerſum corpus undique obtegit. Hæc indago Mammarum ſtructuram necdum reſpicit, minimeque ad propoſitam materiam pertinet. Agitur hic de partibus, quæ mammas potiſſimum componunt, quarum diſquiſitio maxime conducit ad intelligendos Morbos infra explicandos.

I. Prima harum partium, involucrum eſt mammarum proprium, immediate cuti ſubſtratum, quod mammas cum muſculis pectoralibus nectit. Hoc involucrum membranaceum, denſum, compactumque eſt, & quod magis admiratione dignum, innumeris inſtruitur muſcularibus fibris, per ſinum diſtributis, quæ propterea in contractione ipſum valent in arctum compellere, & ſubſtantiam mammarum comprimere. Hæc contractio crebro in altricibus evenit, quæ multo lacte turgent, quando lactis, quo mammæ exundant, ubertas, vel, quod frequentius eſt, quando lactentes titillamentis papillas laceſſunt, quibus ſympathiæ lege criſpationem fibrarum Muſcularium, tendinearumque erethiſmum in involucro excitant: tunc enim accidit, quod lac ex univerſo mammarum corpore expreſſum, ubertim per foramina papillarum erumpat, lu-

teum interdum colorem præſeferens, quod a Latinis *expanſio* appellatur.

II. Detracto hoc involucro, corpus mammarum ſe offert, ex duplici ſubſtantia conflatum, adipe nempe, & peculiari glanduloſo corpore, quod revera mammarum ſubſtantiam conſtituit. Circa baſin mammarum ſupra muſculos pectorales locatur ſtratum denſæ pinguedinis, cui ſuperſternitur corpus glanduloſum, nuper enunciatum; alterum adipis ſtratum hoc corpus ſuperius, & ad latera cooperit. Copia adipis in diverſis ſubjectis variat; mulieres, quæ grandiores mammas ferunt, ceteris in hac parte pinguiores ſunt. Hæc pinguedo nullum ſpecialem in mammis uſum habet, niſi valeat mammas ab ictibus, & compreſſionibus tueri: advertendum tamen eſt, in pleriſque mulieribus intra pinguedinem reperiri grumos quoſdam glanduloſos, præſertim in ſuperiori parte, & a corpore glanduloſo, ſuperius indicato, parum diverſos.

III. Hoc corpus, ſola portio, quæ intentum animum mereatur (a), figuræ circularis eſt, plus minuſve craſſum, ſpiſſumque, & pancreatis ſubſtantiam valde æmulans: hoc viſcere tamen ſolidum magis, denſum, magiſque compactum obſervatur, quod oſtendit, ipſum compingi a filamentis tendineis, quæ univerſum ſinum tranſabeunt. Non abs re videtur, corpus hocce ex pluribus veſiculis, ſive cellulis diſtinctis conflari, æque ac pancreas, atque in eo plures veſiculæ diſtingui poſſunt, modò tepenti aqua maceretur, & tubo aer inſuffletur; quare hac methodo cellulæ patebunt, quæ ad ſecernendum, continendumque lac ſunt deſtinatæ, ut ſimiles veſiculæ in pancreate lympham pancreaticam ſeparant, atque complectuntur.

Experti ſumus, hoc corpus mammarum in diverſis ſubjectis, & ætatibus diverſis varias mutationes pati; in filiabus enim impuberibus exiguum eſt, quia veſiculæ pariter anguſtæ, & compactæ ſunt; in puberibus vero ingrandeſcit, quia tunc veſiculæ magnoperę dilatantur; in gravidis denique, & altricibus præſertim maxime increſcit; imminuitur ſubinde in anubus, & compingitur ita, uti in ipſis filiabus. Hujuſmodi mutationes obſervantur pariter in utero, & reliquis partibus generationi ſervientibus, quia generatio, & lactatio ſunt functiones, quæ niſi adoleſcentia, & conſtituta ætate exercentur, quo tempore ſolummodo neceſſum eſt, quod hæ partes ſuam perfectionem, & incrementum attingant.

IV. Singula veſicula ſubſtantiæ mammariæ duplicibus vaſis ſibi propriis inſtruitur. Priora ſunt venæ lymphaticæ, quarum aliæ in veſiculę cavitatem non modo lympham ex ſubſtantia mammarum deferunt, verum ex thoracis partibus mammis propinquis; aliæ ab eadem cavitate reducunt affuſam lympham, eamque devehunt in glandulas lymphaticas axillarum, ex quibus hujuſmodi lympha in ſubclaviam ſiniſtram deducitur per vaſa alterius generis lymphatica, quæ *vaſa rorifera bilis* appellantur. Ea priora vaſa lymphatica, quæ lymphas in veſiculas mammarias vehunt, ceteris exiliora ſunt, & venæ lymphaticæ *prioris ordinis* nuncupantur; quæ vero ex mammis in glandulas axillares lympham deducunt, minus exilia ſunt, & venę *ſecundi ordinis* lymphaticę vocantur; quę tandem ex glandulis axillaribus in ſubclaviam lympham deferunt, craſſiora ſunt, & venę lymphaticę *tertii ordinis* appellantur.

V. In mammis præter venas lymphaticas, quę conſtantem uſum habent, tum in viris, tum in feminis, reliqua ſunt peculiaria vaſa, quę veniunt deſcriben-

(a) J. B. Morgagni. *Adverſ. 5. Animadverſ. 4.*

benda, quę nunquam pene in hominibus, in mulieribus vero in quibuſdam occaſionibus, lactatione præſertim, locum habent. Hæc vaſa *canales lactiferi* dicuntur, quia in altricibus papillis lac afferunt. Ex ſingula veſicula unum ſaltem capillare erumpit; facile tamen diſtinguendum ob albedinem, quam contentum lac ipſi præbet. Hæc exigua capillaria vaſcula confertim jugata craſſiores canales efformant, ac poſt multiplicem conjunctionem in ſeptem, aut octo ampliores truncos abeunt, in papillis patentes.

Ceteroqui canalium lactiferorum amplitudo inæqualis eſt; cum dilatationi, & frequentius coarctationi, quę lactis curſum retardat, ea vaſa ſint obnoxia. Sunt quandoque nutrices, in quibus tanta eſt vaſorum conſtrictio, ut lac ſegniter perfluat; ipſumque infantes difficulter ſugant: ex quo nutrices *avaræ* appellantur. Alię contra ſunt, in quibus ampla vaſa lactifera copioſum lactis fluxum ſinunt, puerique in ſugendo nihilum laborant.

VI. Neminem autem latebit, mammas pręter hęc ſpecialia vaſa, alia cum reliquis corporis partibus communia habere; arterias nempe, quæ afferunt, venas, quę deferunt ſanguinem poſt mammarum nutritionem, atque humorum in ipſis neceſſariam ſecretionem, ſimulque nervos, qui ſpiritus animales per illas diffundunt. Arterię duplicis generis ſunt; aliæ ex arteria axillari, aut thoracica veniunt, quę eſt axillaris ſubdiviſio. Hæc arteria diſtribuitur per anticam mammarum partem, & *arteria mammalis externa dicitur*; *aliæ* mammarum propagines ex arteria ſubclavia procedunt, & per ſternum reptando, cartilagines coſtarum tranſabeunt, feruntque ſanguinem in intimiorem mammarum partem, atque ex his *arteria mammalis interna oritur*. Duplex pariter habetur venarum genus, *alterum*; quod ab externa mammarum facie cruorem in venam axillarem, aut thoracicam devehit, in axillarem, & ipſam confluentem, hincque *vena mammalis externa* producitur. *Alterum* reſumit ſanguinem ex interiori mammarum ſubſtantia, tranſabit cartilagines coſtarum, & in venam ſubclaviam influit, ac proinde *vena mammaria interna* naſcitur. Quoad nervos attinet, qui a quarto, vel quinto pari nervorum vertebralium proveniunt, diſtribuuntur ipſi confertim per mammas, atque papillas potiſſimum, a quibus ſummum, quo pollent, ſenſum agnoſcunt.

VII. *Papilla*, in quam grandiores canales lactiferi deſinunt, prominentia eſt cylindrica, quæ ex centro mammarum exſurgit, modicæ longitudinis, atque craſſitudinis, quæ tamen in diverſis ſubjectis variare ſolet. Obducitur ipſa tenuiſſima, & ſenſibiliſſima cuticula, a ſeptem, aut octo perfoſſa canaliculis, ex quibus lac a canalibus lactiferis allatum defluit. Hi canales paralelli ſunt, & interpoſita ſubſtantia ſpongioſa, quæ ipſos a preſſione tuetur, valide firmantur. Probabile videtur, papillas pluribus muſcularibus fibris inſtrui, quæ ipſas pro opere contrahant, producant, relaxent, aut erigant; quod evenit, quando papillæ leniter fricantur, aut ab infantibus apice linguæ irritantur.

VIII. Tandem papilla ſpatio circulari circumcingitur, quod nutrices *coronam papillæ*, Anatomici vero *areolam* vocant. Hoc ſpatium æque ac papilla haud albeſcit, ut reliquum mammarum, ſed fuſco colore refertur, qui ei tribuitur, quod varicoſa in hac parte venarum cutanearum cruore turgentium textura id præbeat; quare hujuſmodi color juxta ſanguinis ſpeciem variat; nam in filiabus rubet, in altricibus liveſcit, & in anubus pene nigreſcit. In hac areola exiguæ glandulæ repertæ ſunt, ex quibus nonnulli guttulas liquidi albeſcentis a lacte haud abſimilis exprimi crediderunt; alii humorem

morem ſebaceum erumpere autumarunt. Celeberrimus Morgagnius (a) utrunque humorem a duplici organi genere ſecerni aſſeruit. Difficillimum eſſet ejuſdem uſum aſſignare; hoc tamen nos parvi facimus, cum parum inſtitutum noſtrum reſpiciat.

§. II.

De uſibus mammarum.

NUper animadvertimus, mammarias veſiculas duplici genere vaſorum excretoriorum inſtructas eſſe: ipſorum alia ſunt venæ lymphaticæ, quæ ibi contentam lympham in glandulas axillares devehunt, ex quibus propriam circulationis legem ineunt, circa quod conſuli poteſt *Tractatus de Tumoribus l. 3. c. 1.* ubi de lymphæ circuitu locuti ſumus occaſione œdematis deſcribendi; alia ſunt ductus lactiferi, qui ſecreto lacte onerantur, ipſumque in papillas deferunt; mammæ igitur tum lymphæ, cum lactis reſpectu uſus diverſos præſeferunt, infra ſejunctim enunciandos.

I. Prior itaque veſicularum uſus ille eſt, quod recipiant non modo lympham a ſubſtantia mammarum ſecretam, verum eam, quæ a partibus propinquis transfertur, ut per hanc viam lympha jugiter in glandulas axillares tranſducatur: quare veſiculæ mammariæ glandulas centrales meſenterii æmulantur, & in hoc conſulunt utilitati ceterarum glandularum totius corporis, profectumque promovent, quem lymphæ circulus nobis præbet.

Hic uſus mammarum tum viris, cum feminis communis eſt, ac in utroque ſexu ab initio ad finem perſiſtit. In mulieribus enim ſine interruptione perdurat, quando etiam lac in mammis exuberat; nam circuitus lymphæ trans veſiculas continuatur, cum lacte ſimul, cum quo confunditur. Pari ratione opus perficitur, ac venæ lymphaticæ abdominis in Pecquetianam ciſternam lympham tranſducunt in jejunis animantibus, quod minime impedit, hos canales cum lympha ſimul lac, chilumque ducere, modo inteſtina eum ſuppeditare valeant.

Lympha, quæ chylo in venis meſentericis lymphaticis miſcetur, ad vitia ejuſdem corrigenda valde conducit, ejuſque circuitum magnopere promovet, ſimulque lympha cum lacte in mammis permixta tenuiorem, dulcioremque reddit, ejuſdemque circulationem fovet: utilitates hujuſmodi magni momenti videntur, quia ſummi Auctoris bonitatem oſtendunt, qui nihil pro noſtra utilitate reliquit (b) *Natura conſultrix eſt & provida utilitatum, opportunitatumque omnium.*

Omnis differentia, quæ habetur inter miſcellam lymphæ cum chylo, aut ejuſdem cum lacte, ea eſt, quod duo priores liquores conjuncti, in ſubclaviam ſiniſtram per eandem viam tranſducantur, poſteriores vero humores dividantur, ac per diverſum tramitem proficiſcantur; nam lac cum pauca lympha ſuperſtite canales lactiferos in nutricibus ingreditur; verum lympha cum pauco retento lacte venas lymphaticas intrat, quæ ipſam in glandulas axillares deferunt. En nova occaſio Dei bonitatem commendandi, qui tali pacto mammarum infartus præoccupare voluit, qui alias in mulieribus uberiori lacte præditis evenire potuiſſent.

II. Alter uſus mammarum ille eſt, ut ſecernant, contineantque lac pro nutritione recenter nati. Hic uſus minime continuus eſt, ut ille lymphæ mammariæ, quem

(a) Adverſ. anatom. 5. ſ. 8. 15.
(b) Cicero *de Natura deorum*. 58.

quem ſupra oſtendimus, ſed quam plurimis mutationibus ſit obnoxius. Per diutinum tempus nullum eſt lac in mammis; deinceps vero in quibuſdam circumſtantiis, ſed varia copia mammas lac ingreditur, quod tandem evaneſcit, nulla ejuſdem gutta ſuperſtite. Id tamen mirum eſt in hominibus, qui mammis ſimiliter conſtructis ac in feminis gaudent, nihil prorſus lactis dari, quamvis tamen quum puberes facti ſint, in ſimilibus circumſtantiis ac filiæ videantur. Hæ quæſtiones curioſitatem movent, ceteroqui cognitionem morborum mammarum, de quibus acturi ſumus, non parum enucleant. Quare ipſis ſatisfacere conabimur.

1. Nullum ſane eſt in mammis filiarum lac uſque ad pubertatem, videlicet decimum quartum, aut decimum quintum ſuæ ætatis annum. Cum ante hoc tempus in filiabus nulla appareat ſinus inflatio, & corpus glanduloſum mammarum exiguum, compactumque ſit, proinde in ejuſdem veſiculis ſola ſecernitur lympha, exigua chyli copia imbuta, lacticinoſa hinc, nondum tamen perfectum lac conſtituens. Hæc lympha ſatis fluida videtur, ut libere anguſtos propriæ circulationis meatus percurrere valeat, ideoque minime in veſiculis mammarum detinetur, ſed pro tenuitate æquali copia, & ingreditur ipſas, & ab ipſis erumpit; nulla proinde fit veſicularum intumeſcentia, aut ſinus, mammarumque amabilis illa rotunditas.

2. Pubertate ſuperveniente, ſinus inflatur, mammæque tumeſcunt. En vobis cauſam.

Circa hanc ætatem incrementum totius corporis in filiabus plerunque completum eſt, minuſque ſanguinis tunc conſumunt; tamen idem vitæ regimen proſequuntur. Gignitur ergo in ipſis major, quam par eſt, chyli copia, quæ diu ſub propria ſpecie in ſanguine circulando, facile lymphæ mammariæ, cum qua maxime convenit, copulatur: ob hoc connubium lympha magis lactea, ſpiſſiorque evadit, quare ipſa diutius in veſiculis mammariis detinetur, eaſque dilatat, atque urget, ac ea de cauſa mammæ eleganter intumeſcunt.

3. Hic ſtatus perſiſtit, donec filiæ nubant, aut graves fiant. Tunc mammæ magnopere ingrandeſcunt, & multo, denſoque lacte replentur.

In graviditate lac uterinum, cujus effluvium ſupprimitur, in ſanguine ſupereſt, & cum lacte mammarum permiſcetur; ſanguis menſtruus & ipſe ſuppreſſus in ſanguine extat, & augendo volumen circulationem retardat, difficilioremque reddit ſanguificationem; quare ob cunctationem pleræque chyli partes lymphæ mammariæ facilius remiſcentur, eamque lacticinoſam magis, magiſque ſpiſſam reddunt, foventque mammarum intumeſcentiam, quæ in diem ad finem uſque geſtationis augetur ob perſiſtentiam, & augmentum earundem cauſarum.

4. Paullo poſt infantis exitum lac ubertim mammas parturientis ingreditur, ipſaſque cum tenſione, atque dolore inflat, ac pene ſemper cum validiori, aut mitiori pirexia.

Ea eſt, quæ *febris lactea* nuncupari ſolet, antecedentem librum ad *cap.* 15. ubi de ipſa diſſeruimus, iterum perlegito. Sat erit hic animadvertere, ubertum hujuſmodi tunc lactis affluxum ab imminutione lochiorum procedere, quæ lac uterinum repellunt, quod cum lacte mammario copulatum repentinum tumorem producit.

5. Lac continuo, atque ubertim in ſinum altricum per duplicis circiter anni tempus tranſducitur, modo lactentes valide ſugant, & menſtrua necdum revertantur.

Vividi infantes, fortiter ſugendo, canales lactiferos patulos detinent; ſuppreſſio vero catameniorum, qui ab utero flueret, ſanguinem omnem mammas verſus impellit. Quare revertentibus menſtruis, lac inter uterum, & mammas dividitur, ut hæ pro ejuſdem inopia flacceſcant, ſimulque cum infantes debiliter lac attrahant, canales mammarii occluduntur ob naturalem elaſticitatem, atque ingreſſum lactis renuunt.

6. In mulieribus ætate conſtitutis, quæ menſibus deficiunt, mammæ coarctantur, compinguntur, nullumque lac amplius recipiunt.

Hoc phenomenon neceſſario ætatem conſequitur: ſcimus enim in ſenectute fibras omnes, membranas, atque corporis totius vaſa proprio elaterio compingi. Hæc eſt cauſa rugarum, & criſpationum omnium partium, tum ſuppreſſionis plurimarum ſecretionum, quæ tunc temporis ceſſant.

7. Tandem quamvis ſimilis videatur ſtructura mammarum tum in viris, tum in feminis; tamen juxta naturæ ordinem lac, tempore etiam pubertatis, viriles mammas non tumefacit: quamvis eadem cauſa in utriſque una ratione agere, ſimileſque effectus edere deberet.

Differentia tamen maxima eſt: in filiabus enim lympha mammaria non parum lacticinoſa eſt, ut nuper monuimus, ac proinde valde diſpoſita ad connubium cum chylo ineundum, cum quo ſummam affinitatem habet: in hominibus vero hæc lympha tenuiſſima eſt, nullum, vel difficile cum chylo connubium contrahit.

Quæ adhuc allata ſunt, abſolvunt pleraſque quæſtiones ad lactis productionem pertinentes, ex quibus conſequitur,

1. Lac a chylo produci, cum quo perfectam ſimilitudinem oſtendit, non modo ob externas ſui qualitates, ſed potiſſimum ob globulorum conformationem in utroque ſimillimam. Si quis crederet, lac ex cruore produci, ut Veteres autumabant, multiplicaret abs re naturæ opera, quia ſupponi neceſſe eſſet, chylum in ſanguinem converti, ut hic deinceps in lac reverteretur. Celeritas, qua nutrices poſt inanitionem mammarum, a paſtu iterum lacte exuberant; ſatis oſtendit, minime tot metamorphoſes neceſſarias eſſe ad lactis reproductionem.

2. Lac a chylo procedere, qui in ſanguinem transfuſus, cum ipſo circumactus, cordis, & arteriarum vires ſubit: qua de cauſa tenuius, dulcius, perfectiuſque factum eſt.

3. Chylum ita paratum a ſanguine ſeparari per modum ſecretionis in membranis, & veſiculis mammarum, ut bilis in jecore, & humor pancreaticus in pancreate ſegregantur.

4. Inconſulto nonnullos crediſiſſe, chylum immediate a canale thoracico in mammas tranſire, minime animadvertentes, chylum ita imperfectum, niſi craſſum, inæquale, & grumoſum lac ſuppeditare poſſe, facile aceſcens, ac proinde præcipuis neceſſariis qualitatibus deficiens.

5. Anatomicos pro hac ſententia præoccupatos, diu canales inveſtigaſſe, qui deferrent ex ductu thoracico chylum in mammas, ſed ob experimentorum inutilitatem deceptos, ſeipſos, & reliquos pro veriori ſententia convictos fuiſſe.

6. Tandem hunc canalem lactiferum Pecqueti, quem ipſe (a) oſtendit *Riverio PP.* Monſpeſſulano in cane lacte bene alto, circa tertiam ſuperiorum coſta-

(a) *Differt. de lact. Thor. exper. 4. an. 1654.* Animadvertendum eſt, Pecquetum minime venas lymphaticas cognoviſſe, quas nondum detexerat.

coſtarum aſcendentem, qui deſinebat in mammam ejuſdem partis, & lacte replebatur, minime vas fuiſſe, quod deferret lac in mammas, ut autumabat, ſed venam lymphaticam, quæ in axillas lympham lacteam deferebat, a mammis deſumptam, ut apparet ex ipſa *Pecqueti* deſcriptione.

III. Reliquum nunc eſt cognoſcere, quomodo lac ex mammis exeat. In pleriſque ſecretoriis organis humores ſecreti ſponte effluunt, ut a jecore bilis, a pancreate pancreaticus liquor, & a glandulis ſalivalibus ſaliva. In pleriſque ſimul hujuſmodi viſceribus auxilia dantur nonnulla, quæ eorum fovent officium, ut motus alterni diaphragmatis, & muſculorum abdominis ad bilem, humoremque pancreaticum facilius ſecernendum; motus vero maxillæ inferioris, loquendo, aut comedendo, ad excernendam ſalivam. Hæc ſubſidia omnino deficiunt in mammis, quæ, etſi lacte turgeant, niſi per ſuctionem lac fundunt, modo pro lactis ſecretione non habeatur *expuctio*, de qua ſupra locuti ſumus; ſed hæc affectio accidentale præbet tantum, & momentaneum effluvium, quod minime naturæ opus implet. Explicare enim oportebit ſuctionis modum, qui unicus eſt mammas evacuandi, & quod difficulter conceſſerint, rei explanationem a longe deſumi neceſſum erit.

Aer proprio pondere æquabiliter undequaque integrum volumen mammarum comprimit; dum hoc æquilibrium perdurat, preſſio aeris ſupra corpus mammarum, nulla ratione valet ſuperare actionem aeris ſupra papillam, ut proinde aliqua gutta lactis erumpat. Sed res alio ſe vertit, modo hoc tollatur prementis aeris æquilibrium, & imminuatur preſſio circa papillam: lac tunc ſponte, atque ubertim effluit, ut paſſim obſervatur.

Nutrices, quæ infantibus carent, ſequenti methodo utuntur ad mammas evacuandas. Sumunt phyalam vitream, cylindricam, ſatis amplam; fundum ejuſdem calefaciunt, applicant vero ejuſdem colli aperturæ papillam, ipſique adhærentem relinquunt, donec phyala frigeſcat. Prout aer magis denſatur, relate ad illum rarefactum ope cucurbitæ circa papillam, prævalet aeris preſſio ſupra mammam, & lac guttatim exprimitur. Opus acceleratur applicatione linteorum frigidorum, aut alia frigida admovendo. Nonnullæ etiam vaſa quædam ad hoc fabrefacta adhibent, quibus ex una parte papillam amplectuntur, ex altera vaſis parte, ſive tubulata appendice lac ſugunt: pro ſingula inſpiratione rarefit aer in phyala contentus, ac proinde aer exterior validius ſupra mammam agit, & lac facile ex papilla exprimitur.

Quod hoc artificio obtinetur, infans recenter natus, nemine docente, perfectius conficit. Amplectitur ipſe labiis papillam, & lingua circumcingit; tunc inſpirare conatur, ut ſuctio, quæ inſpiratio eſt, perficiatur. Tunc aer, in ore lactentis rarefactus, cedit actioni denſioris externi aeris, & lac in os infantis defluit, ipſumque replet, & poſt ingurgitationem idem repetit infans donec ſatis altus videatur. Hac de cauſa lactentes pueri libenter id agunt, dum adoleſcentes, qui pro remedio lac e mammis ſugunt, difficulter id patrare valent.

CAPUT II.

De intumeſcentia doloroſa mammarum, quæ in nutricibus coloſtratio dicitur.

Deſcriptio.

Nutrices haud infrequenter alterutrius mammæ tumore laborant; raro tamen utriuſque, illumque comitantur tenſio, dolor, calor, & rubor quandoque. Quando tumor magnus eſt, tenſio, atque dolor uſque ad axillam ejuſdem lateris extenduntur, & manifeſtantur etiam circa dorſum.

Hic affectus plerunque aliquam mammæ portionem occupat, & tumor inæqualis eſt, ut facile diſtinguantur glomi corporis glanduloſi mammarum, qui infarti ſunt.

Quandoque morbus derepente producitur, nullo plerunque antecedente incommodo, quod eum prænuntiet: interdum tamen ægra ab initio levem rigorem perſentit, quem Medici horripilationem appellant: eam ſubſequitur motus febrilis, plus minuſve validus, qui plerunque viginti quatuor horas perdurat, in ſudorem deſinens, & ephemeræ pirexiæ ſpeciem refert.

In hoc ſtatu dolor augeſcit, ſi infanti præbeatur mamma ſugenda, quia etſi utilis videatur in hoc caſu mammarum evacuatio, nutrices tamen eam infantibus exhibere, & hi ipſam ſugere renuunt, quia nihil prorſus lactis attrahunt.

Morbus brevis eſt, & plerunque a ſecundo, vel tertio die per reſolutionem abit. Raro enim quartum, vel quintum tranſabit diem: ultra hunc limitem, facile in ſuppurationem venit, & abſceſſus, ſeu apoſtema gignitur, aut aliquam duritiem ſcirrhoſam in ſinu relinquit.

Medici Graji hunc affectum appellarunt τυρῶσις: quod ſignificat *glomeramen*, & a Latinis *Coloſtratio* dicitur, utrique non abs re ſuaſi, hunc mammarum tumorem a ſpiſſitudine, & glomeratione lactis procedere. Neſcio qua de cauſa Galli hunc morbum *le Poil* appellent; fortaſſe crediidiſſent, *morbum pilarem* fuiſſe, ab Ariſtotele (a) deſcriptum, qui putabat, per os pilos aſſumptos, per ſtomachum deinde in altricum mammas tranſire. Si id eſſet, hæc *Poil* nomenclatura fabulæ omnino tribuenda videretur, nam Ariſtotelis hiſtoria nullo certo fulcitur fundamento, & impoſſibile eſt, quod ingurgitati a nutricibus pili, in mammas tranſeant. Quum hic morbus communem nomenclaturam non habeat undique receptam, ſpecialia nomina pro ſingula regione præſefert. Me latet ejuſdem Europea ſignificatio, & quam in pleriſque Galliæ Provinciis ipſi tribuunt. In Occitania tamen *Thouras* a Thorace; vel etiam *arcouſſel*, neſcio a quo derivatum, morbum appellant.

Cauſæ.

A ſuper-allata deſcriptione patet, tumorem mammarum nutricum, de quo agitur, ab infartu veſicularum lactearum nimis turgentium pendere, ob congeſtionem denſioris lactis, quod ſtatim cunctando grumatur. Nihil magis evidens eſt: ex una parte enim leviter manu ægrotantem mammam premendo, diſtin-

(a) Hiſtor. Animalium, *l.* 7. *c.* 2.

diſtinguuntur facile lactis grumi tumefactarum veſicularum; ex altera, modo felicem morbus finem habeat, lac ſpiſſum, & grumoſum erumpit; quale Latini *Coloſtrum* appellarunt.

Patet igitur cauſa morbi proxima, quam Medici omnes cognoverunt. Agitur nunc de antecedentibus cauſis cognoſcendis, ſed hæ innumeræ ſunt, quas nunc ſigillatim enunciabimus.

1. Frigus externum, quod ſinum corrugat, quando altrices eum patefaciant; ex quo lac in veſiculis mammarum condenſatur.

2. Ictus in mammas alte illatus, qui veſiculas collidendo, elaterium earum infirmat, & ad infartum lactis recipiendum diſponit.

3. Imperitia nutricum, quæ præpoſtere, aut inconſulto mammas ſugentibus præbent, vel ſinunt congeſtionem lactis in mammis fieri, aut lactare renuunt ob leviora papillarum incommoda.

4. Ubertas lactis in ſana, & juvene nutrice, quod omne debilis infans non valeat haurire, ut exuberans ipſum in veſiculis morboſe detineatur.

5. Regimen nutriens magis, & ſucculentum, quam par eſt, quod nutricibus permiſſum, nimium, craſſius, ſpiſſiuſque lac mammis ſuppeditat; ex eo ruſticæ mulieres, inter cives alitæ, huic morbo magis fiunt obnoxiæ, quam ſi rure morarentur.

6. Prava digeſtio, quam ſubeunt nutrices, nimis, vel extra tempus comedendo, ex quo chylus craſſior, imperfecte ſubactus, & aceſcens producitur, qui ejuſdem indolis lac ſuppeditat, & ad infarciendas veſiculas mammarum maxime idoneum.

7. Tandem varia animi pathemata, quibus altrices interdum conflictantur, uti angores, triſtitia, ira &c. quæ naturalem humorum qualitatem, ac proinde lactis ipſius pervertunt.

Quidam opponerent, cauſas ſuperius allatas univerſales eſſe, quæ utranque mammam afficientes, univerſalem infartum proinde excitare deberent: ſed coloſtratio niſi alterutram plerunque mammam, aut aliquam ejuſdem partem tantum aggredi ſolet.

Animadvertant tamen ipſi, 1. priores duas cauſas, frigus externum videlicet, & ictus, generales non eſſe, quum plerunque unam tantummodo mammam, vel ejuſdem portionem afficiant.

2. Ceterarum vero cauſarum reſpectu, generaliores porro ipſæ ſunt, ſed a peculiaribus concomitantibus circumſtantiis ſpecialiores fieri poſſunt. Sunt enim nutrices, quæ arctioribus lactiferis canalibus in alterutra mamma, vel in alterutra ejuſdem parte donantur, ut ea mamma, vel diſpoſita ad ægrotandum portio, ſolummodo afficiatur. Sunt nutrices, quæ raro alteram mammam infanti præbent, quia aliqua ratione circa papillam afficiatur, & hæc mamma ob imperfectam ſuctionem facilius coloſtrationi fit obnoxia. Dantur nutrices, quæ citra ſpecialem alterius mammæ affectum, ſolent tamen alterutram tantum mammam exhibere, ut hac ratione neglectam mammam actioni generalium cauſarum exponant. Tandem infantes ipſi quandoque alterutram mammam ſugere faſtidiunt, vel quod craſſior, aut brevior ſit papilla; vel paucioribus hiatibus inſtruatur, qui idoneam lactis copiam ſuppeditent, contra vero alteram exhauriunt; quod maximam differentiam inter mammas parit, & ceteris paribus, mamma minus ſucta, facilius infarciri debet.

Sym-

Symptomata.

1. In coloſtratione ægrotans mamma inflatur ob intumeſcentiam veſicularum mammarum, quarum tumor reſpondet, extenſione ſua, & tenſione, numero, & gradui infartus earum veſicularum.

2. Superficies hujus tumoris inæqualis eſt, imo trans cutim mammarum diſtinguuntur infartus, atque glomi veſicularum.

3. Hic tumor cum majori, vel minori tenſione eſt, juxta gradum intumeſcentiæ, & diſtractionis membranarum, atque fibrarum; qui in mammis multiplici de cauſa excitatur. Sed qualiſcunque ſit hujuſmodi tenſio, cum renitentia haud confundi debet.

4. Hic tumor cum dolore inſuper eſt, ob diſtractionem, quam intumeſcentia veſicularum lactearum in parietibus earundem inducit, & in fibris tendineis, quæ veſiculas nectunt, & glomos hinc natos, atque involucra mammarum circumambiunt.

5. Tumor demum hujuſmodi fit cum caloris, & ruboris augmento, quia veſiculæ mammarum tumefactæ, propinqua ſanguinea vaſcula comprimendo, per ipſa cruoris circulum intercipiunt.

6. Quando coloſtratio lente producitur, & tumor modicus apparet, morbus gignitur, quin ægræ ipſum proſpiciant: ſed quum tumor prompte aggreditur, & grandior celeriter fit, valida diſtractio mammarum horrorem inducit; hac quidem de cauſa intromiſſio ſyringæ in veſicam, quando dolorem parit, horripilationem, & febrim excitat. Interdum etiam horror initio coloſtrationis, a chylo imperfecte ſubacto, aut aceſcenti procedit, qui ex primis viis in ſanguinem tranſit, & una ex cauſis coloſtrationis evadit.

7. Hæc horripilatio, quacunque de cauſa procedat, febrim plerunque conſecutivam habet. Minime ſatagam, ex quo hæc febris originem ducat, explanare, vel qua de cauſa ſudores, & urinæ fluxus, febri remittente, copioſe erumpant. Hæc digreſſio me diſtraheret ab inſtituto ſuſcepto.

8. Cum in coloſtratione lac per papillæ foramina non effluat, neque ægræ infantium ſuctionem annuant, ob doloroſam, quam patiuntur, diſtractionem; lac idcirco in mammis detinetur, & in glandulas lymphaticas axillarum per venas lymphaticas mammarum tranſit, ut de febri lactea loquendo oſtendimus, & tunc glandulæ hujuſmodi inflantur, & dolorem pariunt, quem ægre ſentiunt.

9. Glandulæ axillares tumefactæ, haudquaquam, ut ſolebant, lympham recipiunt a venis lymphaticis dorſalibus. Hæ venæ igitur tumentes regionem dorſalem pariter tumefacient, & dolorem excitabunt. Eadem de cauſa puerperæ dolorem dorſi perſentiunt, febri lactea occurrente.

Diagnoſis.

I. Morbus evidens eſt, neque decipi poſſumus; quotieſcunque enim nutrices, alterutra mamma tumefacta, tenſa, dolente, aut cum calore rubente laborant, coloſtratio præſens erit, neque cum inflammatione, aut ſcirrho ea confundi poterit; quia in inflammatione tumor, tenſio, dolor, calor, & præſertim rubor, quam in hoc morbo, grandiores ſunt, comitem habet acutam febrim, quæ in coloſtratione non obſervatur. Quoad ſcirrhum vero attinet mam-

mammarum, videbimus infra, ubi de eo locuturi erimus, quomodo diſtinguatur a tumoribus lacteis mammarum.

II. Facile pariter eſt cauſas morbi recognoſcere; antecedentium enim hiſtoria ſatis indicare valet ſpecialem cauſam, cui morbus tribui poteſt; ceteroquin hæc cognitio vix neceſſaria videtur, quia ipſa parum, vel nihil in prognoſim, aut curationem influit.

III. Gradus, ſtatuſque morbi deducitur a ſymptomatum vehementia; idcirco morbus gravis eſt, quando tumor, tenſio, dolor, atque calor grandiores ſunt; contrarium vero accidit in oppoſitis caſibus.

Prognoſis.

I. Coloſtratio vulgaris morbus eſt, atque levis, qui poſt ſecundum diem plerunque reſolvitur, vel ad ſummum a tertio, aut quarto die, niſi graviſſima adfuerint ſymptomata.

II. Morbus tamen hujuſmodi gravis apparet, quum trans quartum, aut quintum diem perduret citra ullum reſolutionis indicium, aut tumor, tenſio, dolor, atque calor augeſcant, præſertim ſi febris, quamvis mitior, conjuncta fuerit.

III. Tunc morbus facile in inflammationem vergere poteſt, cum qua maximam affinitatem habet; quod graviorem, & plerunque diuturniorem ægritudinem produceret, ut *ſequenti capite* videbimus.

IV. Coloſtratio vero, quin inflammetur, vel lente reſolvatur, frequenter imperfecte reſolvitur, & durities inter mammarum anfractus relinquit, quia reſolutionis ſegnities indurationi locum præbuit alicujus portionis lactis inter mammarias veſiculas. Hujuſmodi durities, quæ plerunque negliguntur, ſæpe glandulæ ſcirrhoſæ evadunt, quæ interdum deleteriæ indolis fiunt, ut infra oſtendemus.

Curatio.

Indicationes, quæ nobis proponi debent in coloſtrationis pertractatione, ſequentes videntur. 1. compeſcere, atque imminuere tumorem, tenſionem, dolorem, & calorem mammarum, quod in mitiori affectu ad lactis affluentis reſolutionem promovendam ſufficiens erit. 2. quando morbus gravior eſt, lac comprimere, atque reſolvere validioribus lac ſolventibus remediis neceſſum erit.

I. Quando morbus modicus eſt, ut plerunque obſervatur, ſi ab initio ipſi medeatur, ſequens medendi ratio ſatis ſuperque erit.

1. Ad lactis copiam imminuendam, quod mammas tumefacit, & morbum intendit, ſat erit ægris jus ſuppeditare; imo quum hæc affectio breviter abeat, optimum erit, ſimplicem ptiſanam ipſis exhibere.

2. Ut lac tenuius fiat, promptiuſque per canales lactiferos, venaſque lymphaticas axillarum percurrat, longa ptiſana tepens opportuniſſima videtur, confecta ex plantis capillaribus, aut decoctio radicis chinæ, vel arundinis montanæ.

3. Ut lac deorſum feratur, cliſmata uſuveniunt anodyna, emollientia, purgantia, aut hyſterica, juxta varias circumſtantias, quas ſubeunt ægræ.

4. Compeſcitur dolor, laxaturque tenſio mammarum, adhibendo embrocationes confectas ex oleis liliorum, aut chamæmeli tepentibus, ac applicando cata-

cataplaſma de mica panis, & lacte, addito pauco melle Narbonenſi; vel ſimile emplaſtrum oryzarum, cum lacte, & melle pariter ingredientibus ſubactum: cavere oportebit, ne hæc cataplaſmata areſcant, ſæpe ipſa commutando.

5. Potiſſimum tamen eſt, ægrotantem mammam infanti exhibere, quod nutricum pleræque effugiunt, dolore perterritæ: ipſis enim ſuadere oportet, quomodo per papillam lac attrahendo, unica, tutaque methodus videatur mammam ſanandi. Hac de cauſa plerunque catellus adhibetur, parum tamen virium oſtendit, ut hoc abſolvat, Si infantes validiores fuerint, ut lac grumoſum, ſpiſſumque attrahere potis ſint, citra ullum periculum papillam ipſis propinare licebit; ſecus enim, vividus infans pro hoc opere quæratur, vel, quod nunquam deeſt, femella ſugens adhibeatur.

II. Si præter hæc remedia, non modo ægritudo ad quartum uſque diem procedat, verum magnopere intendatur, ſequentia validiora remedia erunt neceſſaria.

1. Semel, vel bis juxta ægritudinis gradum brachii vena erit incidenda, vel ſecundæ ex brachio ſectioni, venæ pedis inciſio ad menſes revocandos ſubſtitui poteſt.

2. Tenſio, calor, atque rubor inflammationem minantur; quare cunctari oportebit, propoſita remedia exhibendo ad mammam relaxandam, & turgentiam, cruciatumque compeſcendum.

3. Semel incepta valetudine, idonea reſolventia erunt applicanda, ne lac affluens indureſcat, & in mammis ejuſdem noxii grumi ſuperſint.

4. Pro hoc ſcopo cataplaſma adhibetur, ex quatuor farinis reſolventibus confectum, & cum decoctione ebullitum ſalviæ, menthæ, apii, aut fœniculi, cum quibus juſculi ſpecies conficitur, additis pauco melle Narbonenſi, & oleo chamæmeli.

5. Si hoc cataplaſma minus agere videatur, ſequens ſubſtitui poterit ex pulpa foliorum petroſelini, aut apii ſub cineribus excocta, ubi tertium farinæ nigellæ cum ſufficienti quantitate olei rhutæ addi oportebit.

6. Poſſunt pariter intus quotidie exhiberi ſequentes pulveres. Sumantur grana 15. ſeminum fœniculi, totidemque cumini; myrrhæ vero, & croci orientalis grana 5. Hi pulveres pro libito, aut in juris cochleare, aut ſub forma boli cum ſyrupo ſtæchadis ſubacti ſumi poterunt.

7. Si morbus tamen perſiſtat, ægram purgare neceſſum erit cum infuſione folliculorum, rhabarbari, ſalis *de duobus*, mannam addendo, vel ope ptiſanæ realis duobus, aut tribus cyathis, vel cum lagena aquæ *de Vichi*, in ipſa ſolvendo mediam, vel integram doſin, ſi opus requirat, ſalis polychreſti.

8. Tandem ter quaterve in die idoneæ femellæ erit papilla exhibenda, ut lac alte ſugat. Quod niſi benevertat, phyala, præcedenti capite enunciata, adhiberi poterit, mammis applicata, vel aliud vitreum inſtrumentum apponi poterit, ibidem indicatum; quod ſi longa cauda inſtructum fuerit, eo poterunt nutrices ipſæ commode uti.

CA-

CAPUT III.

De inflammatione mammarum.

Deſcriptio.

INflammatio mammarum cum inflammatione reliquarum partium perfecte convenit; ipſa niſi poſitu, & natura affectæ partis a reliquis differt: ceteroqui quinque ſigna pathognomonica inflammationis oſtendit; quare inflammatio mammarum cum tenſione, calore, rubore, & dolore eſt, qui modo utranque, modo alterutram mammam occupat: ſebris inſuper plerunque adeſt, modo levior non fuerit ægritudo.

Tres ſpecies inflammationis diſtinguuntur, quæ tamen in magis, atque minus tantum differunt. Inflammatio *prioris ſpeciei*, ſimplex *phlogoſis eſt*, in qua ſymptomata leviora ſunt, & citra noxam facile diſſipantur: inflammatio *ſecundæ ſpeciei* ea eſt, quæ graviora ſymptomata oſtendit, & per *ſolutionem* plerunque evaneſcit: inflammatio *tertiæ ſpeciei* reliquis deterior eſt, jugiter in *ſuppurationem* deſinit, & hac de cauſa *ſyſtrophica* dicitur.

Mammæ tribus hiſce inflammationis ſpeciebus, æque ac reliquæ corporis partes, fiunt obnoxiæ; ſed hoc ſpecialis habent, quod triplici occaſione hunc affectum ſubire poſſunt: 1. quando ægræ puerperæ ſunt: 2. quando lactant: 3. vel, quod raro eſt, quando neutram conditionem patiuntur; quod aliquam diverſitatem in prognoſi, & curatione hujus morbi inducit.

Cauſæ.

De inflammatione generice locuti ſumus in *Tractatu de Tumoribus l. 1. c. 1.* hujus Tractatus ſpeciatim de *uteri inflammatione* egimus, *l. 2. c. 2.* hujus enim ægritudinis theoriam ſatis ſuperque explicavimus, ut hic ſupervacaneum eſſet, diutius ſupra idem argumentum morari. Indicabimus autem tantummodo generaliora principia, quæ attendere potiſſimum debemus in mammarum inflammatione curanda.

Certum eſt, inflammationem mammarum *prioris* gradus procedere a retardato, aut intercepto in parte affecta ſanguinis curſu. Hæc ſegnities, aut circulationis interceptio a preſſione, obſtructione, aut criſpatione vaſorum ducuntur.

Inflammatio *ſecundi* gradus ex eo oriri ſolet, quod cruor, prout in capillaria vaſa affluit, ipſa, ſimulque hinc orta orificia venarum lymphaticarum dilatat, ut ille facile ingrediatur; id ruborem, calorem, tenſionem, cruciatumque in parte affecta, ac proinde inflammationem auget. Hæc mutatio, ut nemo ignorat, niſi ab actione aucta, & continuata cauſarum derivat, quæ ſanguinis circulum retardant, aut intercipiunt.

Tandem inflammatio *tertii* gradus tunc oritur, quando ſanguis in vaſa capillaria, atque venas lymphaticas continuo irrumpens, ipſas non modo dilatat, verum alterutras, aut utraſque diſrumpit, quod ſanguinis, aut ſaniei effuſionem inducit. Hæc tranſvaſatio, ut apparet, a nimia plenitudine vaſorum dependet, quæ deinceps a continuata actione cauſarum retardantium, aut intercipientium ſanguinis circulum procedit.

Ex his conſequitur, tres hujuſmodi ſpecies inflammationis mammarum om-

nes a cauſis originem ducere, quæ retardant, aut ſiſtunt ſanguinis circultum, ac, ut nuper enunciavimus, primum gradum hujus inflammationis producunt; quæ ſi augeſcant, alterum gradum inflammationis faciunt, poſtremum tandem ſyſtrophicæ inflammationis pariunt: quare cauſas hujus inflammationis inveſtigando, eas tantum attendere fas erit, quæ primum gradum inflammationis mammarum producunt.

Hujuſmodi cauſæ itaque, ut nuper admonuimus, ſunt compreſſio, obſtructio, conſtrictio, aut criſpatio vaſorum ſanguineorum; reor tamen, obſtructionem, & criſpationem ad mammarum inflammationem parum conducere; quare cauſas compreſſionis inquirere potiſſimum oportebit; ac, ut concinna methodo incedamus, cum mammæ in triplici ſtatu inflammari poſſint, puerperii, lactationis, & citra utrunque; idcirco prius cauſas inflammationis enunciare noſtrum erit, quæ triplici ſtatui communes ſunt, deinceps quæ magis ſpeciales videntur.

1. Cauſæ communes ſunt ictus, colliſio, aut valida compreſſio mammarum, quibus labefactatur elaterium veſicularum, & lactis infartus inducitur, qui vaſa ſanguinea valde comprimit. His addi poteſt externum frigus, quod lac denſando, in veſiculis detinet, ipſumque vaſa circumpoſita comprimit.

2. Præter haſce communes mammarum inflammationis cauſas, lochiorum in puerperis ſuppreſſio idem parere poteſt, lac uterinum mammas verſus repellendo, ibique ſanguinis circulum intercipiendo, idemque accidit, quando puerperæ cibis nimium indulgent.

3. Ad nutrices quod attinet, duæ ſpeciales cauſæ poſſunt inflammationem inducere; prior eſt coloſtratio, quando ipſa ſævior fuerit, nullumque ægræ diætæ regimen ſervaverint; altera videtur lactis exuberantia, quando infantes debiliter ſugunt, aut nutrix de repente lactare deſiſtit, quin neceſſarias cautelas ſumat ad lac paullatim exinaniendum.

4. Tandem inflammatio mammarum mulierem aggreditur, quæ nec puerpera, nec altrix ſit, ob aliquam communem cauſam, quod tamen raro contingit. Unam igitur tantum peculiarem cauſam cognovi, cui hoc tribui poſſit; hujuſmodi videtur menſium ſuppreſſio, quando juvenem feminam corripit, quia tunc lac uterinum ubertim mammas ingreditur: ſed cum lac hujuſmodi denſum valde ſit ob rationes infra enunciandas, valebit facile mammas tumefacere, præſertim cum copioſius fuerit.

Animadvertendum eſt, ſedem morbi frequenter variare; interdum inflammatio externam mammarum faciem magis afficit, & tunc in cuti dolor, tenſio, atque calor potiſſimum reſident; interdum vero intimius ſubſtantia mammarum inflammatione corripitur, & tunc tenſionem, dolorem, & calorem in interiori mammæ parte ægræ perſentiunt.

Symptomata.

Symptomata inflammationis explicatu facillima ſunt.

1. Veſiculæ mammariæ, canales lactiferi, atque vaſa ſanguifera lacte, cruoreque maxime turgent, ex quo tumor, & tenſio ægrotantis mammæ originem trahunt.

2. In inflammatione mammarum ſanguis detentus vividis, & repetitis arteriarum pulſibus ſubjicitur; ex eo rubor, atque calor patientis mammæ.

3. Vaſa magnopere diſtenduntur ob lactis, cruoriſque infartum, ex quo dolorem in inflammata mamma ægræ patiuntur.

4. Quoad

4. Quoad febrim attinet, quæ inflammationem mammarum, ut reliquas inflammationes, comitatur, a gradu, & intenſione doloris procedit, quem ægræ perferunt.

Diagnoſis.

I. Facile mammarum inflammatio dignoſcitur in complexu ſignorum pathognomonicorum, quæ ipſam prænunciant; ea ſunt tumor, tenſio, rubor, calor, dolor, & febris, quæ eam jugiter comitatur.

II. Cum coloſtratione tantum confundi poſſet, ſed facile diſtinguitur, quia in inflammatione ſymptomata nonnulla obſervantur, quæ in coloſtratione deſunt; hujuſmodi ſunt rubor, atque febris, itemque reliqua ſymptomata, quæ in inflammatione vehementiora ſunt, quam in coloſtratione.

III. Gradus inflammationis pariter patefiunt ob violentiam phenomenorum, & morbi durationem.

IV. Facile eſt cognoſcere, an mulier puerpera, nutrix, aut neutrum ſit.

V. Tandem cauſam antecedentem inquirentibus, ea facile patet ex vitæ geſtæ hiſtoria; quod tamen parvi momenti eſt, cum morbi pertractatio una ſit.

Prognoſis.

I. Inflammatio mammarum diutinus morbus evadit; quia lac humor ſpiſſus eſt, qui difficulter liqueſcit, ut per reſolutionem evaneſcat, aut in pus convertatur.

II. Morbus doloroſus eſt ob mammarum vividum ſenſum, cum innumeræ nervorum propagines per ipſas diſtribuantur.

III. Raro teterrimas conſecutiones parit, modo hic affectus non negligatur, vel, quod ejus erit, nocua remedia non applicentur.

IV. Triplex eſt hujus morbi deſinentia: vel reſolvitur, & ita perfecte convaleſcit; vel in ſuppurationem deſinit, & abſceſſus, aut apoſtema gignitur, de quo infra capite ſequenti; vel indureſcit, & glandulæ proinde ſcirrhoſæ producuntur, de quibus ſequentibus capitulis erimus locuturi.

V. Hæc inflammatio nunquam in gangrænam abit, ſaltem hoc nondum animadverti, quod lactis qualitatibus tribuendum videtur, quæ idoneam partium mollitiem ſervant.

Curatio.

Remedia ceteris inflammationibus idonea, huic pariter inflammationi conveniunt, aliquibus circumſtantiis exceptis, quas ſigillatim indicare ſatagemus.

I. Inter remedia, quæ curationem internam reſpiciunt.

1. Venæ ſectio validior eſt, & ab ea morbi medela initium ſumit. Duæ enim, vel tres priores venæ ſectiones, quæ ex brachio, morbo oppoſito, inſtitui poſſunt, ſaltem uncias decem quæque præbere debent. Hæc lex nullam exceptionem patitur in nutricibus, aut in iis, quæ neutrum ſunt, cum majorem attentionem mereatur in puerperis mulieribus. Si lochia copioſa erumpant, & inflammatio mammarum modica ſit, a venarum inciſione ceſſandum erit; ſed venam incidere neceſſum erit, ſi lochia parum fluant, vel inflammatio mammarum intenſiſſima appareat; ſed in puerperis hujuſmodi venæ ſectiones ex pede inſtitui debent, pluries venam ſecando juxta ægrotantium opus.

2. Diæ-

2. Diæta tenuis præſcribi debet ſimplicis juris vitulini, aut pullorum, ſimulque ptiſanæ, donec inflammatio vehementior, & febris intenſior perſiſtant. Hæc lex generalis eſt; excipi tamen poſſunt nutrices, quæ proprios infantes alere concupiunt, ipſis permittendo unum, aut duo juſcula oryzarum in febris remiſſione, a quibus erit abſtinendum, ſtatim ac febris intendatur.

3. Ægrotantibus propinari poſſunt infuſiones plantarum capillarium, aut florum verbaſci, decoctio graminis, aut radicis oxalidis, ſerum lactis ſine cremore tartari depuratum, aqua pullorum ad ſanguinis æſtum temperandum, urinas, ſudoreſque ciendos, ut per haſce vias exuberans lac ſecernatur. Hæc lex quaſlibet mulieres reſpicit, mammarum inflammatione laborantes, in quibuſcunque circumſtantiis reperiantur.

4. Juvat ſingulis diebus lavacra intromittere; interdum ſimplicia anodyna, & emollientia; interdum vero purgantia, cui addi poſſunt mel, oleum olivarum, & electuarium lenitivum, aut catholicum duplum; mulieres tamen, dum puerperæ ſunt, huic legi minus ſunt obnoxiæ, ac pro ipſis decoctiones artemiſiæ, matricariæ, vel meliloti præ ceteris uſuveniunt.

5. Præter lavacra, apozema quotidie mane exhiberi poterit, confectum ex foliis cichorii ſilveſtris, borraginis, ſcolopendræ &c. quibus adſuderis drachmam, aut drachmam cum ſemiſſe ſalis *de duobus*; excipiuntur ab hac regula puerperæ, dum lochia ubertim erumpunt, ſed eadem auxilia afferri debent, ſi lochia imminuantur, aut ſupprimantur.

6. Modo febris imminuta ſit, ſimulque tenſio, dolor, & calor mammæ abire inceperint, ægram purgare fas erit cum drachma rhabarbari, & tantundem ſalis vegetabilis, additis unciis duabus mannæ. Huic indicationi pariter cedunt tres cyathi ptiſanæ regiæ, confectæ ex duabus drachmis folliculorum ſennæ, totidemque ſalis *de duobus*, addito etiam limone in taleolas diviſo: hæc doſis in duas partes diſtincta melius conveniet ſingulæ addendo unciam unam mannæ Calabrienſis, prout opus requiret. Hæc praxis reiterabitur, ſed ab ea abſtinendum videtur in puerperis, modo lochia ſuppreſſa, aut valde imminuta non fuerint.

7. Si in morbi decurſu dolor, cruciatuſque intenſiſſimi evadant, ut nunquam ægra quieſcat, veſpere emulſio exhiberi poterit, addendo quinque, aut ſex drachmas ſyrupi diacodii, vel viginti quinque uncias tincturæ anodynæ, vel quinque grana pilularum cynogloſſi, ut quotidiana praxis docet.

II. His remediis internis topica addi debent, quæ ægrotanti mammæ applicantur, quorum uſitatiora tantum proponam.

1. Embrocationes adhiberi ſolent, quæ conficiuntur ex oleo roſato, aut amygdalarum dulcium: applicantur etiam cataplaſmata anodyna, & emollientia, confecta ex pulpa foliorum lactucæ, portulacæ, hyoſcyami, ſub cineribus excocta, quibus addatur parum olei roſati, vel, quod magis prodeſt, cataplaſmata ex mica panis, & lacte cum pauco vitello ovorum; uſuvenit ſimul ceratum refrigerans Galeni, ſupra linteum extenſum; frequenter enim hujuſmodi topica removeri debent, ne ſupra partem affectam areſcant.

2. Si ab horum remediorum uſu febris admodum imminuatur, tenſuſque mammarum contextus relaxetur, quod proximam reſolutionem prænunciat, huic auxiliari poterit, cyathos aliquot propinando thei, aut infuſionis veronicæ: cataplaſmata etiam ex farinis reſolventibus parata, & cum foliis menthæ ebullita. Huic indicationi pariter cedunt juſcula vinoſa; tum folia braſſicæ rubræ macerata, & craſſioribus ſtratis ſpoliata, ac melle tandem oblinita;

linita; linteum melleo ſtratu obductum, vel cataplaſma ex pulpa confectum foliorum braſſicæ rubræ, ſub cineribus excoctorum, aut pauco oleo chamæmeli oblitorum.

3. Cavendum erit ab adſtringentibus, quamvis ipſa Auctorum plerique magnopere commendent: hujuſmodi ſunt terræ cimoliæ, vel, ut melius dicam, ſedimenta, quæ ſuperſunt in acuendis cultris; ſimulque repellentia vitari debent, uti acetum, oxycratum, oxymeli &c. quia hujuſmodi remedia lac in mammis indureſcunt, ſcirrhoſaſque durities in glandulis pariunt.

4. Diſcrepant Medici inter ſe, an debeant puerperæ, aut nutrices mammarum inflammatione correptæ, mammas ſugentibus præbere. Certum enim eſt, quod a ſuctione ægrotantis mammæ tenſæ, turgentis, atque dolentis, non modo parum, vel nihil lactis extrahi poterit, verum morbus intenſior fiet: omnes tamen communi calculo affirmant, poſſe, atque debere alteram mammam morbi expertem præbere, ipſamque ter in die exinanire. Per hanc viam lac deflectens, tenſam, atque turgentem mammam aliqua ex parte ſaltem evacuat: pro hoc opere tamen infantes minus valent; puella enim quæri debet decem, aut duodecim annorum, vel inſtrumentis eſt utendum ſuperiori capite indicatis.

5. Ex his facile patet, nutrices, inflammatione mammarum laborantes, natos alere haud poſſe, ut neceſſario ipſos debeant, vel novæ altrici committere, vel ſi adultiores fuerint, a mammis avellere, circa quod minime cunctari oportet, ne infantes detrimentum patiantur.

In inflammationibus ceterarum partium, ſigna proximæ reſolutionis apparent a ſexto, vel ſeptimo die; ea tamen ſegniora ſunt in mammarum inflammatione, quia lac humor eſt difficilis ſolutionis, & niſi plerunque a nono, aut decimo die liqueſcit. Si imminutio febris, aliorumque ſymptomatum in melius procedat, ſpes eſt, morbum feliciter abiturum ope reſolutionis: aſt ſi ab aliquot apparentis reſolutionis diebus, febris, aliaque ſymptomata exacerbentur, nequit amplius ambigi, tumorem in ſuppurationem vergere, abſceſſumque producere, quod urget ad nova auxilia confugere, ut infra ſequenti capite patebit.

CAPUT IV.

De abſceſſu, ſive apoſtemate mammarum.

Deſcriptio, & Differentiæ.

Abſceſſus, ſive apoſtema mammarum tumor eſt pure repletus, ſive materie ſanioſa, ab eo haud abſimili.

Hic tumor infartum lacticinoſum ſequitur, qui in coloſtratione obſervatur aut intumeſcentiam phlegmonoſam, quæ in inflammatione mammarum apparet. Abſceſſum vero tuberculoſum in mammis necdum locum habere putarem.

Quando infartus lacticinoſi, aut phlegmonoſi mammarum, potius quam reſolvi, in abſceſſus mutantur, phenomena, quæ ægra paſſa erat, tunc recrudeſcunt, tenſio nempe, dolor, calor, rubor, & validi pulſus: hujuſmodi ſunt indicia *abſceſſus fiendi*; paullo poſt omnia quieſcunt, quod eſt indicium *abſceſſus facti*.

Quandoque infartus, qui præceſſerunt, pluribus inſtruuntur loculamentis, in

in quibus totidem diſtincti abſceſſus producuntur, eandem mammam afficientes; quandoque vero unicus eſt ſuppurationis locus, & unicus abſceſſus gignitur; hic tamen non raro ex pluribus abſceſſibus ſimul communicantibus unicus evadit.

Mammarum abſceſſus triplicem ſedem habere ſolent: interdum pinguedinis ſtratum occupant, ſed hoc raro contingit: interdum glomos glandulares a corpore mammarum diſtinctos, ſuperius *capite* 1. deſcriptos; interdum demum corpus ipſum mammarum afficiunt, ſed extrinſecus; nam raro accidit, quod hoc corpus intimius deturpetur. Prior ſpecies abſceſſus ſuperficialis eſt; reliquæ duæ abſceſſus ſpecies profundiores ſunt.

Abſceſſus magis periculoſus ille eſt, qui papillam infeſtat, quia magnopere dolet, integram mammam tumefacit, conſtrictionem papillæ plerunque inducit, vel ſæpius ejuſdem caſum.

Oſtendimus jam, materiem abſceſſus pus eſſe, aut ab eo non abſimilem ſubſtantiam; ſi hic infartus ſimpliciter phlegmonoſus videatur, quod raro contingit, contenta materies pus legitimum erit; ſi abſceſſus vero lacticinoſus ſit, quod in coloſtratione accidit, contenta materies lac fuſum, aceſcens, corruptumque apparebit; tandem ſi infartus, partim lacticinoſum, partim phlegmonoſum ſe offerat, pus contentum multo lacte onerabitur, quod magis obvium eſt.

Donec materies in abſceſſu contenta nullam ſibi pandat viam, morbus abſceſſus, ſive apoſtematis nomen retinet, quod in *hoc capite* explicaturi erimus. Sed ſi pus, ſibi parato tramite, jam foris erumpat, aut ſectione inſtituta, per ipſam effluat, mutato nomine hic affectus *ulcus* appellatur, ut *ſequenti capite* explanabimus.

Cauſæ.

Generice de abſceſſibus egimus in *Tractatu de Tumoribus l.* 1. *c.* 2. ſpeciatim vero in hoc opere de abſceſſibus uteri locuti ſumus *l.* 2. *c.* 3. quo reverti oportet, ſi quis modum ediſcere cupiat, quo ſanguis in inflammationibus in pus convertitur, quod etiam explicationem facile ſuppeditat infartuum partim lacteorum, partim phlegmonoſorum, atque explanat, quomodo pus particeps fieri poſſit plus minuſve qualitatis alterutrius, prout infartus ad lacticinoſi, vel phlegmonoſi tumoris indolem magis accedit.

Animadvertendum enim eſt, quod ſi in lacticinoſo, aut phlegmonoſo mammarum infartu conſtrictio vaſorum, quæ ipſum produxerat, lactis, cruoriſque curſum retardando, ſi per venæ ſectionem, aut topica tollatur; inſuper detenta materies a copioſo medicato potu diluatur, vel ſatis ab arteriarum pulſibus attenuetur, facile reſorberi poterit per venas lymphaticas, quæ in parte affecta mammarum naſcentes in glandulas axillarum abeunt, ubi lympham deponunt in ſanguinem tranſducendam. Hic eſt modus reſolutionis tumentium mammarum, & dolor, quem ægræ perſentiunt circa axillares glandulas, ſatis oſtendit per hanc viam reſolutionem patrari.

Aſt ſi alterutra harum cauſarum deſit, videlicet conſtrictio vaſorum ſubſiſtat, aut contenta materies, neque remediis attenuetur, neque ab arteriarum pulſibus impellatur, in utroque caſu repetitis arteriarum oſcillationibus quaſſata materies naturam mutando in pus lacticinoſum convertetur.

In inflammationibus revera phlegmonoſis hæc converſio a ſexta die incipit,

pit, nona vero finem habet. Ægritudo non ita acceleratur in intumeſcentia inflammatoria mammarum, quia lac, quod ipſam magna ex parte efformat, repentinam hanc mutationem ſubire non eſt pote; etenim niſi circa nonum, aut decimum diem aliqua humoris reſolutio conſpici ſolet, interdum vero niſi decimo quinto conſumitur. Res demum ſegnius progreditur, quando infartus ſimpliciter lacteus fuerit, ut in coloſtratione.

Quando detenta materies ab arteriarum pulſibus quaſſata, ſine reſolutione tandem diſſolvitur, & rareſit; vaſa ſanguinea propinqua comprimit, atque oſcillationes arteriarum auget, ut tenſio, dolor, calor, atque rubor prius ſubacti renoventur. Irritatio, quam hæc materies fuſa, & acrior facta tunc in nervis, atque fibris excitat, hæc phenomena ſemper magis auget, ita ut ſuppuratio producatur, & abſceſſus perficiatur.

Aſt cum materia fuſa fuerit, & vaſa, aut fibræ, quæ ipſam complectuntur, conciſæ, materies ſui juris facta propinquas partes amplius non laceſſit, & ſanguinis circulus reſtituitur; ita tenſio, calor, rubor, atque dolor poſt imminutionem abeunt, & hic eſt ſtatus perfecti abſceſſus.

Cum hujuſmodi materies acris ſit in vulgaribus abſceſſibus, continentes partes paullatim corrodit plus minuſve, prout hæ partes corrodi ſinunt; ex hoc enim abſceſſus inæquali celeritate perficiuntur.

Hi progreſſus abſceſſuum mammarum longe plerunque procedunt, tum quia contenta materia ſpiſſa eſt, & difficulter anguſtos partium anfractus ingreditur, cum ſimul quia parum acris eſt, ſegniterque partes rodit: ab eo dependet ſegnis perfectio abſceſſuum mammarum, quos diu ferunt ægræ ſine ulla apertione, cui adduntur ſpiſſitudo, atque denſitas involucri ipſarum mammarum; ſed materies hujuſmodi jugiter agens, perfodit tandem hoc involucrum, & ſub cuti plures prominentias inducit, quæ erupturæ materiæ adytos indicant.

Tandem hæc materies per plures ſciſſuras diverſæ magnitudinis pandit viam, ex quibus modo ubertim proſilit, modo guttatim ſtillat; interdum etiam, quando materia ſpiſſa, & lacticinoſa fuerit, tarde erumpit, ut latiorem viam ultro parare neceſſum ſit, præſertim quum ægra magnos cruciatus paſſa ſit: in utroque caſu abſceſſu aperto nomen mutat, & ulcus evadit, de quo *ſequenti capite loquemur*.

Symptomata.

1. In abſceſſibus mammarum multa eſt puriformis materies, & margines abſceſſus valde tumeſcunt, quod oſtendit, ſanguinem, lymphamque ibi copioſe affluere. Ergo in abſceſſibus mammæ magis graves eſſe debent, ac pondus interdum adeo maximum fit, ut circumpoſitis faſciis ſuſtineri debeat.

2. Nullus eſt mammarum abſceſſus, in quo continua partium diſtractio non producatur, ſive a copia, ſive a pondere materiæ puriformis: ergo nullus hujuſcemodi abſceſſus, qui hujuſmodi dolorem non pariat in mammis, quæ tamen non ſemper æquabiliter ægrotant,

3. Suppuratione ſemel confecta pus ad oſtia abſceſſus evectum, ſuique juris factum nec partes tumefacit, neque vaſa ſanguinea amplius comprimit; ergo abſceſſu in mammis confecto, tenſio, rubor, calor, atque dolor a cuti abibunt.

4. In abſceſſibus mammarum cum contenta materies probe fuſa, & atte-

nuata fuerit, ejuſdem portio per venas lymphaticas reſorberi debet, & in glandulas ejuſdem nominis, axillæ ejuſdem lateris devehi debet, quæ proinde tumefient. Ergo in mammarum abſceſſibus, qui ſero aperiuntur, glandulæ axillares ægrotantis lateris tumefieri, & dolere debent.

5. Materies puriformis abſceſſuum in glandulas axillares delata, ex his per vaſa rorifera bilis in ſanguinem educitur, qui in ſubclaviam ſiniſtram ipſam deponit, ac ſanguini remixta ob propriam aciditatem levem glomeramen in ipſo inducit. Ergo abſceſſus mammarum, qui diu perdurat *horripilationes* parere debet.

6. Lex univerſalis naturæ eſt, quam abs re eſſet explicare, ſed conſtans videtur, quod nempe cruoris grumi in ſanguine nati, horrores producant; febris ſubſequitur, pulſuum frequentia, & calore concomitantibus: ergo abſceſſus mammarum cum horrore identidem comitantur motus febriles plus, minuſve ſenſibiles, aut diuturni.

7. Abſceſſus mammarum, qui in papillis ſedem habent, partem nervis undique inſtructam afficiunt, quare dolorem parere debent.

8. In abſceſſibus canales lactiferi a dilatatione intumeſcunt, & ab intumeſcentia abbreviantur: ergo papilla retrahi debebit.

9. In hujuſmodi abſceſſibus canales lactiferi eroſi, & in pure natantes facile ſanie replentur, ipſamque per foramina papillæ expellunt: ergo in hoc caſu pus, ſive ſanies plus, minuſve abundanter eruperit, prout conſertiores lactiferi ductus fuerint eroſi.

10. Tandem ſi abſceſſuum pus acre fuerit, ut canalium lactiferorum plerique corrodantur, papilla, quæ niſi per ipſos mammę nectitur, neceſſario decidet.

Diagnoſis.

I. Abſceſſus mammarum niſi grandiorem coloſtrationem, aut inflammationem earundem ſubſequuntur, neque per reſolutionem evanaſcunt. Nos itaque minime latent circumſtantiæ, in quibus prænunciandi videntur abſceſſus.

II. Abſceſſus hujuſmodi nunquam eveniunt, niſi prius ſubdola morbi remiſſio apparuerit; omnia ſymptomata enim, tenſio nempe, rubor, calor, dolor, & ipſa febris poſt ſenſibilem imminutionem ſine manifeſta cauſa renovantur; nemo igitur ignoraverit momentum, quo abſceſſus incipient.

III. Si hæc phenomena paullo poſt abeant, & ceſſando mammam tumefactam relinquant, certiores fieri poſſumus, abſceſſum perfectum eſſe; ſed nullum ſupereſt dubium, quando in mammis tumor conſpiciatur fluido quodam repletus, qui fluctuatione, atque contrectatione recognoſcitur.

IV. Facile credideris, abſceſſus lacteos potius, quam puriformes eſſe, quando coloſtratio, aut inflammatio lactea magis, quam phlegmonoſa præceſſerit.

V. Unicus vel multiplex fuerit abſceſſus, prout uncia, vel multiplex ciſtis pure turgida, tactu apparuerit.

VI. Neve abſceſſus cutanei, aut profundi ſint, non modo dolor, quem ægra plus, minuſve intenſum, aut profundum perſentiunt, verum fluctuatio puris ſatis indicabit.

VII. Tandem facile recognoſci poterit papillæ abſceſſus ob doloris ſedem, tumoris, & ſymptomatum concomitantium, qualia ſunt papillæ retractio, & per ejuſdem foramina fluxus.

Pro-

Prognoſis.

I. Abſceſſus mammarum longa eſt, & moleſta ægritudo, quæ ſegniter producitur, & ſero convaleſcit.

II. Abſceſſus mammarum ſcirrhoſas glandulas ſæpe relinquit, quando aliqua portio tumentis mammæ a ſuppuratione deſiſtat.

III. Abſceſſus mammarum, præſertim cum magnus, & profundus evadat, vacuum relinquit, quod inelegantem cicatricem gignit.

IV. Abſceſſus mammarum, qui papillam afficit, ejuſdem baſin corrodendo, papillam ſeparat, ut amplius nequeant altrices ex ea parte lac præbere.

V. Profundus abſceſſus ſuperficiali difficilius, & puriformis luteo ſegnius convaleſcit.

VI. Tandem abſceſſus mammarum ſemper periculoſus, & diuturnus evadit, quando mammarum ſubſtantiam intimius aggreditur.

Curatio:

Abſceſſus mammarum dupliciter curandum ſe offert.

I. Dum abſceſſus primo exſurgit, omnia ſymptomata ſedulo erunt imminuenda, qualia ſunt dolor, & febris, ſi adſit. Hac de cauſa

1. Ægrotanti ſinui cataplaſmata anodyna applicantur, qualia conficiuntur ex mica panis albi, & lacte, pauco addito melle, ex oryzis in lacte excoctis, & pauco ſimul admixto melle, ea ſæpe ante areſcentiam renovando.

2. Cataplaſmis tamen embrocationes præmitti poterunt ex oleo amygdalarum dulcium confectæ, pauco etiam addito oleo ovorum, chamæmeli, aut medullæ vervecinæ, prout tenſionis gradus poſtulaverit.

3. Si dolor, atque tenſio cum febri increbuerint, ſemel, vel bis ex ſano potiſſimum latere venam ſecare non præteribis.

4. Ægra ab omni lactatione abſtinere debet: interdum ſana mamma, ſi lacte turgeat, evacuari debet ſemel, vel bis in die, ope ſugentis puellæ, vel inſtrumentorum, quæ ſuperius propoſuimus.

5. Tunc ad lac evacuandum cliſmata purgantia interdum intromittuntur, vel ptiſanæ copioſæ propinantur, ex levioribus diureticis paratæ, nempe ex plantis capillaribus, gramine, aut ſimilibus, vel apozemata exhibentur ex foliis chærephylli, pimpinellæ &c. addita drachma ſalis de duobus.

6. Applicabitur affectæ mammæ cataplaſma, confectum ex pulpa in aqua excocta, cui poſtquam per ſetaceum transjecta fuerit, oleum chamæmeli, aut mellis addi poterit.

7. Si dolor vehemens perſiſtat, noctu ſaltem moderari fas erit, veſpere exhibendo aliquod anodynum: huic indicationi cedent quinæ drachmæ ſyrupi diacodii, viginti, aut viginti quatuor guttæ tincturæ anodynæ, vel quina grana pilularum cynogloſſi.

8. Tandem diæta moderari oportet juxta ægrotantis ſtatum; etenim ſi tenſio, dolor, rubor grandiores appareant, & febris præſertim adſit, juſcula tantum erunt exhibenda: nihilo tamen minus cochlearia aliquot cremoris oryzarum cum vitello etiam ovorum in jure permitti poterint, quando ſuppuratio jam perfecta videatur, quod ſymptomatum imminutio prænuntiat.

II. Semel vero confecta ſuppuratione erunt adhibenda,

Digitized by Google

1. Cataplaſmata putrefacientia, ſive maturantia, ut ſuppuratio celeriter, & æquabiliter perficiatur. Hæc cataplaſmata parantur ex pulpa foliorum malvæ, althææ, brancæ-urcinæ, cæpæ liliorum ſub cineribus excoctæ, quibus additur baſilicum recenter paratum; hoc cataplaſma integram mammam trans etiam partem affectam amplecti debet, quod efficacius redditur, additione cæparum communium, & veteris fermenti.

2. Si abſceſſus in aliqua ſui parte apicem oſtendat, futuræ aperitionis indicium, ibique conſpicua magis fluctuatio perſentiatur, ſplenium baſilico onuſtum applicari poterit, ut ſuppuratio foveatur, reliquo cataplaſmate deinceps ſplenium, & integram mammam obducendo.

3. Ceteroquì clıſmata, & apozemata erunt continuanda, ægrotanti ſuadendo continentem ptiſanarum uſum, & paullo uberiorem nutritionem permittendo, præſertim ſi abſceſſus maximus non fuerit.

4. Sub horum remediorum uſu, tumor æquabiliter mollis fiet, quod eſt indicium integræ ſuppurationis, & abſceſſus tunc aperiri poterit, modo ſponte non excludatur. Cum id vero novam ægritudinem pariat, diverſa etiam methodus requiritur, quam ſequenti capite perſcrutabimur.

CAPUT V.

De ulcere Mammarum.

Deſcriptio.

Ulcus mammarum eſt ſolutio continuitatis mammarum ſubſtantiæ, ex qua pus, aut materies ab ipſo haud abſimilis profluit: quare facile deducitur, abſceſſum ſemel apertum ulceris nomen ſumere.

Ulcera mammarum, ut illa reliquarum partium, initio morbi margines oſtendunt cinereos, fuſcos, aut nigerrimos, uno verbo ſalitos, & ſordidos. Senſim remediorum uſu, aut ſimplici abſterſione purpurea ſine limbis apparent, ſive melius deterguntur, quod eſt laudabilis cicatrizationis indicium.

Reliquæ hujuſmodi ulcerum differentiæ ab indole diverſa abſceſſuum dependent; ſunt ſuperficiales, aut profundi, ſimplices, vel compoſiti, multiplices, vel non, prout abſceſſus ſimilibus varietatibus affecti fuerint.

Cauſæ.

Ulcus in mammis ſemper abſceſſum ſubſequitur; quare cauſæ ulcerum mammarum eædem ſunt abſceſſuum, quas ſatis explanavimus; reapſe hic affectus ulceris nomen meretur, ſtatim ac ſuppurare incipit, ſed uſus invaluit, quod per totum morbi curſum ad valetudinem uſque ulcus ſemper nuncupetur: verum ſi uſus hoc nomen non tueretur, tamen ulcerum medelam ſemper poſtularet.

Nihil enim ſupereſt dicendum circa cauſas ulcerum mammarum, tantumque animadvertendum erit,

1. Exeuntem ex aperto abſceſſu ſaniem ex ſanguine, lympha, & lacte conflari in tumore detentis, & in pus converſis, tum ex fragmentis capillarium, ſanguineorum, lymphaticorum, lacteorumque vaſorum, ſimulque ex nervorum, fibrarumque tendinearum rudimentis in pus ſolutis, in quo ſub exiliſſimorum filamentorum ſpecie ipſa natant.

2. Poſt

Digitized by Google

2. Poſt puris exitum parietes ulcerum calloſis, & ſemiputrefactis limbis deturpari, ubi multum pus reliquum eſt.

3. In hoc ſtatu faciem ulceris cineream, fuſcam, nigram, & verſicolorem eſſe, labiis inſtructam, fœdumque ulcus tunc appellari.

4. Senſim, ſenſimque labiorum partes, quæ ab ulcere erumpunt, ob remediorum applicationem putreſcere, cadere, atque ſecum pus retentum ferre, ideoque carnes colorem tunc purpureum ſuſcipere, ulcuſque deterſum tandem nuncupari.

Symptomata.

1. Primis diebus poſt abſceſſus aperitionem, pus ab ulcere ubertim fluit, quia circumpoſitæ partes ſanguine, lympha, & lacte turgent: præterea labia ſemiputrefacta, pureque imbuta ex parietibus ulceris decidendo, puris copiam adaugent, quamvis tamen labiorum additamentum fluentem materiem, fætidam, ſpiſſam, & inæqualem magis reddat.

2. Prout ulcus detergitur, minus ipſum puris ſuppeditat, ipſumque fluidum æquale, & inodorum magis apparet, quia ex portione tantum lymphæ, aut lactis conflatur, ex vaſis lymphaticis, aut lactiferis profluit nondum occluſis, & reliquum potius videtur circa ulceris ſuperficiem.

3. Ulcus tandem nullum pene pus amplius præbet, quia vaſa propinqua, quorum propagines capillares coarctari poterunt, nihil expellunt, ſerumque lymphaticum tantum ſuppeditant, qui partem madefacit.

4. Tunc ulceris cavitas valde coarctatur ob ulceris parietum reſtrictionem, carnes undique creſcunt, ulcuſque replent, ipſumque proximam valetudinem attingit. Aſt quamvis optima appareant convaleſcentiæ indicia, cicatrix tamen haud facile ad libellam ſe poſuerit; poſitus enim morbi cavitatem oſtendit, plus minuſve conſpicuam, juxta ulceris variam profunditatem.

5. Quando ulcus profundum eſt, & acre pus; ægrotantes frequenter in glandulis axillæ ejuſdem lateris dolorem, caloremque perſentiunt, quia pus in haſce glandulas delatum, vividum ſenſum parit; ſed plerunque nihil perſentiunt ægræ, modo ulcus exiguum, & pus acrimoniæ ſit expers.

6. Cum mammarum ſubſtantia ſpongioſa ſit, carnes hinc exortæ facile expanduntur, modo ipſis ægrotantibus mederi prætereamus, quod carnes luxuriantes parit, & fungoſas quandoque, ut ſegnius valetudo procedat.

Diagnoſis.

In ulcere mammarum nihil latitat: ejuſdem enim exiſtentia, poſitus, magnitudo, indoles, puris acredo, aut dulcedo, feroſitas, aut ſpiſſitudo, ſi unicum, vel multiplex fuerit ulcus, clare pateſcunt.

Prognoſis.

Prognoſis facillima pariter evadit: ulcus itaque mammarum morbus eſt diuturnus, incommodus, raro tamen periculoſus, præſertim ſi illud modicum, ſuperficiale, & lacteum fuerit, ſanam mulierem tantum infeſtet viro venereo, ſcorbutico, aut ſtrumoſo nunquam infectam: in contrariis tamen caſibus idem prænunciari nequit.

Ulcus, quod ſub papilla, aut prope eſt, ſpecialem diligentiam poſtulat, quia

quia valde dolet, & plerunque papillæ caſum inducit, & ad eam partem lactandi modum tollit; nam parvi facienda videtur ſpes, quam quidam præbent, quod nova papilla produci queat.

Curatio.

Hæc lex conſtans eſt, quod abſceſſus perfecte ſuppuratus, ſatiſque emollitus prompte aperiatur, ut contenta materies foris erumpens propinquas partes non corrodat; imo in declivi parte aperiri debet, ut pus facilius effluat.

Quidam ancipites hærent, ſi cauſtico lapide, aut cultro aperiri debeat tumor, ſed quæſtio parvi momenti eſt, quam ægra, aut chirurgus facile ſolvere poterit; animadverto tamen, cultrum frequentius uſuvenire; neque mihi ſe offerunt rationes, quibus hanc methodum eſſe reſpuendam judicem.

Sectione peracta, ſemel fluxa materie, blande corpus mammarum exprimitur; pars vero affecta pulvinis cooperitur, onuſtis cerato digerenti, addito pauco oleo ovorum, aut eorundem vitello. Paullo poſt cum ulcus detergi incipiat, digerenti balſamum additur Arcei, vel hoc ſimpliciter adhibetur, donec carnes fungoſæ balſamum viride, aut ægyptiacum poſtulent, vel parum etiam interdum balſami fuſi.

Tandem cum ulcus repletum fuerit, cicatrix tantum erit promovenda, ſplenia ſicca, aut raſa, terebinthino pulvere inſperſa, aut alumine combuſto aſperſa applicando: interdum etiam leviter infernali lapide partem lambendo.

Hæc praxis, quamvis valde methodica ſit, ſuas redargutiones patitur. Quidam enim autumant ex grandioribus aperturis aerem ubertim ingredi, qui interiorem ulceris partem deturpat, & ibi circulantia fluida ſpiſſando, valetudinem retardat; inſuper inſiſtunt, per hujuſmodi ſectiones ſcindi involucrum tendineum mammarum, quod in ſtatu ſano rotunditatem, & a ſectione callofas, duras, inæquales, & deformes cicatrices relinquit.

Maximum tamen obſtaculum illud eſt, quod nutrices difficulter huic operi ſe ſubjiciant; ex ſe enim plerunque, aut muliercu lis ſuis tantum curari ſinunt; neque citra profectum familiarem methodum adhibuerunt; reapſe earum hunc morbum pertractandi ratio diuturna evadit, ſed cicatrix, quæ ulcus ſubſequitur, lævigata magis, minuſque deformis plerunque conſpicitur.

1. Ipſæ expectant ſpontaneam abſceſſus aperturam, quod ſero evenit, niſi poſtquam involucrum mammarum valde conſumptum ſit, ut amplius plicari poſſit, deformemque cicatricem producere.

2. Dum ita cunctantur, cataplaſmata putrefacientia adhibent ex oryzis, lacte, & melle Narbonenſi confecta.

3. Semel tumore aperto, mammas exprimunt, affectamque partem pulvillis cooperiunt, baſilico obductis, vel crebrius melle cum pauco ovi luteo.

4. Si apertura exigua appareat, ipſam dilatant, torunda iiſdem pharmacis onuſta, vel interdum, parum ſpongiæ præparatæ cauſticis ſibi comparant, ut huic uſui cedat.

5. Hanc methodum per unicum, vel duplicem menſem proſequuntur, obducendo apparatum emplaſtro unguenti marini, & mammas una, vel duobus foliis braſſicæ rubræ, artemiſiæ, & melle inunctis.

Cum expertus ſim, hanc praxim ſæpe benevertere, ipſam haud contemnerem; præſertim cum ulcera modica, & ſuperficialia appareant.

Quacumque vero methodo ulcera hujuſmodi pertractentur, idoneum regimen am-

amplecti, debet ab alimentis ſalitis, caſeoſis, calefacientibus &c. ſeſe abſtinendo; alvum etiam ciere fas erit medio, aut fine curationis folliculos ſennæ, ſalem vegetabilem, mannam, &c. adhibendo.

Quoad caſum papillæ attinet, videbimus, quomodo ipſi mederi queamus, ſequenti capite, ubi de morbis hujus partis fuſius locuturi erimus.

CAPUT VI.

De glandulis ſcirrhoſis mammarum.

Deſcriptio.

GLandulæ ſcirrhoſæ mammarum ſunt corpora reapſe glanduloſa, per varios mammarum anfractus diſperſa, inæquabiliter craſſa, a grani coriandri, ſive piſi magnitudine ad volumen ovi, & ultra extenſa, variis figuris donata, rotunda, complanata, circularia, ovalia, amygdalina, irregularia, & mobilia; interdum inſulata, aut duplicia; interdum vero conſertiora; hæc corpora originem trahunt a glomis glanduloſis, interſperſis per ſtrata adipoſa mammarum, ut ſupra innuimus *c. 1. hujus l.*

Quamvis hujuſmodi glandulæ ſimiles inter ſe appareant, intimius perſcrutanti plures ſe offerunt differentiæ.

1. Aliæ ſunt lævigatæ, æquales, & obtuſis angulis inſtructæ; aliæ inæquales, & pluribus angulis acuminatis pollent.

2. Aliæ molles cum aliqua renitentia apparent, ut glandulas æmulentur in variis corporis partibus obvias; reliquæ duræ, & revera ſcirrhoſæ ſunt.

3. Aliæ doloris ſunt expertes; aliæ obtuſum dolorem, & lancinantem comitem habent, videlicet vivido, ſubito, & repentino dolore afficiuntur, quaſi ſubtiliſſima acies laceſſeret.

4. Tandem aliæ pertinaces ſunt, & eundem poſitum, formam, atque volumen ſervant; aliæ creſcendo formam, & figuram mutant, novoſque angulos exhibent.

II. Scirrhus mammarum tumor eſt grandior, durus, renitens, atque indolens; interdum vero lævigatus, interdum vero inæqualis, & ſcaber.

Nuncupatur ipſe ſcirrhus *perfectus*, vel *exquiſitus*, cum durus, ut cos, appareat, & nullus oriatur a preſſione dolor; imperfectus vero, & nothus dicitur, cum minus duritiei, multumque doloris a preſſione præſeferat.

Interdum hic ſcirrhus diu ſine incremento, & lancinantis doloris ſenſu eandem formam ſervat: tunc propriam indolem, & characterem oſtendit.

Quandoque tamen adeo ſine manifeſta cauſa increſcit, ſpeciem mutat, anguloſus, & dolens fit, ut identidem lancinans evadat, & cancri naturam induat; & in cancrum degeneret.

Cum glandulæ ſcirrhoſæ producantur ab induratione grumorum corporis mammarum, adipe latitantium, quemadmodum animadvertimus; pariter ſcirrhus hujuſmodi ab induratione corporis totius mammæ procedit, ut ſi totum mammæ ambitum occupet, ſcirrhus totalis appelletur; partialis vero interdum dicatur, ſi portionem aliquam voluminis mammarum infeſtet: hic tamen & ipſe univerſalis evadit, quia, induratione prolata, brevi integrum mammarum corpus aggreditur.

Cau-

Cauſæ.

I. Superius admonuimus in lactis ſugendi more in coloſtratione, in inflammatione, atque mammarum abſceſſibus varios veſicularum mamillarum crebro ſupereſſe glomos lacte turgidos, qui neque ſolvuntur, neque in pus convertuntur. Hujuſmodi ſunt totidem cauſæ glandularum ſcirrhoſarum, quarum indaginem præſenti capite aggredimur. Plures tamen adhuc ſuperſunt, cujuſmodi ſunt.

1. Ictus in mammas inflictus, qui aliquem globum collidendo, elaterium debilitat, & affluendi, atque inſpiſſandi lactis locum præbet.

2. Valida compreſſio alicujus anfractus mammarum a rudi corpore, ruſtica contrectatione, aut inæquali thorace, quod ſimilem ictus effectum parit.

3. Idem evenit, ſi mulieres facile mammas a cinædis contrectari ſinant, ut compreſſionibus, & attritibus glomorum elaterium labefactetur, & in veſiculis mammariis infartus hinc promoveatur.

4. Suppreſſio catameniorum, aut repentina menorrhagiæ ceſſatio, ob quam lac cum menſtruis, aut ſanguine prius per uterum erumpens, in mammas reſtituitur, infartum veſicularum, quarum contextus laxior fuerit, facile producit.

5. Tandem menſium abſoluta revolutio, ubi lac uterinum non amplius ex utero erumpens, lacti mammario remiſcetur, & infartus parit glomorum ad hoc magis diſpoſitorum. Hæc cauſa multam attentionem meretur, quia obvia admodum eſt, & mulieribus, in quibus catamenia deficiunt, glandulæ facile in ſinu apparent; aut, quæ præexiſtebant, dolentes, & tumentes evadunt.

II. Cum indoles ſcirrhi mammarum eadem ſit cum glandulis ſcirrhoſis, cauſæ idcirco glandulas producentes nuper enunciatæ, ſcirrhum pariter mammarum producere poſſunt, & producunt frequenter. Omnis differentia in hoc conſiſtit, quod corpus mammarum, in quo reſidet ſcirrhus, intimius mammam perfodiat, multaque pinguedine extrinſecus obducatur; quare cum externis cauſis minus fiat obnoxius, idcirco ſcirrhus glandulis ſcirrhoſis minus frequens eſſe ſolet.

Symptomata.

I. Glandulæ ſcirrhoſæ omnes in ſinu producuntur a lacte, quod in veſiculas mammarum affluens, ibi denſatur, ſed non æquabiliter in ipſis inſpiſſatur. Vidimus jam dari glandulas lævigatas, modice duras, & indolentes, quæ parum augmenti ſuſcipiunt; patet enim in his glandulis lac affluere, cum ipſæ intumeſcant; ſed tamen in ipſis neque premi, neque condenſari videtur; imo fortaſſe naturalem lactis circulum ſervari credendum eſt, nempe, quod lac harum glandularum in venas lymphaticas tranſeat, quæ illud glandulis axillaribus afferant, pari ratione ac ipſum per viam ſecretionis a ſanguine recipiunt. In hoc caſu.

1. Glandulæ hujuſmodi ſcirrhoſæ gignuntur potiſſimum, quia lac nimis ſpiſſum in aliquot glomos veſicularum mammarum irrupit, auxitque volumen.

2. Non amplius increſcent, ſi lac ab hoc affluxu deſiſtat, quia tantundem ex una parte erumpet, quantum ex altera ingredietur.

3. Erunt lævigatæ, quia lac in ipſas modica copia irrumpens, eas etiam æquabiliter tumefacere debet.

4. Mo-

4. Modice duræ apparebunt, quia lac niſi eo glandulas inflat, ut modicam reſiſtentiam faciat.

5. Tandem indolentes fient, quia lac nullam diſtenſionem pariet, nervos, quibus inſtruuntur, laceſſentes.

II. Aliæ dantur glandulæ ſcirrhoſæ, duræ, inæquales, anguloſæ, quæ creſcendo ingrandeſcunt quotidie, & formam mutant, dolenteſque ſimul ſunt, & brevibus quandoque, ſed vividis lancinationibus expoſitæ. In his glandulis lac valde denſatur, quia jugiter a novo adveniente lacte premitur, impedito venarum lymphaticarum itinere, quod ipſum in axillares glandulas deferret.

In hoc caſu

1. Hæ glandulæ continenter creſcent, quia lac in ipſas evectum, non amplius deflectendo, majorem tumorem faciet.

2. Ipſæ duræ, & ſcirrhoſæ admodum erunt, quia veſiculæ lacte quam maxime turgentes, preſſioni reſiſtent.

3. Ipſæ inæquales, & ſcabræ apparebunt, quia non omnes veſiculæ, uno undique elaterio donatæ, inæquabiliter cedent lactis affluxui, ut prominentiæ apices, & anguli inæquales facile producantur.

4. Formam creſcendo immutabunt, quia actio lactis, quod ipſas inflat, non æquabiliter undique agit, quia partium oppoſitarum reſiſtentia in omnibus punctis haud æqualis fuerit.

5. Dolorem tandem afferent, quia tumor, quem ex parte lactis patiuntur, diſperſos nervos valde laceſſit: interdum etiam hæc maxima nervorum diſtractio vividum, ſubitumque ita dolorem parit, qui dolor lancinans appellari ſolet.

III. Hæc eſt conditio harum affectarum glandularum, ſed ea in deterius vergit, ſi topica applicentur, quæ detentum lac rarefaciant, aut calefaciant. Si ægra pravum regimen ſequatur, & cibos ſalitos, calefacientes, & aromatizatos comedat, vinum, aut liquores bibat, coffeam ſumat, pervigil perſiſtat decumbendi tempore, triſtitiæ ſe tradat, aut tandem febris ſuperveniat. In omnibus hujuſmodi caſibus glandulæ affectæ *primæ ſpeciei* deleterias omnes qualitates *ſecundæ ſpeciei* adipiſcentur, quia infartus lactis completus, ejuſdemque tranſitus interceptus fuerit in venas lymphaticas, ideoque ipſæ glandulæ ſcirrhoſæ, inæquales, anguloſæ, & dolentes quotidie increbeſcent, formam, & figuram mutando.

Glandulæ *ſecundæ ſpeciei* deterioris indolis fient eadem de cauſa, quia lac affluens maxima copia, maximum etiam gradum expanſionis ſuſcipiet, ut glandulæ in cancros reapſe mutentur, ut infra *capite ſequenti* obſervabimus.

Ut rite dignoſcamus ea, quæ tantum indicavimus circa fermentationem, aut expanſionem lactis in glandulis ſecundæ ſpeciei retardati, & compreſſi, cui generationem cancri tribuimus, conſulere oportet *c.* 2. *l.* 4. *Tractatus tumorum*, ubi de hac re fuſius agitur.

IV. Ea, quæ adhuc de glandulis ſcirrhoſis mammarum, earumque conſecutionibus dicta ſunt, ad ſcirrhum pariter attinent, qui corpus mammarum occupat.

Interdum ſcirrhus incompletus eſt, dum mollitiem, & citra dolorem ſenſum ſervat, in quo ſtatu diu ſæpe perdurat.

Quandoque durus, renitens, & a preſſione indolens evadit, uno verbo, ſcirrhus perfectus, exquiſituſque fit, ſed, modo non ingrandeſcat, aut formam mutet, perferri facile poterit.

Tandem in diem acrior factus, formam, & amplitudinem mutat, dolens, atque lancinans fit, & tunc in cancrum convertitur.

Hujuſ-

Hujuſmodi ſucceſſivæ mutationes iiſdem de cauſis ſcirrho, & glandulis ſcirrhoſis ſuperveniunt: ergo de ſcirrho dicere oportet, quidquid de glandulis dictum fuit.

Diagnoſis.

I. Nihil latet in diagnoſi glandularum mammarum; facile ipſæ tangi, & numerari poſſunt; recognoſcuntur, ſi lævigatæ, molles, inæquales, aut angulosæ fuerint; ſedes, & volumen earum facile patent; tactu, ſi renitentes, aut ſcirrhoſæ fiant, haud difficulter judicari poterit; facilis negotii erit, ipſas pluries inveſtigando, animadvertere, ſi eandem amplitudinem ſervent, formam mutent, aut figuram mutando, ingrandeſcant; tandem ægræ & ipſæ perſentient, ſi dolentes, & lancinantes fiant.

Quoad cauſas remotas pertinet, ægrotantes ipſæ vos docere, aut percontando edoceri poteritis; ſed hujuſmodi declaratio parvi momenti eſt, tum prognoſis, cum curationis reſpectu.

II. Si deſcriptionem ſcirrhi, ejuſdemque characteres eſſentiales attenderis, exiſtentia ſcirrhi mammarum cum variis ſpeciebus, & conditionibus ejuſdem facile innoteſcet. Cauſæ pariter diſtingui poterunt, quamvis hujuſmodi diſtinctio neque in prognoſim, neque in curationem influat.

Vidi tamen, pluries pro ſcirrhis tumores lacteos mammarum ſumi, ut hi, qui ſuperveniunt puerperis, quæ lac calefaciunt, aut nutricibus coloſtratione laborantibus, aut quæ præpoſtere ſub lactis turgentia a lactatione deſtitenunt. Nihilo tamen minus tumores hujuſmodi a ſcirrho valde differunt; minus enim reſiſtunt, minuſque circumſcribuntur, preſſi dolore non carent, ſed lancinationum ſunt expertes; febrim ſæpe comitem habent, tandem in ſuppurationem vergunt, quod omne dubium aufert.

In hujuſmodi tumoribus deinceps, modo fluctuatio animadvertatur, & antea etiam, cum certiores fieri poſſimus de doloris natura, cataplaſmata maturantia impendere debemus, & reliqua remedia in duobus anteactis capitibus propoſita, quibus perfecta valetudo obtinebitur.

Quando inſcientes Medici in hos caſus incidunt, neque probe lacteos tumores a ſcirrhis diſtinguunt, cancriſve, autumant, ſed perperam, cancrum abſtuliſſe, & vulgaria remedia ab ipſis adhibita pro arcanis prædicant. Jamdiu tamen ſcimus, *ignorantes miracula in arte patrare.*

Prognoſis.

I. Mali ominis eſt, ſinum glandulis infarciri, quæ, etſi benignæ fuerint, angunt tamen pro deleteria indole, quam ſumere facile poſſunt.

II. Glandulæ lævigatæ, quæ eandem formam, & figuram ſine novo incremento ſervant, non omnino induratæ ſunt, & dolore carent, ceteris minus periculoſæ evadunt, non omni tamen periculo vacant; interdum ſolvuntur, & diſſipantur per modum reſolutionis; interdum in eodem ſtatu morantur ſine augmento, aut decremento; interdum tandem ingrandeſcunt, figuram, formam mutant, & dolentes fiunt; ſed hoc niſi póſt topicorum ſolventium, & calefacientium applicationem evenire ſolet; vel quando ictus, & colliſiones patiantur, menſes ſupprimantur, febris ſuperveniat, aut inordinatum vitæ regimen ſequantur.

III. Glandulæ, quæ ingrandeſcunt, formam mutando, quæque ſcirrhoſæ fiunt,

ſiunt, valde periculoſæ ſunt: ipſas ſanare haud facile erit, quia pro reſolutione, aut ſuppuratione duræ nimis ſunt. Reliqua erunt palliativa remedia, quæ morbi progreſſus retardare, non tamen omnino augmentum impedire valebunt, uſque dum glandulæ carcinomatoſæ evadant. Unica medendi ratio eſt ſola abraſio, ſed ipſa non ſemper convertit.

IV. Ceteris paribus, parvæ glandulæ, ſuperficiales, & probe ſejunctæ facilius exſtirpantur, quam glandulæ grandes, profundæ, & mammario corpori adhærentes, ut citra amputationem minime convaleſcant.

V. Glandulæ in ſanis mulieribus bene conſtitutis, & periodice menſtruantibus, quarum ſanguis purus, dulciſque ſit, quæ optimum regimen ſervent, & abſtemiæ jugiter ſint, minus periculi conjunctum habent, & facilius convaleſcunt, quam ſimiles glandulæ in mulieribus cacochymicis, ſanguine acri, fomite ſcorbutico, ſtrumoſo, aut gallico donatis, quæ multum comedunt, ardentes liquores hauriunt, multumque cophei ſumunt.

VI. Prognoſis glandularum ſcirrhoſarum ad ſcirrhum mammarum pariter attinet; ſcirrhus enim diu fertur, modo adhuc imperfectus ſit; interdum etiam in hoc ſtatu ſenſim, ſenſimque evaneſcit per inſenſibilem reſolutionem, ſed valde diuturnam. Nulla vero eſt expectanda valetudo, quando ſcirrhus perfectus, exquiſituſque eſt, & continuo carcinoma erit pertimeſcendum. Tandem cum ſcirrhus hunc poſtremum gradum adeptus ſit, nulla eſt profecto valetudinis non modo, ſed levaminis neutiquam ſpes.

VII. Non inficiabimur tamen, ſcirrhum glandulis ſcirrhoſis magis periculoſum evadere, quia majorem etiam amplitudinem habet, quia facile adhæreſcit, quod glandulis non accidit. Tandem quia ejuſdem abraſio ea glandularum difficilior eſſe ſolet.

Curatio.

I. Glandulæ ſcirrhoſæ, & ſcirrhi mammarum ab iiſdem cauſis originem trahunt, eademque remedia poſtulant, nempe diluentia, dulcificantia, aperientia, & mitiora ſolventia, quæ ſanguinem, & lac mammarum reſolvendo, harum glandularum, ſive corporis mammarii pariter reſolutionem valeant promovere, vel ſaltem majorem indurationem impedire, abſque quo ullum calorem moveant, qui expanſionem contentæ materiæ augere potis ſit. Hæc remedia interdum proficua ſunt in glandulis, & ſcirrho mitioris indolis; palliativa tamen in malignis hujuſmodi affectibus evadunt, ſed ſola ea ſunt, quæ adhiberi queant.

II. In his morbis vitari debent topica, uti embrocationes, emplaſtra, cataplaſmata, quæ calefacientia, ſolventia, pinguia, emplaſtrica ſint, ac proinde valde propria ad detentum lac rarefaciendum, morbumque augendum. Unicum topicum, quod benevertere viderim, fuit linteum pluries plicatum, & urina ægrotantis, aut impuberis imbutum, & mammæ applicatum: modicus tamen profectus ex eo derivavit.

III. Eadem de cauſa nec validiora emmenagoga impendi debent, modo etiam ægritudo a menſium ſuppreſſione veniret, quia hæc remedia ſanguinem fovendo, lactis expanſionem, morbique progreſſum accelerarent.

IV. Vitari pariter debent mercurialia, aut martialia, quia ſimilem humorum calefactionem, lactiſque inſpiſſati expanſionem excitant, tantundem dicemus de decoctionibus lignorum guajaci nempe, ſaſſafras, chinæ dulcis,

cis, ſarſæ-parillæ, quæ in pertractatione horum morborum ſemper nocent.

V. Nihilo tamen minus ſi ægræ lue venerea, ſcorbuto, aut ſtrumis laboraverint, frictiones mercuriales pro lue celtica, & remedia antiſcorbutica, vel antiſtrumoſa neceſſario adhiberi debebunt, ſed poſt diuturniorem præparationem per plura balnea, per decoctiones refrigerantes, & per leviores frictiones, dulcificantia etiam idonea tunc temporis ſumendo: poſt ſimilem itaque apparatum remedia antiſcorbutica, ac antiſtrumoſa, mitiora tamen, adhiberi poterunt, eorum actionem moderando.

VI. Poſt genericas hujuſmodi animadverſiones, quæ excludunt obviam horum morborum pertractandorum methodum, perniciosam tamen plerunque, credimus, ſuffragio etiam ſapientiſſimorum medicorum ſuffulti, mulieres glandulis, aut ſcirrho mammarum laborantes, ſequenti ratione eſſe curandas.

1. Ægrotantibus exactum regimen erit præſcribendum, juſcula tantum permittendo, cibos ſalitos, aromatizatos, minutalcula, dulciaria, vinum, liquores ardentes, atque coffeam interdicendo, ſimulque vigilias, nimiumque exercitium prohibendo; hortari ægras pariter debemus, ut ſinum calidum, tectumque ſervent contra externas injurias, neve ipſum tangant, vel tangi ſinant, niſi grave opus requirat.

2. Venæ ſectio ipſis ſingulis menſibus erit inſtituenda, vel ſaltem alternis menſibus, pro unaquaque vice quinque, aut ſex uncias ſanguinis extrahendo. Hoc inter palliativa remedia efficaciſſimum experti ſumus.

3. Primas vias alternis diebus ipſis expiare oportet ope mannæ, rhei, aut ſalis *de duobus*: ſi hæc purgatio debilis appareat pro ægrotantium temperamento, infuſus folliculorum adhiberi poterit cum ſimplici ſale *de duobus*.

4. Hyeme currente, quotidie mane exhiberi poterit decoctio pulli, aut vituli, in qua ebullierint per horæ quadrantem folia cichorei, borraginis, & naſturtii aquatici ad manipulum. Hæc decoctio per vices, quindecim, aut viginti dies pro ſingula vice, propinari poterit. Verum ante decoctionem bolus ex ſeptem granis gummi ammoniaci, totidemque extracti elixiris proprietatis paracelſi conflatus uſuvenit.

5. Vere autem, ſerum lactis cum coagulo paratum ſumi ſolet, ut facilius lac inpoſterum hauriatur: poſtea vero lactis uſus erit ineundus, ſi ſtomachus ad ipſum tolerandum ſatis paratus videatur. Lac aſininum ceteris melius vertit; ejuſdem unciæ octo cum una aquæ ſecundæ calcis propinari ſolent: ſi hoc experimentum utiliter evadat; veſpere etiam ante decubitum tantundem exhiberi poterit, decimo quinto quoque die inteſtina expiando ab impuritatibus, quæ ob lactis uſum ſupereſſent.

6. Æſtivo vero tempore, balnea, aut ſemibalnea tepentia proficua obſervantur, modo per plures vices, & pro ſingula vice plures dies continuentur. Cum profectu ſimul uſuvenient aquæ minerales, parum ferrugineæ, parumque ſalitæ, ſed leviores, & diureticæ, quales ſunt illæ *de Forges*, & veteres *de Paſſy*.

7. Tandem cauterium proponi poterit, alteri brachiorum applicitum, ut latex, qui in ſinum influit, per hanc viam eliminetur. Sed cum minime credam, humorem per cauterium erumpentem, aliquam cum glandularum generatione rationem habere, remedium itaque parvi faciam, præſertim cum nunquam prodeſſe expertus ſim; ſed cum hujuſmodi auxilium niſi utile, ſaltem innocuum evadat; idcirco, modo quis ipſum proponat, facile permitti poterit.

Hujuſmodi remedia in mitioribus glandulis, ſcirrhiſque haud inutilia evadunt,

dunt, modo ægrotans bonæ indolis ſit, citoque Medicos advocaverit; ſed neutiquam plerunque juvant in tumoribus glandularum, malignis, exquiſitiſque ſcirrhis, præſertim ſi adhibeantur poſt inutilia, aut nocua tentamina, quando morbus jam progreſſus fuerit; in his caſibus plerunque glandula, vel ſcirrhus per gradus in *carcinoma* mutatur, & tunc niſi abraſio locum habet, antequam morbus integram mammam deturpet; amputationi tamen præmitti oportet venæ ſectionem, & purgationem, tum, ſi opus requirat, ſerum, aut decoctum herbarum erit opportuniſſimum. Pro hujuſmodi amputatione plerunque uſuvenit culter recurvus, ſive novacula ex manubrii parte linteo obducta. Poſt ſectionem tactu perquiritur ulceris fundus, ne ulla glandula ſuperſit adhuc amputanda; poſtea compactis ſpleniis ulcus impletur & reliquum apparatus ſuperimponitur, manum per aliquod tempus apponendo, ne ſanguis erumpat.

Plerunque poſt amputationem vena inciditur; ſequenti die emolliuntur ſplenia, quæ fortiter adhærent, & tertia die tantum apparatus renovatur, qui ſæpe adhuc cohæret; tunc leviter pulvillis recenti digerenti, luteo ovorum edulcorato, imbutis ulcus cooperitur, in hac methodo cunctando, donec ſuppuratio perficiatur. Tunc balſamum Arcei locum habet, cui additur balſamum viride ad luxuriantes carnes ſubigendas; imminente vero cicatrice, pars affecta pulvere terebinthinæ coctæ tantum inſpergitur, raſiſque ſpleniis obtegitur.

Abraſio ſcirrhi carcinomatoſi, ubi integram mammam amputari oportet, majorem apparatum poſtulat, majus periculum conjunctum habet, & plerunque malevertit. Eam deſcripſimus in Tractatu tumorum, loco nuper citato, & ſequenti capite indicabimus, quando, & quomodo inſtitui debeat.

Sat erit hic animadvertere, raro ab extirpatione glandulæ carcinomatoſæ alteram reſurgere; quamvis frequenter ab amputatione cancri novus cancer ſæpe reproducatur, quod a duabus cauſis procedit.

Altera eſt, quod cancer, qui maximam mammæ partem occupabat, vicinas partes omnes ita perverterit, ut, etiam amputato cancro, propinquæ partes ad ægritudinem diſpoſitæ facile recrudeſcant, quod non evenerit in glandulis ſimplicibus, quæ propinquas partes nulla ratione deturpaverint.

Altera eſt, quando in cancro exulcerato præſertim, cum diu ante amputationem cunctemur, ab ipſo in ſanguinem acer liquor defertur, qui iterum circa fines amputati cancri, vel alias corporis partes deponitur, ubi cancrum reproducit. Hic tamen neutiquam a ſimplici glandula timendum erit, quæ necdum ſuppurationem ſubiit.

CAPUT VII.

De cancro mammarum.

DEcreveram minime hic de cancro diſſerturum eſſe, cum de ipſo fuſius locutus ſim in *tractatu de tumoribus l. 4. c. 2.* præſertim quum mammarum cancrum ſim perſcrutatus, qui magis obvius eſt, ſed animadverti hunc librum de morbis mammarum neutiquam completum fieri, ſi hoc cancri caput deficeret. Idcirco rem ſum aggreſſus, ſed de ipſo ſummatim loquar præcipua effata afferendo, & eſſentialia, obſervationes inſuper addendo nuperrimas; pro ampliori phenomenorum explicatione lectorem ad tumorum pertractationem mittendo.

§. I.

Digitized by Google

§. I.

De cancro mammarum magis obvio.

OMnis cancer ſcirrhus eſt dolens factus, & formæ mutationi, citra manifeſtam cauſam, obnoxius. En character eſſentialis.

Cancer mammarum, de quo hic agitur, duplici modo producitur, interdum a glandula ſinus originem trahit, quæ paullatim*carcinomatoſa fit, ut ſupra monuimus, & in verum cancrum mutatur, qui tantum portionem mammæ occupat.

Quandoque vero ſcirrhus integrum corpus mammarum deturpat, ut deſcripſimus *c. 1. bujus lib.* paullatim dolens fit, & tandem in cancrum convertitur, qui totam mammam amplectitur.

Uterque cancrorum in duplici ſtatu conſideratur.

1. Quando nobis ſe offert per duritiem ſcirrhoſam, dolorem, lancinationem, figuræ mutationem ſine cutis labe, & tunc *cancer occultus* appellatur.

2. Quando omnia hæc ſymptomata ſubſiſtendo, imo increſcendo involucrum mammarum tendineum, & cutis ipſa diſrumpitur, ac corpus mammarum patens evadit. In hoc caſu *cancer apertus*, ſive *exulceratus* nuncupatur.

In tractatu de tumoribus reliquæ cancri differentiæ perpendi poſſunt.

Cauſæ.

I. Certum eſt 1. ſcirrhos glandularum mammillares a congeſtione lactis, inſpiſſati produci, quod lac in his partibus premitur, denſatur, & ad minus volumen redigitur, ex quo durities, & renitentia ſcirrhorum procedunt.

2. Dum lac hujuſmodi compreſſum omni deſtituitur actione, ſcirrhus hinc natus propriam formam, & volumen ſervat, indolens perſtat, uno verbo revera ſcirrhoſus evadit.

3. Si lac in ſcirrho contentum, ut frequenter evenit, rareſcat, tunc ſcirrhus naturam mutabit ob lactis expanſionem citra cauſam manifeſtam, inæqualiter augebitur, varias formas ſuſcipiet pro expanſionis in variis partibus inæqualitate, dolens fiet, quia lactis expanſio, & voluminis incrementum nervos laceſſent, lancinationibus fiet obnoxius ob ſubitam dilatationem alicujus ſcirrhi portionis, ut filamenta nonnulla nervorum ſubitam, vividamque diſtractionem patiantur, uno verbo, revera ſcirrhus carcinomatis naturam ſumet, ſive melius *cancer occultus* evadet.

II. Cum lac in ſcirrho contentum jugiter in diem dilatetur, imo celerius, 1. Ideoque omnia ſymptomata cancri occulti, perſiſtunt, & increſcunt.

2. Potiſſimum cancri incrementum in parte antica tumoris fit, cutim verſus, ubi lactis expanſio minorem reſiſtentiam patitur, & ex hac parte anguli potiſſimum prominent materiæ involucrum mammarum perfodientis ergo.

3. Tandem involucrum, atque cutis mammarum poſt maximam diſtenſionem exiguo foramine diſrumpitur, quod ſtatim expanditur, & corpus cancri offert, quod ob inæqualem, ſed perſiſtentem partium expanſionem ſponte ſcinditur; & tunc *cancer apertus*, ſive *exulceratus* appellatur.

III. In theoria nuper expoſita, duo tantum habentur, quæ fuſiorem explicationem poſtulant: *alterum* qua ratione dici poſſit lac reapſe rareſieri in glan-

glandulis ſcirrhoſis, dum in cancrum convertuntur; *alterum* quid hanc rarefactionem in lacte excitet.

Satisfecimus duplici quæſtioni jam in *Tractatu de Tumoribus l.* 4. *c.* 2. in hoc autem *de morbis Mulierum l.* 2. *c.* 7. quare de his hic pauca.

Quoad priorem quæſtionem ſolvendam ſimilis expanſionis exempla habentur in gypſo aqua ſubacto, in limatura chalybis, urina, & allio trito commixta; in pleriſque vero metallis, ſed potiſſimum in lacrymis Batavis, ſeu melius Bononienſibus ampullis, quæ conficiuntur, vitri fuſi guttulas projiciendo in aqua frigenti, in quibus denſatis improviſo externis partibus per axem guttulæ, aer compingitur, & coacervatur ita intra minus compactas interiores vitri portiones, ut ſemel diſrupta cauda, quo magis coercitus erat, majori impetu, priſtinam raritatem recuperando, explodatur. Idem dici oportet de ampullis Bononienſibus, quæ pari ratione conficiuntur, & ſimilia præbent phenomena: nihil enim mirum, quod nos hanc rareſcentiam in lacte ſcirrhi mammarum ſupponamus, ſed ipſam neutiquam ſupponi neceſſum eſt: clare enim patet ob rapidum ſcirrhi incrementum in cancrum deſinentis. Pro ſecunda quæſtione vero duplici loco diximus, unicam cauſam, quæ rareſcentiam in lacte movet, calorem eſſe, cui hæ glandulæ ſunt obnoxiæ, a quo expanſum lac contentum, propria ſolvit vincula, foriſque erumpit. Cognoſcuntur vero cauſæ, quæ his glandulis calorem præternaturalem conciliare poſſunt. Sub tribus capitibus referri poſſunt, circa quod animadvertendum eſt, haſce cauſas inferius enunciandas, eas ipſas eſſe, quas omnes Medici pro veris converſionis ſcirrhi in cancrum recognoſcunt.

Prior eſt augmentum caloris naturalis ſanguinis in toto corpore a febri, diæta acri, ſalſa, calefacienti, tum a nimiis ſolventibus, perperam adhibitis, pervigilio, animi pathematibus, demum liquorum ardentium aut cophеæ abuſu.

Secunda eſt augmentum caloris ſanguinis in ſcirrho ob aliquam ſpecialem cauſam, ut inflammatio ictum mammæ ſubſequens, rudis, aut frequens contrectatio tumoris ſcirrhoſi, applicatio topicorum calefacientium, ſolventium, reſolventium, quibus in his caſibus continuo abutuntur.

Tertia tandem eſt augmentum affluxus ſanguinis in mammam ob generalem plethoram, febrim, aut tumoris contrectationem.

Non reticebo duas obſervationes, quæ magnopere confirmant ea, quæ de rareſcentia materiæ ſcirrhoſæ, ut carcinomatis cauſa, nuper attulimus.

1. Certum enim eſt, quod ſcirrhus, quo magis durus, renitens, indolens fuerit, & a compactiori materia conflatus, vel, ut melius dicam, perfectus magis, *exquiſituſque* fuerit, & cancer hinc natus mutationibus rapidis, vehementibus, & lancinantibus magis fiet obnoxius, *maligniuſque* evaſerit. Hoc niſi ab eo procedit, quod materia ſcirrhoſa valde preſſa, majori vi etiam, ſemel commota, excludatur.

2. Contra vero certum eſt, ſcirrhum minus durum, minuſque indolentem a minus compacta materia produci, minuſque exquiſitum eſſe: quare ab ipſo derivatus cancer raro, ſegniterque formam mutat, minus dolens, aut lancinans fit, uno verbo mitiorem indolem præfefert, benigniorque perſtat; quare ex contrariis concludi oportet, materiam ſcirrhoſam minus compactam debilius, ſegniuſque rarefieri.

Altera obſervatio ea eſt, quod inter cancros variarum partium nullus eſt, qui magis formam, & figuram mutet, cujus margines ultro advertantur, qui vividiores cruciatus pariat, quam mammarum cancer. Cum lactis acrimoniæ id tri-

Digitized by Google

id tribui neſcirem, quod dulcior eſt ſanguinis humor, ideoque a maxima lactis expanſione ob præcedentem denſitatem phenomenum deducendum videtur, ut canori in hac parte nati præ reliquis aliarum partium ſæviores obſerventur.

Symptomata.

Ne crambem recoquam, præcipua tantum cancri mammarum phenomena ſummatim referam; qui fuſius vero erudiri concupiunt, citata pervolvant loca.

1. Modo cancer apertus ſit, ejuſdem margines extrinſecus flectuntur; id evenit quia margines hujuſmodi dilatantur, atque extenduntur, dum ad illos pertinens cutis nihil extenditur, quare cogit limbos foris prominere: ergo ſimili ratione *momordicæ* fructus excluduntur a minimo inflicto vulnere, quia interna fructus hujuſmodi ſubſtantia expanditur, nihilque ejuſdem externa cutis.

2. Ex fundo laterum cancri aperti multæ carnes fungoſæ conſurgunt: hæc eſt conſecutio extenſibilitatis materiæ carcinomatoſæ; quare hujuſmodi *fungites* exuberant, præſertim in cancro maligno, ubi lacticinoſa materies magis compreſſa, magiſque etiam extenſibilis eſt.

3. Hic *fungus* a materie valde rarefacta perfectus, nullam conſiſtentiam oſtendit, idcirco ſponte funditur a ſimplici aeris attactu, & in fœtentem & cadaveroſam ſpumam redigitur; ſed novi ſuccedunt fungi, ab eadem cauſa producti, qui confertiores plerunque evadunt.

4. Ante productionem carnium fungoſarum, ſeroſitas tantum lymphatica e cancro effluit, raro ſanguine imbuta, qui ab ulcere elicitur, ipſumque rubrum, roſeumque facit; ſed cum saniei ſpuma carnium fungoſarum remiſcetur, ſeroſitas hæc ſpiſſior, acrior, fœtidior, uno verbo cadaveroſa fit: tunc ichoris nomen ſumit, qui humor jugiter plerunque ex patentibus cancris proſilit.

5. Cancri aperti crebris hæmorrhagiis ſunt obnoxii, & hoc accidit, quia portiones materiei ſeſe expandentis, inæquabiliter propinquas partes diſtendunt, ſimulque vaſa ſanguinea ipſas nectentia reſcindunt. Si hæc vaſa craſſa ſint, & grandiora, ex genere præſertim arterioſo, hæmorrhagia maxima erit; paucior tamen, ſi ex exilibus, venoſiſque vaſculis procedat.

6. Proſilit interdum ex aperto cancro copioſum ſerum, rubrum, acre, fœtidumque, quod minime ſuſpiciebatur. Ob inæquales expanſiones diverſarum portionum materiæ cancroſæ; inter ipſas quandoque cryptæ gignuntur, quæ mananti lympha replentur, quæque ibi cito rubra, acris, ſpiſſa, fœtenſque evadit ob admixtionem cruoris, atque ſpumæ, quæ e parietibus harum cryptarum erumpit. In hujuſmodi cavitatibus ichor perdurat, donec occluduntur, ipſiſque vero recluſis profluit; variationes enim formæ, quas maſſa cancroſa patitur, facile aperit effluenti materiæ tramitem.

7. Cum mamma cancroſa, & cutis ipſam obducens valde ingrandeſcant, venæ cuti ſubſtratæ pariter tumefiunt, ac varicoſæ evadunt, eoque magis cum volumen cancri ipſas compingat.

8. Cancer initio morbi mobilis eſt, videlicet neque muſculis pectoralibus, neque coſtis adhæret, quia corpus mammarum, ubi ſedem reponit, his partibus minime cohæret: contra tamen cancri vetuſtiores cum propinquis muſculis ſemper coeunt, quia creſcendo ipſis nectuntur.

9. Lac ſpiſſum, quod a mamma carcinomatoſa in glandulas axillares per venas lymphaticas tranſit, lac pariter figit in his glandulis contentum, ibique

que ſimplicem infartum gignit, qui tandem ſcirrhoſus, & carcinomatoſus fit, ut in glandulis mammarum obſervavimus.

10. Ex eo enim procedunt glandulæ axillarum in cancris obviæ, quæ tumeſcendo venam axillarem comprimunt, venaſque lymphaticas ejuſdem brachii, ut ii humores hac de cauſa detenti, brachium valide tumefaciant, atque dolentem reddant.

11. In hujuſmodi circumſtantiis interdum animadverti, ictu oculi in tumefactis artubus gangrænam manifeſtari, præcipitemque mortem ægros ſubire, quam cancer ſegnius intuliſſet.

Diagnoſis.

I. Exiſtentia cancri in mammis facile patet, ejuſdemque extenſio, aut exilitas; mobilitas, aut cohæſio; occultatio, ſive exulceratio oculis ſe præbent: ſed diligentius ſymptomata concomitantia attendi debent, ut malignus, vel benignus cancer diſtinguatur. Si dolores vividi ſunt, & lancinationes frequentes, figuræ mutationes crebræ, fungoſæ carnes facile reſurgant, humor erumpens ſpiſſus graveolens ſalſuſque ſit, cancer malignus quidem erit; contra vero benignus fuerit, ſi dolores mitiores, lancinationes rariores apparuerint, eandem formam diu ipſe ſervet, fungos non pariat, atque tandem erumpens liquor clarus, lymphaticus, modice fœtens videatur.

II. Caſus majoris momenti in cancri diagnoſi ſunt,

1. Si cancer a cauſa interna procedat, aut externam vel accidentalem ſubſequatur, quod ægra docuerit.

2. Si ægrotans menſibus gaudeat, aut deficiat, ſi devolutionem, aut ceſſationem menſium patiatur, aut paſſa ſit: tandem ſi ipſa ſana, & bene conſtituta ſine vitio ſanguinis, aut habituali morbo appareat, vel ſi cachetica, & tabida ſit; ſi ſcorbuto, ſtrumis, aut ſyphillide laboret, quod dignoſcitur præſentem, & tranſactum ægrotantis ſtatum perpendendo.

Prognoſis.

I. Cancer mammarum confirmatus, videlicet annunciatus ob vividos cruciatus, ob crebras lancinationes, continuas formæ mutationes, citumque incrementum, abſolute incurabilis eſt. Nondum cognoſcitur remedium, quod pote ſit cancroſam maſſam reſolvere, aut in ſuppurationem vertere, & ſi quid hujuſmodi ſit, potius expanſionem hujus morboſæ materiei excitabit, ac proinde morbi progreſſui auxiliabitur.

II. Reliquum ergo erit alterutrum eligere, videlicet aut cancrum amputare, aut palliativis medicamentis ſymptomata moderari: utrumque mali ominis eſt.

Extirpatio impoſſibilis evadit quando cancer muſculis pectoralibus, aut coſtis inhæreat, vel quando glandulas carcinomatoſas axillarum, vel ſcirrhoſas in cancrum deſituras comites habeat, ſimulque nefas erit cancrum auferre quando a cauſa interna procedat in cachetica, aut male affecta muliere, cujus ſanguis extrinſeco viro inquinetur; tum in juvenibus ſanis, & menſtruantibus amputatio minus tuta videtur, modo cancer ab accidentali cauſa tantum non ducat originem; ſecus enim res malevertit.

Ex altera parte palliativa methodus inſufficiens porro eſt: interdum ægrotantis vita producitur, ſed hanc protractionem vividis cruciatibus, & continuis niſi opio cedentibus immaniquæ plerunque pretio coemunt; frequenter

 hujuſ-

Digitized by Google

hujuſmodi dolores ſæpiſſimos ita obſervavi, ut oportuerit citra rationem etiam mammam abradere.

III. Qualemcumque viam ſternere velitis in hujus morbi curatione; primum ſi lues celtica, ſcorbutus, aut ſtrumæ adeſſent, horum morborum fomites deſtrui oportebit.

IV. Poſt ea, quæ allata ſunt, ſupervacaneum videtur monere minus periculo vacare malignum, quam benignum cancrum, qui tumentem axillam habet ejuſdem lateris, quam non. Tandem qui mulierem gracilem, & bilioſam potius, quam pinguem, & ſanguineam aggreditur.

Curatio.

Curationem cancri hic ponere nunquam excogitavi, cum nollem meipſum tranſducere, etenim locutus ſum ſatis late *c.* 2. *l.* 4. *Tractat. tumorum*, tum de amputatione cancri mammarum, cum de palliativa ejuſdem methodo. Idem pariter explicavi, ſed arctius *c.* 7. *l.* 2. *hujus Tract.* ibique nuperrima remedia recenſui, quæ pro curatione cancri propoſita fuere, meumque de ipſis judicium protuli. Si cui libuerit, citata loca conſulat. Duo tamen addam:

Primum, cum quatuor priora volumina hujus operis apparuerint, cicutæ extractum parvi faciebant Medici, quia experimenta promiſſis non reſpondebant: hodie vero incaſſum pluries in ſcirrhis, atque cancris cicuta tentata ejuſdem remedii inutilitatem tandem cognoverunt Clinici.

Secundum, cum prædicaverint adverſus hunc morbum terram quandam ex Luſitania aſportatam, nullumque profectum præſtiterit, nunc perfecte exolevit, ut vix de ea verbum facere autumarem; eamque enim tantum indicare ſategi, ut concipiatis nova remedia diligenti, multaque perſcrutatione indigere, antequam adoptentur.

§. II.

De cancro mammarum minus obvio.

Deſcriptio.

IN morbo, quem aggredimur, mulieres per papillam fundunt humorem cinereum plus, minuſve ſpiſſum, lac putrefactum æmulantem, primum odoris expertem, ſed in progreſſu aliqua ratione redolentem.

Per longum tempus hic humor lente erumpit citra dolorem, voluminis, mollitiei, & coloris in mammis mutationem; ipſum tantum a papilla, & areola ſtillare cognoſcimus, quia ipſo fluente hæ partes pruriunt.

Hic humor interdum compactus eſt; difficulter per foramina papillæ exit, ibique facile congeritur; areola tunc intumeſcit, & dolens fit, uſquedum humor ob partis calorem fuſus, aut applicita remedia, pandat ſibi viam, ex quo omnia ceſſant phenomena.

Vidi quaſdam feminas diu hunc affectum perferre, identidem ſuppreſſioni hujus fluoris obnoxias, citra grave tamen morbi incrementum; alias tamen quandoque obſervavi, in quibus loculamentum hunc humorem complectens durum, calloſumque fiebat, ut ſcirrhi benigni nomen pæne mereretur: in aliquibus hic humor magis putridus erat, & per intervalla erumpebat: in aliquibus volumen mammarum augmentum ſuſceperat, abſquequo ægræ maximum incommodum perſentirent.

Nihilo tamen minus duas vidi feminas, in quibus hæc cavitas cancroſa, & ulce-

ulceroſa facta erat, atque deſtructa papilla, cancer hinc ortus erat reſolutioni, & ſuppurationi obſiſtens, cruciatibus deinceps vividiſſimis obnoxius, nihilominus cancer benignus videbatur, neque margines obvertebantur, neque ipſe formam mutabat, imo pus boni moris ſuppeditabat.

Facile enim patet ab hac deſcriptione, morbum, de quo agitur, ulcus tantum fiſtuloſum eſſe, quod, neglecta deterſione, calloſum, & ſcirrhoſum evadit, & tandem in cancri ſpeciem degenerat, cujus indoles a reliquis obviis cancris non parum differt.

Cauſæ.

Sedes hujus morbi in papilla eſt, ubi canales lactiferi ſimul confluunt; quare ulcus, quod conſequitur, morbi eſt origo, & ab acrimonia lactis ſive lacticinoſi humoris ibi affluentis potiſſimum derivat. Certum enim eſt, hunc morbum niſi in mulieribus me obſervaſſe, in quibus menſes ſuppreſſi, aut terminati erant, aut in quibus vitiatus humor ab utero in mammas reducebatur. Ictus tamen, compreſſio, aut frequens mammarum contrectatio id parere poſſent.

Si hoc ulcus detergi poſſet, & materies puriformis ſponte effflueret, ſpes eſſet valetudinis, ſed neutrum evenit; nam pus prout in ulcus influit, parietes imbuit, calloſos reddit, quod in diem augetur, donec patente ulcere cancer evadat.

Hæ mutationes ſegnius, vel celerius procedunt pro varia ægrotantium conſtitutione, ſanguinis nempe earum conditione, aut varia vitæ gerendæ methodo, quod majus etiam, vel minus in hujuſmodi cancro periculum affert.

Symptomata:

1. Initio hujus morbi in parte affecta neque calor, neque rubor, neque tumor, neque dolor habentur: ægræ vix animadvertunt hoc incommodum, niſi ob maculam, qua induſium inficitur.

2. In progreſſu vero, quando pus ob ſpiſſitudinem, aut anguſtiam, vel occluſionem canalis lactiferi cumulatur, ægram monent tumor, calor, tenſio, atque dolor qui partem vexant donec pus effluxerit.

3. Quando ulcus calloſum evadit, pars ægrotans jugiter tumida, tenſa, dolenſque perſtat, quæ phenomena augentur prout calloſitas ulceris creſcit.

4. Tandem ulcus aperitur, & papilla circa baſin eroſa cadit, cancrumque apertum, & ulceratum gignit, cum notis tamen omnibus cancri benigni.

Diagnoſis.

Hujus morbi ſtatus diverſi ab allata deſcriptione facile patent. Morbi enim initio a puris effluentis guttulis, quæ identidem induſium inficiunt.

In progreſſu a dolore, calore, tumore cum ſupprimitur fluxus, præſertim ob puris exeuntis copiam.

Deinceps ulcus calloſum cognoſcitur a tumore, duritie, & reſiſtentia, tum doloris augmento.

Tandem ſemel aperta, & ulcerata papilla, cancri benigni indicia ſtatim oculis ſe offerunt.

Digitized by Google

Prognoſis.

Ulcus papillæ periculoſum eſt, ut ex productis facile dignoſcitur.

Magis tamen periculoſum evadit, cum remedia validiora impendi nequeant, neque aperiri debeat, ſolum remedia palliativa adhibendo, quæ nullum, vel incertum effectum pariunt.

Verum quidem eſt, hujuſmodi ulcus idem per longum tempus perſtare, ejuſque progreſſus leviſſimos eſſe; ſed quandoque tandem in cancrum ipſum degenerat, qui cancer, quamvis benignus, niſi per amputationem ſanari poteſt, modo ea adhiberi queat.

Curatio.

Potiſſima medela in hoc morbo eſſet ſemel confirmato ulcere in parte declivi areolæ ſub papilla mammam incidere, ubi ulceris ſedes ſe obtulerit a vacuo facile patenti; ſectio longitudinalis fieri debet juxta directionem papillæ, ne canales lactiferi ſcindantur; tandem a baſi papillæ corpus mammæ verſus ſatis lata inciſio eſt dirigenda, ut facilius ulcus pertractari queat; per hanc partem libere effluet pus, & injectiones in ulcus intromitti poterunt detergentes cum aqua hordei, & melle roſato; denique carnium regeneratio, & cicatrix ope aquarum Thermalium *de Bareges, de Balaruc, aut de Bourbon* promovebitur; vulnus methodice pertractabitur cum digeſtivo, pauca tinctura myrrhæ, aut balſamo *Arcei* actuato, vel ſi opus requirat cum pauco balſamo viridi: hac ratione eradicativa ſanatio obtinebitur, quæ etiam *medicina efficax* appellatur.

Monendum eſt, hanc methodum in meis ægrotantibus nondum ſequutum eſſe: ex *una* parte jam progrediente morbo cancrum fovere metuebam; ex *altera* difficulter proponere auſus ſum operationem, de qua deerant exempla: ſed hodie rebus intimius perpenſis id conſulere debere decrevi, quod nunquam ipſe præſcripſi.

Modo vero hanc methodum non ſequamur; palliativa methodus in ulcere, cancro &c. erit amplectenda. Omnis medela regimen reſpicit, & generalia remedia ad ſanguinem diluendum, & dulcificandum valde propria, humoreſque vitiatos eliminandos idonea. Fuſe de ipſa præcedenti capite loquutum, ſed fuſius *tractatu de tumoribus l. 4. c. 2. & l. 2. c. 7. hujus operis*, ubi curatio abſolvitur cancri matricis. Hæc remedia prudenter, jugiterque adminiſtrata frequenter phenomena ſedant, morbique progreſſus retardant: ſed cum ſæpe inutilia evadant, ideo eorum inefficacia vexationem, & incredulitatem ægrotantibus affert, ut commoto animo, morbus magnopere increſcat.

CAPUT VIII.

De morbis papillarum.

Deſcriptio.

Papillæ mammarum quatuor diverſis ſequentibus modis affici poſſunt.

1. *Excoriationes* exilem, tenuemque cutim papillæ, quam *Epithelion* vocant, facile abradunt tum in centro, cum ad latera papillæ.

2. *Aphthæ*, videlicet ulcera rotunda, cava, tenacique materie repleta papillæ externam faciem deturpant, ejuſdem latera potiſſimum, ubi vivum dolorem, crebroque inflammationem inducunt.

3. *Rhagadia*, videlicet ſciſſuræ circulares, quæ papillam circumcingunt, quæque dolorem, & inflammationem producunt.

4. Tandem papilla ipſa cadit, aut a mamma diſtrahitur multiplici de cauſa.

Cauſæ.

Cauſæ horum diverſorum morborum evidentes ſunt:

1. Excoriationes veniunt ab acrimonia ſalivæ infantis, quæ cutim papillæ erodit, quod potiſſimum evenit, quando dentes erumpunt, vel pueruli colica, aut febri laborant, quia tunc ſanguis calefactus acriorem ſalivam ſuppeditat. Interdum hujuſmodi excoriationes a dentium ictibus procedunt, quos infans lactando papillæ infligit.

2. Aphthæ, ſive exigua ulcera cava, iiſdem plerunque de cauſis, ſed intenſioribus producuntur, ut profundius papillam erodant. Hæ aphthæ jugiter per exiguam papulam incipiunt, quæ poſtea diſrumpitur, & aphtam circularem gignit.

3. Rhagadia, ſive excoriationes papillæ eaſdem cauſas recognoſcunt; ſaliva enim denſa infantis circa baſin papillæ congeſta, rimas areolæ intrat, & ſciſſuras gignit. Hujuſmodi rhagadia quandoque ſuperficialia ſunt, quandoque profunda, prout ſaliva acrior, aut papillæ contextus laxior fuerit.

4. Extremitas vero papillæ diſtrahitur, caditque, quando abſceſſus, aut cancer in apice natus, papillam ſubtus erodit, aut rhagadia circa baſin producta papillam tandem deſtruit.

Cauſæ, quas propoſuimus, ad acrimoniam reducuntur, quam ſaliva contrahit interdum in infantibus, ceteroquin ſanis, & bene conſtitutis. Sed ſi infantes male affecti fuerint, & ſalivam habeant venereo latice infectam incommoda hinc orta ſæviora erunt, & ulcerum venereorum nomen ſument.

Quamvis uſque adhuc de papillarum morbis locuti ſimus, & nutricibus magis propriis, reliquæ feminæ tamen illis affici poſſunt quando a venuſtulis lactari ſinunt, quod eſt *incentivum voluptatis*. Cum ſaliva adultorum acrior, impuriorque ſit illa infantium, mulieres ſæpe papillarum affectus contrahunt, quibus citra cauſæ indaginem mederi oportet.

Symptomata.

Sciſſuræ aphtæ, & rhagadia papillarum jugiter urentem dolorem comitem habent, neque mirabimur ſi hujus partis ſenſum attendamus.

Hic dolor perferri nequit quando papilla infanti exhibetur ob preſſionem, & diſtractionem infantis: tum acrimoniam ſalivæ, qua ulcera imbibuntur.

Quapropter impoſſibile eſt papillas præbere infantibus, qui ipſas renuunt; idcirco mammæ lacte turgent, & alterutrum auxiliorum impendi neceſſum erit, quæ *c.* 2. & 3. *hujus lib.* propoſuimus, ut lac abſque dolore extrahatur.

Quo ad caſum papillæ attinet, ipſi mederi abeſt, ſed reliqua mamma officium implet. Vidi enim altricem hac calamitate affectam cujus mamma compacta omnino erat nihilque lactis admittebat, reliqua tamen grandior facta multum lac complectebatur pro integra infantis nutritione.

Diagnoſis.

Sciſſuræ, aphtæ, & rhagadia papillarum oculis ſe offerunt, quare facile recognoſcuntur, & diſtinguuntur. Caſus vero papillæ facile proſpicitur in attendendo abſceſſum, aut cancrum, ſimulque rhagadia circa baſin papillæ nati.

Cauſa vulgaris horum morborum eſt acrimonia ſalivæ, quam infantes in pluribus circumſtantiis acquirunt; interdum etiam infantium ſaliva viro venereo inficitur, quod gravioribus morbis occaſionem præbet, ſed id ſatis patet infantis corpus inveſtigando, præſertim circa os, ubi morbi indicia apparebunt.

Quoad mulieres, quæ, etſi non alant, iiſdem morbis laborant, ſimilibus remediis ipſis mederi neceſſum erit abſquequò ægritudinum cauſam inquiramus.

Prognoſis.

Morbi papillarum, quando a ſimplici cauſa procedunt, nempe a ſalivæ acrimonia infantis, ceteroquin bene conſtituti, periculo vacant, modo ſaltem haud negligantur.

Sed quando a Celtico viro ab infante communicato procedunt, pro luis veneræ ſymptomatis haberi debent, citoque nutricibus frictiones mercuriales ſunt adminiſtrandæ, ut ipſæ, puerique convaleſcant.

Quoad papillæ caſum pertinet, præoccupari poterit ſciſſuris medendo; ſed quando abſceſſus, aut cancer ipſum promoveat, nulla ratione impediri poterit.

Curatio.

I. Si excoriationes, aphtæ, & rhagadia inflammatione, diriſque cruciatibus vexari videantur,

1. Venam ſecare neceſſum erit, partem affectam æquali parte lactis, & decoctionis altheæ fovendo, cataplaſma deinceps ex mica panis, & lactis applicando.

2. Dolore & inflammatione imminutis, papilla decoctione hordei, aut hyperici abſtergi poterit, pauco addito etiam melle roſato leviter partem humectando.

3. Poſt hanc lotionem papilla cum oleo ceræ, aut vitelli ovorum erit oblinienda pulverem gummi tragacanthæ aut ſacchari inſpergendo, vel ſi melius arrideat, linteola his ſubſtantiis imbuta applicando.

4. Interdum ſumunt folia *Ceranii Robertiani*, eaque conterunt in mortario marmoreo, donec in pultem reducantur, qua papillam circumcingunt, aut ejuſdem ſucco expreſſo pulvillos imbuunt, papillæ applicandos.

5. Ut appoſita papillæ medicamina ibi perſiſtant, *mamillaris fovea* adhibetur galeri more, ex cera, aut plumbea lamina confecta; hujuſmodi inſtrumenta ex ſtanno etiam fuſo reperiri ſolent, ſed nimis premunt. Neceſſum eſt, quod pelvis hujus exigui galeri ſatis lata, & profunda ſit, ut papillam amplectatur, & remedia applicanda complectatur. Identidem quando mutatur apparatus, abluitur hujuſmodi inſtrumentum, quod ſuo loco retinetur ope comprimentis faſciæ.

6. Quando hi morbi amplius non ſuppurant, ut ſiccentur, aqua calcis abluuntur, vel obteguntur linteo reſina alba, emplaſtro ceruſſæ, aut pompholygis oblinito.

7. Animadvertendum eſt, quod mammam ſanam præbeant ægræ bis in die,

fel-

fellatori, ut lac deflectat, neque ægrotantem mammam infarciat, ubi plurimum noceret.

II. Si vero animadvertamus aphtas, & rhagadia tanta ſævitie pollere, ut erodant, atque perfodiant papillam cum periculo caſus, hoc detrimentum præoccupari oportebit, filamenta applicando, ſive ſplenia imbuta pauco unguento bruno leniori, confecto nempe ex admixtione ſuppurantis emplaſtri, vel decem, aut duodecim granis præcipitati rubri, cuique ſemis drachmæ additis, donec progreſſus eroſionis intercipiatur, & tunc vulgaris methodus erit protrahenda.

III. Si vero ob indaginem nutricis, & infantis papillæ affectum a lue celtica derivare cognoſcamus, poſt venæ ſectionem, purgationem, atque balnea, frictiones mercuriales erunt adminiſtrandæ, ut ipſa, atque infans convaleſcant. Hæ frictiones tamen pauciores, & per vices diſtantes eſſe debent, ne ſalivationem moveant; quatuor enim, aut quinque unciæ unguenti ex partibus æqualibus axungiæ ſuillæ, & mercurii extincti confecti adhiberi ſolent.

IV. Caſus vero papillæ haud averti poteſt quando ab abſceſſu, aut cancro areolam intus erodente procedit; melius ſe habet ægra quando papillæ caſus a rodentibus aphtis, aut rhagadiis pendet, quia hujuſmodi ulcera facile reprimuntur, & ſi unquam ceciderit papilla, partem affectam vulgari methodo pertractando, cicatrix facile obtinebitur. Demum ut quæ dicta ſunt, recolamus, ſpes eſt impediendi caſum papillæ quando ab aphtis, & rhagadiis ipſe dependeat; aliqua ſed leviſſima ſpes ſupereſt, ſi ab abſceſſu caſus derivet; nulla eſt ſpes papillam recuperandi, ſi cancer ipſam deſtruxerit.

V. Quando papilla ex parte tantum deſtruitur, quod ſub aphtis, & rhagadiis tantum evenit, eam ſugendo producunt, quod interdum obtinent, ſed cum omnino ceciderit, mamma nullum amplius uſum habet, ſed ſenſim comprimitur, reliqua vero mamma ingrandeſcit ita, ut tantundem lactis ſuppeditet, quantum ambæ ſimul præſtitiſſent. Vidi enim ipſe altricem, quæ ex unica mamma bene conſtitutos infantes ubertim alebat.

CAPUT IX.

De defectu lactis in nutricibus.

Deſcriptio.

INſantes primo nati lacte tantummodo nutriri valent, quia eorum ſtomachus ſolidiorem cibum neque perferre, neque ſubigere potis eſt; circa ſextum menſem enim juſcula propinari poſſunt, juſculorum vero quantitas, & conſiſtentia augentur, dum decimum menſem verſus progreditur, & ab hoc tempore ad decimum octavum tranſitus fit, ubi pro quotidiano alimento juſcula exhibentur; imo panis excoctus præbetur, ut infans fortiori nutritioni aſſueſcat, quæ lactis uſum ſubſequi debet. Igitur juxta naturæ ordinem nutrices multo lacte turgere debent pro integra infantis nutritione ad ſextum uſque menſem; pro imminuta tertia parte ad duodecimum menſem, & dimidiata ſaltem, donec infantes ablactantur. Cum mulieres itaque lactis copiam ſuppeditare nequeant, huic nutrimento neceſſariam, morbus eſt non nutricum reſpectu, quæ plerumque ſanam vitam ducunt, quamvis lacte deficiant, ſed infantis ergo, quem alere deſtinatæ cum fuerint, impotes evadunt; pari enim de

cauſa

cauſa ſterilitas, quæ nullum affert mulieribus incommodum, imo in hoc ſtatu melius ſe habent, juxta naturæ leges tamen morbum facit, quia non implent ipſæ functionem, cui erant dicatæ.

Haud facile eſt determinare lactis copiam in nutricibus neceſſariam, quod variat pro diverſa infantium voracitate, ut nutrix pro quodam infante lacte deficiat, pro alio exuberet; quare nihil decerni poteſt, ſed facile innoteſcet, quando infans lacte deficiat ob conſumptionem, carnium mollitiem, lactandi, ſugendique voracitatem fœcum qualitatem, ventriſque intumeſcentiam, quæ ſigna omnia mihi latine ſcribenti hic indicare ſupervacaneum videtur cum in diagnoſi jam fuſe, lateque repetantur.

Cauſæ.

Vidimus ſuperius capite 1. hujus libri, lac eſſe portionem chyli, quem primæ viæ ſanguini ſuppeditant, cum quo circumactus ipſe perficitur, & tandem in mammis deponitur, atque in lactem vertitur. Hujuſmodi conditiones confluunt ad productionem, & copiam lactis, & niſi defectu alterius harum conditionum lac in nutrice, ceteroquin bene conſtituta, deeſſe poterit; quare cauſæ omnes deficientis lactis ad tres ſequentes referri poterunt.

I. Nutrices parum chyli ſanguini præbent

1. Quando ſuapte natura cibis parcunt.

2. Quando debili ſtomacho a natura donantur, ut alimenta imperfecte digerant, parumque etiam a multis comeſtis cibis chyli hauriant.

3. Quando ob ventris lubricitatem cum fœcibus partem chyli amittunt.

II. Nutrices nonnullis evacuationibus ſunt obnoxiæ, quæ chyli portionem demunt, jam in ſanguinem tranſacti.

1. Quando præter morem nutrices copioſa fundunt catamenia.

2. Quando albo, continuo, & uberrimo fluore nutrices laborant.

3. Quando jugi ſudore, noctu præſertim, ipſæ madeſcunt.

4. Quando denique lactando concipiunt, quia tunc chyli portio, quæ in lac converti deberet, vaſa lactea uteri intrat, & nutritioni cedit embryonis, in nutricis gremio contenti, & hæc magis obvia eſt cauſa defectus in nutricibus lactis.

III. Nutrices locali vitio quandoque in mammis laborant, quod impedit, aut retardat lactis ſecretionem.

1. Quando corpus mammarum naturaliter exiguum, & complanatum ſit, ut mammæ exiles vix a reliqua thoracis carne diſtinguantur.

2. Quando corpus mammarum ætatis ergo compingitur, ut in utero tunc pariter evenit; quare nutrices quadrageſimum annum attingentes, minus valent iis, quæ viginti, aut viginti quatuor annos non ſuperant.

3. Tandem quando corpus mammarum glandula quadam, aut tuberculo deturpatur, vel ſaltem cicatrice ab abſceſſu relicta, ut ex his comprimatur mamma, & lactis circulus retardetur.

Si harum cauſarum quælibet lactis quantitatem imminuere valet, hæc diminutio eo grandior erit, ſi plures ſimul concurrant, quod evenire poteſt, & frequenter evenit.

Symptomata.

Non ſunt inquirenda ſymptomata in mulieribus, quæ lacte deficiunt, in qui-

quibus tantum habetur angor conſpiciendi morientem infantem ob lactis inopiam inutiliter ſugentem; ſed potius in infantibus, qui hac inopia laborant, ex qua ægrotant, veniunt ſymptomata perpendenda.

1. Inopem lactis copiam recipiunt, quare emaciari debent.

2. Nutrices in ſupplementum lactis multum juſculi præbent, quod cum debilis ſtomachus non ferat, in inteſtinis ſtabulans adſtrictionem facit.

3. Adſtrictionis hujuſmodi conſequens eſt, inteſtina tumefieri, ex quo durities, atque tenſio abdominis venit.

4. In hoc caſu fames, quam patiuntur, & abdominis tumor, ſævi ſunt cruciatus, quibus valde laceſſiti infantes parum, vel nihil ſomni capere valent, pervigileſque perſtant.

5. Materies in inteſtinis infantium cumulatæ diſtenſiones, atque lancinationes parere debent; quare colicæ producuntur.

6. Hujuſmodi inteſtinorum colici dolores ſævi ita quandoque apparent, ut ſpiritus animales cerebrum verſus repulſi in varios muſculos inæqualiter erumpant, quos valide contrahendo convulſiones, aut motus convulſivos pariunt.

7. Materies in inteſtinis detentæ exponuntur calori imi ventris ut dolor augeſcat, & illæ facile aceſcant, ideoque ſi qua portio in ſanguinem tranſeat, leviores horripilationes, ſed frequentes cum febris acceſſibus oriri debent.

8. Quandoque hujuſmodi materies aceſcentes fermentando ſolvuntur quod ægris puerulis per aliquot dies levamen affert; ſed eadem phenomena facile reproducuntur, modo cauſa producens non ſubjiciatur.

Diagnoſis.

Si nutrices prudentes fuerint, ipſæ monere debent propriam lactis deficientiam, ne ſanitatem infantis lædant; ſed contra nutrices mercenariæ propriam conditionem diligenter abſcondunt, ne lucrum amittant, & illæ, quæ proprios infantes alunt, diu producunt lactis nutritionem cum pro rerum inopia alterum alimentum præbere nequeant.

Sed citra nutricum monita, facile cognoſci poteſt lactis deficientia; plura enim dantur certa indicia: mammæ enim nunquam plenæ, & ſolidæ apparent, ſed jugiter molles, flaccidæque.

Infans, quamvis omni vi ſugat, tamen, ut facile patet, parum lactis ingurgitat.

Nunquam vero expunctio oritur, quia nulla contractio in mammis excitatur, ob quam lac jaculetur, ipſumque ſine labore puerulus hauriat.

Infans emaciatur citra morbi indicium.

Ipſe famem patitur, nunquam lacte abundat, ut recenter nati ſolent, quia nunquam ſatis pro nutritione lactis ſumit.

Venter in puerulis male altis magnus, tenſuſque eſt, atque conſtipatus, ut tertio, vel quarto quoque die tantum excernat.

Separata vero per alvum fœx neque lutea, neque mollis eſt, ut quæ a lacte procedit, ſed dura, compacta, pene cretacea, & colore cinereo donata, quod oſtendit, ipſum a ſumptis juſculis originem ducere.

Colici dolores vehementer interdum infantem vexant, qui motus convulſivos excitant, ab epilepſia non admodum diverſos.

Tandem puer nunquam, vel raro ſomnum capit, frequenter exagitatur, aut febris acceſſibus ſine manifeſta cauſa corripitur.

Pro-

Prognoſis.

Si nutrices alicui detrimento exponuntur ob lactis defectum, hoc necdum a deficientia lactis derivat, ſed a cauſis, quæ ipſam efficiunt, quarum nonnullæ periculoſæ valde ſunt. Sed oſtenſio incommodorum, quibus nutrices lacte deficientes ſunt obnoxiæ, ad hoc caput minime attinet; damnum tamen quod infantes patiuntur, ob lactis in nutricibus defectum graviſſimum eſt.

1. Defectus ſufficientis nutritionis maciem inducit, cui, niſi medeatur, conſumptio letalis ſuccedit.

2. Ventris conſtipatio, quæ a juſculorum uſu procedit, in lactis ſupplementum exhibitorum venæ cavæ compreſſionem inducit, atque intercipit ſanguinem reducem, atque lympham ab extremitatibus redeuntem, ac proinde œdema, & hydropem parit.

3. Colici vehementes cruciatus, quos alvi adſtrictio excitat, ſæpe convulſivos motus, epilepticos interdum movet, qui plerunque hac ætate mali ominis ſunt.

4. Infantes, qui moderatum lactis defectum perferre valent, nunquam tamen eam, quam debebant magnitudinem attingunt; ſed exiles perſtant, quia ob nutritionis defectum partes exſiccatæ, & induratæ nimis, pro incremento neceſſariam extenſibilitatem amittunt.

5. Tandem hæc ſymptomata obvia magis, & periculoſa in infantibus ſunt unius menſis, quia lacti tunc juſcula nondum ſubſtitui poſſunt, quæ neque ſtomachus digerit, nec inteſtina excernunt; ſed progrediente ætate puelluli & juſcula digerunt, & lactis defectum ferunt citra gravem noxam.

Curatio.

I. Inter ſcriptores Materiæ Medicæ plura recenſentur galactophora remedia, futilia tamen, quæ muliercularum tantum credulitatem fovent. Unica methodus enim lac in nutricibus augendi eſt cauſas amovere, quæ ipſum imminuunt, ſed hoc neque tuto, neque facile obtinetur.

1. Si defectus lactis ex eo procedat, quod non comedant, ipſas ad hoc hortari oportebit exhibendo nutrientia alimenta, ut juſcula oryzarum cum lacte, hordei &c. cibos aromatizando, ut moveatur appetitus.

2. Si defectus lactis a debili ſtomacho originem trahat, qui imperfecte alimenta ſubigat, erunt ipſa per quatuor diſtinctas vices exhibenda, ne ventriculus valde oneretur: non modo vero cibi facilis digeſtionis eſſe debent, verum primo mane exhiberi poſſunt aliquot cochlearia rhabarbari, 15. aut 20. grana corticis Peruviani, vel drachma ſemis confectionis hyacinthinæ, aut alkermes.

3. Tandem ſi nutrices laxo ſponte ventre gaudeant, ut pluries in die ſellam petant, qui fluxus multum lactis demit, exhiberi oportebit drachmam ſemis diaſcordii, aut duplex cyathus infuſionis terræ japonicæ.

II. Si lactis defectus ab albo fluore, menſium ſuppreſſione, aut ſudoribus nocturnis dependeat, remedia convenient *c. 9. & 10. bujus operis* indicata.

Quo ad ſudores tamen nocturnos attinet, ipſi frequenter febrim lentam prænuntiant, ſed raro hujuſmodi nutrices advocari ſolent. Nihilo tamen minus remedia ſebri lentæ appropriata exhiberi poterunt, ſed magis obvium eſt, quod nutrices in hoc ſtatu concipiant, & hac ratione dimidium imminuatur lac, quod ad mammas transfertur, abſque quo ipſi mederi integrum ſit.

III. Tan-

III. Tandem ſi nutrices mammis donentur exiguis, & complanatis, ſi corpore glanduloſo, aut ſcirrhoſo mammarum deturpentur, ſi cicatrices ſuperſint veterum abſceſſuum, quæ volumen imminuant, triplex hujuſmodi caſus incurabilis eſt, neque a remediis aliquid eſt ſperandum.

In hujuſmodi circumſtantiis ſanum erit conſilium nutricem mutare, ſed ſi mater ipſa infantem alat, neque uberiorem nutricem inveniat, ipſa edocebitur, qua ratione ſuppleri poſſit lactis defectus, nempe exhibendo parum juſculi, aut lactis vaccini cum decoctione ſimul hordei ſoluti. In progreſſu juſcula tum copia, tum denſitate augeri poterunt ad duodecimum uſque menſem, ubi lac amplius propinare ſupervacaneum eſt.

CAPUT X.

De pravis in nutricibus lactis qualitatibus.

NOn modo requiritur in nutricibus ſufficiens lactis copia, verum quod ipſum bonæ indolis ſit. Hoc in altricibus ſeligendis ſedulo perſcrutamur, ſed crebro decipimur, vel lac, quod primum optimum videbatur, ob caſum fortuitum, aut pravum regimen nutricis deterioris indolis evadit; quare nunc indaginem aggrediemur pravarum qualitatum, quas lac frequenter contrahit, & ipſis medendi rationum.

Deſcriptio.

Lac,ut optimum ſit, album eſſe debet, homogeneum, modicæ conſiſtentiæ, dulce, & guſtatu gratum, ex quibus concludendum eſt, lac vitiatum eſſe, ſi ipſum appareat

1. Nimis liquidum, ſolutumque,
2. Spiſſum nimis, aut viſcoſum,
3. Salſum valde, aut acre,
4. Acidum, aut aceſcens,
5. Bilioſum inſuper, parumque amarum.
6. Reliqua vitia, quæ in lacte animadverti poſſunt, nempe grumi, color cæruleus, aut luteus ſui generis ſunt, ſed ab allatis vitiis dependent, ut infra videbimus: idcirco de quinque primis vitiis acturi erimus tantum, quæ reliquas pravas lactis qualitates complectuntur.

Cauſæ.

I. Lac ſuapte natura in mulieribus ſeroſum eſt primis præſertim a partu menſibus; quod neceſſarium eſt, ut proportionale evadat leviori nutritioni, & debili ſtomacho infantis recenter nati. Hæc qualitas lactis ab eo tunc dependet, quod ſecretorii meatus corporis mammarii, cum valde extenſi ſint ob copiam lactis poſt partum affluentis, ſinant cum lacte tranſitum multæ lymphæ, quæ imminuitur, prout meatus illi coarctantur. Lac pariter eadem de cauſa in juvenibus nutricibus magis ſeroſum eſt; in ipſis enim partes omnes magis extenduntur, meatuſque magis *permeabiles* ſunt, ut non modo lac uberius ſit, verum majori lymphæ copia onuſtum.

Seroſitas itaque lactis vitioſa eſt, cum nimia ſit, ut in ſequentibus caſibus obſervatur.

1. Quando nutrix cum debili ſtomacho parum admodum comedat, ut parum chyli ſanguini, parumque lactis proinde mammis præbeat, in quo caſu lympha lactis defectum implet.

2. Quan-

2. Quando ipſa multum bibat, aquæ præſertim, quæ chylum ſeroſum, & lac ejuſdem indolis præbet.

3. Quando nutrix poris ſecretoriis corporis mammarii valde latis naturaliter gaudeat, ut lacte lumen eorum non implente, cum ipſo multa lympha tranſeat.

II. Lac minus abundat, & plus condenſatur, prout a partu diſtant feminæ, donec circa decimum octavum, & vigeſimum menſem lac omnino abeat. Poſt febrim lacteam, pori ſecretorii paullatim in corpore mammario coarctantur, donec naturalem anguſtiam ſumant, idcirco minus lactis, ſed purioris quotidie ſecernere ipſi debent, quia non amplius relinquunt ſpatium pro lymphæ introductione, quare in diem illud inſpiſſatur. Hic ſtatus ſenſim augetur, uſquedum lactis ſecretio deficiat, quod vigeſimo menſe plerunque evenit.

Lac ſponte ſpiſſum magis, minuſque abundans in nutricibus annoſis obſervatur, quia in ipſis ætas omnes fibras, & canales conſtipando, poros ſecreterios mammarum pariter occludit, qui renuunt ſecretionem lactis, & lymphæ in eorum lumina intromiſſionem, ut in ipſis lac minus abundans, ſpiſſumque ſit, quam in juvenibus nutricibus.

Certum porro eſt, lac naturaliter inſpiſſari, prout altrices a partu diſtant, & in vetuſtioribus, abſquequo ſpiſſitudo excludat nutrices ætate conſtitutas, in quibus lac vetus eſt. Scimus deinceps lac ſpiſſum infantibus adultioribus magis convenire, quam ſeroſum: ergo lac ſpiſſum non ſemper peccat, niſi quando certam ſpiſſitudinem attingat, quod in ſenioribus feminis contingit, in quibus lac vetuſtiſſimum eſt, aut in nutricibus helluonibus, quæ craſſioribus veſcuntur cibis, multumque vinum hauriunt, tum in illis, quæ laborant, atque ſudant, ut diſperſa ſanguinis ſeroſitate, & illa lactis minuatur.

III. Guſtus ſalſus vitium lactis jugiter eſt, quod variat pro diverſo ſanitatis gradu altricum.

Hæc qualitas lacti communicatur, quando ſalitos cibos nutrices frequenter comedunt, vel ſanguine pollent ſponte acri, & ſalſo.

IV. Idem pariter eſt de aciditate lactis, quæ magis periculoſa eſt, quo ſenſibilior ſit. Tribuenda videtur digerendi infirmatæ facultati, quibus fiunt obnoxiæ ob debilem ſtomachum, tum eſui fructuum acidorum, aut acerborum, tum vini aceſcentis potui.

V. Guſtus amarus, & bilioſus lactis vitia magni momenti ſunt. Hæc nutricibus obvia ſunt, quæ veteri butyro, aut oleo erancido alimenta condiunt, ſimulque allium, cæpaſque edunt, bilioſo temperamento donantur, iracundæ ſunt, aut hepatis laborant obſtructionibus, ut impedita bilis ſecretione, ſanguis, atque lac ipſum inficiatur.

VI. Tres poſteriores lactis qualitates ſunt ingrumatio, color cæruleus, & luteus, quæ ab aliquibus antceallatis qualitatibus dependent; idcirco lac grumoſum fit, quando acida, quibus oneratur, lactis floccos inſpiſſant: cæruleum evadit, quando lactis elementa intercipiunt obſcuræ lymphæ moleculæ; hæc commixtio exiliſſimorum elementorum lactis albi, & lymphæ fuſcæ cæruleum habitum præbent, ſed hæc miſcella in grumato lacte, nimiſque ſeroſo accidit. Tandem luteus color a bilis admixtione dependet. Ulteriorem ergo non poſtulant hæc tria vitia explicationem, cum a ſuperallatis cauſis dependeant jam ſatis explanatis.

Symptomata.

Nihil nutrices patiuntur a pravis lactis qualitatibus, ſed infantes vario gradu, & modo patiuntur.

I. Lac

I. Lac ſeroſum convenit infantibus recenter natis, & videtur naturam conſuluiſſe eorum indigentiis, lac poſt novum partum ſeroſum reddendo; convenit ipſum pariter infantibus conſtipatis jamdiu ſpiſſo, aut veteri lacte altis, in quibus dentitio ſegniter fit. Generice lac ſeroſum quamvis parum nutriat, ſatis tamen valet, modo copioſum ſit, & infantes ſalubriorem ducant vitam, quia ab ipſo alvus cietur. Uſus ergo ſeroſi lactis necdum nocet niſi modum excedat, ut pro ſumma liquiditate infantes minus quam par eſt, alat, præſertim ſi aliquid ipſis exhibeatur, quod alio humores diſtrahat.

II. Lac nimis ſpiſſum deleteriæ ſemper indolis eſt; infantes conſtipando colicas affert, quæ ſæpe convulſiones excitant, ſanguinem, humoreſque ſecernendos inſpiſſando, hepatis, aliorumque viſcerum infartus gignit, ſubſequentium morborum cauſa, lympham condenſando glandulas lymphaticas tumefacit, tandem humorem ſebaceum indurando cruſtas lacteas, ſive græce achores facit.

III. Lac ſalitum, & acre pravum ſimul eſt, infantium vermina parit, erodentes ita fœces, & urinam reddit, ut infantes cunnum, & perinæum habeant eroſum: vexat ita pueros, pruritumque excitat in herpetem deſinentem, qui poſtea atrophiam producit.

IV. Lac aceſcens in ſtomacho majorem aciditatem acquirit, chylumque gignit inteſtina laceſſentem, ut vermina, & inappetentiam pariat. Quando chylus acer ſanguinem intrat, horrorem inducit, quem febris ſubſequitur pluries, donec pereat infans ob pravam chyli qualitatem.

V. Tandem lac bilioſum calefacit, & perturbat infantes, fluxum ventris bilioſum cum torminibus parit, pruritum eruptionem miliarem, & herpetem inducit, a quibus febricitat, conſumitur, peritque natus.

Diagnoſis.

Facile diſtinguuntur pravæ in nutricibus lactis qualitates.

I. Nudis oculis recognoſcitur nimia ſeroſitas, aut ſpiſſitudo lactis, ſed ut hoc melius innoteſcat, aliquot guttæ inſperguntur ſpeculo plano, quæ ſi vix inclinato ſpeculo fluxerint, lac nimis ſeroſum fuerit, ſi contra, niſi a verticali ſpeculi poſitu guttæ deciderint, ſpiſſum valde lac erit. Idonea vero lac pollere ſolet conſiſtentia, quando medium locum tenet, neque feſtinanter ut ſeroſum, neque ſegniter ut ſpiſſum lac profluit.

II. III. IV. V. Lac ſalſum, acre, acidum, bilioſum, amarumque eſſe guſtus demonſtrat; ſed pro majori certitudine aliquot guttæ ejuſdem in oculum intromittuntur per angulum narium, & palpebras commovendo globum pertingunt; ibi ſi nullam guttæ impreſſionem faciant, lac dulce erit, contra ſi oculum laceſſat, ipſum profecto ſalſedine, aciditate, aut bilioſa intemperie facile peccabit, eoque magis quo irritatio vividior fuerit. Specialiter cognoverimus, ſi lac in acidum tendat, cochlear exiguum replendo lacte, repletumque accenſo carboni exponendo, ſi lac figatur, acidum fuerit. Bilioſa lactis proprietas apparet, quando linteum album ipſo madefit, & deinceps exſiccatur; certiores eſſe poſſumus, lac bilioſum eſſe plus, minuſve, prout linteum flaveſcit.

Omnes hæ pravæ lactis qualitates communes ſunt nutricibus, quæ poſt conceptionem, adhuc tamen natos alunt: multum tribuendum videtur depravato guſtui, quo initio graviditatis feminæ pollent; quapropter tunc pravis delectantur cibis.

Tan-

Tandem infantis indoles potiſſimum eſt qualitatis lactis indicium. Si infans bene valeat, pingueſcat, & laudabiliter alvum excernat, lac bonum erit; contra vero deleteriæ indolis, quando ſine cauſa manifeſta tabeſcat; tunc ſymptomata; atque fœces ſatis demonſtrant, morbum a deturpato altricis latice derivare.

Prognoſis.

Quantum lætamur de optima altrice, tantum triſtari debemus de infirma nutrice plus, minuſve pro variis lactis vitiis.

I. Lac ſeroſum bonum plerunque eſt uſque ad nonum, aut decimum menſem, præſertim cum ipſum foveat dentitionem; poſt hoc tempus tute juſcula defectui lacticinoſæ nutritionis ſubſtitui poſſunt: quare modo lac omnino ſeroſum non appareat, neque infans pertinacem ventris fluxum patiatur, fruſtraneum erit altricem mutare.

II. III. IV. V. Lac ſpiſſum, ſalitum, acidum, amarum, atque bilioſum reapſe inſalubre eſt; quare modo labefactari infans incipiat, ſtatim nova fellatori eſt exhibenda nutrix. Animadverti, lac valde ſpiſſum omnium peſſimum eſſe, præſertim pro junioribus, qui nondum ſufficientes habent digerentes vires: minus patiuntur infantes ultra decimum menſem.

Curatio.

Pravæ lactis qualitates in nutricibus tum remediis, cum regimine tolli debent.

I. Si lac ſeroſum valde fuerit, fructus, & legumina recentia erunt interdicenda, nutritionem conſiſtentem magis exhibendo ex juſculis, oryzis, granis, ovis &c. confecta, minus aquæ, & aliquantulum vini propinando, raro vero irrumando, ut vaſa lymphatica corporis mammarii moram gerendo, valeant lymphæ portionem demere, quæ in lacte exuberat.

II. Contra vero ſi lac ſpiſſum nimis ſe præbeat, erunt nutrici leviora alimenta exhibenda: parum carnium, multum leguminum recentium, fructuumque maturorum, vinum penitus interdicendo, aquam commendando, & ut ſæpius mammas præbeant, hortando.

III. Si lac acre, & ſalitum fuerit, non erunt àmplius nutricum cibi ſale condiendi, minutalcula ſalita, aut præparata nunquam permittendo, legumina tamen ſolventia, & ſimpliciter condita, fructuſque maturi, tandem veſpere aliquot cyathi limoneæ exhiberi ſolent.

IV. Si lac acre videatur, omnis leguminum, fructuum acerborum, vini &c. erit interdicendus uſus, parum carnis exhibebitur, multum juſculi oryzarum, granorum, &c. permittendo, imo proderit bihorium ante prandium drachmam ſemis ſumere corticis Peruviani.

V. Si lac bilioſum fuerit, erit nutrix leniente purganda; verum ipſi exhibere fas erit decoctum ex ſemis libra carnis vitulinæ confectum, in quo ebullierint folia cichorei ſilveſtris, acrimoniæ, pimpinellæ, naſturtii aquatici &c. adipis triginta granis terræ foliatæ tartari. Mane jejuno ſtomacho etiam poſt decocti hauſtum duodecim grana rhabarbari cum confectione hyacinthinæ utilia evadunt.

Si hujuſmodi remedia, atque optimum regimen pravas lactis qualitates corrigere valuerint, ſimulque infans priſtinam valetudinem acquirat, non erit contemnenda altrix; ſed plerunque ſpecie valetudinis decipimur, plerunque juvat nutricem commutare, præſertim ſi valida adſit ſuſpicio, ipſam jam concepiſſe.

DIS-

DISSERTATIO PRIMA.

Auctor tuetur ſyſtema Appendicum, & vermicularium uteri adverſus dubitationes nonnullas celeberrimi Van-Svvietenii.

CEleberrimus *Van-Svvieten*, Medicus primarius Imperatoris, & Imperatricis Reginæ, illuſtrator Aphoriſmorum Boerhaavii, qui hunc commentando completum medicinæ curſum expedivit, mihi ſummum honorem attulit *volumine* 4. de hac mea elucubratione verba faciens occaſione perſcrutationis catameniorum periodationis, ibique allicientibus laudibus me magni facere oſtendit, cum nihil majus ſit quam *laudari a laudato viro*, quod profecto mereri concuperem, ſed *mecum* ſatis *habito*; ut hujus ſapientis Medici ſummæ humanitati laudes omnes tribuendas eſſe recognoſcam.

Poſtquam ipſe faſſus eſt, explicationem noſtram de menſtruatione admodum ingenioſam eſſe, addit ſpeciali quodam dicendi modo, cui multum debeo, ſuſpendere judicium (a) adhuc debere, cum mea explicatio ſupponat in uteri textura conformationem quandam, nondum Anatome ſatis demonſtratam.

Nihil novi attuli circa ſtructuram matricis in *capite* 1. *prioris voluminis* præter duas ſequentes obſervationes: *altera* quod intra interiorem uteri tunicam, & muſcularem innumera reperiantur vaſa *vermicularia*, ſive lactea, circa vaſa ſanguinea contorta, quæ poſt varias ſimul communicationes intimam tunicam perfodiant, & in uteri cavitatem per excretorios ductus, ad ſingulos glomos vermicularium pertinentes ſecretum lac effundant; *altera* obſervatio eſt, quod inter eaſdem tunicas confertiſſimæ repent venæ *cæcales*, ſive appendices venoſæ, quæ a propaginibus venarum uteri venientes, præſertim ubi ſimul per anaſtomoſes coeunt, directe verſus interiorem partem uteri procedendo, tunicam nervoſam tranſabeant.

Hæ appendices, aut venarum extremitates ad libellam faciei uteri internæ aperiuntur, ſed producuntur, & pendulæ, atque patentes evadunt tempore menſtruationis, eoque magis tempore graviditatis, neque iterum corrugantur, niſi poſt lochia. Ex his ſanguis menſtruus fluit, ex his cruor fœtum nutriens erumpit, ex his tandem rubra lochia proſiliunt primo puerperii tempore.

Dubitationes enim celeberrimi *Vanſvvietenii* alterutram harum obſervationum aggredi deberent; ſed vix credendum eſt, ipſum ambigere circa exiſtentiam vaſorum vermicularium, aut lacteorum. Hæc vaſa nudis oculis ſe offerunt in uteris omnium quadrupedium, modo circa finem geſtationis aperiantur; ipſa jugiter reperi in diſſectis uteris vaccarum, hircorum, vervecum, canum, felium, &c. Me non latet, plures Anatomicos idem necdum obſervaſſe, ſed certum eſt, *Ruyſchium* ipſa vidiſſe, atque deſcripſiſſe *Theſaur. Anato-*

(a) Sic celeberrimus *Aſtruc*, qui recentiſſime de hac re ſcripſit, eandem ſententiam amplectitur, ſcilicet menſtruationem a plethora particulari dependere, licet alio modo explicet, & credat ſanguinem menſtruum ex uteri venis prodire, per quaſdam appendices venoſas, quas *Cæcales* vocat, quæ in extremis ſuis corrugatæ ſanguini viam occludunt, tempore vero menſtrui fluoris ab urgente ſanguine accumulato in uterinis vaſis aperiuntur & ſanguinem dimittunt. Quamvis valde ingenioſa & hæc explicatio videatur, liceat mihi pace tanti viri (ex cujus eruditiſſimis ſcriptis me plurima didiciſſe gratus recordor) ſuſpendere judicium, cum aliqua ſaltem ſupponat in uteri fabrica, quæ nondum videntur anatomice ſatis demonſtrata. *Tom. 4. Commentar. in Hermanni Boerhaave Aphoriſmos pag. 404.*

mic. 2. *n.* 50. & *Theſaur. Anatomic.* 7. *n.* 16. *not.* 1. & 2. quæ jam diu indicata fuerat a *Gualtiero Charleton. de cauſis Catameniorum, pag. m.* 27. Præterea ſcaturigo aſſignari debet lactis, quod mulieres in albo lacteo fluore amittunt, quod fœtui ſuppeditant, quod denique in puerperio poſt rubra lochia fundunt. Igitur vaſa vermicularia, ſive lactea, de quibus agitur, potiſſimam conſtituunt hujus lactis originem, quod effatum res ipſa confirmat.

Ergo concludendum erit, dubitationes *Celeber. Viri* reſpicere præſertim exiſtentiam venarum cœcalium, ſive appendicum venoſarum, ut ejuſdem verba oſtendunt. Sed quid mirum? ipſas conſpiciendi occaſiones raro ſe offerunt. Reperiuntur enim ſolummodo in muliebribus uteris, & circa nonum menſem: raro enim feminas in his circumſtantiis diſſecare contingit; rarius vero fortaſſe diſſectores ex his obſervationibus proficere valebunt. En, cur pauci Anatomici de hujuſmodi vaſis uteri ſpecialibus mentionem faciant; quare eorum ſilentium potiſſimum evadit ad dubitationes fulciendas, quæ adverſus appendicum exiſtentiam inſurgunt. Nihilominus hujuſmodi venas non omnino omnes ignorabant Anatomici: plures enim ipſas obſervarunt, vel ſaltem ſuſpicati ſunt, quamvis nemines uſum intelligerent. Eorum quoſdam indicavi *c.* 3. ſuperioris libri hujus operis, ut dubia tollerentur, quæ inſurgere potuiſſent, ſed ſpe ſum fruſtratus. In viam ergo reverti oportet materiem latius pertractando, & Auctorum teſtimonia afferendo, quod libenter aggrediar, ut dubitationibus celeberrimi *Vanſovietenii* ſatisfaciam, ejuſdemque conſenſum merear, quem jugiter magni faciam. Ut quæſtio, quæ *de facto* eſt, reſolvatur, materies in quatuor articulos ſejungam.

1. Exponam quæ a meipſo ſunt obſervata.
2. Colligam quæ circa hanc rem apud veteres Medicos animadverti ab Hippocrate ad nos uſque, circa quod tempus tantummodo Anatome floruit.
3. Referam quæ circa uteri fabricam nuperrimi hujus ævi anatomici detexerint.
4. Finem faciam animadverſiones quaſdam addendo, quas quæſtionem declarare, penituſque tollere confido.

I.

Cum primum ſummo fervore anatomiæ ſtuderem, quod tempus pro hominis ætate remotiſſimum eſt, brevi mihi occaſio ſe obtulit duas anatomico cultro laniandi feminas; altera obierat circa finem noni menſis ſuæ geſtationis; altera tertio, vel quarto a partu die. Cum priore plebecula eſſet, ejuſdem uterum domum ferre mihi licuit, qua licentia utiliter ſum uſus, ipſumque commodius, intimiuſque ſum perſcrutatus.

Poſtquam ipſum tranſverſim diſſecui, ex ea parte, quæ ſubſtratæ placentæ opponitur eo perveni ſine tegumentorum ruptura, ubi placenta nectitur, quem ſenſim ab utero diſtrahere incepi. Dum hoc patrabam placentæ, & uteri reciprocas conjunctiones animadverti: ſed maxime ſum delectatus obſervando, quod prout placentam ſejungebam, apparebant vaſorum propagines ter circiter lineas oblongæ, ſæpe calamum craſſæ, exiliores reliquæ, utræque utero adhærentes. Quamvis hujuſmodi nullum ordinem ſervent, in partibus tamen magis prominentibus ipſius placentæ inſeruntur.

Sublato fœtu cum ſuis membranis, quem alias inveſtigavi, naturam horum vaſorum ſum proſecutus, ut intelligerem, quale vaſorum genus, arteriarum, aut venarum uteri ipſa præberet: intromiſi enim ſpecillum ſatis exile, quod

lumen

lumen horum vaſorum ingrederetur, eo perveni conſtanter ubi ramificationes venarum uteri, quæ geſtationis tempore craſſiores fiunt, in anaſtomoſes coeunt; quod magis cognovi diſſecando hujuſmodi vaſcula a membranis, fibriſque prius denudata ad originem uſque earum venarum. Hæc vaſa perpendiculariter naſcuntur a venis uterinis; ut appendices laterales, abſque eo quod circulum ſanguinis intercipiant; qui per longitudinem venarum perſiſtit, ut totidem proceſſus vermiculares a cœco inteſtinorum non abſimiles conſiderari debeant; quare venæ cœcales, ſive appendices venoſæ profecto nuncupari mereantur.

Quamvis nullum ſuperſit dubium communicationis venarum cœcalium cum venis uterinis, nihiloſecius tamen injectionum ope certior ſum factus: animadverti diverſas venarum uterinarum propagines, liquoremque injectionum per hiatus venarum cœcalium ubertim erumpere; idemque mihi ſe obtulit cum per venas cœcales impellerem liquorem, qui eadem celeritate per truncos venarum uteri, a quibus cœcales venæ originem trahunt, ſolebat exire.

Ceteroquin hujuſmodi venæ cœcales omnes ab uteri venis, nequaquam ab arteriis procedunt, quarum diſtributio in utero una eſt cum reliquis partibus. Hæc obſervatio magni momenti eſt, cum plures anatomici, ut infra videbimus, duplicem communicationem placentæ cum utero admiſerint, alteram per arterias, per venas alteram, ſed profecto decepti ſunt.

Paullo poſt eaſdem obſervationes reiteravi, alterius feminæ uterum diſſecando, quæ obierat quarto a partu die, eamdemque conformationem reperi; ſed cum uterus jam contraheretur, in eadem ratione venæ retrahebantur, adhuc tamen talem amplitudinem præſeferebant, ut ſinerent ſpecillorum, & injectionum ingreſſum, eademque phenomena inſuper allata ſectione animadverſa oſtenderent. Neque reticuero, in matricibus harum mulierum obſervaſſe inter internam, & muſcularem tunicam vaſa vermicularia innumera lacte turgida, quod facilis negotii erat exprimere, ipſumque in uterum propellere per varios ductus, quibus interna tunica perfodiebatur.

Ex his, quæ adhuc allata ſunt, ſanciendum eſt, longitudinem, craſſitudinemque venarum cœcalium, ſive appendicum venoſarum juxta diverſos uteri ſtatus variare. In filiabus enim adultis cis, vel trans menſtruum tempus hujuſmodi venæ exiguæ, breves ſunt, contractæ, atque obductæ, minimeque in utero productæ, ut vix cognoſci queant. Tempore vero menſtruationis hujuſmodi venæ ingrandeſcunt, producuntur, in utero aperiuntur, cruoremque menſtruum fundunt, ut plures anatomici in hoc ſtatu eas conſpexerunt. Tandem maximæ evadunt, tempore geſtationis pendulæ in utero fiunt, placentam ingrediuntur, ibique ſanguinem fundunt fœtui nutriendo deſtinatum, ut cum tunc temporis conſpici queant, decipi certo nequaquam poſſit. Hæ venæ, poſt partum etiam, per aliquod tempus in hoc ſtatu perſiſtunt, cruorque adhuc copioſe fluit, & lochia producuntur; paucis tamen tranſactis diebus coarctantur, & occluduntur, prout uterus compingitur, adeo ut lochia rubra penitus evaneſcant.

En vobis ſpecimen mearum obſervationum: quantum alii fidere velint ipſis, neſcio; ſed animadvertant tamen quæſo ex earum genere eas haud eſſe, quæ microſcopiorum manu indigent, quæque ſæpe obſervatorum mentem decipiunt. Ipſæ enim ſub oculis cadunt, & injectionum, ſpecillorumque ope certiores fieri poſſumus; non deſpero itaque anatomicos impoſterum eaſdem eſſe aggreſſuros; quæſo tamen, ne ipſas in pleriſque quadrupedium inſtituant, in

M 2 qui-

quibus hujuſmodi vaſa deeſſe ſolent, quia brutorum femellæ rubris catamenjis plerunque deficiunt, cum nec ſanguine catellos nutriant, neque lochiis proinde fiant obnoxiæ: uteros enim tentare neceſſum eſt mulierum, quæ circa finem geſtationis, aut paullo poſt obierint.

I I.

Anatomiæ inquiſitionem Veteres ruditer excoluerunt, adeo ut in eorum ſcriptis paucæ vel imperfectæ reperiantur partium deſcriptiones. Sed breves eorum Anatomiæ notiones, quæ ad nos uſque pervenerunt, parvi profecto faciendæ ſunt, ut ab eorum circa hanc materiam, quæ amiſimus, monumentis parum triſtemur. Hæc animadverſio pauca apud illos inveniri poſſe confirmat, quæ uteri fabricam, vaſorumque per ipſum diſtributionem valeant declarare. Nihilo tamen fecius ſi quæ in eorum operibus extant, attendamus; fateri tamen oportet, ipſos circa ſanguinea uteri vaſa notiones, quamvis obſcuras admodum, habuiſſe, quæ cum noſtris valde conveniunt.

Hippocrates (a) de cotyledonibus uteri in mulieribus verba fecit, ſed quid pro ipſis intellexerit, imperfecte declarat. A Galeno diſcimus (b) Medicos fuiſſe, qui cotyledones niſi in vaccis, capellis, ovibus admittebant, minime vero in mulieribus; ſed Galenus, qui Hippocratis opinionem ſequutus eſt, ipſis opponit auctoritatem Dioclis (c) Caryſtii (d) in Inſula Eubœa, & Praxagoræ (e) Coi, qui vixerunt paullo poſt Hippocratem, quique cum pluribus aliis veteribus Medicis admittebant in muliebri utero cotyledones, videlicet „ venarum hiatus, quæ ex utero erumpentes hæmorrhoides
„ æmulabantur, & ſanguinem pro fœtus nutritione fundebant, ſimulque ipſum
„ cum matrice nectebant. „ Diocles Caryſtius, *ait Galenus*, & Praxagoras
„ Cous, Nicarchi filius, qui paullo poſt Hippocratis ætatem viguerunt, ea-
„ dem dicunt, ideſt cotyledones in feminis adeſſe; & multi etiam alii.
„ Quid igitur, omnes ne ignorarunt? Sed fas minime eſt de tantis viris ita
„ ſentire. Quid vero eſt, quod dicunt? Ora vaſorum vulvæ ita appellant;
„ nam hæc prægnationis tempore acetabulares quaſdam eminentias innatas ha-
„ bent, quales etiam recto inteſtino eſſe in hæmorrhoidibus ſolent. Atque
„ hæc non divino ego, *Galenus inſiſtit*, ſed a Praxagora accepi, qui ita ad
„ verbum ſcribit: „ Cotyledones autem ſunt venarum ora, quæ in vulvam
„ penetrant, & ipſe de eadem re ſuperius loquens aſſerit, „ cotyledones in
„ chorii vaſa ſanguinem fundere: oribus enim uniuntur, atque alterum ab al-
„ tero, vena, inquam, a vena ſanguinem haurit, „ & paullo poſt addit,
„ cotyledones chorion cum utero firmare; „ adde, quod cotyledones etiam
„ hoc modo firmum vinculum ad vulvam efficiuntur.

In hujuſmodi effatis, quamvis non parum implicatis, facile tamen recognoſcuntur venæ cœcales, ſive appendices venoſæ, quas in gravidarum mulierum utero conſpexi, & nuper deſcripſi, quaſque crederem quemque poſſe facile obſervare, modo circumſtantias omnes ſimul comparet. Hæc opinio ab Hippo-

(a) *Aohor. 45. ſect. 5.*
(b) De diſſectione vulvæ, c. 10.
(c) Diocles erat Medicus celeb. Teſte Galeno ſcripſit de Anatome, *l. 2. de Anatomic. adminiſtr. c. 1, Comment. 2. in Lib. de Natura humana.*
Refert alibi *l. 6. de morbis vulgaribus*, *Comment. 2.* Dioclem compoſuiſſe *tractatum de Morbis Mulierum.*
(d) Galenus pluries Praxagoram laudat, ut Anatomicum præſertim *Comment. 2. in Lib. de Natura humana.*

Hippocrate propoſita, & duorum celeber. Anatomicorum auctoritate ſuffulta, cum ab ipſo Galeno amplexa ſtatim eminuit, & undique ab omnibus medicis fuit accepta; quamobrem putarem me poſſe eximere ab ulteriori inquiſitione Medicorum Græcorum, aut Latinorum, qui poſt Galenum ad caſum uſque Romani Imperii viguerunt, quia tantum ea, quæ allata ſunt, repeti videremus. Tunc parvi faciebant anatomem, ut aliquid novi invenire poſſent; minuſque in Medicos Arabes eſt inquirendum, apud quos medicina, prout apud Romanos exolevit, apud ipſos reſurrexit. Ipſi enim pro religionis dogmate a cadaverum ſectionibus cavebant.

Neque cunctabor Auctores inveſtigando, qui poſt 13. ævum ſcripſerunt, quando medicina apud Europæos primum floruit uſque ad reſtaurationem literarum circa medietatem 15. ævi; apud illos enim niſi obſcuræ ſignificationes reperiri poterunt, quæ nihil ultra nos docere valerent.

Tranſitum faciam igitur Auctores perſcrutando, qui poſt ſcientiarum ſurrectionem viguerunt, apud quos concinna magis eſt methodus, & circa hanc rem opinio clarius innoteſcit.

Hujuſmodi eſt Nicolaus Rochæus, qui *Pariſiis edidit an.* 1541. *Tractatum de Morbis Mulierum*, inſertum poſtea in collectionibus tum VVolfii, tum Spachii. *Primum Caput* hujus operis complectitur ſpecimen anatomicum ſtructuræ uteri, ejuſque partium; Auctor enim id oſtendit tali pacto „ Umbilicus cum „ involucris, hoc eſt, ſecundis, functus officio, ab acetabulis abſcedit, ve- „ luti pomi pediculus jam maturi a ramo ſponte cadentis: ex iis acetabulis „ a partu menſtrua profluunt; „ quæ organa, ut cuique patet, æmulantur valde appendices venoſas, quas in utero admittimus, & quibus eoſdem uſus tribuimus; ſed melius hæc ſimilitudo apparebit alio loco ejuſdem capitis, ubi Rochæus exponit uſum cotyledonum, ſive acetabulorum „ Eſt matrix intus, „ *ait ipſe*, undique conſperſa tamquam punctis: ſunt autem hæc puncta orifi- „ cia venarum undique tendentium ad matricem, & hæc orificia vocantur „ κοτυληδόνες. Triplex utilitas eſt cotyledonum; ſunt enim canales, per quos „ ſanguis menſtruus effluit: ſuppeditant etiam ſanguinem puriorem alendæ „ matrici, & alendo fœtui, & figura ſua fibras apprehendunt, ut retineri „ in utero fœtus poſſit.

Id genus pariter eſt Jacobus Silvius Ambianenſis Doctor, & Medicus Facultatis Montis-peſſulanæ, publicus Profeſſor Collegii Realis, celeber Anatomicus, & pluribus operibus medicinæ clarus, quæ in unum congeſſit *Renatus Moreau* Doctor Præſul Facultatis Pariſienſis. Hic Auctor pluries in ſuis operibus repetivit, quidquid circa cotyledones uteri cenſebat.

I. In tractatu enim ſub titulo *Iſagoge Anatomica in libros Hippocratis, & Galeni Anatomicos l. 3. c. 13. de utero*, Silvius teſtatur, cotyledones eſſe ora vaſorum ſanguineorum ſeſe in uterum producentia, præſertim cum fœtus grandior evaſerit, aut menſes imminuerint, quo tempore varices ani æmulantur, & cavitatem præſeferunt ab ea non abſimilem, quam Græci *cotylam* appellavere; inſuper aſſerit, hos cotyledones placentam cum utero in graviditate firmare; verum chorii interpoſitione fœtum a ſanguine nutriri per cotyledones allato; demum illos objurgat, qui adverſus Hippocratis & Galeni auctoritatem audent in mulierum utero cotyledones inficiari: „ cotyledones enim, „ *ipſe ait*, ſunt ora vaſorum in uterum internum penetrantia, quæ præſertim „ grandiore jam fœtu, aut menſtruis per hæc fluxuris intumeſcunt hæmorrhoi- „ dum parvarum modo, ſervata ſcilicet in medio ipſorum orificiorum parva

Digitized by Google

„ ceu cotyle, & cavitate: per has utero prægnantis adhæret chorion, paribus „ ſuorum congenerum vaſorum oribus; tum chorii interventu fetus, ſicque „ in utero nutritur. „ Statim in hac deſcriptione animadverti meas venoſas appendices, quæ melius deſcribi haud poſſent; quare patet, Silvium ſolertiſſimum Anatomicum fuiſſe.

II. In progreſſu ejuſdem operis Silvius aliquas obſervationes addit, præſertim in muliere quadam a partu obita, in qua adhuc animadvertit capitis magnitudine uterum, & pollice craſſum, cujus cavitas ſanguine aliquo turgebat, & ora hiantia vaſorum, quæ nigrum, ſpiſſumque in uterum cruorem fundebant. „ Uterus magnitudine capitis erat adhuc, & craſſitie pollicari: intus „ ſanguinis reliquiæ, & ora vaſorum craſſo, & nigro ſanguine adhuc ſu- „ dantia. „ Patet enim vaſa hujuſmodi adhuc ſanguine turgentia ora tantummodo eſſe venarum cecalium in ſe contracta, non tamen penitus occluſa, quæ Rochæus puncta ſive orificia cotyledonum appellat.

III. Tertium hujus Auctoris teſtimonium afferam deſumptum ex opella quadam contra Veſalium exarata ſub titulo, *Veſani cujuſdam calumniarum in Hippocratis, Galenique rem anatomicam depulſio*, ubi Silvius in confutatione *calumniæ* 28. ita inſurgit; „ Cotyledones uteri muliebris tam obſcuræ ſunt, „ ut viſum effugiant, & ratione propemodum magis, quam ſenſu uſurpen- „ tur. Quanquam in muliere parturiente aut recens enixa, aperte ſpectantur „ hæc ora vaſorum, præcipue venarum, cum hæ ſint arteriis multo amplio- „ res, ſi inanitæ inſlentur . . . . . . Imo cum chorion (*placenta*) a pro- „ pria uteri tunica clementer digitis diducitur, ſanie quadam, & pau- „ co ſanguine fluere ea videbis. „ quod apparet, modo abradantur ab ute- „ ro ſecundinæ.

Silvius loquitur de cotyledonibus initio *Tractatus de menſtruis mulierum, & hominum generatione*, ſed cum tantum repetat, quod pluries oſtendimus, hoc teſtimonium reticere pauci negotii erit, cum lector curioſus Auctorem ipſum pervolvere poſſit.

Reliquus eſt Joannes Gorreus Doctor Præſul Facultatis Medicæ Pariſienſis, qui Dictionarium Medicinæ exaravit, Pariſiis impreſſum ſub titulo; *Definitionum Medicarum libri* 24. *in fol. ann.* 1564. In hoc opere aſſervantur vocabula Græca ordine Alphabetico digeſta, quæ medicinam afficiunt: in eo pariter reperitur ſpecimen rerum magis utilium, quæ paſſim in Hippocratis, Galeni, ceterorumque Medicorum ſcriptis diſperguntur. Ad vocabulum enim Κοτυληδὼν oſtendit; „ cotyledones eſſe ora arteriarum, ſive venarum, quæ in uterum „ producuntur, & nodos efformant hæmorroidibus ſimiles, ſive foliis orbi- „ cularibus, cavis, plantæ, umbiliculus veneris appellatæ, præſertim cum in „ centro orificiorum harum prominentiarum exigua cavitas exurgat, quæ co- „ tyla appellatur. Per hanc aperturam ſanguis menſtruus vel vacuatur foras, „ vel in fetum nutriendum tranſmittitur, ſi quidem aperta ipſa effluit, ſicut „ connivendo ſupprimitur. Hujuſmodi enim orificiis fetuum ſecundæ utero „ inhæreſcunt, vaſorumque uteri finibus in ſecundas ſubeuntibus, atque illi- „ gantibus, ut eadem prorſus uteri, & ſecundarum vaſa eſſe videantur . . . „ Nec vero id tantum ea vaſa præſtant, ſed etiam ſecundas utero ita colli- „ gant, ut fetus haud temere excidat.

Quamvis hujuſmodi auctoritates omne prorſus dubium elidant, addam nuperrimorum Anatomicorum opiniones, qui a veteribus non diſſentiunt.

Primus eſt Thomas Bartholinus Danus, qui poſtquam Baſilææ, anno 1645. Docto-

Doctoratus gradum ſuſcepit, in Patriam redux ſequenti anno Profeſſor Anatomiæ creatus eſt Haphniæ, & ſummam in hoc labore ſibi laudem comparavit. En igitur qua ratione in Anatomico opere (a) de his vaſis locutus eſt. „ Horum vaſorum (uterinorum) aut tubulorum potius oſcula cavitatem „ fundi ſubeunt, quæ acetabula dicuntur, item cotyledones, qui hiant, & „ aperiuntur, cum menſtrua purgantur, & in gravidis, ubi hepar uterinum „ iis jungitur . . . . ſanguinem hauriens pro fœtu.

Alius eſt Ibrandus, Diemembroekius Profeſſor medicinæ, & anatomiæ in univerſitate Ultrajecti, qui in Tractatu *de anatome corporis humani* ibi impreſſo *ann.* 1672. ſic loquitur *l.* 1. *c.* 24. „ Subeunt arteriæ finibus, ſeu oſculis „ uteri ſubſtantiam, in quam ſanguinem effundunt, qui in ea quaquaverſum „ diſtribuitur per anfractuoſos canales, & tubulos (hos nonnulli acetabula, „ & cotyledones eſſe putarunt) quibus in conceptione hepar uterinum adhæ- „ ret, in quod tunc temporis hiant, eique ſanguinem pro nutritione fœtus præparandum infundunt . . . . Extra imprægnationem vero, qui ſingulis menſibus redundat ſanguis, ſtatis periodis . . . . per dehiſcentia, & aperta „ tubulorum orificia . . . . ut ſupervacuus, & naturæ ſua copia moleſtus „ foras effluat.

En vobis, ut ego cogito, ſatis auctoritatum, ut tuto ſanciendum ſit, ab Hippocratis ævo ad nos uſque a Medicis communiter receptum fuiſſe, muliebrem uterum vaſis ſanguineis inſtructum eſſe, quæ in uteri cavitatem producantur, quæ citra geſtationem ſanguinem pro menſtruis fundunt, & in graviditate placentam ingrediuntur, ipſam cum utero nectunt, cruoremque ſuppeditant fœtui nutriendo; hæc vaſa enim ita deſcripta pro appendicibus venoſis, ſive cœcalibus haberi debent, quales admiſi, quibus nomen tantum deeſſe videbatur? Hujuſmodi Auctorum excogitatus, quos retuli, minime fumi debent, ut totidem teſtimonia exiſtentiæ horum vaſorum, nam ſuſpicor inconcinna methodo obſervationes inſtitutas fuiſſe. Silvius tamen ab hoc numero eſt excipiendus, qui cadavera diſſecare ſolebat, & pleraque ſui effata obſervatione confirmabat. Sequenti articulo certiores obſervationes afferemus a nuperrimis Anatomicis deſumptas, qui 150. abhinc annis ſcripſerunt. Hi enim venoſas appendices, aut cœcales venas nihil clarius cognoverunt, cum de his ne verbum quidem faciant; ſed plura referunt, quæ in diſſectionibus inſpexerunt, quæque appendices ſupponunt, ad ipſas attinent, neque unquam viſa fuiſſent, niſi reapſe appendices extitiſſent; uno verbo ea conſpexerunt phenomena, quæ tandem noſtras appendices ſatis demonſtrant.

III.

Quantum veteres Medici Anatomiam parvi fecerunt, tantundem ipſam coluerunt Phyſici poſterioris ævi: his enim debemus exactam deſcriptionem partium, & cognitionem earundem texturæ, functionum, vaſorumque diſtributorum, omneſque anatomicæ ſcientiæ progreſſus. Quamvis omnes Auctores uteri texturam perſcrutati ſint, pluraque attulerint, appendices venoſas tamen non deſcripſerunt, quales ego conſpexi: ipſi enim revera haud appendices cognoverunt, ſed ex eorum deſcriptionibus nonnulla colliguntur, quæ ſatis appendicum exiſtentiam confirmant, quæque eas ipſis pateſeciſſent, ſi haſce partes indagi-

(a) Anatom. Tract. editio tertia *an.* 1651. Hagæ Comitum *l.* 1. *c.* 28. *p. m.* 166.

dagine ultra profecti eſſent. Ex his Anatomicorum deſcriptionibus multum trahere poſſe arbitror ad venoſas appendices confirmandas, a me in utero obſervatas; qua de cauſa in *duas* diſtinctas *claſſes* hujuſmodi notiones colligam, eademque Auctorum verba pro majori claritate referam.

Prima claſſis: mulieres catameniorum tempore mortuæ internam uteri faciem oſtendunt innumeris venis interſperſam, quæ vix alio tempore diſtingui poſſent.

Nathanael Highmorus Medicus Anglus primus oſtendit appendices in ſuo tractatu ſub titulo: *Corporis humani diſquiſitio anatomica*: quem publici juris fecit anno 1652, cujus verba hæc ſunt, *l.* 1. *p.* 4. *c.* 4. „ Interna (*uteri membrana*) aſpera eſt a venarum prominentibus orificiis, præcipue in menſtruatis, aliter vix conſpicuis. Et paullo poſt addit, a ſpermaticis (vaſis) „ ſurculi fundum uteri petentes per illum diſſeminantur, & in cavitatem „ ejus penetrant, quibus in non gravidis, ſanguis menſtruus expurgatur, & „ aſperitates illas efficiunt per extuberantia ora, quæ a veteribus κοτυληδόνες appellantur. „ Graafius, qui citat hoc Highmori effatum, *De mulierum organis generationi inſervientibus*: nihil infirmat hanc obſervationem. Celeberrimus tamen Morgagnus hujus ævi Anatomicorum merito princeps teſtatur in *Adverſ. Anatomic.* 4. *p.* 24. nunquam obſervaſſe ſimilibus vaſis interſperſum uterum mulierum catameniis fluentibus mortuarum. Sed cum interna uteri facies menſtruo tempore variet juxta copiam effluentis ſanguinis, Highmorus idcirco viderit id, quod non ſeſe Morgagno obtulerit.

Federicus Ruyſchius Medicus Batavus, & Anatomicus magni nominis inter plura ejuſdem opera Anatomica ſex diſſertationes ſcripſit ſub titulo *Theſauri Anatomici*, ubi innumeras obſervationes affert in cadaveribus inſtitutas. In *Theſauro enim 6. n.* 32. *not.* 2. obſervaſſe teſtatur *mulierem emortuam geſtationis initio, cujus facies uteri interna inæqualis, & villoſa erat, quod in aliis feminis etiam animadvertit*.

Jacobus Benignus VVinslovius Danus Doctor Præſes Facultatis Medicæ Pariſienſis celeberrimus Anatomicus refert in ſua *expoſitione anatomica ſtructuræ corporis humani pag.* 474. *edit. in* 4. „ tunicam internam uteri interdum „ exiguis villis inſtructam eſſe, in mulieribus tempore menſtruorum emortuis, „ & hos villos rubros fieri, cruoreque repleri. „ Suſpicor tamen hujuſmodi Auctorem villos hoſce exiles nimis voluiſſe, modo diſſecta mulier circa finem catameniorum fuiſſet, aut paucioribus donata eſſet menſtruis.

Secunda claſſis: tunica interna uteri circa fundum præſertim foraminibus perfoditur in feminis tempore menſtruorum emortuis, quæ foramina facile tunc diſtinguuntur, quod præcipue eſt animadvertendum.

Adrianus Spigelius Bruxellenſis tunc magni nominis Anatomiæ Profeſſor in Patavino Gymnaſio, exaravit opus anatomicum *in fol.* ſub titulo: *De humani corporis fabrica libri decem*: impreſſum *Venetiis an.* 1672. duobus videlicet annis ab ejuſdem obitu tranſactis. In hujus operis enim *l.* 8. *c.* 19. ipſe ſic ait: „ Interna vero (*uteri tunica*) plena meatibus exiguis, maxime ſub fundo „ ea ſede, qua uterus tegit inteſtinum rectum. Meatus hi, ubi mulier a menſtruis purgationibus vacat, vix conſpicui ſunt, quo tempore vero laborat, „ evidentes fiunt, quippe cum per hos purgetur menſtruus ſanguis ex corpore. Hos veteres venarum arteriarumque ora crediderunt, & κοτυληδόνας „ appellaverunt. *Et cap. ſequenti* 21. cotyledones in uterum pertuſi ſunt, „ quibuſcum placentæ carneæ vaſa cohærent.

Franciſcus Mauricæus Chirurgus Communitatis S. Coſmæ expertiſſimus in

arte

arte obſtetricia in ſuo *Tractatu Anatomico de partibus mulie bribus generationi inſervientibus initio illius de morbis gravidarum impreſſi an.* 1682. *c.* 10. Teſtatur ipſe „ in muliere jugulata . . . tempore menſtruorum . . . animadvertiſſe fundum uteri grumis coagulati ſanguinis indutum, & illis vaſis interſperſum „ . . . quæ vaſa ſanguine indurato replebantur, præſertim verſus orificia in „ uteri fundo patentia.

Alexius Littrius Doctor Præſul Facultatis Medicinæ Pariſienſis, & Academicus noſter expertiſſimus Anatomicus in actis Academiæ *anni* 1701. *p.* 293. aſſerit „ animadvertiſſe in muliere caſu ſtatim emortua octavo graviditatis „ menſe parietes uteri, præſertim ubi placenta nectitur, octo lineas craſſos eſ„ ſe. Hi parietes carnei erant, & intus foraminibus inſtruebantur rotundis „ ſemis lineam, aut duplicem latis invicem communicantibus; nam in alte„ rutrum inſufflando ventus in reliqua tranſiens totum uteri corpus tumefaciebat.

Idem Auctor alibi in *hiſtoria Academiæ ſcientiarum anni* 1720. *p.* 16. refert juxta proprias obſervationes in mulieribus menſtruantibus inſtitutas, animadvertiſſe, „ uterum craſſum, tenſumque ejuſdemque vaſa ſanguine turgida, & „ patentia, atque internam faciem valde conſpicuis foraminibus interſper„ ſam ſanguine pene arterioſo repletis, ut corpus matricis extrinſecus pre„ mendo, per illa foramina cruor intus erumperet.

Joannes Mery Chirurgus Communitatis S. Coſmæ, ſocius Academiæ ſcientiarum, & bonus Anatomicus in *hiſtoria Academię anni* 1706. *p.* 22. teſtatur, obſervaſſe in utero mulieris quarta hora a partu obitæ 1. *corpus matricis muſculoſum eſſe*, 2. *octo lineis ſpiſſitudinis pollere*, 3. *necdum ejuſdem internam faciem membrana inſtrui*, 4. *glandulis carere*, 5. *& ejuſdem orificia vaſorum ſanguineorum omnino patere*: Poſtrema hæc obſervatio ad rem noſtram maxime facit.

Joannes Baptiſta Morgagnus in re anatomica nulli ſecundus, & in Univerſitate Patavina jamdiu profeſſor celebratiſſimus aliquas obſervationes refert circa hanc rem magni momenti.

I. „ Cum enim virginis, *ait ipſe* (a) quæ menſtruo ſanguine profluente interierat, itemque unius, & alterius mulieris, quibus is fluxus paullo ante „ obitum aut fuiſſe, aut certe inſtitiſſe videbatur, genitalia, annexaſque par„ tes annis ſuperioribus diſſecuerim, poſtquam illum, qui utero, vaginæque „ inhærebat ſanguinem, ichoremque ſanguineum ablui, atque abſtergi juſſiſſem, „ hæc ſedula inſpectione obſervavi. Neque in vagina, neque in cervice qui„ dem erat, quod cruorem ex earum parietibus prodiiſſe ſignificaret, contra „ autem univerſum uteri fundum . . . ſanguineis undique maculis diſtingue„ batur, ex quibus maculis vel mediocri expreſſione cruentas guttas elicere „ nihil prorſus negotii erat .... ut facile intelligeres ea loca ſcaturigines, & „ fontes eſſe, unde vix cruoris, ſtatis temporibus, profunderetur.

II. Idem Auctor alibi (b) fatetur in muliere, pariendo emortua, vaſa hujuſmodi uteri ſatis lata repeiſſe. „ Nos enim in puerpera cum externa uteri „ vaſa digitum craſſa invenerimus: communicantes autem cum his memora„ tos ſinus minimum alicubi digitum admittentes viderimus: tum foramina „ cum his communicantia in uteri ſuperficie, qua adhuc placentæ pars ad„ hærebat . . . . ea magnitudine deprehendimus, ut in maxima eorum apex „ minimi digiti nullo negotio immitti poſſet . . . . Itaque minime profecto „ mi-

(a) Adver. anatomic. 1. *p.* 46.
(b) Adverſar. anatomic. 4. *p.* 48.

Digitized by Google

„ mirum eſt, quod ſcripſit Graafius (a) humorem, aut flatum per vaſa im-
„ miſſum intra puerperarum uterum perveniſſe . . . Illud vero, quod perſæ-
„ pe obſervavit ſolertiſſimus Fantonus (b) utile, *velut ipſe inquit*, non mi-
„ nus quam curioſum eſt advertere, (& ſane ex ipſo afferre non omiſit Hei-
„ ſterus) per venas uteri aerem in ejus caveam, & vaginæ, atque aliquan-
„ do etiam contra & in iis quidem, quæ non ſunt puerperæ, impelli poſſe.

Tandem Jacobus Benignus VVinſlovius, cujus teſtimonium jam enunciavimus, inſuper in ſuo *Opere anatomico p.* 573. aſſerit; „ portionem membranæ „ internæ uteri hunc circa fundum cooperientis innumeris foraminibus per„ fodi, ex quibus uterum premendo ſanguinis guttæ erumpunt. Addit, hæc fo„ ramina plus minuſve rubra, aut ſanguine intriſa eſſe in illis, quæ tempo„ re menſtruorum obierunt. Hæc ſunt effata, quæ ex Anatomicis recentioribus collegi, atque omne omiſi commentarium, cum mihi viſum ſit ſatis clara eſſe, & corollaria ex ſe quaſi prodire, quæ noſtræ ſententiæ favent.

I. Vaſa itaque Highmori in utero reperta mulieris catameniis fluentibus emortuæ, appendices venoſæ, aut venæ cœcales erant, tumefactæ, & productæ in uteri cavitatem.

Idem dici debet de pilis rubris ſanguine plenis, qui in ſimilibus circumſtantiis VVinſlovio apparuerunt, itemque de inæqualitatibus, ob quas uterum *villoſum* dixit; at ambo hujuſmodi Auctores infirmam deſcriptionem præbent, modo non velimus ipſos uteros conſpexiſſe in mulieribus emortuis circa finem menſtruationis, vel in illis, quæ menſibus deficiebant.

II. Foramina ſenſibilia, & patentia ſanguine turgida, quæ Spigelius, Mauriceus, Littrius, Mery, Morgagnus, VVinſlovius circa internam uteri faciem obſervarunt in mulieribus menſtruo tempore obitis, ex quibus facile exprimebatur cruor, appendicibus venoſis adhuc apertis, ſed contractis, & ad libellam internæ faciei uteri redactis. Hujuſmodi ſunt foramina, quæ Rocheus in utero animadvertit; tales ſunt *exigui meatus* Spigelii, *& foramina nigro, ſpiſſoque ſanguine ſudantia*, quæ Jacobus Silvius in ſimilibus circumſtantiis obſervavit.

III. Facilis tranſitus aeris inſufflati, & liquoris intromiſſi in experimentis Graafii, Fantoni, & Morgagni per venas uterinas in cavitatem uteri, aut ex illis foraminibus in venas uteri, ſatis confirmat, hæc foramina eſſe ora venarum, ſive melius appendices venoſas, aut venas cœcales, quas propoſuimus.

IV. Tandem certum eſt, Anatomicos nuper memoratos vidiſſe, atque tetigiſſe appendices, quas melius intellexiſſent ipſi, ſi ſpecillum intromiſiſſent in alterutrum foraminum, quæ ipſis ſeſe offerebant, at id neglexerunt; hanc ſortem jugiter habuerunt & reliqua Anatomicorum inventa, antequam confirmarentur; idem evenit de ſanguinis circulo, ductu thoracico, atque venis lymphaticis, quæ diu latitarunt. Nunc iter innuimus: ſat erit quod alii ipſum conficiant, neque deſpero aliorum obſervationes meas confirmare poſſe; moneo tamen, illas in utero muliebri eſſe inſtituendas, nam brutorum femellæ rubro ſanguine minime fœtus nutriunt ut *p.* 214. oſtendimus.

Dum novas deſideramus obſervationes, quæ noſtras confirment, ſatis validas a nobis allatas putamus, eoque veriores apparere poſſe credimus, animadverſiones attendendo, quas ſequenti articulo afferemus.

IV.

(a) De mulierum organis generationi inſervientibus, *cap. de utero*.
(b) Anatom. *Diſſert.* 9. *Compend. Anatomic. n.* 192.

IV.

I. Certum eſt, ſanguinem e ſuperficie interna uteri erumpere, qui in cavitate ejuſdem colligitur a tempore menſium aut lochiorum; certum pariter eſt, a placentæ ſubſtantia ſecundo graviditatis menſe cruorem exire pro fœtus nutritione.

II. Sanguis, qui ex utero in illis occaſionibus profluit, revera venoſus eſt; ejuſdem color, atque conſiſtentia, tum lentor, quo in catameniis erumpit, ex venis ipſum prodire ſatis confirmant; at ſi ille lochiorum uberius effluat, id non quia celerius percurrat, ſed quia grandioribus aperturis proſilit.

III. Sanguis hujuſmodi a venis uterinis tempore menſium, aut graviditatis erumpens, duplici ratione prodire poteſt, vel quod venarum ramificationes per *rixim* ſcindantur, vel quod extremitates horum vaſorum internam uteri faciem pertingentes, in his circumſtantiis per *anaſtomoſim* dilatentur, atque explicentur. Prior methodus admitti nequit; hoc eſſet ſupponere ſingulis menſibus, ſciſſuras produci quinque, aut ſex dies perdurantes; ampliores vero abraſiones in graviditate fieri, ſex aut ſeptem menſes perdurantes, quæ exponerent uterum certæ, & letali exulcerationi; ſcimus enim in ſanguinis ſputo pulmonis leviores ſciſſuræ quanti faciendæ ſint, cum ſegniter cicatrizentur.

IV. Neceſſum (a) enim eſt, in utero venarum ramificationes admittere, quæ tunicam valde exilem tranſabeundo dilatentur, atque aperiantur, prout occaſio poſtulat, fundantque in uterum ſanguinem citra ſciſſuras, aut continui ſolutiones. *En primus gradus, quo ad veritatem pergimus.*

V. Hæ venarum propagines duplici modo a truncis amplioribus venire poſſunt, ad angulum acutum, vel ad angulum rectum. In primo caſu cruor parum a propria directione deflectit ſimili velocitate, qua in trunco pollebat, propagines ingreditur, prompte nempe, & ubertim, quod cum lentore non convenit, & paucitatem ſanguinis menſtrui, qui plerumque in mulieribus ſpatio quinque, vel ſex dierum ſeptem, aut octo uncias adæquat; minus etiam hæc directio cum fœtus nutritione convenire videtur; nam cruor velociter in placentam irruens, cum æquali celeritate reſorberi non poſſit, a vaſis umbilicalibus in placenta, & utero ſubſideret, atque abortum procul dubio pareret.

VI. Ergo credendum erit, hujuſmodi propagines ab amplioribus truncis rectis angulis venire; hac ratione cruoris derivatio copioſa minus, minuſque celer fiet, quia directio ſanguinis ab illa trunci admodum differt, & cruor in uterum, aut placentam lente deponetur, ut œconomiæ animalis leges poſtulare vidimus. Ergo recognoſci debent venarum propagines, quæ a truncis amplioribus rectis angulis erumpunt, perfodiunt intimam uteri tunicam, & quamvis ſuapte natura occluſæ ſint, citra ſciſſuras tamen ſtato tempore innumera foramina illa producunt, quibus ſuperficies interna uteri refertur, & quæ omnes Anatomici cognoverunt. *En ſecundus gradus ad veritatem.*

VII. Tan-

(a) Celebris Richardus Meadius ſuo ſummo ingenio animadvertit, pro menſtruatione explicanda in utero neceſſariam eſſe certam quandam vaſorum diſtributionem, quam obſervavit. Ex qua ratione locutus eſt, *Monitor. Medicor.* Cap. 19. ſect. 3. *Menſtruorum fluxum plerumque impedit ſanguinis lentor, quo fit, ut is canaliculos ad hunc effluxum natura comparatos, & ſphincteribus ſuis inſtructos, vi ſua aperire non poſſit. Neque enim, ut vulgaris fert opinio, arteriae uteri ſingulis menſibus dirumpit ſanguis, ſed per ductus ſibi proprios, natura legibus turgeſcens, foras exit.*

VII. Tandem Highmorus hæc vaſa obſervavit ſeſe in uterum producentia mulieris cujuſdam menſtruo tempore emortuæ, longiora ipſa ego vidi ſubſtantiam placentæ ingredientia in muliere quadam nono geſtationis menſe obita; tandem hujuſmodi obſervationes nihil habent, quod diſſentiat ab ipſa natura, juxta quam canalis dilatabilis, qui humore turgeat, etiam produci debet: ergo in utero ſunt admittendæ

1. Venæ, quæ internam tunicam matricis perſodiendo trans ipſam aperiantur ſine laceratione, & per patula ora, quæ ſunt foramina ab Anatomicis conſpecta, ſanguinem fundant.

2. Venæ, quæ ad angulos rectos a truncis diſcedant, ex quibus lentam; atque inopem derivationem ſanguinis fieri obſervamus.

3. Venæ, quæ affluente ſanguine turgentes producuntur; prout dilatantur, extra uteri ſubſtantiam proſiliunt, in placentam inſeruntur, ibique cruorem fundunt, ſed ſegniter, & modica quantitate, ut neceſſum eſt. *En tertius gradus ad veritatem*; quoniam nuper deſcriptæ venæ ſunt appendices venoſæ, ſive cæcales, quas nos admiſimus, & in omnibus functionibus, & affectibus uteri maximam partem habent.

VIII. Hujuſmodi appendices venoſæ, ſive melius venæ cœcales commercium ipſæ ſolummodo ſinunt ſanguinis materni cum fetu; perperam enim plerique Anatomicorum putarunt, arterias eſſe, quæ hoc abſolverent. Omnis ſanguis ex utero erumpens in menſtruis, graviditate, atque lochiis a foraminibus exit, quibus uteri tunica perfoditur; & omnia hujuſmodi foramina exigua totidem vaſa brevia ſunt, quæ veniunt a propaginibus propinquarum venarum, ac proinde venæ revera ſunt, quæ matrici ſanguinem venoſum tantum afferunt, quod collimat cum 2. & 5. *animadverſione*. Non inficiabor enim injectiones per arterias uteri in uterum per foramina internæ tunicæ tranſire, ſed ſegnius, & difficilius transferuntur, quam ſi per venas intromitterentur; quare apparet non immediate per ipſas arterias pergere, quia neceſſum eſt antea, quod ſubeant extremitates capillarium arteriarum, & venarum, ut tandem grandiorem truncum venoſum ingrediantur, ex quo appendices venoſæ oriuntur, quæ injectam materiam per ſua foramina effundunt.

IX. Multo minus ſententiam eorum amplecti debemus, qui reciprocam circulationem voluerunt intra matrem, & fœtum per propagines arteriarum uterinarum cum propaginibus venæ umbilicalis anaſtomoſium more coalitarum, tum per ramificationes arteriarum umbilicalium cum venis uterinis, ut cruor utrinque jugiter circumagatur. Sed non modo hujus connubii uteri cum placenta deſunt obſervationes, verum neceſſum eſſet, quod arteriæ uterinæ producerentur magnopere intra placentæ ſubſtantiam ad inveniendas propagines venæ umbilicalis, cum quibus coirent; inſuper quod ramificationes arteriarum umbilicalium ex parte placentæ arteriarum diviſiones perquirerent, quod impoſſibile eſt, cum utrumque vaſorum genus inæquabiliter per uterum, atque placentam diſtribuatur, ut vix unquam hoc connubium oriri poſſit. D. Mery hanc opinionem proſecutus eſt in *Opuſculo Academiæ ſcientiarum an.* 1702. allato, ſed ipſe, qui erat a ſecretis, ſummo cum polleret ſenſu, dum *hiſtoriam hujus anni* depromebat *p.* 36. impoſſibilitatem hujus hypotheſis noluit reticere: *Il eſt merveilleux*, ait ipſe, *qu'a un tout auſſi renfermè en lui-meme, & auſſi bien liè que' l'eſt le corps d'un animal, il s'y puiſſe ajouter une partie nouvelle, qui s'y uniſſe auſſi etroitement, elle s'en puiſſe detacher ſans aucune deſtruction.*

X. Quæ-

X. Quædam ſingularis obſervatio D. Mery in hanc ſententiam traxit . . . „ Mulier quædam circa finem graviditatis a letali caſu occubuit ; repertæ „ ſunt plures ſanguinis in ventre collecti lagenæ, & vaſa omnia ſanguinea „ exinanita , infans mortuus erat , ſed citra conſpicuam læſionem , vaſa ta- „ men & in ipſo vacua penitus erant, placentæ corpus adhuc cohærebat cum „ interna uteri facie, ubi nulla apparebat ſanguinis extravaſatio. „ D. Mery ex his concludit , ſanguinem fœtus , cum haud poſſet in vaſa matris tranſi- re, in abdomen migraſse per arterias umbilicales , quæ in venas uterinas ipſum attulerant. Primo hoc itinere confecto deduci poſse ſibi ſuadet , arte- rias uterinas ſimiliter ſanguinem fundere in venas umbilicales , quod reci- procam circulationem conſtituit intra matrem , & fœtum.

XI. Sed facile eſt explicare obſervationem a D. Mery allatam, abſquequo hunc futilem circulum admittamus. Appendices itaque venoſæ, ſive venæ cæ- cales , quæ nexum faciunt, nullis inſtruuntur valvulis , ideoque potiſſimum valent ſanguinem ex placenta in uterum, & ex matrice in placentam ducere prout major erit ex alterutra parte impulſus. Plerunque ſanguis ex venis ute- rinis in appendices, & ex his in placentam lente progreditur , ſegniuſque quam ſi e placenta in uterum veniret , ut pro fœtus nutritione requiritur , ſed contrarium eveniret in obſervatione D. Mery , quod abſurdum videtur. Venæ uterinæ non amplius valebant ad impellendum ſanguinem, ſed ex parte placentæ, tum ob proprium elaterium , cum ob compreſſionem uteri maxime poterant ad ſanguinem quaquaverſus impellendum, vel in vacuas uteri venas tranſducendum, donec fuiſſet in fetu cruoris portio, in quo caſu nulla accide- ret in ventrem matris effuſio, ut ipſe animadvertit.

XII. Reliquum eſt dubiolum tollere eorum, qui non concedunt , matrem fœtui præbere ſanguinem venoſum, ſpiſſioremque pro ſubtiliori , & arterioſo. Attuli jam ſuperius *animadverſione* 2. & 5. aliquas rationes , quæ hujuſmodi circulum rite a natura ſancitum eſse confirmant. Addam, nihil mirum eſſe, fœtum a matre per venam umbilicalem ſanguinem venoſum recipere omnino ſimilem illi , quem ex reliquis corporis partibus per venas recipit. At ſi hu- juſmodi rationes quibuſdam non ſatisfaciant , ipſi pro libito potiores inve- niant; mei reſpectu cum ſemel quid mihi perſuaſum eſt, haud cunctor fina- les, & remotiores cauſas inveſtigando, quæ interdum captum noſtrum præte- reunt. (a) Ciceronem itaque proſequor, qui ſimili occaſione ita locutus eſt, *Non quæro cur , quoniam quid eveniat intelligo . . . Hoc ſum contentus , quod etiamſi quomodo quidque fiat ignorem, quid fiat intelligo*.

En vobis elucidationes, quas debebam dubitationibus celeberrimi Van-ſvvie- tenii; ſi unquam mea ſecunda ſorte valerem ipſi appendices venoſas in utero perſuadere , uſumque a me ſancitum pro explicatione functionum , quæ ſunt mulieribus propriæ,

SUBLIMI FERIAM SIDERA VERTICE.

DIS-

(a) Lib. 1. *de Divinat.* §. 9.

DISSERTATIO II.

Perſtringit Auctor *criticas quaſdam animadverſiones philologicas ad hoc opus attinentes, quæ in Diario Literario an. 1762. repertæ ſunt.*

Quatuor priora volumina hujus operis in lucem prodierunt anno 1761. Diarium Literarium ipſa annuntiavit menſe Septembris ejuſdem anni; Auctores vero hujus Diarii duo ſpecimina hujus operis præbuerunt, alterum menſe Martii, alterum Decembris ejuſdem anni; in his ſpeciminibus multis me extollunt laudibus, pro quibus maximas refero gratias; ſed inter laudes prioris ſpeciminis criticas quaſdam animadverſiones reperi, ſumma tamen humanitate exaratas, ut me illis magis adſtrictum teneam.

Hujuſmodi cenſuræ tamen medicinam haud reſpiciunt; verſantur ipſæ circa quædam puncta philologica, quæ retro relinquere poſſem; ſed cum ipſæ aggrediantur effata, quæ vera credo, idcirco pro veritatis amore ipſa tueri ſatagam. Et a potiori articulo initium faciens,

I.

Hic articulus reſpicit ætatem Joannis Fernelii, qua pollebat anno 1558. obitus ſui. Attingebatne ipſe tunc 72. annos, aut 52. vitæ ſuæ? Quæſtio parvi momenti eſt, ſed tamen pluries ſuit exagitata.

Prior opinio fulcitur 1. teſtimonio *Guilielmi Plantii* Doctoris Facultatis Pariſienſis, qui cum *Fernelio* inter eoſdem parietes decem annos vixit ad mortem uſque, & poſtea ejuſdem Therapeuticam impingdavit, ſeptimum potiſſimum librum notis auxit, totumque opus Lutetiæ Pariſiorum edidit 1567. Hic Medicus ſatis hujus rei inſtructus in vita, aut melius in laudibus Fernelii, aſſerit, *ipſum anno vitæ ſuæ 72. obiiſſe*, quod teſtimonium nullam contradictionem admittere videtur.

2. In Plantio aliud teſtimonium reperitur non minus ineluctabile: Fernelius, ait *Plantius*, advocatus eſt Medicus Henrici II. *dum annum ille agebat ætatis ſuæ 60.* Ergo non obierit anno ætatis ſuæ 52. ut alii perperam autumarunt.

3. Plantius refert in ſpecimine vitæ Fernelii ſequentia anecdota:

Litteris incubuit *natu jam grandis*.

Dum Lutetiæ morabatur „ febri quartana correptus eſt, qua crudeliter, & „ diu conflictatus, cœptum ſtudiorum curſum interrumpere, utque ſalubriore „ aere frueretur, ſolum vertere cogitur.

Pariſios demum reverſus, ſtudiiſque confectis, „ philoſophiam in Gymna- „ ſio Barbarano publice profiteri decrevit, ... quod curriculum ſumma „ cum laude abſolvit.

Hic diu Matheſi, & Aſtronomiæ operam dedit, a quibus vix diſtrahi poterat, neque poſt ſuſceptam medicinæ lauream, quamvis pater enixe ipſum hortaretur.

Medicinæ ſtuduit *per integram quadriennium*, & facultate accepta poſt biennium gradum Doctoris adeptus eſt.

Plantius tempus minime indicat horum anecdotorum, ſed aliunde ob librorum titulos ſcimus; Fernelium duo opera Aſtronomica edidiſſe; alterum 1526. *in fol. ſub titulo Monaloſphærium, alterum Coſmotheoria dictum an.* 1528. utrumque apud Colines Pariſiorum impreſſum.

Tam-

Tandem ſcimus ex faſtis facultatis Pariſienſis, Fernelium ſuam licentiam obtinuiſſe anno 1528. 1529. & Doctoratum accepiſſe poſtremo horum annorum.

Si applicabimus has notiones opinioni eorum, qui annos 52. in morte anno 1558. habuiſſe putarunt; juxta ipſos natus eſſet anno 1506. ergo circa vigeſimum, aut vigeſimum primum annum humanarum litterarum ſtudia explevíſſet, quod neque illis contingit, qui completam educationem proſequuntur. Fernelius enim bonis (a) & ſubſidiis denudatus ſero ſe ſtudiis dedit, imo ſtudiorum curſum intercepit ob febrim quartanam rebellem, neque litteras expedire potuit niſi circa 24. aut 25. ætatis annum, nempe anno 1530. 1531. Quomodo enim valuiſſet opus Aſtronomiæ exarare anno 1526. 20. tantum annum attingens? Et alterum ejuſdem ſpeciei anno 1528. quo tempore medium tenebat ſuorum ſtudiorum curriculum. Quomodo medicinæ licentiam ſumere anno 1528. ad 22. ætatis annum pervectus, nondum expeditis humanioribus litteris, potuiſſet? præſertim cum non finerent in facultatem admittere niſi 36. aut 40. annos natos. Inſuper cum quadriennium ſtudiorum neceſſarium ſit ante admiſſionem, hac de cauſa reverteremur ad annum 18. ætatis ſuæ, ubi primum grammaticæ conſulebat.

Hæc omnia haud conciliantur cum opinione eorum, qui Fernelio annos 52. vitæ concedunt; conveniunt tamen perfecte cum illis, qui ortum habuiſſe putant anno 1486. obiiſſe vero 72. ætatis ſuæ. Tunc humanitatem, & philoſophiam anno 1510. & 1511. ætatis ſuæ 24. aut 25. compleverit, & publici juris fecerit primum opus Aſtronomiæ anno 40. ſecundum, an. 42. & Facultatem Medicam ætatis anno 42. ingreſſus fuerit. Quare quadriennium medicorum ſtudiorum præmiſerit juxta horum temporum uſum idoneum.

4. Majoris momenti tamen rationes ſunt quæ ab obitu Fernelii deſumuntur, ſed non ſunt reticendæ illæ Gulielmi Cappellani Doctoris Facultatis Pariſienſis ad quem miſerat Julianus Pomerius ejuſdem facultatis Doctor, & Fernelii diſcipulus conſultationes aliquas Fernelii, quas Capellanus edidit an. 1585. & in epiſtola Pomerio dicata Fernelium *Senem* vocat pari ratione, ac Scævola a S. Martha appellat *primo libro elogiorum*, quod optime convenit homini cuidam obito anno 72. non vero 52. ætatis ſuæ.

Non inficiabor tamen, allicientes Adverſarios duas rationes in medium adducere, *alteram* ex faſtis Pariſienſibus deſumptam, *alteram* ex ejuſdem epitaphiis.

Ad priorem quod attinet objectionem, uſus invaluit in Facultate Pariſienſi, quod Decanus conſcriberet, quidquid majoris momenti ad Facultatem pertineret. Antonius Dufour, qui Decanus erat in morte Fernelii, laudes tanti viri in faſtis ſequenti ratione exaravit.

„ Die 26. Aprilis 1558. magno ordinis noſtri, & totius Galliæ in-
„ commodo obiit clariſſimus, ac doctiſſimus Vir Joannes Fernelius, Regis
„ primarius Medicus, in cujus locum ſuffectus eſt Vir eruditiſſimus, &
„ prudentia ſpectatiſſimus Joannes Capellanus.

Nulla fit mentio ætatis Fernelii: ſed poſt 26. paginas ad calcem narrationis

(a) Certum eſt, Laurentium Fernelium Patrem Joannis fuiſſe ex monte *Didier*. ubi Filius ortum habuit, ex quo loco Claromontium profectus eſt, ubi cauponis officium exercebat in popina, quam Cygnus deſignabat. Vide Simeon. *ſupplementum Hiſtoriæ Bellovacorum p. 45. &c.*

nis hujus Decani alba reperta eſt pagina, in qua Guido Patinus Decanus anni 1650. hac uſus occaſione optimum cenſuit ſequentia propria manu inſerere.

„ Magiſter Joannes Fernelius Claromontanus Bellovacenſis, Chriſtianiſ-
„ ſimi Gallorum Regis Henrici II. Medicus primarius, omnium a Galeno
„ Medicorum præſtantiſſimus & ſcientiſſimus, homo ſummo ſuo jure Gal-
„ licus Hippocrates dictus, vir bono publico ad omnia natus, Philoſo-
„ phus, & Medicus acutiſſimus, & ſolertiſſimus, Scholæ Medicæ Pariſien-
„ ſis ſingulare lumen, ac decus eximium, elegantioris medicinæ a domi-
„ ta, & profligata Pœnorum barbarie Auctor puriſſimus, ſummo huma-
„ næ gentis detrimento, maximo totius Galliæ luctu, æterno omnium bo-
„ norum mœrore, moritur Pariſiis, die 26. Aprilis, anno Chriſti Salva-
„ toris 1558. ætatis 52. immortali vita digniſſimus. Jacet in æde Deo ſa-
„ cra ſub invocatione divi Jacobi de Macello, juxta chorum. Quieſcat in
„ pace vir innocentiſſimus, eloquentiſſimus, ac erudítiſſimus. Tibi vero,
„ Lector, adveniat, quod ei optaveris.

„ Quantum ſcire hominem divina potentia vellet
„ Oſtendit terris, Ferneliumque dedit.

„ Mœrens, ac dolens, vivaſque lacrymas profundens in tanti Archiatri
„ popularis ſui memoriam, mortalitatis memor, quaſi juſta ei perſolvens
„ ſcribebat die Mercurii 7. Junii anno 1651. Guido Patin, Bellovacus,
„ Doctor Medicus Pariſienſis, & ſaluberrimæ Facultatis Decanus, poſt an-
„ nos a morte Joannis Fernelii 93.

Ex his patet, deſcriptionem Decani poſt mortem Fernelii in ea dignitate conſtituti necdum indicare ætatem Fernelii. Guido Patinus enim 93. annos a morte Fernelii ea affert, quæ in hoc articulo obſervantur, quæ pro temporis vetuſtate minus fidei merentur. Sed miror profecto, Guidonem Patinum magni facere acta Facultatis, quæ nihil comprobare poterant, quia ab ipſo erant exarata, tamen eorum teſtimonio uſus eſt in epiſtola (a) quam miſit ad M. A. F. D. M. videlicet ad *M. André Falconet, Docteur Médicin, Lugdunum 9. Aprilis* 1657. cum apud te (b) edantur opera Fernelii, *ait ipſe*, rogo, ut errorem emendare velis, in quem inciderunt editores Ultrajectini, qui afferunt (c) Fernelium 72. anno vitæ ſuæ obiiſſe, quod falſum eſt . . . . Duplex habemus erroris teſtimonium, *alterum* ex actis Facultatis, quæ pervolvi in meo Decanatu, ubi legitur, Fernelium occubuiſſe 26. *Aprilis* 1558. anno ætatis ſuæ 52. *alterum* deſumitur ex epitaphio, quod extat apud S. Iacobum . . . . ubi pariter colligitur, obiiſſe anno ætatis ſuæ 52.

Conſului & ipſe acta Facultatis, ex quibus collegi, quid Patinus addiderit, cum Catalogum Chronologicum, qui eſt ad calcem Tom. 4. hujus operis, perfeci ad obtundendas rationes, quas deducebant ex actis a Patino exaratis. Non abs re uſus ſum ſequenti vocabulo, ipſum nempe acta *recognoviſſe*, quod *caute* indicabat indolem laboris Patini; ſed hoc vocabulum valde diſplicuit Auctori Diarii, ejuſque acrem cenſuram mihi attulit. „ Dominus *Aſtruc*, ait
„ ipſe, qui haud ignorat, quanti facienda ſit auctoritas actorum, haud ſe ſe ex-
„ cuſabit, hanc propoſitionem perperam attuliſſe; propria enim dubia facile
„ decla-

(a) Tom. 1. Epiſt. 118. (b) Lugduni. Ultrajectina eſt anni 1656. in 4. ubi ſecuti ſunt editiones precedentes Pariſiorum. (c) Hæc editio &c.

„ declarare potuiſſet, acta ſocietatis pervolvendo, in quibus teſtimonia conſe-„ cutiva ſingulorum Decanorum conſpexiſſet.

Conſilium Auctoris Diarii ſum proſecutus, & conſulendo acta Facultatis, animadverti, Guidonem Patinum plura addidiſſe, manu propria 26. *paginas* poſt ea, quæ Antonius Dufurtius Decanus in morte Fernelii ſcripſerat; convenio enim cum cenſore circa modum inveſtigandi acta Facultatis, ſed in his circumſtantiis citra mendam uſum eſſe crederem eo vocabulo, nempe Guidonem acta tantum *recognoviſſe*. Si hujus expreſſionis cenſorem tædeat, qualem quæſtio mereatur, me edoceat; ſed ſinat me parvi facere circa hoc auctoritatem actorum Facultatis noſtræ.

Quod reſpicit epitaphium Fernelii, difficilioris eſt indaginis. Fernelius enim tumulatus eſt cum conjuge apud S. Jacobum Eccleſiam ſuæ Parœciæ. Sarcophago inſcripſerunt epitaphium tractu temporis jam deletum; ſed Dominus Villanus, qui paucis ab illinc annis *hiſtoriam Parœciæ S. Jacobi* edidit, teſtatur *p.* 179. & 180. hanc epigraphem in Bibliotheca Civitatis reperiri ſequenti ratione elucubratam.

„ Cy-giſt le Corps de noble Homme & Sire M. Jean Fernel, en ſon
„ vivant Docteur en Médecine & premier Médecin du Roi Henri II. qui
„ trépaſſa le Mardi 26. Avril, 1558. & Demoiſelle Magdeleine Turnebue
„ ſa (a) Femme, qui trépaſſa le 10. jour d'Avril, 1557. Priez Dieu pour eux.

Nihil loquitur in hoc epitaphio de ætate Fernelii; ſed in eadem Eccleſia prope tumulum aliud extat epitaphium ænea tabula inciſum, eleganter exaratum, & nuperrimis cifris excuſum, ubi circa finem Romanis litteris apparet Fernelium vixiſſe *annos* 52. En vobis epigraphes exemplar.

„ D. Immortali, Opt. Max. & Chriſto Jeſu Hominum Salvatori ſacrum.
„ Joanni Fernelio, Ambianenſi, Henrici II. Galliarum Regis Conſilia-
„ rio & primo Medico, nobiliſſimo atque optimo; reconditarum & peni-
„ tus abditarum rerum ſcrutatori & explicatori ſubtiliſſimo; multorum ſa-
„ lutarium medicamentorum inventori; veræ germanæque medicinæ reſti-
„ tutori; ſummo ingenio, exquiſitaque Doctrina Mathematico; omni in
„ genere Philoſophiæ claro; omnibus ingenuis artibus inſtructo; tempera-
„ tiſſimis, ſanctiſſimiſque moribus prædito; ſocero ſuo pientiſſimo Phili-
„ bertus Barjotius, ſupplicum libellorum in regia Magiſter, magnique Re-
„ gis Conſilii Præſes, affinitate gener, pietate filius, mœrens poſuit. An-
„ no a ſalute mortalibus reſtituta, M. D. L V I I I. obiit 26. die Aprilis,
„ M. D. L V I I I. vixit Annos LII.

Mirandum eſt, duo epitaphia diverſa ejuſdem *perſonæ* uno loco inſpicere, modo in tabula ænea parieti adhærente, modo lapidi ſepulcrali inſcripta; prima tamen eleganter eſt exarata, & elogium Fernelii valde æmulatur a Patino in actis Facultatis inſertum ex commiſſione Philiberti nepotis Fernelii,

(a) Certum eſt feminam Fernelii occubuiſse paucis diebus ante mortem conjugis, quare poni debet hoc tempus ad 10. Aprilis 1558. quamvis in epitaphio obſervetur 10. Aprilis 1557. quia tunc novum annum computabant poſtridie Paſchatis, & cum hoc feſtum eo anno 10. Aprilis occurreret, adhuc inſcripſerunt 1557. quamvis revera annus 1558. percurreret, ut hodie computari ſolet.

quod affirmo in *volumine* 4. hujus operis *p.* 323. ſed in utroque caſu deceptus ſum. Barjotus enim, qui inſcriptionem decrevit gener erat Fernelii, & inſcriptio vetuſtior videtur Guidone Patino, quoniam Jacobus de Breuil eam refert in ſuo *Theatro antiquitatum Pariſienſium* impreſſo 1612. *in* 4. *ad p.* 865. ſed quomodocumque res ſe habeat, hoc epitaphium in cauſa eſt erroris communis circa ætatem Fernelii; quare tot Auctores, qui ipſo uſi ſunt, & ipſe Guido Patinus qui inconſulte judicabat, decepti ſunt: ego tamen hujus inſcriptionis auctoritatem parvi facio, ut nequeat animadverſiones in contrarium inſtitutas ullo modo perfringere; cenſerem enim potius errorem inſcriptioni ineſſe, & loco *vixit annos* 52. legi oporteat *vixit annos* 72. ut ipſe Bayle (a) meam ſententiam proſequutus eſt, quamvis acta Facultatis non pervolverit, quæ multum luminis mihi præbuere.

II.

Non cunctabimur diu circa reliquas Auctoris Diarii animadverſiones. Dixi enim in Catalogo Chronologico *tom.* 4. *p.* 307. in ſecunda epocha Hiſtoriæ Medicæ, & Scientiarum partes & ſcientias apud Chriſtianos decidiſse, & apud Arabes tranſitum feciſse, in quorum florenti imperio uſque ad annum 120. viguerunt. In hoc nihil aſserui, quod univerſali Hiſtoricorum conſenſu non confirmetur, ut ſupervacaneum cenſeam verba facere. Non inficiabor, Carolum Magnum conatum eſse in propriam ditionem ſcientias reducere, ſed id incaſsum tentavit. Bella enim civilia, quæ regnum perverterunt utriuſque Ludovici filii, nepotiſque ejuſdem, & Normanorum irruptiones priſtinam ignorantiam revocarunt. In his quatuor ſæculis nullum reperitur opus ex Chriſtianis; multa opera medica ex Arabis exarata obſervantur, neque ullus Medicus celebris apud Europæos viguit: inter noſtros Reges ſcimus, Carolum Calvum Medicum habuiſse natione Judæum, & nomine Sedeciam, qui Regem veneno e vivis abſtulit.

Auctor Diarii contrarium ſentit: putat ipſe, medicinam floruiſſe apud chriſtianos floruiſſe etiam tunc temporis, quod tueri conatur teſtimonio *Hiſtoriæ Litterariæ Gallorum*, quam pervolvit: in ipſa reperit, Monachos quoſdam uti Gerbertus, deinceps Pontifex ſub nomine Silveſtri II. Fulbertus, & Abbonus, qui de medicina nihil ſcripſerunt, ſed aliquas formulas retulerunt in eorum monaſteriis longa traditione ſervatas; omnibus reſpondeam, ipſum mittendo ad eandem hiſtoriam litterariam in *tom.* 6. *p.* 66. Crederem medicinam omnino jacentem, ſi ſimilibus Medicis tantum gauderemus: quoad Joannem a S. Amano, & Petrum Aponenſem, quos Auctor affert, nihil ipſi ad rem ſuam faciunt, cum vixerint 13. ſæculo, ubi medicina jam reſtituebatur.

III.

Diximus jam initio ſecundæ Epochæ Medicæ, quod notiones hujus artis, quæ apud Arabes exiſtebant, ſenſim translatæ ſunt anno 1100. in Regnum Neapolitanum, & apud Volcas Arecomicos, qui cum Saracenis commercium agebant; hac enim de cauſa vetuſtiores Europæ facultates inſurrexerunt, illa nem-

(a) Diction. hiſt. & critic. *in verbum*, *Fernelius*.

nempe Salerni; & Monſpeſſulana, ex quibus locis medicina per reliquam Europam migravit, & nova gymnaſia inſtituta ſunt.

Vetuſtas, quam Facultati medicinæ Monſpeſſulii tribui, diſplicuit Cenſori noſtro. Etenim concedit ipſe *que la Doctrine des Arabes ait etè enſeignèe d'abord dans la ville de Montpellier, & peut-etre bien des annèes avant qu'elle penetrat dans les autres*, ſed ut ſi Arabum doctrina in præſenti quæſtione a medicina diſtingui poſſet, putat ipſe quod *ne s'enſuit point dela' du tout que la Medicine etoit entièrement negligèe qu'on ne l'enſeignat pas meme alors ailleurs qu'a Montpellier, & mème avant qu'elle le fut dans cette derniere Ville per des Profeſſeurs publics*.

Patebit *ſequenti articulo* doctrinam Arabum circa medicinam, & medicinam ipſam, idem eſſe, & inutilem, futilemque eſſe diſtinctionem, quam cenſor præbet. Agitur enim, an Monſpeſſulium prima fuerit urbs, in qua medicinæ edocendæ incubuerint, vel ſi medicina doceretur *tunc, vel antea etiam* apud Pariſienſes, & ſi origo Facultatis Lutetiæ antecedat illam Monſpeſſulii.

En vobis quid afferri poſſit pro præexcellentia Monſpeſſulii.

1. In hac Civitate anno 1100. gymnaſium erat celeberrimum, in quo medicina tradebatur a paucis Medicis, qui a Gulielmo Civitatis Patrono ſollicitationibus, aut lubricante auro hanc excluſivam docendi facultatem obtinuerant. Sed cum hoc Monopolium famam gymnaſii, profectumque civitatis læderet, Guilielmus idcirco filius Methildis promiſit publico chirographo Civitatis incolis *anno* 1180. (a) amplius *haud commoveri prece aliqua, vel pretio, ſeu ſollicitatione alicujus perſonæ* ad arctandum Præceptorum numerum in Scholis Monſpeſſulanis, ſed quibuſcumque libuerit, *quicumque, & undecumque fuerint*, ſe eſſe permiſſurum confirmavit, itemque promiſſa ſervare ſucceſſori juſſit ſuo.

2. Hæc ſchola paullo poſt determinatam formam ſuſcepit a Bulla Cardinalis Conradi Epiſcopi Portuenſis, & S. Ruffinæ Legati Sanctæ Sedis in Occitania contra Albigenſes decimo ſexto Kalendas Septembris *anno* 1220. Hæc Bulla confirmat Magiſtris facultatem docendi, candidatos inquirendi, qui Doctores fieri velint, ut ſi docendi munere potis ſint, ad Epiſcopum Magalonæ mitterentur, ut reciperent hanc facultatem; inhibet reliquis omnem facultatem. Ergo medicinæ gymnaſium æquo, & legitimo titulo erectum eſt, cujus rei duo extant teſtimonia publica, alterum in Archivio Epiſcopi ſupradicti, alterum in illo Facultatis. Hanc Bullam confirmarunt *anno* 1230. Cardinalis Guido Papa Epiſcopus Soranus Legatus A. S. & *anno* 1257. Alexander IV. Papa, pluresque deinceps ſucceſſores ſui, & Reges noſtri ſuis chirographis. Bullæ Cardinalis Conradi (b) Lectores tæderet, ſed pauca referam, ubi vetuſtatem gymnaſii Monſpeſſulani ipſa indicat. „ Sane cum dudum Medi„ cinalis ſcientiæ profeſſio ſub glorioſis profectum titulis in Montepeſſulano „ claruerit, floruerit, & fructuum fecerit ubertatem, multipliciter in diverſis mundi partibus ſalubrem.

3. Facultas Monſpeſſulana eſt prima; ubi Anatome fuerit tradita; obtinuit pro hoc *anno* 1366. a Ludovico Andegavenſi Prætore Provinciæ Fa-

(a) Gariel *Series Præſulum Magalon*. *p.* 155.
Degrefeuille, *Hiſtoria Eccleſiaſtica Civitatis Monſpeſſulana p.* 342.

(b) Reperitur in Hiſtoria Eccleſiaſtica Civitatis Monſpeſſulanæ per D. Degrefeuille, *p.* 345.

cultatem liberandi reum mortis, quod pluries confirmatum fuit impoſterum;

4. Facultas Monſpeſſulana prior fuit, quæ viridarium ſimplicium poſuerit cum Præceptore pro plantarum oſtenſione. Profeſſorem elegit Henricus IV. *anno* 1593. & viridarium Regium ſequenti anno conditum fuit.

5. Tandem Facultas ejuſdem Civitatis prima fuit, quæ Chymicam publice doceret, qua de cauſa Ludovicus XIV. *anno* 1673. novam Cathedram inſtituit, & Profeſſorem, atque oſtenſorem de hac re ſtatuit.

Uno verbo Medicinæ Schola Monſpeſſulii ſubſiſtebat 600. aut 700. abhinc annis; in Facultatem vero publicam erecta eſt *anno* 1220. Medicina jugiter tradita eſt, & ſervantur catalogi præcipuorum Doctorum, qui in ipſa Univerſitate docuerunt. Tandem multis abhinc annis ſingulis annis Anatomem, Botanicam, Chymicam &c. celeberrimi Viri Profeſsores erudite tradunt. Hujuſmodi ſunt tituli antiquitatis Facultatis Monſpeſsulanæ, expectabo a Cenſore ſuos, & me ipſi victum dabo, modo ſatis oſtendant, medicinam alibi, quam Monſpeſsulii *anno* 1100. doceri per publicos Profeſsores.

IV.

Auctor, ſive Cenſor noſter redarguit Facultatem Monſpeſſulanam, quod Arabum medicinæ nimis adhæſerit: „ Commercium Arabum, *ait ipſe*, cum „ Provinciis Meridionalibus, eorum notiones ſtatim attulit, medicina eo„ rum proinde exculta, & tradita erat Monſpeſſulii . . . . En vobis, *ait* „ *ipſe*, origo Scholarum Monſpeſſulii, & conſtantis adhæſionis pro Ara„ bum doctrina.

Jam deſcripſimus medicinam Arabum, & ſuperius vidimus *pag.* 268. Guidonem Patinum de barbarie conqueri Arabum, quos *Pænos* vocat; quoties enim plures redarguerunt Medicos Monſpeſſulanos, Arabum doctrinam, atque praxim proſecutos, dum Græcorum effata parvi faciebant; ſed hujuſmodi ſunt inanes accuſationes, quæ facile ſequentibus animadverſionibus tolli poſſunt.

1. Barbaries, quam Medicis Arabibus tribuunt, minime ipſis convenit: in propria lingua enim eleganter ſcripſerunt; Avicenna præſertim optimo ſtylo conſcripſit, & barbaries potius Traductorum redarguenda videtur, qui neque Arabum neque latinam linguam, neque medicinam noverant, ut in ſingulis lineis ſenſum perverterent.

2. Medicina Arabum, quam deſcripſerunt ex Græcis Auctoribus, Galeno potiſſimum, & Hippocrate erat deprompta, quorum Arabes verſiones frequenter citabant: facile eſt de hac re certiorem fieri, quiſque voluerit Arabes Auctores, aut Medicos pervolvere, qui ante reſtaurationem linguæ Græcæ in Europa ſcripſerunt, Arabes tranſducendo. In hoc numero reponi poſſunt Nicolaus Bertrutius, Bernardus Cordonius, Joannes Platearius, Valeſcus Tarantinus, Marcus Gattinaria &c. qui omnes Hippocratis, & Galeni auctoritatibus fulciuntur.

3. Quidquid medicina Arabum fuerit tunc temporis, tum in facultate Monſpeſſulana, tum Pariſienſi ſimul vigebat: nullus, quod ego ſciam, Medicus hujus Facultatis tunc ſcripſit, præter *acobum de Partibus*. Edidit ſpecimen medicinæ Arabum ſub hoc titulo: *Explanatio in Avicennam una cum textu ipſius avicennæ a ſe explanato, atque expoſito*; *Lugduni* 1465. Videri poteſt

Digitized by Google

teſt, quid D. Chomel de hoc opere tradat *in ſua hiſtoria* (a) *Medicinæ Gallorum*: quales erant enim libri, qui tunc in facultate Pariſienſi adhibebantur? D. Chomel catalogum eorum exhibuit, in quo (b) recenſentur Iſaacus Joannitius, Humanus vocatus, Avicenna, Rhazis, & reliqui Principes Medicinæ Arabum, quibus addi poteſt Conſtantinus Pœnus Religione Chriſtianus, qui 11. ſæculo in Italiam transductus Monaſterium montis Caſſini ingreſſus eſt, ibique plura Arabum opera latine vertit, inter quæ *Viaticum* Iſaaci, quod diu ipſi triverunt.

4. Hæc conſuetudo ſpecialis haud erat Facultati Pariſienſi, & Monſpeſſulanæ, ſed reliquis Facultatibus communis Arabes perlegendi; afferam Jani Cornarii teſtimonium, quod reperitur initio præfationis, verſionis ſuæ latinæ Pauli Æginetæ: agens enim ipſe de anteacto medicinæ tempore ſic ait: „ Prælegebatur Avicenna, qui Princeps totius artis habebatur, & appellabatur. Prælegebatur Rhazis, & præſertim nonus ipſius ad Almanzorem Regem liber, in quo abſoluta curandorum omnium morborum ratio proponi ferebatur.

5. D. Chomel profecto teſtatur olim in Facultate Pariſienſi declaraſſe aphoriſmos, & reliqua Hippocratis opera, itemque eadem perlegebantur in gymnaſio Monſpeſſulano; ſed hujuſmodi opera, quæ tunc temporis extabant, haud magis valebant libris Arabum, quia verſiones barbaræ erant ex ipſis Arabum verſionibus latine redditis, ut ex Melchiore Adamo: (c) „ Æque vitioſi „ Hippocratis exigua mole libelli habebantur, corruptiſſimi, & barbariſſimi, „ qui interdum etiam in ſcholis . . . prælegebantur.

6. Sed tandem cum ſtudium linguæ græcæ apud Italos, & Gallos circa finem *ſæculi* 15. invexiſſet, plures Medici Hippocratem, & Galenum ex græco idiomate in latinum verterunt, idcirco in Medicos Græcos ſedulo incubuerunt, & in utraque Univerſitate ipſos magni fecerunt, ut conſpici poteſt ex operibus exaratis poſt hoc tempus, a medicis, qui tunc viguerunt, & medicinam docuerunt. Hujuſmodi ſunt Fontanonus, Jubertus, Varandæus, Hucherus, Ranchinus, Riverius. Probabiliter hujuſmodi Medici partim Pariſiis, partim Monſpeſſulii detenti fuerint, ex quibus migrationibus minus naturæ ſtuduerint, quæ ipſis majores, utilioreſque notiones ſuppeditaſſet.

V.

Poſtremæ animadverſiones fortaſſe ſuſpicionem inducerent, ne nimium Monſpeſſulii Facultati faverem, quod falſum eſt cum Pariſienſem æque magni faciam: ad Medicinam enim primo incubui Monſpeſſulii, ubi gradum Doctoris ſuſcepi; dein per octos annos lectiones perlegi D. Chiraci, dum ipſe cum Duce Aureliæ in Italiam, & Hiſpaniam profectus erat; denique ipſi per decem annos profeſſorio titulo ſum ſubſtitutus; ingratus enim eſſem, niſi magnopere huic Facultati deberem; nihil minus tamen Pariſienſi adſtrictus teneor; me cum honore, & ſumma neceſſitudine novi Collegæ acceperunt, quæ totidem vincula ſunt validiora, & recentiora recordationis meæ. Inſu-

(a) In *Catalogo* primorum Medicorum Regum Galliæ *p.* 12. *&* 17.
(b) *p.* 117. 127.
(c) *In vita* Jani Cornarii.

per ſi recte perſcrutemur, quæ de Monſpeſſulana Facultate attuli, ſunt potius vetuſtiſsima teſtimonia nobilitatis, quæ ſummum honorem conjunctum habent, parumque utilitatis; at in Pariſienſi majoris momenti notas recognovi; componitur enim ipſa ex innumeris celeberrimis Viris in ſingulis theoriæ partibus inſtructis, & praxis peritis, præſertim cum innumeros ægros curandos præbeat ampliſsima noſtra Lutetiæ Pariſiorum urbs; neque modicus eſt profectus, quod hæc Facultas in Regni totius Metropoli ſtatuta ſit, quæ emporium eſt totius Europæ, ubi ſcientiæ omnes non minus quam in reliquis regionibus maxime florent, ubi neque Libri, neque ſapientes homines deſunt, qui difficultates omnes ſcientificas declarent.

His igitur poſitis, poteſtne Pariſienſis Facultas aliquid Monſpeſulanæ invidere? Cur enim mihi cenſor noſter ſuccenſet? Vellet fortaſse ipſe quod hæ duæ Facultates invicem adverſentur, cum tantum æmulari debeant, ſimulque concurrere ad medicinam perficiendam, & celeberrimos viros producendos, qui utramque cum decore ſuſtineant.

F I N I S.

I N-

INDEX
RERUM LOCUPLETISSIMUS.

A

Abortus deſcriptio. pag. 83 Diſtinguitur in illum, qui initio graviditatis contingit. ibid. Et illum, qui a tertio menſe ad finem graviditatis accidit. ibid. Ipſe producit uteri hæmorrhagias, & ſequitur plerunque alios uteri morbos. ibid. Diſtingui debet abortus multiplex a vitalitate infantium. ibid. Duplex methodus determinandi ætatem infantium. ibid. & 84. Diſtributio neceſſaria ad confuſionem vitandam. ibid. Cauſæ abortus in quinque claſſes diſtinctæ. ibid. Veniunt *ex parte Matris* 1. ex vitio Matricis parum dilatabilis. ibid. Ex impedito libero curſu ſanguinis; ob ſcirrhos, aut obſtructiones. ibid. Ex nimia cohæſione placentæ cum utero. ibid. Ex defectu elaterii. 85. Ex latitudine oſculi uteri. ibid. 2. Ex prava qualitate, aut nimia copia lactis uterini, Matris fœtum ſuffocantis. ibid. Ex defectu nutritionis. ibid. Ex deleteria indole ſanguinis materni. ibid. Ex ulceribus carcinomatoſis. ibid. 3. Ex accidentalibus morbis Matrem aggredientibus. ibid. 4. Ex animi pathematibus. ibid. Veniunt *ex parte fœtus:* ex hydrope capitis, aut abdominis infantis. 86 Ex nimia productione funiculi umbilicalis. ibid. Ex maraſmo infantis. ibid. Veniunt *ex parte placentæ* anguſta nimis, aut ſcirrhoſa. ibid. Cauſæ *externæ*. ibid. Cauſæ, quæ veniunt a Matris dolo, quæ fructum necare tentat. ibid. Symptomata abortus initio prodeuntia. 87. Diagnoſis. 88. Signa, quæ abortum prænuntiant, ibid. quæ ipſum confirmant, ibid. quæ certum reddunt. ibid. Prognoſis: Quare abortus periculum magis importet, quam partus? ibid. & 89. Quare majus periculum a quarto menſe, quam antea? 89. Quare abortus excitatus periculoſior ſpontaneo? ibid. Methodus præcavendi abortum etiam ante conceptionem. ibid. Media variant pro cauſarum diverſitate. ibid. & 90 Methodus præcavendi abortus accidentales. 90. Remedia externa tunc magis idonea. 91. Eſt promovendus abortus, cum impediri nequeat. 93. Auxilia medica in his caſibus opportuna. 92

Abſceſſus tubarum ſequens earum graviditatem. 31. *Abdominis* poſt graviditatem, quæ per partem non evanuit. 33. & 34. *Mammarum* ob lactis tumorem. 115. *Mammarum* ob lacteum infartum. 120. *Mammarum* ſimplex. 145. Deſcriptio ejuſdem, & differentiæ. ibid. Sequitur plerunque lactis infartum. ibid. Sedes variæ hujus morbi in mammis. 146 Poſitus ejuſdem magis periculoſus eſt in papillis. ibid. Cauſæ abſceſſuum mammarum. ibid. Quomodo materies tumoris in pus convertatur. ibid. Converſio in pus ſegnis eſt, quando detenta materies putum lac eſt. 147. Progreſſus tardi ſunt, quia lac parum acre eſt. ibid. Symptomata abſceſſuum mammarum. ib. Cauſa frequentis horroris in hoc morbo. 148. Diagnoſis abſceſſuum mammarum. ibid. Prognoſis. 149. Curatio. ibid. Media curativa ſub abſceſſuum formatione. ibid. Media curativa, abſceſſu jam perfecto. ibid. Delectus remediorum, tumore jam aperto. 152. Difficultates contra inciſio-

ciſionem quamvis methodicam. ibid. Methodus obvia mulierculatum in his caſibus. ibid.
Adſtringentia remedia, quæ placentam in abortu confirmant. 90. & 91. Quæ lochia immoderata ſiſtunt. 105 Formula boli, & ptiſanæ in hoc caſu potiſſimæ. ibid. *Externa* in lochiis immodicis. 106
Allantoides. Saccus membranaceus, qui reperitur tantum in ſecundinis brutorum. 9
Alimenta. Quomodo eorum inappetentiæ in graviditate medeamur. 71
Amnios. Membrana, quæ ſecundum involucrum fœtus efformat. 9. Natura aquarum contentarum. 12. Quantitas relativa aquarum ſub vario graviditatis tempore. ibid. Origo aquarum. ibid. Circa ipſas verior opinio. 13. Uſus aquarum. ibid.
Anatomia a veteribus neglecta. 180. Poſterioribus ſæculis valde exculta. 183
Animus. Ejuſdem pathemata lochia interdicunt. 107
Animalia ovipara, & vivipara, qualis inter ipſa intercedat differentia. 15 *Spermatica* in maribus. ibid. Differentiæ eorum in numero, & forma. ibid. Conſiderantur totidem germina completi fœtus. ibid. Explicatio generationis in hoc ſyſtemate. ibid.
Aphrodiſiaca remedia, quæ venerem excitant. 43. Horum remediorum delectus, & adhibendi methodus. ibid. Cautelæ circa ipſam neceſſariæ. ib.
Aphthæ mammarum. 167
Apozemata magis idonea in febri duplo-tertiana puerperarum. 117. *Diluentia* in lactis infartu. 121. Idonea magis in tumore mammarum. 144
Aqua pendente (Hieronymi Fabricii ab) obſervationes *de formatione ovi, & pulli*, quæ multam lucem fuderunt circa opus generationis. 58
Aquæ de Forges commendatæ adverſus calorem matricis. 41. Quando abortum avertant. 90. Quando aquæ calidæ idem præſtare valeant. ibid. *thermales* in balneis, ſuffumigiis &c. quando conveniant ad uterum laxum firmandum. 42. Idoneæ ſunt in lactis infartu. 128
Arabes Medici nitide ſcripſerunt, barbaries potius ad verſatores eorum pertinet. 196. Eorum medicina illa Græcorum erat ab Hippocrate & Galeno deſumpta. ibid.
Ariſtotelis opinio circa tempus pariendi. 79
Arteriæ umbilicales. 12

B

Balnea in magno uteri æſtu uſurveniunt. 41. Quando avertant abortum. 90. Utilia evadunt in glandulis ſcirrhoſis mammarum. 158
Bartholinus Thomas admittit ora venarum in utero ſub nomine acetabulorum, aut Cotyledonum. 182
Blancus obſervavit abſceſſum abdominis, ex quo detraxit oſſa, & carnes putrefactas fœtus emortui. 33. & 34

C

Canales lactiferi mammarum. 130 Inæqualitas illorum diametrorum, & effectus hujus inæqualitatis. 131
Cancer mammarum; variæ ejuſdem ſpecies. 164. Cauſæ. 165. Quomodo ſcirrhus in cancrum degeneret. ib. Cauſa formalis eſt expanſio materiæ ſcirrhoſæ. ibid. Demonſtratur hæc expanſionis proprietas. ibid. Symptomata cancri mammarum. ibid. Diagnoſis. ibid. Signa majoris momenti relate ad cauſas, & complicationes morbi. ibid. Prognoſis. 166 Curatio radicalis, vel palliativa. ib. Quando extirpatio cancri impoſſibilis evadat. ibid. Quomodo amputetur. ibid. Deſcriptio ſpeciei cujuſdam cancri mammarum minus communis. ibid. Nil aliud eſt, quam ulce-

ulcera fiſtuloſa papillarum : cauſæ hujus effectus deſcribuntur . 167
Symptomata . ibid. Diagnoſis . 168
Prognoſis . ibid. Curatio. ibid.
Caprificatio opus quoddam agriculturæ, quod aliquam ideam præbet fœcundationis. 18
Carcinoma mammarum niſi extirpationem admittit . 159. Regimen poſt extirpationem neceſſarium. ibid.
Cataplaſmata reſolventia contra lactis indurationem in mammis. 140. Formula cataplaſmatis maxime efficacis. ibid. Cataplaſmata anodyna in inflammationibus mammarum, quæ minuant abſceſſum . 149. Maturantia, abſceſſu jam formato . 150
Cauterium, quando abortum impediat. 90. Quando divertat humorem in glandulas mammarias irruentem. 158
Charletonus Gualtierus indicavit vaſa vermicularia uteri. 178
Chorion, membrana exterior, involucrum fœtus. 9
Cicuta, tum ejuſdem extractus nunc parvi faciendus in mammarum cancro . 164
Circulatio in verme ſpermatico locum habet, cum vermis homo ſit præter reſpirationem . 47. Circulatio reciproca matris, & fœtus repugnat obſervationi . 188. Falſa opinio circa hoc Domini Mery ; controverſia circa hanc rem , quæ occaſionem præbuit opinioni Domini Mery . 189
Coccyx flexibilitas hujus oſſis partui favet . 99
Coiterus (Volcherus) Medicus Groningenſis ; ejuſdem obſervatio circa abortum . 54
Coma vigil effectus febris lacteæ . 115
Conceptio ; quomodo cognoſcatur . 19 Tribus circumſtantiis ex parte mulierum rite perpenſis aliqua indicia conceptionis apparebunt . 20. Qua de cauſa Mulieres ſecundam circumſtantiam non attendant . ibid. Signa erronea conceptionis a Veteribus allata . ibid. Perperam prænuntiarunt ſexuum varietatem. ibid. Difficultates conceptionis declarantur . ibid. Conditiones in mulieribus ad conceptionem neceſſariæ . 35. Defectus harum conditionum . ibid. Conceptiones contra naturæ leges, ſive falſæ conceptiones. 26. In quo caſu conceptio, quamvis realis, falſa reputetur ? 27. Medicina nec præoccupare, nec mederi poteſt conceptioni falſæ. ibid. Conceptio falſa ob graviditatem ovarii primum obſervata 1682. ibid. Mater hæmorrhagia necata ob diſruptionem ovarii . ibid. Circa idem obſervationes DD. Montagnieri, Littrii, & Varocquierii . 27. & 28. Conceptio, ſive graviditas tubarum a Chirurgo quodam animadverſa anno 1590. & ab alio anno 1640. tandem a Riolano inſpecta . 30. Eadem obſervata a D. Veſſal Chirurgo Pariſienſi anno 1669. Error D. Mauriceꝑ circa hoc . ibid.
Congreſſus cum Sponſo qualis eſſe debeat tempore graviditatis . 66
Conſtipatio Mulierum gravidarum ſummam attentionem meretur . 72. Quomodo ipſi medeatur. ibid.
Cor, habetur in vermine ſeminali ſpermatico circulus, qui quodammodo per ſpeciem cordis perficitur. 47
Cordialia in graviditate qualia . 67
Corpus luteum ovarii quid ſit. 7
Cotyledones uteri quid ſint . 180. Ab Hippocrate recenſiti . ibid. A Galeno, Dioclis, & Paxagoræ auctoritate . ibid.
Curtialus Medicus Toloſanus refert graviditatem abdominalem . 32

D

Decocta refrigerantia ad uteri calorem temperandum . 41. Decocta calefacientia ad calorem, & elaterium frigido utero, laxatoque reſtituendum . 42 . Dulcificantia ad-

verſus lochiorum ſuppreſſionem. 109. Chalybeata utilia in diarrhœis. 110. Pullorum in inflammatione uteri idonea. ibid. Solventia contra infarctum ſcirrhoſum glandularum mammarum. 158
Decoctum album Sydenhamii, & ptiſana ab ipſo in diarrhœis commendata. 110
Delirium interdum febris lacteæ effectus. 115
Diarrhœa, quæ indigeſtiones ſequitur, lochiorum ſuppreſſionem inducit. 107. Quomodo ipſi medeari queat. 109
Diemerbroeckius Isbrandus Anatomicus Ultrajectinus locutus eſt de tubis anfractuoſis matricis, quæ ſunt venæ cœcales auctoris. 183
Diocles Caryſtius admittit Cotyledones, ſive ora venarum in utero Mulierum gravidarum. 180
Disjunctio oſſium pelvis partui favet. 99
Dodartius Embryonem unius & viginti dierum conſervavit. 50
Duverneyus Junior ovaria inſpexit vaccarum. 7

E

Embrocationes in lochiorum ſuppreſſione uſuveniunt. 109. Quando in ſinum puerperarum fundantur. 116
Embryon, niſi paucam pituitam refert filo nexam. 50. Obſervatio Dodartii nuper allata. ibid. Obſervatio D. Littrii ſupra ovum fœcundatum adhuc in ovario contentum. ibid. Mutationes, quæ in generatione ranarum contingunt, ideam præbent generationis embryonis. ibid.
Emetica quomodo exhibeantur gravidis accidentalibus morbis affectis. 74
Emmenagoga validiora in curatione molarum commendata. 128. Non conveniunt in ſcirrhoſo infartu mammarum. 157
Emplaſtra adſtringentia renibus, & abdomini applicantur ad impediendum abortum. 92
Excluſio germinum a prima creatione alia in aliis contentorum fabula eſt. 26
Exercitium ſterilibus mulieribus ob uteri laxitudinem magis idoneum. 43. Quando ipſis permitti debeat commercium cum Sponſo. ibid. Exercitium utile gravidis. 65
Expanſibilitas lactis in glandulis ſcirrhoſis. ibid. A calore derivat contentam materiam rarefaciente. ibid.
Experientia, quæ oſtendit ſanguinem fœtus minime in matrem reduci. 61. Eadem in brutis inſtituta pro mulieribus nihil concludit. 62
Expunctio, ſive lactis per papillas ejaculatio. 130

F

Facultas Medicinæ Pariſienſis, & Monſpeſſulana utraque. magna privilegia habet, ſed prior maxima. 197. Hujuſmodi facultates invicem æmulari, non adverſari debent. 198
Falſum germen, quid ſit, improprie ita appellatur. 83
Falſus inceſſus, cui ſæpe ſunt obnoxiæ mulieres circa finem graviditatis. 70
Fantonus Medicus Taurinenſis vaſa uteri obſervavit mulierum nequaquam partus occaſione emortuarum. 186
Faſcia propria ad firmanda ea, quæ papillæ applicantur. 168
Febres accidentales, quæ gravidas infeſtant, quales cautiones exigant. 73
Febris lactea, quæ ſequitur abortum in poſterioribus menſibus. 83. Febris lactea, quæ partum naturalem conſequitur. 110. Plura habet ſtadia, primum ſtadium. ibid. Symptomata ſecundi ſtadii. ibid. Phenomena, quæ tertium ſtadium manifeſtant. ibid. Phenomena febris lacteæ erant Veteribus ignota. ibid. & 111. Plerunque per aliquam copioſam evacuationem evaneſcit. 111 Cauſæ febris lacteæ. ibid. Explicatio ſymptomatum. 114. Quomodo ab evacuatione tollatur. 115. Diagnoſis,

ſis, & Prognoſis. ibid. Quando hæc febris in dupla tertianam deſinat. ibid. Curatio. 116. Cauſa febrls antiquæ duplo-tertianæ puerperarum. 117. Methodus ipſam profligandi. ibid. Febris inflammatoria puerperarum. ibid. Quamvis hujus febris effectus in cerebro ſint, cauſa tamen eſt in uteri collo. ibid. Hoc effatum demonſtratur. ibid. Hæc febris promptum auxilium poſtulat. ibid. Quando ex brachio, vel ex pede ſit vena incidenda. ibid. Regimen, & remedia magis idonea. ibid. & 118

Fernelius Joannes obſervavit embryonem quadraginta dierum. 54. Certatio Philologica circa ætatem Fernelii. 190. Traditiones circa vitam, & operas hujus Auctoris. ibid. Cauſa errorum circa verum tempus ejuſdem mortis, quæ tribuitur Guido Patino. 191. Character Fernelii. 192

Fluores albi cauſæ ſterilitatis. 36. Sæpe ſubſequuntur abortus. 83. Veniunt vaſis vermicularibus uteri. 178

Fluxus ventris gravidarum. ibid.

Fœcundatio quomodo perficiatur juxta vulgi opinionem. ibid. Quomodo juxta recentiores Anatomicos. 18 Effectus fœcundationis. 2

Feminæ quare modo mares, modo femellas pariant. 24. Quare interdum filias tantummodo gignant. ibid. Aliæ vero tantum maſculos. ibid. Quare plerunque unicum pro ſingula graviditate natum præbeant. ibid. Quomodo gemina concipiant. ibid. Quomodo plures una filios pariant. ibid. Qua de cauſa columbi, & turtures jugiter duplex ovum expellant. ibid. Atque ex his alterum maſculum, alterum feminam complectatur. ibid. Mulieres, quæ propriam graviditatem abſcondunt, quomodo detegi poſſint. 52. Quid Medici prudentis, & religioſi in hoc caſu ſit. 53. Gravidæ Mulieres quales cautelas poſtulent in morbis accidentalibus graviditatis. 72

Fetus petrefactus. 33. Fetus adhæſiones, & poſitus in utero quales ſint. 44. Primum caput perpendiculariter extollit. 45. Dein in glomum compingitur. 46. Ejuſdem nutritio, & qua via recedat, deſcribitur. ibid. Qualis ſit circa ſecundum menſem. 47. Quando materno ſanguine veſcatur. 48. Mutationes mirabiles, quæ in fetu contingunt, dum increſcit. ibid. Minime per os nutritur. 63. Neque liquore alitur in Amnios contento. 64

Fomentatio in ſuppreſſione lochiorum. 109

Frigus præcipua cauſa ſuppreſſionis lochiorum. 107

Funiculus umbilicalis. 11. Ejuſdem anatomica deſcriptio. ibid. Vaſa, quibus componitur. 12. Gelatina pellucida, qua oblinitur. ibid. Nimis productus, aut brevis abortum facit. 86

G

Galenus in utero gravido Cotyledones admiſit. 180

Generatio: partes generationis in mulieribus enuntiantur. 1. Generatio eſt functio naturalis ad multiplicandam ſobolem. Opinio veterum circa hoc. 13. Ambo ſexus ad generationem requiruntur. ibid. Obſervationes, quæ id comprobant. ibid. Opinio veterum circa mares, & feminas. 14. Futilis reputata. ibid. Nova inventa, quæ triplici opinioni occaſionem tribuerunt. ibid. Opinio mixta nata ex contemptu illius, quæ admittebat fœtum omnino perfectum, aut in ovo femineo, aut in verme ſpermatico maris. ibid. Quomodo in hac ſententia probabiliori uterque ſexus concurrat ad generationem ſui ſimilis. ibid. Quid objiciant huic ſententiæ. 17. Generatio ovorum ab obſervatione infirmatur. ibid.

Gene-

Digitized by Google

Generatio vermium nihil feminis relinquit. ibid. Quarta opinio oſtenditur, quæ verior videtur. 17
Germina: opinio, quæ ſupponit, Adam complexum eſſe omnem ſubſequentem ſobolem per innumera germina in ſuis teſtibus contenta. 25 Calculus, qui hanc abſurdam doctrinam refutat, ibid.
Glandulæ ſcirrhoſæ mammarum. 153
Gorræus Joannes Medicus Pariſienſis venas cęcales deſcripſit. 182
Graafius Reinerius ſuas obſervationes inſtituit ſupra ovaria cuniculorum. 6 Eſt auctor ſyſtematis generationis per ova. 14. Intervallum adnotavit in cuniculis, & leporibus a conceptione ad caſum ovi fœcundati in uterum. 19. Similis obſervatio Kerckringii in Muliere, ibid.
Graviditates ventrales triplicis ſpeciei ſunt. 31. Prima detecta eſt a Curtialio, & a D. Jovy, 32. Secunda niſi per accidens ventralis eſt. ibid. Ut & tertia, quæ a laceratione uteri accidit. ibid. Graviditas naturalis. 44. Explicatio hujus ſtatus, ibid. Signa. 51. Non apparent niſi a quarto menſe. 52. Ante hoc tempus ſigna incerta ſunt. ibid. Regimen gravidis neceſſarium. 65. Incommoda graviditatis. 67. Curatio horum incommodorum. 71

H

Hartſoekerus primus non eſt auctor animalculorum ſpermaticorum. 15
Harvæus; ejuſdem obſervationes circa ovaria damarum. 6. Ejuſdem inventa circa generationem. 14. Ejuſdem opus denique de generatione animalium egregias obſervationes complectitur circa formationem, & incrementum pulli, quæ multum generationis arcanum declararunt. 58
Hæmorrhagia in abortibus obvia. 83. 87. & 89. Indoles hæmorrhagiæ in lochiis immoderatis. 104. Diagnoſis, & Prognoſis hujus affectus. ibid. Ejuſdem curatio. 105
Hæmorrhagiæ gravidarum; quomodo ipſis medeamur. 71. Poſtea abortus ſupervenientes qualem medelam poſtulent. 95. Intromiſſio aceti in uterum utilis evadit. ibid.
Highmorus (Nathanael) Medicus Anglus deſcripſit cotyledones, ſive ora venarum uteri, 184
Hippocrates ſuas præbuit notiones circa formationem fœtus. 53. Ejuſdem opinio circa partus terminum. 77 Confirmata a conſenſu omnium Nationum &c, ibid.
Homo: Omnes generationes ſucceſſive in Adam continebantur. 25. Fallacia hujus opinionis calculo comprobata. ibid.
Hydrocephalus cauſa abortus. 86
Hydrops aſcites; ſigna, quæ hunc morbum a reliquis graviditatibus diſtinguunt. 52. Uteri, quomodo a graviditate diſtinguatur. 28. Fœtus cauſa abortus. 86

I

Incubatio utilis ad cognoſcendas embryonum metamorphoſeos. 58. Circa hanc rem experientiarum curſus neque multum laborem, neque plures impenſas requirit. ibid.
Induratio glandularum poſt lactis depoſitionem quomodo reſolvatur. 116
Infantes ſexto menſe nati non vivunt. 83. Vivunt tamen a ſeptimo menſe. ibid. Galeati infantes felices evadunt. 98
Infartus lactis deſcribitur. 118. Afficit plerumque partes externas. ibid. Cauſæ hujus morbi. ibid. Magis ad nobiles, quam ad pauperes mulieres attinet. 119. Quare facilius hic effectus partes externas infeſtet. ibid. Quare potius certas quaſdam partes,

quam

Digitized by Google

quam aſſas afficiat. ibid. Symptomata infartus lactei. ibid. Character ſpecialis œdematis, quod hunc affectum parit. ibid. Symptomata augentur, quando lactis metaſtaſis in phlegmone vergit. ibid. Lactis infartus frequenter per reſolutionem evaneſcit. 120. Conſecutiones imperfectæ reſolutionis. ibid. Quomodo abſceſſus conſequatur. ibid. Diagnoſis lactei infartus. ibid. Quomodo diſtinguatur a rheumatiſmo. ibid. Difficulter cognoſcitur, quando partes internas aggreditur. ibid. Raro hic affectus periculoſus eſt. ibid. Prognoſis variat. ibid. Infartus lactis interdum periculoſi ſunt. ibid. & 121. Curatio tres indicationes poſtulat. ibid. Diluere lympham lacteam affluentem. ibid. Imminuere copiam fluidi lactei, & quomodo hæ perficiantur. ibid. Relaxare partes tumefactas. ibid. Suppuratio hujus infartus quomodo promoveatur. ibid.

Inflammatio uteri abortum ſequitur. 83 Cauſa ſuppreſſionis lochiorum. 107 Inflammatio ſequitur imperitiam obſtetricis haud infrequenter, & tunc valde pernicioſa evadit. ibid. Methodus curativa hujus morbi. 109 Inflammatio uteri eſt cauſa febris malignæ reputatæ, quæ ſæpe puerperas necat. 126. Quomodo ipſi medeamur. ibid. & 121. Mammarum. 141. Cauſæ communes hujus morbi. 142. Cauſæ propriæ puerperarum. ibid. Propriæ nutricum. ibid. Symptomata hujus affectus. ibid. Diagnoſis. 143. Prognoſis. ibid. Deſinentia. ibid. Methodus curativa. ib. Uſus venæ ſectionum. ibid. Dieta tenuis eſſe debet. ibid. Exceptio in gratiam nutricum. 144. Potus multus ſit, & diluens. ibid. Lavacra in hoc ſtatu idonea ſunt. ibid. Purgatio convenit poſt phœnomenorum diminutionem. ibid. Topica idonea in inflammatione mammarum. ib. 145

Injectiones Matricis ad lochia immoderata moderanda. 105

Inventa Medicinæ quare ſegniter propagentur. 123

Jovy Chirurgus Noſocomii Pariſienſis plures habet obſervationes circa graviditatem ventralem. 32

Ipecacuanba: uſus hujus remedii in diarrhœa, quæ producit ſuppreſſionem lochiorum. 109

K

K*Erckringius* Auctor plura detexit circa generationis Myſterium. 14. Ejuſdem obſervationes circa embryonem. 54

Kina: uſus hujus remedii in febri duplo-tertiana mulierum puerperarum. 116

L

L*Ac* quomodo producatur in recenter parturientibus. 110. Quomodo mammas tumefaciat, atque deinde abeat, vel per papillas. 114 Vel per ſeceſſum. ibid. Vel per inſenſibilem tranſpirationem reſolvatur. ibid. Quomodo ejuſdem liquiditas in mammis ſervetur. 116. Potus ad ipſum diluendum tum ad ſudores, aut urinas ciendas qualis eſſe debeat. 117. Lac ſpiſſum nimis in ſanguinem deponitur. 118. Lac quomodo generetur ex chylo. 134. Non vero ex ſanguine, cum quo tamen circumagitur. ibid. Error Pecquetii circa ſpecialem lacteum canalem. ibid. Quomodo lac ex mammis erumpat. 155. Hoc per ſuctionem fit. ibid. Actio aeris in hoc opere. ibid. Actio ſugentis infantis. ibid. Defectus lactis in nutricibus. 169. Difficulter determinatur quantitas lactis nutricibus neceſſaria. 170. Cauſæ horum defectuum. ibid. Ob conſtitutionem nutricum. ibid. Ob evacuationes ſpontaneas. ibid. Ob vitium

tium locale mammarum. ibid. Symptomata. ibid. Diagnoſis. 171. Prognoſis. 172. Curatio. ibid. Poſtulat remotionem cauſarum morbi. ibid. Remedia galactophora inutilia ſunt, & fruſtranea. ibid. Defectus lactis per vitium organi eſt incurabilis. 173. Prava qualitas lactis nutricum. ibid. Deſcriptio ſtatus nutricum. ib. Vitia lactis diverſa. ibid. Lac ſponte ſeroſum. ibid. Quando vitiatum conſiderari poſſit. ibid. Quando ſpiſſitudo ejuſdem pro vitio habeatur. 174. Aut ſalſedo, vel aciditas. ibid. Sive amarities. ibid. Ejuſdem pravæ qualitates magis influunt in infantem, quam in nutricem. ibid. Effectus lactis nimis ſeroſi. 175. Nimis ſpiſſi. ibid. Saliti, acris, aut bilioſi nimis. ibid. Diagnoſis pravarum qualitatum lactis in nutricibus. ibid. Prognoſis. 196. Curatio. ibid. Quomodo nimis ſeroſo lacti medeatur. ibid. Quomodo ſpiſſitudini nimiæ, vel aliis vitiis lactis. ibid. Potiſſimum tamen eſt nutricem mutare. ibid. Lac aſininum convenit ad compeſcendum uteri calorem. 41. Tum ad tollendos glandularum ſcirrhos mammarum. 158

Lactatio, ſive lactis ſuctio ab adulta perſona inſtitui debet in uberiori mammarum infartu. 118. Quæritur, an puerperæ, & nutrices in inflammatione mammarum debeant mammas præbere. 145

Lavacra, ſive clyſmata, quibus cautelis exhibeantur in gravidis mulieribus. 75. Dulcificantia conveniunt ad abortum avertendum. 90. Emollientia in ſuppreſſione lochiorum. 109. Qualia ſint illa, quæ puerperis conveniant. 116. Irritantia pro molæ exitu fovendo. 128

Leges Romanæ circa legitimum terminum. 78

Leevvenoekius non eſt primus Auctor, qui detexerit animalcula ſpermatica. 15. Ea tamen melius obſervavit. ibid.

Ligamenta uteri. 4

Lithopædia, ſive fœtus petrefacti. Obſervationes circa ipſa. 33

Litterius obſervavit corpus luteum ovarii. 6. Animadvertit graviditatem ovarii. 28. Viditque erumpere lithopœdium per rectum. 34. Ovumque fœcundatum adhuc in ovario conſpexit. 50. Aliqua de muliere emortua circa octavum menſem graviditatis. 185

Lochia. 101. Natura hujus fluxus. ib. Diſtinguitur in rubrum, & album. ibid. Lochia lactea veniunt a vaſis vermicularibus matricis. 55. Modica ſunt vel reſpectu durationis, vel abundantiæ fluxus. 102. Variationes circa hæc. ibid. Regulæ generales durationis. ibid. Et abundantiæ. ib. Rectius ab effectibus judicatur. ibid. Cauſæ variationis relate ad copiam. ibid. Cauſæ variationis relate ad durationem. ibid. Eorum duratio progreſſiva eſſe debet. ibid. Regimen puerperarum in lochiis lacteis. 103 Lochia immodica. ibid. Cauſæ. ib. Symptomata. 104. Diagnoſis. ibid. Prognoſis. ibid. Curatio. 105. Diæta qualis. ibid.

Lympha lactea uteri, ejuſdemque exuberantia initio graviditatum. 95 Præſertim in mammis. 68. Lympha in ſtomachi vitiata initio graviditatis quid præſtet. 69

M

Malpighius ſuis obſervationibus myſterium generationis declaravit. 58

Mammæ in nutricibus doloroſo tumori ſunt obnoxiæ. Vid. coloſtratio. 136 Glandulæ ſcirrhoſæ mammarum. Vid. ſcirrhus. 153. Mammæ in febri lactea valde dolentes fiunt. 126. Topica in hoc caſu magis idonea. ibid.

Mam-

Mammæ: earumdem ſtructura, & uſus. 129. Obteguntur membrana contractili, quam infantes ſugendo laceſſunt. ibid. Mammarum ſubſtantia. 130. Forma glandulosa. ibid. Uſus unus cum glandulis. ibid. Corpus Mammarum anguſtum in filiabus, majus in pubertate, multo majus in graviditate, maximum in nutricibus. ibid. Evaneſcit in anubus. ibid. Habet vaſa ſibi propria. ibid. Tres ordines complectitur venarum lymphaticarum. ibid. Independenter a ductibus lactiferis. 131 Arteriæ. ibid. Venæ. ibid. Nervi. ibid. Deſcriptio papillæ. ibid. Ex quo color fuſcus areolæ. ibid. Uſus mammarum relate ad lympham in utroque ſexu ſecernendam. 132. Relate d ſecretionem lactis. ibid. Cur impuberes mammis deficiant. 133 Conditio mammarum in graviditate. ibid. Cur lac in mammas a partu ſtatim affluat. ibid. Per duplicem annum perdurat ob irrumationem. ibid. In anubus areſcunt. 134. In hominibus lacte deficiunt. ibid. Cauſæ morbi pilaris. 136. Inflammatio mammarum triplex. 141 Cauſæ harum inflammationum. ibid. Mammarum abſceſſus. 145. Mammarum ulcus. 150

Maturantia externa conveniunt, quando retardatum lac in ſuppurationem vergit. 121

Mauricæus Franciſcus vaſa uteri obſervavit in muliere menſtruante ſuſpenſa. 184

Mead (Richardus) ſuppoſuit ſtructuram uteri ab auctore demonſtratam. 66

Medici contemnendi ſunt, qui nimis fiderunt ſerotinis partubus muliercularum. 81

Medicina apud Arabes florebat anno 1200. 194. Contraria ſententia refutatur. ibid. Communicatur hæc ſcientia per Saracenos Neapolitanis, & Occitanis, ex quo exurgunt ſcholæ Salernitanæ, & Monſpeſſulanæ. ibid. Inquiſitio comparativa harum Univerſitatum. 197

Mery haud recognovit internam membranam uteri. 3. Suæ obſervationes in tunicam externam placentæ. 10 In circulum ſanguinis inter matrem, & fœtum. 60. Refutatur hæc hypotheſis. 61. Obſervatio ejuſdem Auctoris ſupra uterum mulieris quatuor a partu horis emortuæ. 185

Mola deſcribitur. 122. Ejuſdem anatomica diſquiſitio. ibid. Molæ hydatidicæ quid ſint. 123. Obſervationes duplicis molæ hujuſmodi. ibid. Fabulæ circa hoc. ibid. Cauſæ molæ *primæ ſpeciei*. ibid. Mola eſt vera conceptio. 124. Ejus Characteres contra ejus naturam. ibid. Cauſæ molarum *ſecundæ ſpeciei*. 125. Cauſæ molarum *tertiæ ſpeciei*. ibid. Symptomata. ibid. Diagnoſis difficilis. 126. Quomodo diſtinguatur a graviditate. ibid. Ab Hydrope, & ſcirrho. ibid. Steatoma. ibid. Diagnoſis molarum *ſecundæ ſpeciei*. 127. Nulla eſt diagnoſis *tertiæ ſpeciei*. ibid. Prognoſis molarum utrarunque. ibid. Curatio. 128. Uſus Balneorum, & injectionum in molis. ibid. Emmenagoga, qualia uſuveniant. ibid. Quomodo expellantur molæ. ibid.

Montaghierus Medicus Gallus obſervavit graviditatem ovarii. 27

Monſpeſſulum prima urbs Galliæ, quæ Medicinam docuit. 195. Univerſitatem inſtituit anno 1100. ibid. Facultatem erexit 1220. ibid. Prima eſt, quæ publice anatomen doceret. ibid. Prima, quæ Botanicam coleret. 196. Prima, quæ chymicam. ib.

Morbi accidentales abortum cauſant. 86 Morbi capitis, & dentium gravidarum quomodo tollantur. 67

Morgagnus (Joannes Baptiſta) celebris Anatomicus Patavinus: ejuſdem obſervationes circa originem ſanguinis men-

Digitized by Google

menſtrui. 185. Circa vaſa uteri in muliere a partu emortua animadverſa. ibid.

N

Naboth Medicus Lipſienſis ſumpſit veſiculas lymphaticas circa collum uteri pro ovis fœtus. 3
Narcotica ſedant dolores, & commotiones uteri. 105. Commixtio eorum cum adſtringentibus. ibid. Uſus in erethiſmo uteri. 107
Natura conſtantes, & immutabiles leges obſervat circa partus terminum. 108. Natura plaſtica, ſive formatrix falſa hypotheſis veterum Philoſophorum. 25
Nutrices ſunt doloribus mammarum obnoxiæ. Vid. *Coloſtratio*.
Nutritio fœtus. Examen quarundam opinionum circa hoc. 59. Qualis ſit primis menſibus. ibid. Niſi a tertio menſe ſanguinem recipit. 60

O

Obſervationes falſæ frequentes ſunt apud Medicos, & Philoſophos. 49
Obverſio infantis cauſa partum determinans. 68
Opus Cæſareum proponitur in graviditate tubarum. 31
Oſſa pelvis ſeparantur aliquantulum pro tranſitu fœtus fovendo. 99
Ova innumera ſunt in quolibet ovario. 6. Quid ipſis a conceptione contingat. 7. Vera germina fœtus putantur. 15. Explicatio fœcundationis in hoc ſyſtemate. ibid. & ſeq. Ovum fœcundatum quomodo per tubas in uterum tranſeat. 18 Intervallum hujus tranſitus in cuniculis obſervatum. 19
Ovaria. 5. Deſcriptio eorum vaſorum. ibid. Subſtantiæ ovariorum. 6. Eorum veſiculæ. ibid. Quæ ſunt vera germina. ibid. Morbi ovariorum. 7 Tumores ſaccati ovariorum ſunt plerunque effectus conceptionis, in quo periit germen. 28. Conceptiones ovariorum ſunt triplicis ſpeciei. ib. Earum diagnoſis difficilis, & prognoſis incerta. 29

P

Palpitatio cordis in gravidis, quomodo ipſi medeamur. 97
Papillæ quibus morbis ſint obnoxiæ. 166. Cauſæ. 167. Sympromata. ibid. Diagnoſis. 168. Prognoſis. ibid. Curatio. ibid. Caſus papillæ per ſuppurationem. 169
Partus naturalis. 93. Cauſæ, quæ ſtato tempore ipſum determinant. 94 Circa hoc opiniones diverſæ. ibid. Vera cauſa determinans eſt obverſio infantis. 95. Cauſæ hujus obverſionis. ibid. Mechanica partus naturalis. 96. Cauſæ, quæ partum promovent. 97. Sed præſertim eſt fluxus aquarum. 98. Remedia, quæ partum promovent, & quomodo agant. ibid. Quomodo partus eveniat, infante obito. 99. Impoſſibilis eſt partus, matre necata. ibid. Methodus in partu magis idonea. 100. Partus in omnibus animantibus ſtatum habet tempus. 76. Incerta fides, quam merentur ſerotini partus. 79. Cauſa erroris circa hanc opinionem. 81
Pathemata animi gravidis nocua. 66 Interdum abortum promovent. 84
Peripneumonia, effectus infartus ſanguinei pulmonum in febri lactea. 115
Phyala vitrea, qua utuntur nutrices pro lacte evacuando. 135
Pilaris morbus, ſive doloroſus mammarum in nutricibus tumor. 136 Febri comitante. ibid. Definit plerumque in reſolutionem. ibid. Quare pilaris vocetur. ibid. Cauſæ. ibid. Sunt plerumque frigus, aut ictus. 137. Vel lactis ubertas. ibid. Sympto-

Digitized by Google

ſtomata. 138. Diagnoſis. ibid. Prognoſis. 139. Quando inflammatio ſuſpicari poſſit. ibid. Indicatio curativa eſt lac diluere. ibid. Ipſum-... inferius pellere. ibid. Mammarumque tenſionem tollere. ibid. Mammas ſugenti exhibere. 140. In progreſſu venæ ſectio juvat. ibid. Et cataplaſmata. ibid. Quomodo in tumefacientia mammarum purgentur ægræ. ib. Quomodo lac evacuetur. ib.

Placenta, ſanguinem quem recipit, ſuppeditant venæ cœcales. 4. Roborant adhæſionem placentæ cum utero. ibid. Placenta deſcribitur. 9. Structura. ibid. & 10. Uſus ſinuum. ib. Subſtantia, qua componitur. ibid. Diſtributio vaſorum. ibid. Cellulæ ejuſdem. ibid. Uſus Placentæ. ibid. Cohæſio cum utero. 45. Ipſi niſi ſecundo menſe inhæret. ibid. Volumine continuo imminuitur, progrediente graviditate. 48. Utilitas hujus diminutionis. 49

Plinius quid crediderit circa terminum partus. 80

Praſſagora Anatomicus tempore Hippocratis ora venarum in utero animadvertit. 180

Propoſitio optima ad tollendam omnem dubitationem circa ortum infantis. 78

Poſthumi nati, in quo caſu inquiſitionem juridicam mereantur. 82

Ptiſana ſudorifera pro firmando utero. 42

Puerperæ. Quomodo pertractari debeant, topica applicando, ut lactis fluiditas ſervetur, impediaturque ejuſdem in mammas affluxus. 116. Potus ipſis tunc magis idoneus. ibid.

Punctum ſaliens, ſive cor, in fœtu pulſat, antequam animadverti queat. 47

Purgantia in lactis infartu. 121. In graviditate. 66. In morbis accidentalibus gravidarum. 74. Purgantia in inflammatione mammarum. 144

R

Ranæ dum generantur, generationem hominum docent. 126

Refrigerantia quando abortum avertant. 64

Regimen calefactis idoneum. 42. Calefaciens pro frigidis temperamentis. ibid. Regimen in gravidis. 65. Quale conveniat in morbis accidentalibus acutis, & chronicis gravidarum. 75 Quale in lochiis immodicis. 103 Quale in abſceſſibus mammarum. 150 Quale in ſcirrhis mammarum. 158

Regulæ ſuppreſſæ per uteri contractionem poſt conceptionem. 19. Utilitas hujus ſuppreſſionis. ibid. Quo ex fonte ſcaturiant in gravidis. ibid.

Remedia ſuperſtitioſa contra abortum. 92. Activa non conveniunt in ſcirrhis. 157. Repercutientia non conveniunt in doloroſo tumore mammarum. 116. Reſolventia in lactis infartu idonea. 117

Reſolutio infartus lactei. 120. Effectus reſolutionis imperfectæ. ibid. Eſt abſceſſus. ibid.

Retentio urinæ quomodo in gravidis tollatur. 72

Rheumatiſmus quomodo diſtinguatur ab infartu lactis. 120

Riolani Patris obſervationes Embryonis. 54

Rocbæus Tractatum de Morbis Mulierum compoſuit, quo admiſit Cotyledones pro lochiis. 59

Ruyſchius putat placentam vaſculoſam. 11. A propriis deceptus eſt præparationibus. ibid. Ejuſdem obſervationes circa partes conceptioni inſervientes. 17. Circa Embryonem. 56. Non putabat adeſſe communicationem vaſorum uteri cum placenta. 62. Refutatur hæc opinio. 63. Deſcripſit vermicularia. 177. Vidit inæqualitatem ſuperficiei internæ uteri in muliere gravida diſſecta. 184

S

Sanguis in gravidis volumine augeſcit. 68. Sanguis menſtruus eſt veno-

venoſus. 187. Per anaſtomoſim erumpit. ibid.
Sancto Mauritio (a) Medicus primus detexit graviditatem ovariorum. 23
Secreta futilia contra abortum. 92
Secundinæ olim putatæ fuerunt ad fœtum pertinentes, ſed matris ſunt. 19. Analogia vegetabilium id confirmat. 22
Senſorium, quod partum determinat. 97
Sinus tumet in graviditate. 71. Magis in febri lactea. 110
Similitudo infantium cum Patre. 23. Ac cum matre. ibid. Quomodo contingat. ibid. Quare maſculi matribus, feminæ patribus magis aſſimilentur. ibid. Difficulter phenomenon explicatur. ibid.
Solenandrus primus mentionem fecit febris lacteæ. 110
Somnus gravidis neceſsarius. 65
Spigelius deſcripſit Cotyledones uteri. 184
Scirrhus uteri non eſt pro graviditate ſumendus. 52. Abortum frequenter ſequitur. 83. Sequitur pariter imperfectam reſolutionem coloſtrationis. 139. Scirrhus mammarum. 153 Ejuſdem differentiæ. ibid. Cauſæ. 154. Symptomata. ibid. Facile in concinna methodo pertractatus recrudeſcit. 155. Mutationes ſucceſſivæ. ibid. Diagnoſis. 156. Differentiæ inter ſcirrhum, & tumorem lacteum. ibid. Imperiti falluntur, dum putant curaſſe cancros, medendo tumoribus mammarum ſuppuratoriis. ibid. Prognoſis in multiplici ſtatu hujus ſcirrhi. ibid. Curatio. 157. Sunt vitanda topica pinguia, & emplaſtra. ibid. Scirrhi complicati cum aliis morbis ſpecifica poſtulant remedia, ſed caute adhibenda. 158 Methodus curativa venæ ſectione, diæta, & purgatione. ibid. Hyeme. ibid. Vere. ibid. Et æſtate neceſſaria. ibid.
Stenonus celeber Anatomicus, ejuſdem inventa animadverſione digna ſunt circa generationem. 14
Sterilitas deſcribitur. 34. Eſt abſoluta, vel relativa. ibid. Cauſæ ſterilitatis abſolutæ. ibid. Locum habet ex defectu conditionum pro fœcunditate requiſitarum. 35. Examen obſtaculorum. ibid. Ex vitio vaginæ, & orificio uteri. ibid. Ex ulcere, aut cancro uteri. 36. Ex ſcirrho, obſtructione, aut ſuppreſſione menſium. ibid. Ex obſtructione tubarum. ibid. Obſervatio Ruyſchii. ibid. Ob amiſſionem ſenſus harum partium. ibid. Ob inertiam papilionum tubarum. 37. Ob morbos ovariorum. ibid. Ob defectum ovorum, quia ovum in uterum a fœcundatione non tranſducitur. ibid. Sterilitas relativa. 38 Ob fluores albos. ibid. Ob improportionem vermium ſeminalium maris cum capſulis recipientibus feminarum. ibid. Hæc improportio ab ætate mulieris interdum derivat. ibid. Symptomata ſterilitatis. 39. Diagnoſis. ibid. Futiles rationes inveſtigandi ſterilitatem. ibid. Cauſæ diagnoſis difficillimæ. ibid. Prognoſis. 40. Quædam ſterilitates convaleſcunt. ibid. Qualem curationem admittat nimis calidus uterus. 41 Qualem nimis frigidus exigat. 42 Cautelæ in hac medela neceſſariæ. 43. Remedia ſuperſtitioſa. ibid.
Sternutatoria molas ex utero expellunt. 128
Stomachica quid in graviditate præſtet. 67 Quid tunc in ciborum inappetentia. 71
Suctio mammarum ope vaſis vitrei. 135
Suppreſſio lochiorum. 106. Perfecta, vel imperfecta cum variis ſymptomatis. ibid. Cauſæ, frigus. 107. Angor, aut timor. ibid. Diarrhœa. ib. Inflammatio uteri. ibid. Diagnoſis importat cognitionem morbi, ſpeciei, & cauſæ. 108. Prognoſis. ibid. Curatio. 109. Uſus venæ ſectionis in hoc morbo. ibid.

Suvam-

Swammerdamius, ejuſdem inventa circa generationem. 14
Swieten (Van) ejuſdem dubia circa uteri ſtructuram. 177
Sylvius (Jacobus) loquitur pluries de cotyledonibus. 181. Ejuſdem obſervationes in cadaveribus. 182

T

Terminus partus. 76. Principia ad ipſum explicandum ſancita. ibid. Variabilis eſſe ſolet. 77
Teſtes muliebres. 5
Topica idonea in lactis infartu. 121
Tormina qualia remedia poſtulent. 71 Poſt partum qualem ſedem habeant. 100. Eorum cauſæ. ibid. Medendi ratio. 101
Tubæ uteri. 7. Tubarum membranæ. 8 Morbi. ibid. Quare ovum fœcundatum in tuba detineatur. 30. Quomodo ibi nutriatur, & creſcat. ibid. Signa hujus graviditatis. 31. Duos ipſa caſus complectitur. ibid. Detentionem fœtus in tubis. ibid. Et rupturam tubarum. ibid.
Tumores cyſtici ovarii ſequuntur plerumque conceptionem, in qua germen in ovario emortuum ſit. 28

V

Vagina nimis longa, aut iners impedit conceptionem. 35
Varices gravidarum decubitum horizontalem poſtulant. 72
Varocquierus obſervavit graviditatem ovarii. 28
Vaſa lactea, ſive vermicularia uteri. 4 & 177. Ruyſchius ipſa deſcripſit. ibid. Charletonus ea indicavit. 178 Apparent in utero brutorum. ibid. Van-Hornius & ea, & alia plura circa generationem inventa tradidit. 14
Vaſſalius animadvertit graviditatem tubarum. 30
Venæ cæcales. 4. Conſpicuæ in gravidis. ibid. Inſeruntur in placentam. 10. Aperiuntur in cavitatem uteri. 177. Dubia circa ipſa. ibid. Silentium Anatomicorum nihil probat. 178. Ipſas tamen non omnino ignorabant. ibid. Obſervationes earum exiſtentiæ. ibid. Per injectiones. 179 Mutationes horum vaſorum in variis circumſtantiis. ibid. Auctoritas Veterum circa earum exiſtentiam. 180 Recentiorum. 181. Ex nuperrimis Anatomicis ipſæ confirmantur. 186 Animadverſiones, quæ magis illas comprobant. 187. Directio earum. ibid. Eſt ad angulos rectos. ibid. Unica via tranſitus ſanguinis ex matre in fœtum. 188
Venæ umbilicalis uſus, & curſus. 12 Ratio maximæ diametri. ibid.
Venæ ſectio in graviditate. 60. Numerus. ibid. Et tempus idoneum. ibid. Uſus in vomitu gravidarum. 71. In morbis accidentalibus. 73 Ex qua parte inſtituenda. ibid. Quando in abortibus conveniat. 90 In partu. 79. In lochiis immodicis. 105. In ſuppreſſione lochiorum. 109. In inflammatione uteri. 110. In tumore inflammatorio mammarum. 116. Magis idonea ex pede in ſuppreſſione lochiorum, tum in febri duplo-tertiana. 117. Qualis conveniat in lactis infartu. 121. Magis juvat ex brachio in tumore mammarum altricum. 140
Venter quomodo poſt partum reſtituatur. 72
Vermes ſeminales, objectio circa nimiam copiam eorum. 21. Solvitur. ibid. In novo ſyſtemate conſiderantur germina fœtus: obſervatio concurſus utriuſque ſexus. 22. Refutatur & hæc. 23. Efformatio vermium ſpermaticorum. 24. Oppugnatur & hoc ſyſtema. ibid. Vermis ſeminalis eſt homo. 47. Ejuſdem vita ſpeciali ratione ſervatur. ibid. Liquidum per ipſum circulans

pura

Digitized by Google

pura lympha eſt, ut in inſectis. ib. Ipſe embryo nil aliud eſt, quam pauca pituita. 50
Veſiculæ ovariorum ſunt vera germina embryonum. 6
Ulcera mammarum, 150. Cauſæ. ibid. Differentiæ. ibid. Symptomata. 151 Diagnoſis. ibid. Prognoſis. ibid. Curatio. 152. Objectio contra vulgarem praxim. ibid. Uteri ſequuntur abortum. 83. Et lochia immodica. 106
Vomitus gravidarum, quomodò ipſi medeatur. 71
Urina, quare frequenter a gravidis mingatur. 70
VVilliſius primus, qui fuſe de febri lactea locutus ſit. 110
VVinſlovius qualem texturam uteri obſervaverit in mulieribus menſtruantibus a morte diſſectis. 184
Vulneraria quando abortum avertant. 90

F I N I S.

ERRATA CORRIGE.

Pag. 1. *lin.* 5. ex-&. *p.* 2. *l.* 44. dilatentur-ſtipentur. *p.* 3. *l.* 20. refluunt-reducunt. *ibid. l.* 27. conſpicui-conſpicuis. *ibid. l.* 40. oculis-ovulis. *ibid. l.* 14. calide-valide. *ibid. l.* 39. ex-&. *p.* 8. *l.* 4. differentia-deferentia. *ibid. l.* 21. lib. 11.-lib. 2. *p.* 9. *l.* 14. ipſique-neque ipſi. *ibid. l.* 34. converſum-convexum. *p.* 10. *l.* 44. ipſiſque-ipſique. *p.* 13. *l.* 38. *quarteroni-quarteroni* dicuntur. *p.* 14. *l.* 15. ſanguinei-ſanguinis. *p.* 1[illegible]. *l.* 36. completum fœtum-completus fœtus. *p.* 17. *l.* 13. oportet-debet. *ibid. l.* 37. callidæque-calidæque. *p.* 18. *l.* 6. ſanguine-ſanguini. *ibid. l.* 25. quod-qui. *p.* 18. *l.* 7. mari-maris. *p.* 18. *l.* 2. Gaſpare-Caſparo. *p.* 19. *l.* 5. ipſo-ipſe. *ibid. l.* 26. viridiora-vividiora. *p.* 24. *l.* 28. dua-duo. *p.* 26. *l.* 5. quadrantia-quadrantes. *p.* 22. *l.* 28. ipſa-ipſo. *p.* 24. *l.* 4. eaque-quæ. *p.* 26. *l.* 23. *involucrorum-evolutionum*. *p.* 28. *l.* 6. ovulorum-oculorum. *p.* 32. *l.* 1. excitant-exiſtant. *p.* 35. *l.* 29. ſuperne-inferne. *p.* 36. *l.* 15. feminecat-feminis necat. *p.* 68. *l.* 3. leviora-ſæviora. *p.* 82. *l.* 22. eam-ea. *p.* 130. *l.* 5. ſuperſternitur-ſubſternitur. *p.* 148. *l.* 26. evenaſcunt-evaneſcunt. *ibid. l.* 38. uncia-unica. *p.* 192. *l.* 2. *Hæc editio &c.-Hæc editio Ultrajectina* eſt.

Digitized by Google